

Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1358 om varetægtsfængsling i isolation

Resumé:

Betænkningen omhandler isolation af varetægtsarrestanter efter rettens bestemmelse, og indeholder Strafferetsplejeudvalgets forslag til en ny affattelse af retsplejelovens regler herom. Strafferetsplejeudvalget foreslår i betænkningen, at der foretages en præcisering og skærpelse af retsplejelovens regler for iværksættelse og opretholdelse af isolation. Herunder foreslår udvalget retsplejelovens regler om de tidsmæssige begrænsninger for isolation ændret. Udvalget har ikke været enigt på alle punkter i forbindelse med fastsættelse af de tidsmæssige begrænsninger for isolation. Udvalget foreslår endvidere regler, der indebærer større krav til retternes begrundelse for isolation og øget adgang til mundtlig behandling af kæremål om isolation. I tilknytning hertil foreslås en ændring af retsplejelovens regler om afholdelse af bevisførelse før domsforhandlingen og af reglerne om bemyndigelsen til fastsættelse af administrative regler om behandlingen af varetægtsarrestanter. Endelig foreslår et flertal i udval

[Indholdsfortegnelse](#)

[Kolofo](#)

[Hele publikationen uden billeder og grafik](#)

Udgiver:

[Justitsministeriet](#)

Slotsholmsgade 10

DK-1216 København K

Tlf.: 33 92 33 40

jm@jm.dk

[\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Top\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Indholdsfortegnelse

- [Kapitel 1 Indledning](#)
 - [1.1. Udvalgets kommissorium, hidtidige arbejde og sammensætning](#)
 - [1.2. Særlig om udvalgets arbejde med spørgsmålet om isolation af varetægtsarrestanter](#)
 - [1.3. Resumé](#)
- [Kapitel 2 Begrebet "isolation"](#)
 - [2.1. Fuldstændig / delvis isolation](#)
 - [2.2. Afgrænsning af emnet](#)
- [Kapitel 3 Gældende regler](#)
 - [3.1. Indledning](#)
 - [3.2. Materielle betingelser](#)
 - [3.2.1. Tidsmæssige begrænsninger](#)
 - [3.2.2. Ophævelse](#)
 - [3.3. Formelle regler](#)
 - [3.3.1. Kompetence, form, frister m.v.](#)
 - [3.3.2. Kære og omgørelse](#)
 - [3.4. Anteciperet bevisførelse](#)
 - [3.5. Sverige](#)
 - [3.6. Norge](#)
- [Kapitel 4 Faktisk anvendelse af isolation](#)
 - [4.1. Antallet af isolationsfængslinger og varigheden heraf](#)
 - [4.2. Anvendelse af isolation fordelt på kriminalitetstyper](#)
 - [4.3. Anvendelse af delvis isolation](#)
 - [4.4. Højesterets praksis](#)
 - [4.5. Behandlingen af isolerede arrestanter](#)
- [Kapitel 5 - Isolationsundersøgelsen](#)
 - [5.1. Baggrund og formål](#)
 - [5.2. Den undersøgte persongruppe](#)
 - [5.3. Undersøgelsens resultat](#)
- [Kapitel 6 - Forhold der kan tale for brug af isolation](#)
 - [6.1. Indledning](#)
 - [6.2. Hensynet til strafforfølgningen](#)
 - [6.3. Spørgsmålet om indgrebets effektivitet](#)
 - [6.4. Udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter](#)
- [Kapitel 7 - Forhold der kan tale for at undlade eller begrænse brugen af isolation](#)
 - [7.1. Indledning](#)
 - [7.2. Resultatet af isolationsundersøgelsen](#)

- [7.3. Anbefalinger fra FN's og Europarådets Torturkomitéer](#)
- [7.4. Debat og kritik i øvrigt](#)
- [7.5. Den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 3](#)

- [Kapitel 8 - Udvalgets overvejelser](#)
 - [8.1. Indledning](#)
 - [8.2. Fuldstændig og delvis isolation](#)
 - [8.3. Betingelserne for varetægtsfængsling i isolation](#)
 - [8.3.1. Kriminalitets- og mistankekrav](#)
 - [8.3.2. Indikationskrav](#)
 - [8.3.3. Proportionalitetskrav](#)
 - [8.3.4. Tidsbegrænsninger for isolation](#)
 - [8.3.5. Sagsbehandlingsregler](#)
 - [8.4. Særligt om anteciperet bevisførelse](#)
 - [8.5. Behandlingen af isolerede arrestanter](#)
 - [8.6. Særlig kompensation for varetægtsfængsling i isolation](#)

- [Kapitel 9 - Udvalgets lovudkast med bemærkninger](#)
 - [9.1. Lovudkast](#)
 - [9.2. Almindelige bemærkninger](#)
 - [9.3. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser](#)

- [Bilag](#)
 - [Bilag 1 - Uddrag af Isolationsundersøgelsen Varetægtsfængsling og psykisk helbred](#)
 - [Bilag 2 - Uddrag af Isolationsundersøgelsen Varetægtsfængsling og psykisk helbred](#)
 - [Bilag 3 - Uddrag af Efterundersøgelsen en opfølgingsundersøgelse af danske varetægtsarrestanter](#)
 - [Bilag 4 - Uddrag af betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter](#)
 - [Bilag 5 - Uddrag af betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter](#)
 - [Bilag 6 - Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 1. juli 1996](#)
 - [Bilag 7 - Oversigt over Højesterets kendelser om varetægtsfængsling i isolation i perioden 1. januar 1995 til 1. maj 1998](#)
 - [Bilag 8 - Notat om isolation og forholdet til den europæiske menneskerettighedskonvention artikel 3](#)

[\[Forside\]](#) [\[Top\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Kolofon

Titel

Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1358 om varetægtsfængsling i isolation

Forfatter

Justitsministeriet

Udgiver/forlægger

Justitsministeriet, 99

Ansvarlig institution

Justitsministeriet

Copyright

Justitsministeriet 1998

Emneord

Varetægtsfængsling, varetægtsarrestant, isolation, enerumsanbringelse, isolationsundersøgelsen, efterundersøgelsen

Resumé

Betænkningen omhandler isolation af varetægtsarrestanter efter rettens bestemmelse, og indeholder Strafferetsplejeudvalgets forslag til en ny affattelse af retsplejelovens regler herom. Strafferetsplejeudvalget forslår i betænkningen, at der foretages en præcisering og skærpelse af retsplejelovens regler for iværksættelse og opretholdelse af isolation. Herunder foreslår udvalget retsplejelovens regler om de tidsmæssige begrænsninger for isolation ændret. Udvalget har ikke været enigt på alle punkter i forbindelse med fastsættelse af de tidsmæssige begrænsninger for isolation. Udvalget foreslår endvidere regler, der indebærer større krav til retternes begrundelse for isolation og øget adgang til mundtlig behandling af kæremål om isolation. I tilknytning hertil foreslås en ændring af retsplejelovens regler om afholdelse af bevisførelse før domsforhandlingen og af reglerne om bemyndigelsen til fastsættelse af administrative regler om behandlingen af varetægtsarrestanter. Endelig foreslår et flertal i udval

Sprog

dan

ISBN

ISBN 87-601-7569-9

Pris for læsning

0,- DKK

Pris for download

0,- DKK

URL

<http://jm.schultzboghandel.dk>

Version

1.0

Versionsdato

19980814

Format

htm

Den trykte udgaves ISBN

ISBN 87-601-7526-5

Publiceringsstandard

1.0

Elektronisk version udarbejdet af

[Bureaukratiet](#)

[\[Forside\]](#) [\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Top\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Kapitel 1

Indledning

1.1. Udvalgets kommissorium, hidtidige arbejde og sammensætning

Strafferetsplejeudvalget blev nedsat den 16. januar 1968 med den opgave at gennemgå den del af retsplejelovens regler om strafferetsplejen, der vedrører tidsrummet forud for tiltalens rejsning og forberedelsen af domsforhandlingen.

I overensstemmelse med sit kommissorium har udvalget i en række betænkninger beskæftiget sig med den del af straffeprocessen, der også betegnes efterforskningsstadiet, herunder ikke mindst de såkaldte straffeprocessuelle tvangsmidler.

Udvalgets arbejde har omfattet en gennemgang og revision af spørgsmål og emner, som allerede var reguleret i retsplejeloven, da udvalget blev nedsat. I forbindelse hermed og i visse tilfælde efter særskilt anmodning fra Justitsministeriet har udvalget også behandlet en række spørgsmål og emner, som ikke tidligere har været lovreguleret.

Strafferetsplejeudvalget har tidligere afgivet 12 betænkninger, senest betænkning nr. 1298/1995 om fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation.

Med afgivelsen af betænkning nr. 1298/1995 har Strafferetsplejeudvalget for så vidt afsluttet sin opgave med gennemgang og revision af den førnævnte del af retsplejelovens regler om strafferetsplejen.

1.2. Særlig om udvalgets arbejde med spørgsmålet om isolation af varetægtsarrestanter

Ved skrivelse af 15. november 1982 anmodede Justitsministeriet udvalget om en udtalelse vedrørende spørgsmålet om isolation af varetægtsarrestanter.

Om baggrunden for denne anmodning fremgår det af Justitsministeriets skrivelse, at spørgsmålet om ændringer af retsplejelovens regler om isolation havde været drøftet i Folketinget den 28. oktober 1982, og at der under denne drøftelse havde været bred tilslutning til et ønske om gennem lovændringer at begrænse anvendelsen af isolation.

Strafferetsplejeudvalget blev på denne baggrund anmodet om en udtalelse om spørgsmålet om ændring af retsplejeloven med henblik på at begrænse anvendelsen af isolation, og udvalget blev i den forbindelse anmodet om at udarbejde udkast til nye regler i retsplejeloven.

Med betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter afgav Strafferetsplejeudvalget sin udtalelse med udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven. Udvalget bemærkede samtidig, at man på grund af den tidsramme, der var tilmålt udvalget til behandlingen af spørgsmålet, ikke havde haft mulighed for at foretage alle de undersøgelser, der var ønskelige. Dette gjaldt navnlig visse lægelige og statistiske undersøgelser samt undersøgelser af retstilstanden i andre europæiske lande end de nordiske.

Ved lov nr. 299 af 6. juni 1984 blev der gennemført ændringer i retsplejelovens regler om isolation af varetægtsarrestanter på grundlag af Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 975/1983.

Under behandlingen af et privat lovforslag den 11. april 1989 om ændring af retsplejeloven (Isolation) drøftede Folketinget spørgsmålet om en ændring af isolationsbestemmelserne fra 1984. Under forhandlingerne var der almindelig tilslutning til et forslag fra den daværende justitsminister H.P. Clausen om, at reglerne om isolation på ny blev forelagt for Strafferetsplejeudvalget, jf. Folketingstidende 1988-89, forhandlingerne, sp. 8551-8572.

På denne baggrund anmodede Justitsministeriet ved skrivelse af 18. maj 1989 Strafferetsplejeudvalget om at foretage en gennemgang og vurdering af de gældende bestemmelser om isolationsanbringelse, herunder i lyset af de indvundne erfaringer siden lovændringen i 1984, og i givet fald udarbejde udkast til nye regler herom i retsplejeloven.

Udvalget blev i den forbindelse anmodet om at indhente oplysninger om retstilstanden på området i andre lande, idet spørgsmål herom var indgået i drøftelserne i Folketinget.

Udvalgets indledende drøftelser drejede sig om, hvorvidt udvalget på et tilstrækkeligt fyldestgørende grundlag kunne vurdere behovet for lovændringer på området, uden at der blev foretaget en egentlig videnskabelig undersøgelse af de eventuelle psykiske skadevirkninger af isolationsanbringelse under varetægtsfængsling.

Resultatet af disse drøftelser blev, at der i udvalget var enighed om, at der burde iværksættes en sådan videnskabelig undersøgelse, for at udvalget på et tilstrækkeligt fyldestgørende grundlag kan være i stand til at vurdere behovet for lovændringer på området. Der var samtidig enighed om, at behandlingen af kommissoriet i øvrigt - bortset fra arbejdet med en allerede påbegyndt indsamling af oplysninger om retstilstanden vedrørende isolationsanbringelse i en række andre europæiske lande - blev stillet i bero i udvalget, til forskningsresultaterne kendes.

Justitsministeriet tiltrådte Strafferetsplejeudvalgets opfattelse og underrettede ved skrivelse af 23. april 1990 Folketingets Retsudvalg herom.

Den 17. september 1990 meddelte Folketingets Retsudvalg sin tilslutning til, at der blev iværksat en undersøgelse som foreslået, og Strafferetsplejeudvalget tog herefter initiativ hertil.

Undersøgelsen blev opdelt i to principielt forskellige dele. En forløbsundersøgelse, hvis formål var at vurdere de psykiske helbredsfunktioner under forløbet af varetægtsfængsling, og en indlæggelsesundersøgelse, hvis formål var at vurdere indlæggelsesrisikoen for varetægtsarrestanter i isolation og ikke-isolation. Endvidere planlagdes en efterundersøgelse til belysning af længerevarende eller sent opståede skader.

Første del af undersøgelsen blev afsluttet med afgivelsen i maj 1994 af rapporten "Isolutionsundersøgelsen - Varetægtsfængsling og psykisk helbred". Efterundersøgelsen er afsluttet i januar 1997 med afgivelsen af rapporten "Efterundersøgelsen - en opfølgingsundersøgelse af danske varetægtsarrestanter"

I rapporten fra 1994 er undersøgelsens konklusion sammenfattet således:

"Undersøgelsen viser, at den psykiske helbredstilstand for ikke-isolerede bedres under forløbet af varetægtsfængslingen. De isolerede forbliver uændrede i den periode, de er isolerede, men også deres belastningsgrad reduceres ved overgang fra isolation til ikke-isolation. De isolerede har større sandsynlighed for at udvikle psykiske forstyrrelser og større sandsynlighed for overførsel til fængselshospital af psykisk årsag end de ikke-isolerede. Inden for de undersøgte tidsrammer var den psykiske helbredstilstand blandt de isolerede uafhængig af varigheden af isolation. Belastningen ved isolation er generelt ikke af en sådan karakter, at det medfører forstyrrelser i kognitive funktioner som fx. koncentrationsevne, hukommelse m.v.

Samlet viser undersøgelsen, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred."

Rapporten om efterundersøgelsen fra 1997 indeholder følgende samlede konklusion af undersøgelserne:

"Samlet - dvs. på grundlag af grund- og efterundersøgelsen - må det herefter konkluderes, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Det må på den baggrund lægeligt og psykologisk anbefales, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation."

Uafhængigt af gennemførelsen af isolationsundersøgelsen har Strafferetsplejeudvalget som nævnt indhentet materiale om retstilstanden vedrørende isolation i en række andre europæiske lande. Udvalget har indhentet oplysninger fra følgende 15 lande: Norge, Sverige, Finland, Island, Tyskland, Holland, Belgien, Frankrig, Schweiz,

Italien, Grækenland, Spanien, Portugal, England og Irland. Oplysningerne dannede baggrund for udvalgets betænkning nr. 1219/1991 om isolationsfængsling i andre europæiske lande. I betænkningen sammenfattes udvalgets vurdering af undersøgelsens resultater således:

"Indledningsvis påpeges, at en undersøgelse af denne art giver anledning til en række vanskeligheder, og det påpeges navnlig, at det er vigtigt at se det enkelte straffeprocessuelle indgreb, som f.eks. isolation, i den større sammenhæng, hvori det forekommer.

Udvalget konstaterer, at de gældende danske regler om isolation af hensyn til efterforskningen ikke kan siges at adskille sig fundamentalt fra reglerne i andre europæiske lande. De danske betingelser for isolationsfængsling er heller ikke lempeligere end generelt i Europa. Tværtimod kan betingelserne for iværksættelse af isolation formentlig henregnes blandt de strengeste.

De forskelle, der består navnlig i forhold til de romanske og angelsaksiske lande, og først og fremmest i henseende til anvendelsen af isolationsfængsling, beror efter udvalgets opfattelse i det væsentlige på generelle forskelle mellem retssystemerne, f.eks. brugen af undersøgelsesdommere i en række lande. Der er som følge heraf ikke grundlag for direkte sammenligninger.

Udvalgets undersøgelse giver derfor ikke i sig selv udvalget anledning til at foreslå ændringer af de gældende danske isolationsregler."

Med afgivelsen af denne betænkning afslutter Strafferetsplejeudvalget sit arbejde med den fornyede gennemgang og vurdering af de gældende bestemmelser om isolationsanbringelse af varetægtsarrestanter. Under arbejdet med betænkningen har udvalget holdt 17 møder, heraf 3 møder med de forskere, der har stået for den videnskabelige undersøgelse af de psykiske skadevirkninger af varetægtsfængsling i isolation, ligesom udvalget har indhentet forskelligt statistisk materiale til belysning af udviklingen i brugen af isolationsfængsling.

Ved afgivelsen af betænkningen havde udvalget følgende sammensætning:

Landsretspræsident Bjarne Christensen (formand)

Politimester Jørgen Ilum

Advokat Søren Søtoft Madsen

Kontorchef Jens Kruse Mikkelsen

Administrerende dommer Bjarne Pedersen

Vicepolitimester Jakob Skov

Professor, dr. jur. Eva Smith

Advokat Merethe Stagetorn

Statsadvokat Lars Stevnsborg

Hvervet som sekretær for udvalget har under udarbejdelsen af denne betænkning været varetaget af dommerfuldmægtig Britt Falster Klitgaard. Tekstbehandling m.v. er udført af kontorfuldmægtig Bente Saxkjær.

1.3. Resumé

Betænkningen omhandler isolation af varetægtsarrestanter efter rettens bestemmelse.

I betænkningen foreslås en ændring af de gældende regler om isolation i retsplejelovens §§ 770 a-770 c. I tilknytning hertil foreslås en ændring af retsplejelovens § 747 om afholdelse af bevisførelse før domsforhandlingen og af retsplejelovens § 775 om bemyndigelsen til fastsættelse af administrative regler for behandling af varetægtsarrestanter. Endelig foreslås en ændring af straffelovens § 86 om fradrag i idømt straf for den tid, hvori den dømte har været varetægtsfængslet.

Udvalget har ikke været enigt på alle punkter, men der er enighed om, at hovedsigtet med at foreslå et ændret regelsæt er at opnå en væsentlig begrænsning i brugen af isolation. Forslagenes samlede virkning på antallet af fremtidige anbringelser i isolation og varigheden af disse anbringelser vil imidlertid afhænge også af andre forhold end gennemførelsen af udvalgets forslag, herunder navnlig udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter.

I *kapitel 1* omtales udvalgets kommissorium, hidtidige arbejde og sammensætning.

I *kapitel 2* behandles isolation som begreb. Forskellen mellem fuldstændig og delvis isolation forklares, og emnet for betænkningen afgrænses i forhold til andre former for enrumsanbringelser af varetægtsarrestanter.

Kapitel 3 indeholder en samlet beskrivelse af gældende ret vedrørende varetægtsfængsling i isolation og giver samtidig en kort oversigt over de tilsvarende regler i Sverige og Norge.

Kapitel 4 beskriver den faktiske anvendelse af isolation, herunder regler og praksis for behandling af isolerede og ikke-isolerede varetægtsarrestanter i arresthuse, arrestafdelinger og Københavns Fængsler. I kapitlet er medtaget statistiske oplysninger vedrørende brugen af isolation, og resultaterne af en af udvalget gennemført spørgeskemaundersøgelse med henblik på at opnå et billede af den nuværende anvendelse af isolation fordelt på kriminalitetstyper beskrives.

Kapitel 5 omhandler isolationsundersøgelsen, der er et videnskabeligt forskningsprojekt iværksat i 1990 med det formål at afdække eventuelle psykiske helbredsforstyrrelser som følge af varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation. Forskningsprojektet blev afsluttet med afgivelsen af to rapporter. "Isolationsundersøgelsen - varetægtsfængsling og psykisk helbred", der udkom i maj 1994 og "Efterundersøgelsen - en opfølgningsundersøgelse af danske varetægtsarrestanter", der udkom i januar 1997.

I *kapitel 6* omtales hensynet til strafforfølgning, der er det eneste hensyn, der kan tale for brug af den form for isolation, der er emnet for denne betænkning.

I *kapitel 7* omtales de forhold, der taler for, at man undlader eller begrænser brugen af isolation, herunder resultatet af isolationsundersøgelsen samt anbefalinger fra FN's og Europarådets Torturkomitéer.

Udvalgets samlede afvejning af de forhold, der taler henholdsvis for og imod brug af isolation, er beskrevet i *kapitel 8*. Kapitel 8 indeholder samtidig udvalgets overvejelser og forslag om ændrede regler vedrørende isolation.

Kapitlet indeholder forslag til en præcisering og skærpelse af retsplejelovens betingelser for iværksættelse og opretholdelse af isolation, herunder regler, der indebærer større krav til retternes begrundelse for isolation og øget adgang til mundtlig behandling af kæremål om isolation.

Med hensyn til tidsbegrænsninger for isolation foreslår udvalget en regulering, hvor der sondres mellem (1) sager, hvor sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år, (2) sager, hvor sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller mere men ikke fængsel i 6 år og (3) sager, hvor sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller mere. I tilfældegruppe (1) foreslår udvalget en nedsættelse af den gældende tidsbegrænsning for isolation fra 8 uger til 4 uger. I tilfældegruppe (2) foreslår udvalget, den gældende tidsbegrænsning på 8 uger fastholdes. I tilfældegruppe (3), hvor der i dag ikke gælder nogen absolut tidsbegrænsning, foreslår udvalgets *flertal* en normalgrænse på 4 måneder, der kun må overskrides, hvis afgørende hensyn til sagens forfølgning gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret. Udvalgets *mindretal* foreslår for tilfældegruppe (3) en absolut tidsmæssig begrænsning på 4 måneder.

Udvalgets forslag indebærer samtidig, at den særlige regulering i retsplejeloven af varetægtsfængsling i isolation alene skal finde anvendelse i de situationer, hvor der træffes bestemmelse om, at den varetægtsfængslede er udelukket fra fællesskab med alle andre indsatte (fuldstændig isolation). Delvis isolation vil herefter kunne iværksættes efter politiets beslutning, og beskyttelse mod dette indgreb vil være indeholdt i den almindelige regel i retsplejelovens § 773 om domstolsprøvelse af spørgsmål om begrænsninger i arrestantens rettigheder.

Udvalget foreslår i øvrigt en ændret formulering af retsplejelovens § 747 med det formål at udvide adgangen til at afhøre sigtede og vidner i retten forud for domsforhandlingen (anteciperet bevisførelse) med det sigte at muliggøre ophævelse af isolation efter en sådan bevissikring. Bestemmelsen skal - til forskel fra den gældende bestemmelse -

kunne anvendes også efter begæring af anklagemyndigheden.

Udvalget foreslår endvidere, at der indføres ændrede administrative regler for behandlingen af de arrestanter, der er anbragt i isolation, så de negative virkninger, der er forbundet med isolationsanbringelse, søges imødegået.

Endelig foreslår udvalgets *flertal*, at der gennemføres ændrede regler om afkortning i den idømte frihedsstraf for den tid, domfældte har været varetægtsfængslet, således at der gives en særlig kompensation, hvis varetægtsfængslingen er sket i isolation.

Kapitel 9 indeholder udvalgets lovudkast med bemærkninger.

København, juni 1998

Bjarne Christensen (formand)

Jens Kruse Mikkelsen

Eva Smith

Jørgen Ilum

Bjarne Pedersen

Merethe Stagetorn

Søren Søltoft Madsen

Jakob Skov

Lars Stevnsborg

Britt Falster Klitgaard

Kapitel 2

Begrebet "isolation"

2.1. Fuldstændig / delvis isolation

Isolation af varetægtsarrestanter kan efter loven ske helt (fuldstændigt) eller delvis. Ved fuldstændig isolation er der truffet bestemmelse om, at varetægtsarrestanten skal afskæres fra samvær med alle andre indsatte i varetægtsfængslet. Ved delvis isolation er der truffet bestemmelse om, at varetægtsarrestanten ikke må have samvær med bestemte, angivne andre indsatte.

I denne betænkning betegner ordet "isolation" ved beskrivelser af gældende ret, at en varetægtsarrestant helt eller delvis udelukkes fra samvær med andre indsatte, jf. retsplejelovens § 770 a.

I udvalgets forslag til den fremtidige lovregulering af adgangen til at træffe beslutning om isolation af varetægtsarrestanter foreslås, at den særlige regulering i retsplejeloven af varetægtsfængsling i isolation alene skal finde anvendelse i den situation, hvor der er spørgsmål om udelukkelse af arrestanter fra fællesskab med alle andre indsatte (fuldstændig isolation). Der henvises herom til kapitel 8, afsnit 8.2. Ved beskrivelsen af udvalgets overvejelser, i lovudkastet og i bemærkningerne hertil betegner ordet "isolation" derfor kun den situation, hvor der er spørgsmål om, at arrestanten skal afskæres fra samvær med alle andre indsatte (fuldstændig isolation).

En bestemmelse om fuldstændig isolation er ikke i sig selv til hinder for, at varetægtsarrestanten med politiets

tilladelse har samvær med en eller flere bestemt udpegede indsatte, f.eks. sådanne som selv er isolerede i en anden sag, og som derfor ikke i deres isolationsperiode kan bistå den sigtede med at viderebringe meddelelser til vidner eller medsigtede.

2.2. Afgrænsning af emnet

Efter gældende ret kan isolation af varetægtsarrestanter ske enten af hensyn til opklaringen og pådømmelsen af den lovovertrædelse, for hvilken varetægtsarrestanten er sigtet, eller af hensyn til ordenen og sikkerheden i fængslet (arresthuset), f.eks. for at forebygge undvigelse eller voldsom adfærd, for at hindre fortsat strafbar virksomhed, herunder brug af euforiserende stoffer, eller grov eller gentagen utilladelig adfærd, som gør fortsat ophold i fællesskab åbenbart uforsvarligt.

2.2.1. Bestemmelse om enrumsanbringelse (isolation) af varetægtsarrestanter af hensyn til ordenen og sikkerheden i fængslet træffes af fængselsmyndighederne på grundlag af bekendtgørelse nr. 491 af 12. september 1978 om ophold i varetægtsfængsel som ændret ved bekendtgørelse nr. 615 af 12. december 1980 og bekendtgørelse nr. 457 af 9. juni 1995 (varetægtsbekendtgørelsen), jf. retsplejelovens §§ 776 og 770, stk. 1. Isolation af varetægtsarrestanter af denne årsag falder uden for emnet i denne betænkning. Det samme gælder de - sjældne - tilfælde, hvor bygningsmæssige eller lignende forhold i arresten måtte være til hinder for en varetægtsarrestants adgang til fællesskab med andre indsatte, jf. UfR 1982.616 H, hvor en isolation ansås for ophørt ved anklagemyndighedens tilkendegivelse herom i et retsmøde og efterfølgende meddelelse til fængslet, uanset at arrestanten på grund af pladsmangel i fængslet først blev flyttet fra isolationsafdeling til fællesskabsafdeling efter yderligere tre dage. Uden for emnet i denne betænkning falder også isolation i forbindelse med ikendelse af disciplinærstraf i form af straffcelle.

I nogle tilfælde anbringes arrestanter og straffasonere efter eget ønske i isolation, idet de pågældende ikke ønsker kontakt med medindsatte (selvvalgt isolation). Anbringelse af indsatte i isolation efter eget ønske falder uden for emnet i denne betænkning.

2.2.2. Betænkningen beskæftiger sig i det følgende kun med isolation, der finder sted med hjemmel i retsplejelovens §§ 770 a-770 c, og som er begrundet i hensynet til opklaringen og pådømmelsen af den lovovertrædelse, for hvilken varetægtsarrestanten er sigtet. Denne isolation tilsigter at forhindre, at den sigtede - trods varetægtsfængslingen - "kolluderer" (eller udøver "kollusion"), dvs. retsstridigt modvirker eller vanskeliggør opklaringen og forfølgningen i sagen, f.eks. ved at true vidner, ved at træffe aftaler om urigtige forklaringer med vidner eller medsigtede, ved at advare eller påvirke andre eller ved at få dem til at fjerne spor og lignende.

Isolation efter retsplejelovens §§ 770 a-770 c forudsætter, at sigtede er varetægtsfængslet. Uden for emnet for denne betænkning falder derfor spørgsmålet om isolation under anholdelse, herunder i forbindelse med en anholdelse, der efter rettens beslutning opretholdes i indtil 3 x 24 timer efter afslutningen af det første retsmøde, jf. herved retsplejelovens § 760, stk. 4 og 5.

2.2.3. Undertiden er det af hensyn til opklaringen og pådømmelsen af sagen påkrævet at undergive en varetægtsarrestant andre restriktioner end isolation. Der kan således pålægges brevcensur og gives forbud mod ukontrolleret besøg, eventuelt fuldstændigt forbud mod besøg af bestemte personer, jf. retsplejelovens §§ 771 og 772. Undtagelsesvis kan der blive tale om forbud mod at se tv, høre radio eller læse avis, hvis der i disse medier fremkommer oplysninger om sagen, jf. retsplejelovens § 773. Uanset at de nævnte restriktioner normalt har samme formål som den isolation, der omhandles i denne betænkning, omfattes de dog ikke af begrebet isolation.

Der er ikke nødvendigvis sammenfald mellem de tilfælde, hvor der anvendes isolation, og de tilfælde, hvor der anvendes besøgskontrol og brevcensur m.v. I de tilfælde, hvor retten har truffet beslutning om anbringelse i isolation, vil politiet imidlertid næsten undtagelsesfrit beslutte samtidig også at anvende besøgskontrol og brevcensur af hensyn til sagens opklaring og pådømmelse. Anvendelsen af brevcensur, besøgskontrol og andre lignende restriktioner kan udgøre en yderligere belastning for en isoleret varetægtsarrestant og har derfor betydning ved vurderingen af de ulemper for den sigtede, som isolationen er forbundet med.

Kapitel 3

Gældende regler

3.1. Indledning

Dette kapitel indeholder en samlet beskrivelse af gældende ret vedrørende varetægtsfængsling i isolation. Oplysninger om gældende ret er endvidere indeholdt i kapitel 8 i forbindelse med udvalgets overvejelser vedrørende de enkelte spørgsmål.

3.2. Materielle betingelser

De materielle betingelser for isolation findes i retsplejelovens §§ 770 a og 770 b.

Retsplejelovens § 770 a, stk. 1, opregner to materielle betingelser, som gælder både for fuldstændig og for delvis isolation.

For det første kræves, at sigtede er varetægtsfængslet, og at varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, hvorefter der efter sagens omstændigheder er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre, jf. retsplejelovens § 770 a, stk. 1, nr. 1.

Allerede af kravet om varetægtsfængsling følger, at der skal være begrundet mistanke om, at sigtede har begået en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale og efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, jf. retsplejelovens § 762, stk. 1. Endvidere må lovovertrædelsen efter en konkret vurdering ikke ventes alene at ville medføre straf af bøde eller hæfte, ligesom frihedsberøvelsen ikke må stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig, jf. retsplejelovens § 762, stk. 3.

Den anden betingelse i retsplejelovens § 770 a, stk. 1, for anvendelse af isolation er, at varetægtsfængslingens øjemed gør isolationen påkrævet, herunder for at hindre sigtede i gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre. Der kræves altså en særlig isolationsgrund, som også skal være til stede, idet fængslingsgrunden i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, ikke alene kan begrunde isolation. Varetægtsfængslingens øjemed skal i det enkelte tilfælde kræve - ikke blot at den sigtede fængsles - men yderligere, at fængslingen finder sted i isolation.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 770 b opstiller et særligt proportionalitetskrav for iværksættelse og opretholdelse af isolation. Kravet gælder ved siden af det almindelige proportionalitetskrav i retsplejelovens § 762, stk. 3, der angår selve varetægtsfængslingen.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 770 b fastsætter således, at isolation ikke må iværksættes eller fortsættes, såfremt formålet hermed kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, eller såfremt indgrebet står i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, der kan ventes, hvis sigtede findes skyldig. Ved afgørelser om isolation skal endvidere tages hensyn til den særlige belastning, indgrebet kan medføre for sigtede på grund af dennes unge alder eller fysiske eller psykiske svagelighed.

Det særlige proportionalitetskrav gælder både for den fuldstændige og den delvise isolation. Kravet ved iværksættelse eller fortsættelse af en fuldstændig isolation er imidlertid højere end det tilsvarende krav for iværksættelse eller fortsættelse af en delvis isolation, idet en fuldstændig isolation er en mere indgribende foranstaltning.

Det særlige proportionalitetskrav indebærer, at isolation ikke må finde sted, hvis hensynet til varetægtsfængslingens øjemed må anses for tilstrækkeligt varetaget gennem mindre indgribende foranstaltninger, såsom delvis isolation, placering af flere sigtede i forskellige arresthuse, brev- og besøgskontrol samt andre begrænsninger af arrestantens rettigheder, jf. retsplejelovens §§ 771-773.

Endvidere kræves en nøje afvejning af, om isolation efter sagens omstændigheder er et rimeligt indgreb. I denne afvejning indgår på den ene side de ulemper og risici for skader, som indgrebet medfører for den varetægtsfængslede. På den anden side indgår i afvejningen kriminalitetens grovhed og arten og omfanget af de skader for opklaringen, som sigtede må antages at ville og kunne forårsage ved sin kollusion, hvis den pågældende ikke isoleres.

Det følger endvidere af det særlige proportionalitetskrav, at jo længere isolationen har varet, jo større krav må der stilles med hensyn til sagens betydning, den forventede retsfølge og isolationens nødvendighed for efterforskningen.

Endelig bemærkes, at bestemmelsens formulering forudsætter, at der ved afgørelser om iværksættelse og opretholdelse af isolation lægges betydelig vægt på de konkrete forhold, herunder oplysninger om sigtedes fysiske og psykiske helbredstilstand.

3.2.1. Tidsmæssige begrænsninger

Retsplejelovens § 770 a, stk. 2, indeholder en bestemmelse om en absolut tidsmæssig begrænsning for anvendelsen af isolation, når sigtelsen angår en lovovertrædelse med en strafferamme på mindre end fængsel i 6 år. Bestemmelsen angår kun fuldstændig isolation.

Bestemmelsen indebærer, at fuldstændig isolation ikke må finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger. Isolationen skal således bringes til ophør ved udløbet af 8 ugers fristen, uanset om efterforskningen måtte være afsluttet, og uanset om nye sigtelser først har kunnet rejses i løbet af denne periode.

Bestemmelsen er for så vidt ikke til hinder for, at en person, der har siddet i isolation i 8 uger og derefter udtages af isolationen, på ny sættes i isolation, fordi der fremkommer nye forhold. Man bør dog være opmærksom på, at der ikke herved sker en omgåelse af reglen i retsplejelovens § 770 a, stk. 2. Men også selv om de mellemkommende perioder måtte være af lidt længere varighed, vil proportionalitetsgrundsætningen kunne tale imod en sådan fremgangsmåde.

Tidsbegrænsningen på 8 uger finder som nævnt ikke anvendelse, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover. Dette gælder også tilfælde, hvor sigtelsen vedrørende et sådant forhold først rejses i løbet af 8 ugers perioden.

I de tilfælde, hvor sigtelsen angår en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, er der ingen tidsmæssig overgrænse for isolationens opretholdelse. En begrænsning af længerevarende isolation i en sådan sag vil imidlertid kunne følge dels af proportionalitetskravet i retsplejelovens § 770 b dels af en anvendelse af bestemmelsen i retsplejelovens § 747, stk. 2, om anteciperet bevisførelse. Om sidstnævnte bestemmelse henvises til afsnit 3.4. nedenfor.

For så vidt angår delvis isolation er der ikke nogen absolut tidsmæssig grænse for opretholdelsen. Også i dette tilfælde vil en begrænsning imidlertid i det konkrete tilfælde kunne følge af proportionalitetskravet i retsplejelovens § 770 b.

3.2.2. Ophævelse

Politiet er - på samme måde som med hensyn til anholdelse og varetægtsfængsling - både berettiget og forpligtet til på egen hånd at bringe isolationen til ophør, når denne ikke længere er påkrævet.

Isolutionsfængsling skal ophæves, om fornødent ved rettens kendelse, når forfølgning opgives eller betingelserne for isolation ikke længere er til stede, jf. retsplejelovens § 770 c, jf. § 768, 1. pkt.

Finder retten, at undersøgelsen ikke fremmes med tilstrækkelig hurtighed, og at fortsat isolation ikke er rimelig, skal isolationen ligeledes ophæves, jf. retsplejelovens § 770 c, jf. § 768, 2. pkt.

3.3. Formelle regler

3.3.1. Kompetence, form, frister m.v.

Afgørelse om isolation træffes af retten. Afgørelsen træffes sædvanligvis i forbindelse med, at der tages stilling til varetægtsfængsling.

Afgørelsen træffes under efterforskningen af den byret, som efter værnetingsreglen i retsplejelovens § 694 er kompetent. Når tiltale er rejst, træffes afgørelsen af den ret, hvor tiltalen er rejst, herunder af landsretten i nævningsager i første instans. Under anke træffes afgørelsen af appelinstansen, jf. retsplejelovens § 770 c, jf. § 769, stk. 2.

Reglerne om behandling af spørgsmålet om isolation følger ligeledes i hovedsagen de samme processuelle regler som reglerne om behandling af spørgsmål om varetægtsfængsling, jf. henvisningen i retsplejelovens § 770 c, 1. pkt., til § 764, stk. 2-4, og §§ 766-769.

Henvisningen til retsplejelovens § 764, stk. 2-3, indebærer, at sigtede skal have lejlighed til at udtale sig om spørgsmålet om isolation, og at den sigtede skal have adgang til bistand af en forsvarer.

Henvisningen til retsplejelovens § 764, stk. 4, indebærer, at afgørelsen om isolation skal træffes ved kendelse, at afgørelsen derfor skal begrundes, og at begrundelsen skal angive de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for isolation er opfyldt.

Også reglerne om, at der skal fastsættes en frist for indgrebs varighed, gælder for isolation, jf. henvisningen til retsplejelovens § 767, stk. 1. Fristen skal fastsættes så kort som muligt, og den må ikke overstige 4 uger. Dog gælder som en særlig regel for isolation, at den første frist ved indgrebs iværksættelse ikke kan overstige 2 uger, jf. retsplejelovens § 770 c, 2. pkt.

3.3.2. Kære og omgørelse

Rettens afgørelse om isolation kan kæres til højere ret efter de almindelige regler om kære.

Kæremål vedrørende forlængelse af isolationsfristen, hvorved isolationen udstrækkes over 3 måneder, skal efter begæring behandles mundtligt, jf. henvisningen i retsplejelovens § 770 c, til retsplejelovens § 767, stk. 2. Når kæremål én gang har været behandlet mundtligt, afgør appelretten, om en senere begæring om mundtlig behandling skal imødekommes, jf. retsplejelovens § 767, stk. 2, 2. pkt.

Ved henvisningen i retsplejelovens § 770 c til § 766 fastslås i øvrigt, at kendelse om isolation til enhver tid kan omgøres af retten.

3.4. Anteciperet bevisførelse

I overensstemmelse med princippet om bevisumiddelbarhed finder bevisførelsen i straffesager som hovedregel sted for den dømmende ret under domsforhandlingen. En undtagelse fra denne hovedregel er bl.a. reglen i retsplejelovens § 747, stk. 2, der giver mulighed for at afholde retsmøde med henblik på at sikre bevis inden domsforhandlingen med det formål at muliggøre ophævelsen af en fuldstændig isolation.

Anvendelse af retsplejelovens § 747, stk. 2, kræver, at den sigtede har været fuldstændig isoleret i et sammenhængende tidsrum på mere end tre måneder. Fuldstændig isolation i et sammenhængende tidsrum på mere end tre måneder kan efter retsplejelovens § 770 a, stk. 2, kun finde sted, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller mere, jf. ovenfor i afsnit 3.2.1.

Anvendelsen af retsplejelovens § 747, stk. 2, forudsætter endvidere en begæring fra forsvareren, og anteciperet bevisførelse i medfør af denne bestemmelse kan derfor ikke ske mod forswarets ønske. Derimod kan retten tillade anteciperet bevisførelse på begæring af anklagemyndigheden og mod forsvarerens ønske i medfør af retsplejelovens § 747, stk. 1, men da kun såfremt "det er påkrævet for at sikre bevis, som ellers må befrygtes at ville gå tabt, eller som ikke uden væsentlig ulempe eller forsinkelse vil kunne føres umiddelbart for den dømmende ret, eller når det må antages at være af betydning for efterforskningen eller af hensyn til en offentlig interesse".

Retsplejelovens § 747, stk. 2, er fakultativ, men det må forventes, at retten i almindelighed vil tillade bevisførelsen, medmindre særlige hensyn taler imod det. Det vil f.eks. kunne være tilfældet, hvis efterforskningen i komplicerede sager ikke i løbet af 3 måneders perioden har kunnet bringes så vidt, at et tilstrækkeligt materiale til brug ved tilrettæggelsen af bevisførelsen foreligger. Også retsplejemæssige hensyn vil kunne tale imod, f.eks. hvor det er af væsentlig betydning, at lægdommerne overværer den umiddelbare reaktion på stillede spørgsmål. Endvidere kan domsforhandling i sagen være så nært forestående, at anteciperet bevisførelse ikke bør ske. Bevisførelsen vil også kunne nægtes, hvor der ikke er rimelig udsigt til, at den vil kunne medføre ophævelse af isolationen. Endelig kan som eksempel på tilfælde, hvor bevisførelsen vil kunne nægtes, nævnes, at den fornødne bevisførelse er af uforholdsmæssigt stort omfang eller i øvrigt særlig besværlig, f.eks. hvor der skal indkaldes vidner fra udlandet.

Bestemmelsen indebærer, at retten efter bevisførelsens gennemførelse på begæring må tage stilling til spørgsmålet om ophævelse af isolationen, uanset at den frist, der er fastsat i medfør af retsplejelovens § 770 c, ikke er udløbet.

Præsidenten for Københavns Byret har oplyst over for udvalget, at bestemmelsen i retsplejelovens § 747, stk. 2, kun sjældent er påberåbt og anvendt direkte i praksis ved Københavns Byret. Der foretages imidlertid ikke sjældent indenretlige afhøringer med henblik på sikring af bevis og udtagelse af isolation efter begæring af politiet. Opfordringen hertil er ofte fremkommet fra forsvarerne, men retsplejelovens § 747, stk. 2, bliver ved denne fremgangsmåde ikke anvendt direkte.

3.5. Sverige

Lovgivningen i Sverige om varetægtsfængsling er senest ændret i 1998 med virkning fra den 1. januar 1999.

Afgørelse om varetægtsfængsling træffes af retten ved kendelse.

Når retten træffer beslutning om varetægtsfængsling fastsættes samtidig en tidsfrist, inden hvilken tiltale skal rejses. Tidsfristen må ikke være længere end nødvendigt, men hvis tidsfristen viser sig at være for kort, kan retten forlænge denne. Hvis tiltale ikke rejses inden 2 uger, skal retten, så længe den sigtede er varetægtsfængslet, og tiltale endnu ikke er rejst, med højst 2 ugers mellemrum holde retsmøder om spørgsmålet om forlængelse af varetægtsfængslingen.

Når tiltale rejses, skal domsforhandlingen, hvis den pågældende er varetægtsfængslet, som hovedregel afholdes inden én uge efter tiltalerejsning.

I forbindelse med en afgørelse om varetægtsfængsling kan retten tillade, at varetægtsarrestantens kontakt med omverdenen begrænses, hvis der er risiko for, at varetægtsarrestanten unddrager beviser eller på anden måde modvirker sagens efterforskning. Rettens afgørelse kan indbringes for højere ret.

Rettens tilladelse til at foretage begrænsninger i arrestantens adgang til kontakt med omverdenen er generel.

Det er anklagemyndigheden, der beslutter, hvilke konkrete begrænsninger arrestanten skal undergives, herunder begrænsninger i adgangen til fællesskab med andre indsatte samt adgangen til besøg og brevveksling. Arrestanten kan begære domstolsprøvelse af anklagemyndighedens beslutninger om konkrete begrænsninger, men spørgsmålet kan kun prøves i én instans.

Det kan også administrativt besluttes, at underkaste en varetægtsfængslet restriktioner, hvis dette findes nødvendigt ud fra et ordens- eller sikkerhedssynspunkt. En sådan beslutning træffes af Kriminalvårdsstyrelsen, og kan påklages til en administrativ domstol.

Der er ikke fastsat regler om længstetid med hensyn til udelukkelse fra fællesskab eller for forbud mod besøg og brevveksling.

Udgangspunktet ved varetægtsfængsling er, at der skal være mulighed for kontakt med andre indsatte, og at arrestanten ikke må underkastes mere omfattende restriktioner, end hvad formålet med fængslingen tilsiger, og orden og sikkerhed i fængslet kræver.

Der foreligger ikke umiddelbart anvendelige statistiske oplysninger om anvendelse af isolation og indskrænkninger i adgangen til besøg og brevveksling.

3.6. Norge

Lovgivningen i Norge om varetægtsfængsling er ikke ændret væsentligt siden Strafferetsplejeudvalget afgav betænkning nr. 1219/1991 om isolationsfængsling i andre europæiske lande.

Afgørelse om varetægtsfængsling træffes af retten ved kendelse.

Retten fastsætter samtidig en tidsfrist for fængslingen. Fristen skal være så kort som muligt og må normalt ikke overstige 4 uger. Fristen kan forlænges med 4 uger ad gangen, medmindre efterforskningens karakter eller andre særlige omstændigheder bevirker, at fornyet forhandling efter 4 uger ville være uden betydning. I så fald kan retten fastsætte en længere frist.

Er domsforhandling påbegyndt, når sigtede fængsles, eller når tidsfristen for varetægtsfængsling udløber, kan den pågældende holdes fængslet, indtil der afsiges dom i sagen. Varetægtsfængslingen fortsætter således i denne situation uden yderligere frist forlængelser, indtil domsforhandlingen er afsluttet, og dommen er afsagt. Det gælder dog fortsat, at tiltalte skal løslades, så snart retten eller anklagemyndigheden finder, at grundlaget for varetægtsfængslingen er bortfaldet.

En varetægtsarrestant må ikke undergives andre begrænsninger end de, der er nødvendige for at sikre fængslingens øjemed og opretholdelse af ro og orden i fængslet.

Afgørelser om, at en varetægtsarrestant ikke skal kunne modtage besøg eller udveksle breve, eller at besøg og brevveksling skal foregå under kontrol af politiet, træffes af retten ved kendelse, hvis afgørelsen er begrundet i hensynet til efterforskningen i sagen. Afgørelser om begrænsninger i adgangen til besøg og brevveksling af hensyn til ro og orden i fængslet træffes administrativt.

Udgangspunktet er, at en varetægtsarrestant skal have adgang til fællesskab med andre indsatte. Det gælder dog ikke, hvis retten har truffet bestemmelse om begrænsninger i den pågældendes adgang til at modtage besøg og udveksle breve. I sådanne tilfælde er arrestantens adgang til samvær med andre indsatte betinget af politiets samtykke.

Der er ikke fastsat regler om længstetid med hensyn til udelukkelse fra fællesskab eller for forbud mod besøg og brevveksling, når dette er begrundet i hensynet til efterforskningen.

Der foreligger ikke statistiske oplysninger om anvendelse af isolation og indskrænkninger i adgangen til besøg og brevveksling.

Kapitel 4

Faktisk anvendelse af isolation

4.1. Antallet af isolationsfængslinger og varigheden heraf.

Udvalget har hos Direktoratet for Kriminalforsorgen indhentet følgende statistiske oplysninger for perioden 1983-1997 over antallet af afsluttede isolationsfængslinger fordelt efter varighed af isolationsanbringelsen.

Skema 1

	1-14 dage	15-29 dage	30-59 dage	60-119 dage	120-179 dage	180-270 dage	271+ dage	Ialt:	Gns.- lgd.
1983	1087	441	235	120	34	19		1936	...
1984	970	303	189	96	38	25		1621	...
1985	758	260	149	79	11	6		1263	...
1986	743	251	198	75	17	13		1297	...

1987	702	306	216	66	20	18		1328	...
1988	665	352	224	90	22	11	2	1366	26,9
1989	537	293	218	108	29	14	2	1201	30,8
1990	514	289	167	101	33	19	16	1139	35,6
1991	497	286	194	110	36	13	7	1143	33,4
1992	572	240	171	107	41	12	1	1144	30,6
1993	647	274	182	117	16	9	6	1251	28,6
1994	630	293	199	119	28	23	3	1295	31,3
1995	552	234	184	123	22	17	10	1142	33,1
1996	522	243	195	120	32	11	2	1125	33,1
1997	466	274	170	136	31	11	8	1096	34,5
Kilde: Kvartalsindberetninger over afsluttede enrumsanbringelser efter rettens bestemmelse 1983-1997.									

Ligeledes hos Direktoratet for Kriminalforsorgens har udvalget indhentet følgende statistiske oplysninger for perioden 1983-1997 over antallet af varetægtsfængslede pr. år og over antallet og andelen af arrestanter, der er isoleret efter rettens bestemmelse.

Skema 2

År:	Antal varetægtsfængslinger	Antal afsluttede isolationsfængslinger	Isolationsfængslede i % af varetægtsfængslinger
1983	5485	1936	35,3
1984	5164	1621	31,4
1985	4902	1263	25,8
1986	5074	1297	25,6
1987	5512	1328	24,1
1988	5989	1366	22,8
1989	5665	1201	21,2
1990	5296	1139	21,5
1991	5620	1143	20,3
1992	6017	1144	19,0
1993	6407	1251	19,5
1994	6127	1295	21,1
1995	5681	1142	20,1
1996	6410	1125	17,6
1997	6821	1096	16,1
Kilde: Politiets og Kriminalforsorgens årsberetninger.			

De statistiske oplysninger viser, at antallet af varetægtsarrestanter i de senere år er steget, mens antallet og andelen af arrestanter, der anbringes i isolation, er faldet i samme periode. Afsluttede isolationsfængslinger fordelt efter varigheden af isolationsanbringelsen viser en svag stigning i de senere år for så vidt angår den gennemsnitlige længde af isolationsfængslingerne.

Som det fremgår af skema 1, blev i 1997 i alt 1096 varetægtsarrestanter udtaget af isolation efter en gennemsnitlig isolationsperiode på 34,5 dage. Varigheden af de enkelte anbringelser i isolation var fordelt som følger:

740 anbringelser i isolation, eller 68 pct. af det samlede antal, blev afsluttet inden for 29 dage.

170 anbringelser i isolation varede mellem 1 og 2 måneder. Dvs., at i alt 83 pct. af det samlede antal anbringelser i isolation blev afsluttet inden for 2 måneder.

136 anbringelser i isolation varede mellem 2 og 4 måneder. Dvs., at i alt 95 pct. af det samlede antal anbringelser i isolation blev afsluttet inden for 4 måneder.

31 anbringelser i isolation varede mellem 4 og 6 måneder. Dvs., at mere end 98 pct. af det samlede antal anbringelser i isolation blev afsluttet inden for 6 måneder.

19 anbringelser i isolation, eller ca. 2 pct. af det samlede antal anbringelser i isolation, varede mere end 6 måneder.

8 anbringelser i isolation, eller knapt 1 pct. af det samlede antal anbringelser i isolation, varede mere end 9 måneder.

4.2. Anvendelse af isolation fordelt på kriminalitetstyper

4.2.1. Direktoratet for Kriminalforsorgens statistikker indeholder ikke oplysninger om, hvilke kriminalitetstyper de isolationsfængslede varetægtsarrestanter er sigtet for.

I Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter er på side 93 medtaget en tabel, der viser fordelingen af isolerede varetægtsarrestanter på nogle hovedforbrydelser. Oplysningerne vedrører 6 udvalgte dage i perioden 1979-1982. Oplysningerne er medtaget i denne betænkning som bilag 5.

4.2.2. Med henblik på at opnå et billede af den nuværende anvendelse af isolationsfængsling fordelt på kriminalitetstyper har udvalget gennemført en spørgeskemaundersøgelse, jf. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 1. juli 1996, der er medtaget i betænkningen som bilag 6.

4.2.2.1. Samtlige politikredse i landet blev ved undersøgelsen for det første anmodet om på tre bestemte dage at registrere antallet af isolationsfængslede varetægtsarrestanter i politikredsen fordelt på forskellige kriminalitetstyper.

Det bemærkes, at Københavns Politi har foretaget registrering på andre datoer end de øvrige politikredse i landet.

De modtagne svar - bortset fra svar modtaget fra Københavns politi - er gengivet i følgende skema A.

SKEMA A				
Antallet af isolationsfængslede varetægtsarrestanter uden for København fordelt på kriminalitetstyper:				
Kriminalitetstype:	01.08.96	01.09.96	01.10.96	Gns.- andel i %
Narkotikakriminalitet	41	51	55	63
Manddrab	5	10	8	10
Røveri	2	8	8	8
Anden berigelseskriminalitet	5	4	3	5
Våbenlov	0	1	10	5
Grov vold	2	3	5	4
Afpresning/frihedsberøvelse	3	4	0	3
Brandstiftelse	0	0	3	1
Spiritus-/cigaretindsmugling af grov karakter	0	1	1	1
Ulovlig tvang/vold/trusler	0	1	0	0
Isolationsfængslede varetægtsarrestanter i alt:	58	83	93	100

Skema A viser det samlede antal isolationsfængslede varetægtsarrestanter uden for Københavns politikreds henholdsvis den 1. august 1996, den 1. september 1996 og den 1. oktober 1996 fordelt på kriminalitetstyper. I sidste kolonne er noteret den gennemsnitlige andel af isolationsfængslede varetægtsarrestanter på de tre registreringsdage fordelt på kriminalitetstyper i procent af det samlede gennemsnitlige antal isolationsfængslede varetægtsarrestanter. Kriminalitetstyperne er opregnet efter den hyppighed, hvormed de er noteret, med den hyppigst forekommende kriminalitetstype først.

Det fremgår af skemaet, at langt den overvejende del - 63 pct. - af de isolationsfængslede varetægtsarrestanter var sigtet for narkotikakriminalitet. Ca. 10 pct. var sigtet for manddrab og knapt 10 pct. for røveri, der var de næsthyppigst forekommende kriminalitetstyper.

Undersøgelsen viste i øvrigt en nogenlunde jævn geografisk fordeling af de isolationsfængslede varetægtsarrestanter. Bortset fra politikreds nr. 2 (Frederiksberg), der i gennemsnit på de tre registreringsdage havde 8 personer isolationsfængslet, havde ingen af de andre politikredse registreret mere end gennemsnitlig 5 isolationsfængslede personer. 23 politikredse havde ingen isolationsfængslede varetægtsarrestanter på nogen af de tre registreringsdage.

De modtagne svar fra Københavns politi er gengivet i følgende skema AK.

SKEMA AK				
Antallet af isolationsfængslede varetægtsarrestanter i København fordelt på kriminalitetstyper:				
Kriminalitetstype:	15.12.96	15.01.97	15.02.97	Gns.- andel i %
Narkotikakriminalitet	20	24	30	45
Manddrab	14	13	13	24
Anden berigelseskriminalitet	8	2	12	13
Røveri	4	3	3	6
Grov vold	4	0	2	4
Frihedsberøvelse	5	1	0	4
Straffelovens § 183	3	1	2	4
Vold mod tjenestemand i funktion	1	0	0	0
Fareforvoldelse + vold	0	1	0	0
Våbenlov	0	0	0	0
Isolationsfængslede varetægtsarrestanter i alt:	59	45	62	100

Skema AK viser det samlede antal isolationsfængslede varetægtsarrestanter i Københavns politi henholdsvis den 15. december 1996, den 15. januar 1997 og den 15. februar 1997 fordelt på de samme kriminalitetstyper som i skema A. Gennemsnitlig 55 personer var isolationsfængslet på de tre registreringsdage. 45 pct var sigtet for narkotikakriminalitet, mens 24 pct. var sigtet for manddrab.

4.2.2.2. I spørgeskemaundersøgelsen anmodede man for det andet om oplysninger om antallet af varetægtsarrestanter fordelt på kriminalitetstyper, der inden for en bestemt periode på tre måneder blev udtaget af isolation efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger. Københavns politi undersøgte en anden tre-måneders periode end resten af landets politikredse, ligesom der i undersøgelsen i Københavns politi ikke er oplysninger om sagernes udfald.

10 politikredse uden for København oplyste om i alt 27 sager med isolationsfængslinger, der er afsluttet i perioden 1. august 1996 - 31. oktober 1996 efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger.

De modtagne svar - bortset fra svar modtaget fra Københavns politi - er gengivet i følgende skema B.

--

SKEMA B

Isolationsfængslinger uden for København (afsluttet i perioden 1. august 1996 - 31. oktober 1996) efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger

Nr.:	Varighed (i dage)	Kriminalitetstype (straffelovsbestemmelse)	Sagens stade ved isolationens ophør	Sagens udfald
1	61	§ 191	Under efterforskning	4 år
2	65	§ 191	Ved domfældelse	6 mdr.
3	70	§ 237	Efterforskningen afsluttet	-
4	73	§ 191	Ved domfældelse	2 år
5	77	§ 284	Under efterforskning	1 år, 8 mdr.
6	77	§ 284	Under efterforskning	1 år
7	80	§ 191	Under efterforskning	5 år
8	81	§ 191	Ved domfældelse	3 år, 6 mdr.
9	84	§ 191	Under efterforskning	2 år
10	87	§ 191	Ved domfældelse	1 år, 3 mdr.
11	95	§ 191	Ved domfældelse	2 år
12	95	§ 191	Ved domfældelse	3 år, 6 mdr.
13	95	§ 191	Ved domfældelse	Frifundet
14	107	§ 237, jf. § 21	Ved forelæggelse for SA	8 mdr.
15	132	§ 191	Ved domfældelse	1 år, 9 mdr.
16	144	§ 191	Under domsforhandling	4 år, 6 mdr.
17	144	§ 191	Efterforskning afsluttet	7 mdr.
18	149	§ 288, stk. 2	Under efterforskning	3 år
19	153	§ 191	Efterforskning afsluttet	Straf udstået med varetægtsfængsling (ca. 6 1/2 mdr.) + udvisning
20	167	§ 191	Under efterforskning	Ej afgjort
21	174	§ 276 og § 286	Efterforskning afsluttet	1 år
22	181	§ 191	Under efterforskning	2 år
23	182	§ 191	Under efterforskning	Ej afgjort
24	188	§ 191	Under efterforskning	6 år
25	189	§ 191	Ved domfældelse	3 år
26	223	§ 191	Ved domfældelse	3 år, 3 mdr.
27	239	§ 191	Ved domfældelse	5 år, 6 mdr.

I skema B er sagerne opregnet efter isolationsperiodens varighed. Sagen med den korteste isolationsperiode er noteret først.

21 sager (75 pct.) vedrørte narkotikakriminalitet, 3 sager vedrørte anden berigelseskriminalitet end røveri, 2 sager vedrørte manddrab og 1 sag vedrørte røveri.

Om sagens stade ved isolationens ophør er i 10 tilfælde oplyst, at sagerne var under efterforskning (i 2 af disse sager angives det, at der har været afholdt efterforskningsforhør), i 4 tilfælde, at efterforskningen var afsluttet, i 1

tilfælde, at sagen var forelagt for statsadvokaten med henblik på udfærdigelse af anklageskrift, i 1 tilfælde, at sagen var under domsforhandling og i 11 tilfælde, at der var sket domfældelse.

I en enkelt sag - sag nr. 13 - er tiltalte frifundet. Sagerne er i øvrigt afsluttet med domme på fængsel mellem 6 måneder og 6 år. Det bemærkes, at 2 sager endnu ikke er afsluttet. Politiet har oplyst, at de sigtede i disse sager er flygtet ud af landet inden tiltalerejsning.

Svarene fra Københavns politikreds er gengivet i følgende skema BK.

SKEMA BK			
Isolationsfængslinger i København (afsluttet i perioden 15. december 1996 - 14. marts 1997) efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger			
Nr.:	Varighed (i dage)	Kriminalitetstype (straffelovsbestemmelse)	Sagens stade ved isolationens ophør
1	63	§ 191	Efter § 747-forhør
2	71	§ 191	Efter § 747-forhør
3	75	§ 191	Efter § 747-forhør
4	84	§ 191	Efterforskningen afsluttet
5	98	§ 279	Under efterforskning
6	106	§ 191	Efterforskningen afsluttet
7	106	§ 191	Efter § 747-forhør
8	111	§ 191	Efter § 747-forhør
9	113	§ 191	Efterforskningen afsluttet
10	137	§ 191	Efter § 747-forhør
11	137	§ 191	Efter § 747-forhør
12	147	§ 191	Ved berømmelse

Det fremgår af skemaet, at der i København blev registreret 12 sager med isolationsfængslinger, der er afsluttet i perioden 15. december 1996 - 14. marts 1997 efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger. 11 sager vedrørte narkotikakriminalitet og en sag vedrørte berigelseskriminalitet.

Om sagens stade ved isolationens ophør er i 7 tilfælde oplyst, at udtagelse af isolation er sket efter efterforskningsforhør, i 1 tilfælde, at sagen var under efterforskning, i 3 tilfælde, at efterforskningen var afsluttet og i 1 tilfælde, at sagen var berammet.

4.2.2.3. Spørgeskemaundersøgelsen indebar for det tredje indhentelse af oplysninger vedrørende den påsigtede kriminalitet i forbindelse med isolationsfængslinger afsluttet i 1995 efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 4 måneder.

Udvalget har for så vidt angår denne del af undersøgelsen noteret en manglende overensstemmelse mellem antallet af indberettede sager og oplysningerne i Direktoratet for Kriminalforsorgens statistik vedrørende antallet af afsluttede isolationsfængslinger fordelt efter varighed. Udvalget skal i den forbindelse pege på, at mens direktoratets statistik er en løbende statistik med indarbejdede rutiner for kvartalsmæssige indberetning af data, er udvalgets undersøgelse én enkelt forespørgsel vedrørende ét allerede afsluttet år. Udvalgets undersøgelse må derfor formodes at indebære større usikkerhed med hensyn til, hvilke sager der opfylder betingelserne for indberetning, herunder navnlig usikkerhed med hensyn til periodeafgrænsning. Direktoratets grunddata, der er indhentet fra kriminalforsorgens institutioner, er ikke umiddelbart sammenlignelige med de fra politiet modtagne svar vedrørende isolationsfængslinger på mere end 4 måneder.

De modtagne svar på udvalgets undersøgelse, herunder svar modtaget fra Københavns politi, er gengivet i følgende skema C.

SKEMA C

Isolationsfængslinger afsluttet i 1995 efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 4 måneder

Nr.:	Varighed (i dage)	Kriminalitetstype (straffelovsbestemmelse)	A* dage	B* dage	C* dage	D*
1	128	§ 237	63	128	-	12 år
2	128	§ 191	127	128	-	3 år
3	128	§ 191	-	98	128	1 år
4	129	§ 191	127	129	-	1 år, 3 mdr.
5	130	§ 191	87	87	130	2 år, 3 mdr.
6	133	§§ 224 jf. 222, stk. 2, 232, 234, 260 og 266	82	121	133	5 år
7	140	§ 191	59	97	140	2 år
8	140	§ 191	59	97	140	2 år
9	144	§ 191	120	120	144	7 mdr.
10	145	§ 191	145	-	-	3 år, 6 mdr.
11	152	§ 191	-	152	-	2 år
12	152	§ 288	59	115	-	Tiltalefrafald
13	155	§ 191	82	113	155	1 år, 6 mdr.
14	155	§ 191	82	113	155	1 år, 6 mdr.
15	168	§ 191	147	168	-	3 år, 6 mdr.
16	168	§ 191	147	168	-	2 år
17	170	§§ 191 og 180	128	168	170	3 år
18	170	§§ 191 og 180	128	168	170	2 år, 3 mdr.
19	170	§ 191	62	170	-	4 år
20	170	§ 191	62	170	-	5 år, 6 mdr.
21	171	§ 191	-	171	-	3 år
22	172	§ 191	172	-	-	5 år
23	174	§ 191	154	160	174	1 år
24	178	§ 191	-	148	178	8 år
25	183	§ 191	183	-	-	6 år
26	187	§ 191	77	187	-	6 år, 6 mdr.
27	189	§ 191	189	-	-	3 år, 6 mdr.
28	189	§ 191	189	-	-	4 år
29	192	§ 191	162	175	192	1 år, 9 mdr.
30	196	§ 191	173	196	-	6 år
31	196	§ 191	162	171	196	1 år, 6 mdr.
32	198	§ 191	175	183	198	2 år, 6 mdr.
33	198	§ 191	-	115	198	3 år, 3 mdr.
34	203	§ 191	85	203	-	6 år
35	208	§ 191	175	183	208	2 år, 6 mdr.
36	214	§ 191	35	175	215	2 år, 6 mdr.

37	222	§ 191	42	182	222	3 år, 8 mdr.
38	222	§ 191	42	182	222	2 år, 6 mdr.
39	245	§ 191	198	245	-	2 år
40	249	§ 191	170	236	249	5 år
41	249	§ 191	170	236	249	5 år, 6 mdr.
42	251	§ 191	198	251	-	2 år, 6 mdr.
43	260	§ 191	175	175	260	3 år, 3 mdr.
44	274	§ 237	27	127	274	10 år
45	276	§ 191	245	265	276	2 år
46	278	§ 191	249	249	278	4 år
47	283	§ 191	220	249	283	3 år
48	295	§ 237	234	-	234	Frifundet
49	306	§ 191	270	274	275	10 år
50	307	§ 191	-	307	-	9 år
51	311	§ 191	-	93	311	10 år
52	321	§ 191	-	92	321	10 år
53	352	§ 191	109	162	352	4 år, 6 mdr.
54	352	§ 191	109	162	352	4 år
55	352	§ 191	109	162	352	3 år, 6 mdr.
56	352	§ 191	109	162	352	5 år, 6 mdr.
57	352	§ 191	192	239	352	10 år
58	352	§ 191	192	239	352	10 år
59	358	§ 191	-	358	-	8 mdr.
60	363	§ 191	213	214	363	9 år
61	423	§ 191	-	255	423	3 år
62	461	§ 191, jf. § 88	-	262	461	10 år
63	488	§ 191	268	373	488	6 år

A* Hér er angivet isolationens varighed ved efterforskningens afslutning.

B* Hér er angivet isolationens varighed ved anklagemyndighedens tiltalerejsning.

C* Hér er angivet isolationens varighed ved domsafsigelse i første instans.

D* Hér er angivet længden af en idømt straf eller arter af en idømt foranstaltning.

Der blev registreret i alt 63 sager med isolationsfængslinger på mere end 4 måneder.

Sagerne i skema C er opregnet efter isolationsperiodens varighed. Sagen med den korteste isolationsperiode er noteret først.

Skemaet viser, at 58 af sagerne (90 pct.) vedrørte narkotikakriminalitet, heraf 2 både narkotikakriminalitet og brandstiftelse. 3 sager vedrørte manddrab. 1 sag vedrørte seksualforbrydelser og 1 sag røveri.

I en enkelt sag er tiltalte frifundet. Sagerne er i øvrigt afsluttet med domme på fængsel mellem 7 måneder og 12 år.

4.2.3. Spørgeskemaundersøgelsen peger mod, at isolation hovedsagelig anvendes i forbindelse med efterforskning af narkotikakriminalitet, drab og alvorlig berigelseskriminalitet. Endvidere peger undersøgelsen på, at længere

varende isolationer især anvendes i forbindelse med efterforskning af narkotikakriminalitet.

4.3. Anvendelse af delvis isolation

I forbindelse med gennemførelsen af den under afsnit 4.2. omtalte spørgeskemaundersøgelse forsøgte udvalget samtidig at opsamle information om anvendelsen af delvis isolation i praksis. På baggrund af de indkomne svar må det konstateres, at delvis isolation stort set ikke anvendes i praksis.

Flere politikredse oplyste herom, at man ved en delvis isolation ikke kan opnå formålet med isolationen, hvorfor begæring herom ikke fremsættes. Kan man ikke få rettens tilladelse til anbringelse i fuldstændig isolation anvendes i stedet placering af varetægtsarrestanter i forskellige arresthuse.

4.4. Højesterets praksis

Udvalget har for perioden 1. januar 1995 til 1. maj 1998 gennemgået Højesterets afgørelser vedrørende isolation.

I denne periode afsagde Højesteret 11 kendelser om varetægtsfængsling i isolation. Afgørelserne vedrørte 12 varetægtsarrestanter, hvoraf 9 var sigtet for overtrædelse af straffelovens § 191 (grov narkotikakriminalitet), 1 for overtrædelse af straffelovens § 237 (manddrab) og 2 for overtrædelse af straffelovens § 237, jf. § 21 (forsøg på manddrab). 2 kendelser vedrørte samme varetægtsarrestant.

I 8 tilfælde stadfæstede Højesteret landsrettens kendelse om fortsat anbringelse i isolation, i 1 tilfælde stadfæstede Højesteret landsrettens kendelse om ophævelse af isolation og i 2 tilfælde blev landsrettens kendelse om fortsat anbringelse i isolation ændret og isolationen ophævet.

Alle kendelser er afsagt af Højesteret som 2. instans i forbindelse med forberedelse af nævningsager.

Højesterets kendelser er refereret i betænkningens bilag 7.

4.5. Behandlingen af isolerede arrestanter

Behandlingen af varetægtsarrestanter, herunder arrestanter anbragt i isolation, er nærmere reguleret i retsplejelovens §§ 771-779 samt i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 491 af 12. september 1978 om ophold i varetægtsfængsel som ændret ved bekendtgørelse nr. 615 af 12. december 1980, bekendtgørelse nr. 457 af 9. juni 1995, og bekendtgørelse nr. 1182 af 16. december 1996. Udgangspunktet for disse regler er, at en arrestant alene er undergivet de indskrænkninger, som er nødvendige til sikring af varetægtsfængslingens (og en eventuel isolations) øjemed samt opretholdelsen af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet.

Udvalget har gennem Direktoratet for Kriminalforsorgen indhentet nærmere oplysninger om regelsættet og praksis med hensyn til behandlingen af isolerede og ikke-isolerede varetægtsarrestanter i arresthuse, arrestafdelinger og Københavns Fængsler.

Beskrivelsen af praksis er en generel beskrivelse af forholdene i flere institutioner. Ressourcemæssige forhold hos den enkelte institution kan imidlertid bevirke en mindre mulighed for at tilgodese navnlig isolerede varetægtsarrestanter, der er mere ressourcekrævende end ikke-isolerede arrestanter, hvorfor beskrivelsen ikke nødvendigvis er dækkende på alle punkter for alle institutioner.

Udvalget har for så vidt angår de ikke-isolerede varetægtsarrestanter navnlig søgt at få belyst graden af fællesskab mellem indsatte. Med hensyn til de isolerede varetægtsarrestanter har udvalget særligt undersøgt de pågældendes adgang til kontakt med ikke-indsatte personer.

For så vidt angår de ikke-isolerede arrestanter har direktoratet oplyst, at der er store forskelle i graden af fællesskab, hvilket har sammenhæng med store forskelle i arresthusenes fysiske rammer. I den ene ende af skalaen er der arresthuse, hvor de ikke-isolerede varetægtsarrestanter kun har meget begrænset fællesskab, idet der hverken er fælles arbejdspladser eller fritidslokaler. I disse arresthuse er de indsatte beskæftiget ved celledarbejde, og fællesskab finder sted i form af cellefællesskab - typisk alene mellem to indsatte. I den anden ende af skalaen

findes arresthuse, hvor de fysiske rammer giver meget større muligheder for fællesskab, ligesom fællesskab i visse arresthuse praktiseres ved, at man inden for arresthusets enkelte afsnit lader celledørene stå åbne en del af dagen.

Endvidere har både strafafsonere og varetægtsarrestanter krav på 1 times ophold i fri luft dagligt. Dette krav opfyldes ved gårdture. Afsonere og ikke-isolerede varetægtsarrestanter afholder gårdtur i fællesskab.

Disse forhold medfører, at en varetægtsarrestant, som ikke er isoleret, som minimum vil få mulighed for fællesskab med andre indsatte i forbindelse med afholdelse af gårdture samt ved cellefællesskab.

For arrestanter, som er isoleret efter rettens bestemmelse, gælder, at de i det hele skal holdes adskilt fra medindsatte. De isolerede arrestanter er således på gårdture alene, ligesom de anbringes i enkeltmandsceller, arbejder alene, undervises enkeltvis og tilbringer fritiden alene eller eventuelt sammen med en ansat i arresthuset.

I Københavns Fængsler anbringes varetægtsarrestanter, der skal holdes isoleret, i et særligt afsnit af fængslet. Når isolationen ophæves, vil de pågældende blive overført til et almindeligt afsnit. I arresthusene uden for København får isolerede arrestanter ophold i en af de almindelige celler, hvor de forbliver, også efter at isolationen er ophævet. Cellerne er indrettet med et reolsystem med bord og lampe, klædeskab, seng samt håndvask. Cellerne i Københavns Fængsler er endvidere udstyret med centralradio, som arrestanterne kan lytte til.

Isolerede arrestanter har daglig kontakt med personalet. Dette sker blandt andet i forbindelse med udlevering af mad og i forbindelse med ledsagelse til bad, toiletbesøg og gårdture samt ved udlevering af arbejdsmaterialer og instruktion i udførelse af arbejde, udlevering af aviser, lån af bøger, leje af radio, tv m.v. og indkøb i institutionens købmandsbutik.

Personalet har pligt til at yde bistand til at begrænse de erhvervsmæssige, sociale og personlige ulemper, som følger af varetægten. Foreligger der problemer, som personalet ikke kan bidrage til løsningen af, skal personalet hjælpe arrestanten med at få kontakt til sociale myndigheder eller andre offentlige myndigheder.

Hvis arrestanter anmoder om at tale med arresthusets ledende funktionærer, imødekommes sådanne anmodninger hurtigst muligt.

Varetægtsarrestanten har en samtale med arresthuslægen under den konsultation, som skal finde sted kort tid efter indsættelsen, og i øvrigt efter begæring. I de arresthuse, som har tilknyttet sygeplejerske, vil der ofte være kontakt med sygeplejersken uden for konsultationen hos lægen.

Varetægtsarrestanten har endvidere adgang til at tale med forsorgspersonalet en gang ugentligt og i øvrigt efter anmodning.

Endelig har varetægtsarrestanten mulighed for at tale med den præst, der er tilknyttet arresthuset.

I det omfang hensynet til efterforskningen tillader det, vil den isolerede med politiets tilladelse kunne få besøg af pårørende og andre, som den pågældende ønsker at tale med. Sådanne besøg skal altid overværes af politiet eller af institutionens personale. Som udgangspunkt er der adgang til besøg én gang om ugen af en halv times varighed svarende til, hvad der gælder for ikke-isolerede varetægtsarrestanter. I praksis kan ressourcemæssige grunde føre til, at hyppigheden af besøg begrænses. Der er også eksempler på, at der med politiets samtykke gives tilladelse til hyppigere og længerevarende besøg.

Politiets adgang til af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed at modsætte sig besøg eller forlange, at besøg finder sted under kontrol, kan efter retsplejeloven § 771 forlanges indbragt for retten til afgørelse.

Foruden besøg af pårørende har varetægtsarrestanten adgang til besøg af sin forsvarer. Der er kun i helt ekstraordinære situationer begrænsninger med hensyn til hyppigheden eller varigheden af sådanne besøg, der i øvrigt altid finder sted uden kontrol.

I meget begrænset omfang gives der med politiets godkendelse isolerede arrestanter tilladelse til ledsaget udgang. Sådant tilladelse kan f.eks. gives med henblik på besøg hos nærtstående, som er alvorligt syge, eller deltagelse i en nærtståendes begravelse.

I det omfang hensynet til efterforskningen tillader det, vil den isolerede arrestant endvidere kunne sende og

modtage breve. Sådan brevveksling kan gennemses af politiet, der kan tilbageholde breve, hvis indhold vil kunne være til skade for efterforskningen. Tilbageholdes et brev, skal spørgsmålet, om tilbageholdelsen bør opretholdes, straks forelægges retten til afgørelse, jf. retsplejelovens § 772.

Varetægtsarrestanter har dog ifølge retsplejeloven altid ret til ukontrolleret brevveksling med forsvareren, retten, justitsministeren, direktøren for Direktoratet for Kriminalforsorgen, Folketingets Ombudsmand og Den Europæiske Menneskerettighedskommission. Brevveksling med øvrige offentlige myndigheder og medlemmer af Folketinget må heller ikke gennemlæses.

Undtagelsesvis gives der med politiets godkendelse tilladelse til, at en isoleret varetægtsarrestant fører telefonsamtaler. Sådanne samtaler skal overhøres. Telefonsamtaler med forsvareren tillades dog i videst muligt omfang og overhøres ikke.

Isolerede arrestanter kan tilbydes individuel undervisning, som gives af timelærere tilknyttet institutionen. I praksis kan muligheden for sådan undervisning dog være begrænset på grund af antallet af isolerede arrestanter og antallet af timer, som den enkelte institution har adgang til at benytte til undervisning. Efter omstændighederne kan der gå nogen tid, før undervisningen kan iværksættes. Det tilstræbes, at den enkelte arrestant, såfremt det ønskes, har mulighed for at planlægge et længere uddannelsesforløb under en eventuel afsoning typisk i samråd med lærere og forsorgspersonale.

Isolerede varetægtsarrestanter har som de øvrige indsatte adgang til at købe aviser, tidsskrifter, ugeblade o.lign. og til at anskaffe sig radio og fjernsyn ved leje, der formidles af institutionen. For så vidt angår radio - men ikke fjernsyn - må arrestanter medbringe eget apparat. Politiet kan dog af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed forbyde, at en varetægtsfængslet får adgang til aviser, radio og fjernsyn. Et sådant forbud nedlægges imidlertid kun helt undtagelsesvis. Der er endvidere adgang til at låne bøger fra institutionens bibliotek og til eventuelt at låne bøger fra biblioteker uden for institutionen.

Isolerede varetægtsarrestanter har i øvrigt samme adgang som andre indsatte til at udstyre cellen med forskellige private effekter som f.eks. billeder og fotografier, ligesom de i samme omfang kan medtage hobbyredskaber, bøger o.lign.

Også spørgsmålet om opretholdelse af andre begrænsninger i en varetægtsarrestants rettigheder end begrænsninger med hensyn til retten til besøg og brevveksling kan efter retsplejelovens § 773 forlanges forelagt retten til afgørelse.

Kapitel 5 - Isolationsundersøgelsen

5.1. Baggrund og formål

På foranledning af Strafferetsplejeudvalget og med tilslutning fra Folketingets Retsudvalg iværksatte Justitsministeriet i 1990 et forskningsprojekt vedrørende eventuelle psykiske skadevirkninger af isolation. Om den nærmere baggrund for beslutningen henvises til kapitel 1, afsnit 1.2.

Projektet blev delt i en grundundersøgelse og en efterundersøgelse.

Formålet med grundundersøgelsen var at afdække eventuelle helbredsforstyrrelser som følge af varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation. Undersøgelsen blev delt i to dele. En forløbsundersøgelse, hvis formål var at vurdere de psykiske helbredsfunktioner under forløbet af varetægtsfængslingen, og en indlæggelsesundersøgelse, hvis formål var at vurdere indlæggelsesrisikoen for varetægtsarrestanter i isolation og ikke-isolation. Grundundersøgelsen omhandlede forhold før og især under varetægtsfængslingen, mens forhold efter dennes ophør ikke blev inddraget.

Formålet med efterundersøgelsen var at belyse længerevarende eller sent opstående skader. Undersøgelsen omhandlede derfor forhold efter varetægtsfængslingens ophør, der som nævnt ikke var omfattet af grundundersøgelsen.

På baggrund af et stillingsopslag i Ugeskrift for Læger og Psykolognyt blev 1. reservelæge Henrik Steen Andersen, psykolog Tommy Lillebæk og læge Dorte Sestoft ansat til at forestå undersøgelsen. For Henrik Steen Andersens vedkommende skete ansættelsen ved Bispebjerg Hospital og efter indstilling fra et ansættelsesudvalg.

Som konsulenter blev tilknyttet psykolog Erik Lykke Mortensen og lektor, cand. stat. Gorm Gabrielsen, der begge har tiltrådt undersøgelsens samlede konklusion. En videnskabelig styringsgruppe bestående af professor, overlæge, dr. med. Ralf Hemmingsen og adm. overlæge Peter Kramp har superviseret hele undersøgelsen og ligeledes tiltrådt den samlede konklusion. Grundundersøgelsen blev tillige superviseret af chefpsykolog Birgitte Majsholm, der også har tiltrådt dennes konklusion.

Forskningsprojektet blev afsluttet med afgivelsen af to rapporter. "Isolutionsundersøgelsen - varetægtsfængsling og psykisk helbred", der udkom i maj 1994 og vedrører grundundersøgelsen samt "Efterundersøgelsen - en opfølgningsundersøgelse af danske varetægtsarrestanter", der udkom i januar 1997 og vedrører efterundersøgelsen.

Uddrag af undersøgelserne er medtaget som bilag 1, 2 og 3 til denne betænkning.

5.2. Den undersøgte persongruppe

I forbindelse med grundundersøgelsen undersøgte forskerne i alt 367 varetægtsarrestanter, der alle var danskfødte og indsat i Vestre Fængsel, København, i perioden oktober 1991 - marts 1993. Af de 367 varetægtsarrestanter deltog 104 arrestanter tillige i efterundersøgelsen.

De undersøgte var hovedsageligt mænd under 35 år. Af baggrundsdata indsamlet til brug for isolationsundersøgelsen fremgår, at de undersøgte generelt var middelsvært til svært belastede forud for fængslingen. Dette gjaldt for tidligere og aktuelle sociale og socio-økonomiske forhold, psykisk helbred samt tidligere kriminalitet og fængsling.

Der var tale om dårlige opvækstforhold med hyppige institutionsanbringelser i barne- og ungdomsårene. Blandt de undersøgte forældre var der relativt høj forekomst af skilsmisser, misbrug og kriminalitet. De undersøgte havde ringe skole- og uddannelsesmæssige baggrunde og arbejdsanamnesen (erhvervsforløbet) var generelt dårlig med et stort antal bistands- og pensionsmodtagere.

Tidligere kriminalitet og frihedsberøvelse var hyppig, og der var langt større hyppighed af psykiske forstyrrelser forud for fængslingen end i den generelle befolkning; herunder især stof- og alkoholafhængighed samt personlighedsforstyrrelser.

Generelt fandtes begavelsesniveauet under middel i normalområdet.

Trods fællestræk var der væsentlige forskelle på gruppen af isolerede og gruppen af ikke-isolerede varetægtsarrestanter. Således var gruppen af ikke-isolerede varetægtsarrestanter dårligere stillet og fungerende på stort set alle undersøgte områder.

5.3. Undersøgelsens resultat

I rapporten fra 1994 om grundundersøgelsen "Isolutionsundersøgelsen - Varetægtsfængsling og psykisk helbred" er undersøgelsens konklusion sammenfattet således:

"Undersøgelsen viser, at den psykiske helbredstilstand for ikke-isolerede bedres under forløbet af varetægtsfængslingen. De isolerede forbliver uændrede i den periode, de er isolerede, men også deres belastningsgrad reduceres ved overgang fra isolation til ikke-isolation. De isolerede har større sandsynlighed for at udvikle psykiske forstyrrelser og større sandsynlighed for overførsel til fængselshospital af psykisk årsag end de ikke-isolerede. Inden for de undersøgte tidsrammer var den psykiske helbredstilstand blandt de isolerede uafhængigt af varigheden af isolation. Belastningen ved isolation er generelt ikke af en sådan karakter, at det medfører forstyrrelser i kognitive funktioner som fx. koncentrationsevne, hukommelse m.v.

Samlet viser undersøgelsen, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation

indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred."

Rapporten om efterundersøgelsen fra 1997 "Efterundersøgelsen - en opfølgingsundersøgelse af danske varetægtsarrestanter" indeholder en samlet konklusion for både grund- og efterundersøgelsen. Konklusionen sammenfattes således:

"Samlet - dvs. på grundlag af grund- og efterundersøgelsen - må det herefter konkluderes, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Det må på den baggrund lægeligt og psykologisk anbefales, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation."

Strafferetsplejeudvalget har på flere møder drøftet resultaterne af den samlede isolationsundersøgelse - grund- og efterundersøgelsen - med forskerne bag undersøgelsen.

Forskerne har i den forbindelse fremhævet, at grundundersøgelsen viser, at den psykiske helbredstilstand for ikke-isolerede bedres under forløbet af en varetægtsfængsling. De isoleredes sindstilstand forbliver derimod uændrede under varetægtsfængslingen i isolation, men ved overgang fra isolation til ikke-isolation bedres den psykiske helbredstilstand hos de isolerede på samme måde som hos de ikke-isolerede.

Samtidig viser grundundersøgelsen, at de isolerede har større sandsynlighed for at udvikle psykiske forstyrrelser end de ikke-isolerede.

De forstyrrelser, man overvejende fandt i grundundersøgelsen, var belastningsudløste forstyrrelser af let til moderat sværhedsgrad. Der var ikke tale om psykoser, og forstyrrelserne var ikke selvmordstruende. Belastningen ved isolation medførte ikke systematisk forstyrrelser i intellektuelle (kognitive) funktioner som f.eks. koncentrationsevne og hukommelse.

Såfremt en person, der ikke var fængslet, rettede henvendelse til sin alment praktiserende læge med forstyrrelser af en karakter som dem, der er fundet i grundundersøgelsen, må det forventes, at lægen - om muligt - vil forsøge at reducere belastningerne. Det kan som hovedregel ikke forventes, at lægen vil indlægge patienten eller henvise denne til psykiater.

Det er uforudsigeligt både hos hvem og hvornår en eventuel forstyrrelse af det psykiske helbred indtræder. Man kan altså ikke på forhånd udpege de personer, der ikke eller kun dårligt tåler isolation.

Usikkerhed med hensyn til den tidsmæssige udstrækning af isolation er én af de mulige væsentlige belastningsudløsende faktorer.

I undersøgelsen har man statistisk foretaget korrektioner, således at gruppen af varetægtsarrestanter i isolation så vidt muligt svarer til gruppen af varetægtsarrestanter i ikke-isolation. De to grupper er imidlertid som nævnt ovenfor i afsnit 5.2. ikke ens, og personerne befinder sig heller ikke nødvendigvis samme sted i den strafferetlige proces. Forskerne har under drøftelser med Strafferetsplejeudvalgets medlemmer peget på, at man ikke kan udelukke, at faktorer, som f.eks. tilståelse/ikke tilståelse eller den påsigtede kriminalitets art, kan spille ind. Det kan heller ikke udelukkes, at f.eks. den pludselige bedring, der registreres, når en person udtages af isolation, i nogle tilfælde kan have sammenhæng med, at personen for første gang i sagsforløbet "vinder" over systemet, eller at vedkommendes sag på anden vis ændrer karakter, f.eks. fordi den pågældende i forbindelse med isolationens ophævelse tilstår.

Isolation kan ikke sammenlignes med de gennemførte videnskabelige forsøg, hvor man har påtvunget forsøgspersoner sansemæssige afsavn (eksperimentel sensorisk deprivation), idet isolation er kendetegnet ved at være sensorisk depriverende i væsentlig lettere grad men udstrakt over en længere periode.

Isolation kan ikke sammenlignes med andre stress-situationer, f.eks. eksamenssituationen, der er selvvalgt, og som man ved, hvornår er overstået, eller en nær pårørendes død, der er en intens og pludselig belastning.

Ved efterundersøgelsen fandt man ingen blivende helbredsforstyrrelser, der var forårsaget af isolationen. Da man allerede i grundundersøgelsen konstaterede en gennemsnitlig bedring ved overgang fra isolation til ikke-isolation,

var det dog forventeligt, at efterundersøgelsen ikke ville vise eftervirkninger af isolationsfængslingen.

Efterundersøgelsens konklusion er det samlede resultat, og man inddrager derfor konklusionen fra grundundersøgelsen i den samlede konklusion.

Undersøgelsens konklusion er udtryk for en lægelig og psykologisk vurdering. Forskerne har i den forbindelse fremhævet, at man har fundet det naturligt, at man lægeligt og psykologisk må anbefale, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation, når det konkluderes, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Kapitel 6 - Forhold der kan tale for brug af isolation

6.1. Indledning

I dette kapitel omtales de forhold, der taler for brug af isolation.

I kapitel 7 er redegjort for de forhold, der taler for, at man undlader eller begrænser brugen af isolation.

Udvalgets samlede afvejning af forhold, der taler henholdsvis for og imod brug af isolation, er beskrevet i kapitel 8.

6.2. Hensynet til strafforfølgningen

6.2.1. Det er alene hensynet til strafforfølgningen, der kan tale for anvendelse af den form for isolation, der er emnet for denne betænkning.

Det må antages, at muligheden for at gennemføre en efterforskning og en rigtig pådømmelse af sagen i nogle straffesager er afhængig af, at det i kortere eller længere tid er muligt at afskære sigtede fra kontakt med medsigtede, vidner eller andre. Aftaler om at afgive urigtige, samstemmende forklaringer over for politiet og i retten eller bistand til at fjerne eller ødelægge spor kan gøre det umuligt at strafforfølge de pågældende. I nogle straffesager kan hensynet til efterforskningen fuldt ud tilgodeses ved varetægtsfængsling, mens der i andre sager yderligere er behov for, at sigtede anbringes i isolation, således at også muligheden for at skabe kontakt via andre indsatte til f.eks. en medsigtet afskæres.

Efter de gældende regler i retsplejelovens § 770 a er det således en nødvendig men ikke tilstrækkelig betingelse for at træffe beslutning om isolation, at sigtede er varetægtsfængslet, og at varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3 (kollusionsarrest). Det kræves yderligere efter retsplejelovens § 770 a, at varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet, herunder for at hindre sigtede i gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre.

6.2.2. Formuleringen at retsplejelovens § 770 a svarer til et forslag af Strafferetsplejeudvalgets flertal i betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter. Af betænkningen fremgår på side 44 ff, at ikke enhver kollusionsarrest efter retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, bør medføre isolation. Isolation må kun anvendes, hvor denne er påkrævet for at afværge en konkret risiko for, at sigtede - på trods af varetægtsfængslingen - vil vanskeliggøre efterforskningen som angivet i § 762, stk. 1, nr. 3.

Til belysning af den nærmere forståelse af dette krav gennemgik udvalget nogle typisk forekommende situationer for at illustrere, hvornår en sådan konkret risiko sædvanligvis vil være tilstede.

Udvalgets flertal pegede især på tre typer af sager, hvor der efter en konkret vurdering vil kunne være et behov for at anvende isolation.

(1) Sager med to eller flere sigtede, der alle er varetægtsfængslede efter § 762, stk. 1, nr. 3, og hvor de i varetægtsfængslet må afskæres fra ved direkte samvær eller gennem andre indsatte, med hvem de har

samvær, at få mulighed for at aftale forklaringer og lignende.

(2) Sager med to eller flere sigtede, hvor en eller flere sigtede er på fri fod, og hvor den eller de sigtede, der er varetægtsfængslede efter § 762, stk. 1, nr. 3, må afskæres fra gennem medindsatte, der f. eks. har udgang eller adgang til brevveksling eller besøg eller som løslades, at give meddelelser om sagen til de sigtede, der er på fri fod.

(3) Sager, hvor der efter sagens konkrete omstændigheder er risiko for, at den eller de varetægtsfængslede gennem andre indsatte vil påvirke vidner og andre ved trusler eller ved overtalelse til at give urigtige oplysninger, fortie oplysninger eller fjerne spor, herunder koster.

6.2.3. Udvalget kan tilslutte sig bemærkningerne i betænkning nr. 975/1983 fra Strafferetsplejeudvalgets flertal om tilfældegrupper, hvor hensynet til strafforfølgningen efter omstændighederne kan tale for anvendelse af isolation.

Interessen i at kunne afstemme forklaringer vil hyppigt kunne være til stede i alvorligere straffesager med flere gerningsmænd, der har begået mere professionel kriminalitet. Som eksempler på sådanne sager kan nævnes narkotikakriminalitet, "rambuk-tyverier", sager om "tæskehold" og røverier mod pengetransporter. Også i sager, hvor sigtede og vidner kan have samstemmende interesser, som det f.eks. kendes ved narkotikakriminalitet, vil der ofte kunne være et ønske om at afstemme forklaringer. Endelig kan nævnes de sager, hvor sigtede og vidner ikke har samstemmende interesser, men hvor sigtede vil have interesse i gennem trusler eller anden form for overtalelse at påvirke vidner eller andre sigtede til at afgive eller undlade at afgive bestemte forklaringer.

Det skal understreges, at der i hvert enkelte tilfælde må foretages en konkret vurdering af, om der er en reel formodning for, at sigtede både kan og vil vanskeliggøre strafforfølgningen. I denne vurdering bør tillige indgå karakteren af det bevismateriale, der i øvrigt foreligger i sagen. Såfremt afgørende bevis i sagen er sikret på en måde, som ikke muliggør, at sigtede efterfølgende kan ødelægge efterforskningen, f.eks. bevis i form af belastende telefonaflytninger eller indenretligt afgivne vidneforklaringer, er grundlaget for isolation ofte ikke eller ikke længere til stede. Der kan ligeledes tages hensyn til, at den forklaring, der efter at isolationen er ophævet, afgives af en sigtet, der gennem længere tids isolation ikke har ønsket at afgive forklaring, efter omstændighederne vil kunne tillægges mindre bevismæssig værdi.

6.2.4. Til nærmere belysning af behovet i praksis for anvendelse af isolation har udvalget gennemgået en række nyere sager med anvendelse af isolation.

En typisk gruppe af sådanne sager er sager om handel med narkotika, hvor f.eks. en kurer er pågrebet med narkotika i tolden og helt eller delvist har tilstået en mindre medvirken til forbrydelsen men nægtet at oplyse om medgerningsmænd, herunder personer til hvem stoffet skulle leveres. Såfremt der ved politiets efterforskning i en sådan sag er fremkommet indicier for, hvem der eventuelt kan være medgerningsmænd til forbrydelsen, f.eks. oplysninger i form af navne og/eller telefonnumre noteret i kurerens lommebog eller teleoplysninger om, hvilke telefoner der har været sat i forbindelse med kurerens telefon, kan det være af afgørende betydning for efterforskningsmulighederne, at politiet får lejlighed til at undersøge sådanne spor og fremlægge indiciene i retten, uden at kureren har mulighed for selv eller gennem andre at advare og aftale forklaringer med de eventuelle medgerningsmænd. I sådanne sager kan det eventuelt få betydning for den tidsmæssige udstrækning af en isolation, såfremt sporene fører til udlandet, idet dette ofte vil vanskeliggøre og forsinke politiets efterforskning.

En anden type af sager med isolation er de såkaldte "tæskeholds-sager", dvs. sager hvor flere personer med tilknytning til et fælles kriminelt miljø er mistænkt for efter forudgående aftale at have afstraffet en person, f.eks. fordi den pågældende ikke har betalt gæld opstået i forbindelse med narkotikavirksomhed. I sådanne sager kan det efter omstændighederne være af afgørende betydning for mulighederne for strafforfølgning, at de sigtede ikke får lejlighed til at afstemme deres forklaringer, konstruere et urigtigt alibi for en eller flere personers færd på gerningstidspunktet eller eventuelt

ved kontakt til personer uden for fængslet får mulighed for at true ofret til at afgive en urigtig forklaring.

6.3. Spørgsmålet om indgrebets effektivitet

Ved vurderingen af isolations betydning for strafforfølgningen har det været anført, at isolation ikke er et tilstrækkeligt effektivt værn til at forhindre arrestanters kontakt med hinanden og med omverden, og at indgrebet

derfor kun påfører arrestanten en væsentlig ulempe uden effektivt at tilgodese det formål, som motiverer indgrebet.

Selv for arrestanter i isolation lykkes det undertiden at etablere en vis kontakt med andre indsatte eller med personer uden for fængslet. Dette kan f.eks. ske ved råb over mure under gårdture, ved at efterlade sedler på toiletet eller ved visuel kontakt gennem cellevinduet. Det sker også, at fængselspersonale kommer i besiddelse af meddelelser afgivet til eller fra indsatte, herunder også indsatte i isolation.

Det forhold, at muligheden for kommunikation til og fra en varetægtsarrestant, der er anbragt i isolation, ikke helt kan udelukkes, giver efter udvalgets opfattelse ikke i sig selv tilstrækkelig grundlag for at frasisge isolation betydning som et straffeprocessuelt indgreb af værdi for strafforfølgningen.

6.4. Udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter

Ved vurderingen af behovet for en ændring af de gældende isolationsbestemmelser må bl.a. indgå udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter siden de gældende reglers vedtagelse i 1984.

I den forbindelse må det tages i betragtning, at Folketinget i lyset af udviklingen i kriminalitetsmønsteret i flere tilfælde de senere år har vedtaget ændringer af lovgivningen med det formål at styrke politiets muligheder for at efterforske alvorlig kriminalitet, herunder kriminalitet der begås af flere i forening. Særligt kan nævnes lov nr. 411 af 10. juni 1997 om ændring af bl.a. retsplejeloven (Styrkelse af politiets muligheder for at efterforske alvorlig kriminalitet, konfiskation, øget vidnebeskyttelse og skærpelse af straffen for våbenbesiddelse m.v.). Ved denne lov blev politiets muligheder for at foretage telefonaflytning i sager om alvorlig kriminalitet udvidet, ligesom der blev indført adgang til ved grov kriminalitet i visse tilfælde at foretage ransagning uden umiddelbar underretning til den, der ransages hos. Nævnes kan også indførelsen i 1992 af bestemmelsen i straffelovens § 123 om straf for den, "som med trussel om vold forulemper, eller som med vold, ulovlig tvang efter § 260, trusler efter § 266 eller på anden måde begår en strafbar handling mod en person, dennes nærmeste eller andre med til

knytning til denne i anledning af personens forventede eller allerede afgivne forklaring til politiet eller i retten".

Kapitel 7 - Forhold der kan tale for at undlade eller begrænse brugen af isolation

7.1. Indledning

I dette kapitel omtales de forhold, der taler for, at man undlader eller begrænser brugen af isolation.

I kapitel 6 er redegjort for de forhold, der taler for brug af isolation.

Udvalgets samlede afvejning af forhold, der taler henholdsvis for og imod brug af isolation, er beskrevet i kapitel 8.

7.2. Resultatet af isolationsundersøgelsen

I kapitel 5 er der nærmere redegjort for den lægelige og psykologiske undersøgelse, som er gennemført med henblik på at klarlægge eventuelle skadevirkninger ved anvendelse af isolation i forbindelse med varetægtsfængsling.

I overensstemmelse med resultaterne af denne videnskabelige undersøgelse lægger udvalget til grund, at isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Risikoen kan vanskeligt kvalificeres nærmere, men de forstyrrelser, forskerne overvejende fandt, var belastningsudløste forstyrrelser af let til moderat sværhedsgrad. Der var ikke tale om sindssygdomme (psykoser), og forstyrrelserne var ikke selvmordstruende. Der blev ikke påvist blivende eller sent opstående

helbredsforstyrrelser med tilknytning til anvendelsen af isolation.

Isolationsundersøgelsen har vist, at det ikke kan forudsiges hos hvem eller hvornår en eventuel forstyrrelse af det psykiske helbred indtræder. Risikoen for forstyrrelser er den samme under hele isolationsforløbet uanset den tidsmæssige udstrækning. Dog indebærer en længerevarende isolation, at den pågældende arrestant i længere tid er udsat for belastning og risiko for skade. Vurderet for et samlet isolationsforløb bliver risiko en for skade dermed større ved en længerevarende isolation som følge af den længere risikotid.

Forskerne bag isolationsundersøgelsen har i den samlede konklusion anført, at man på baggrund af, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, lægeligt og psykologisk anbefaler, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation.

7.3. Anbefalinger fra FN's og Europarådets Torturkomitéer

I 1987 ratificerede Danmark FN's konvention af 10. december 1984 mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. I medfør af konventionens artikel 17 er oprettet en Komité mod Tortur (FN's Torturkomité), der overvåger staternes opfyldelse af de forpligtelser, som konventionen pålægger, jf. konventionens artikel 19. Denne overvågning sker bl.a. gennem de deltagende staters periodiske rapportering om gennemførelsen af konventionen.

I 1989 ratificerede Danmark Europarådets konvention af 26. november 1987 til forebyggelse af tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf. I medfør af denne konventions artikel 1 er nedsat Den Europæiske Komité til forebyggelse af tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf (Europarådets Torturkomité). Komitéen har til opgave gennem besøg i deltagerstaterne at undersøge behandlingen af personer, der er berøvet deres frihed, med henblik på, hvor det måtte være nødvendigt, at styrke beskyttelsen af sådanne personer mod tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf. Torturkomitéen har senest aflagt periodisk besøg i Danmark i efteråret 1996.

Anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation er et område, der stedse har haft international bevågenhed.

Således har FN's Torturkomité senest i forbindelse med behandlingen af Danmarks tredje periodiske rapport af 2. juli 1996 beskæftiget sig med dette spørgsmål. I Torturkomitéens anbefalinger indgår bl.a. en opfordring til at sikre, at varetægtsfængsling i isolation kun anvendes under særlige omstændigheder og undergives en nøje regulering bl.a. med hensyn til maksimal varighed.

Spørgsmålet om isolationsfængsling er også omtalt i rapporten af 3. april 1997 fra Europarådets Torturkomité vedrørende komitéens andet periodiske besøg i Danmark i efteråret 1996. I rapporten bemærkes, at noget efter komitéens opfattelse kan tyde på, at Danmark - i hvert fald i sager om alvorlig narkokriminalitet og voldskriminalitet - ikke har fundet den rigtige balance mellem behovet for efterforskning af kriminelle forhold på den ene side og de mulige skadevirkninger ved anvendelse af isolation på den anden side. Komitéen henviser i den forbindelse til, at nogle anklagere og nogle dommere har udtalt, at en varetægtsfængsling i sager om overtrædelse af straffelovens § 191 normalt vil indebære anbringelse i isolation.

Europarådets Torturkomité anbefaler, at anvendelse af isolation kun bør finde sted, når det er absolut nødvendigt. Endvidere bør afgørelser om isolation og forlængelse af isolation træffes skriftligt, og varetægtsarrestanten bør informeres mundtligt og letforståeligt om baggrunden for beslutningen. Endelig bør en afgørelse om forlængelse af isolation træffes særskilt og ud fra det generelle princip, at enhver anbringelse i isolation skal være så kortvarig som mulig. Komitéen opfordrer i øvrigt Danmark til at overveje indførelsen af en absolut grænse for den tidsmæssige udstrækning af anbringelser i isolation.

Danmark har i et foreløbigt svar af 20. oktober 1997 til Europarådets Torturkomité bl.a. redegjort for reglerne om varetægtsfængsling i isolation, herunder reglerne om indikation, proportionalitet, afgørelsens form og indhold.

Det foreløbige svar indeholder også en omtale af Rigsadvokatens meddelelse af 14. marts 1997 om retningslinier for behandling af arrestantsager, hvor varetægtsfængslingen overstiger 3 måneder. Der er i svaret peget på, at formålet med Rigsadvokatens meddelelse er at sikre, at en varetægtsfængsling bliver af så kort varighed som muligt.

I Danmarks foreløbige svar er det i øvrigt oplyst, at lovændringer eller eventuelle andre initiativer på området afventer Strafferetsplejeudvalgets betænkning om varetægtsfængsling i isolation.

7.4. Debat og kritik i øvrigt

7.4.1. I Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter er i kapitel 3 gengivet hovedtrækkene i den offentlige debat og kritik som anvendelsen af isolation havde givet anledning til navnlig i årene 1978-1983. Denne debat og kritik er i varierende styrke fortsat op til i dag.

Isolutionsgruppen under Dansk Retspolitisk Forening, der har været særlig aktiv i debatten, har i henvendelser af 23. maj 1997 til medlemmerne af Folketinget Retsudvalg med kopi til bl.a. Strafferetsplejeudvalgets medlemmer fremsendt en materialesamling til belysning af den fremførte kritik mod anvendelse af isolation. Isolutionsgruppen har

endvidere i april 1998 udgivet et temanummer af bladet Retspolitik - der er medlemsblad for Dansk Retspolitisk Forening - om "Isolation under Varetægtsfængsling".

7.4.2. Hovedkritikpunkterne har - når bortses fra synspunkter om, at isolation slet ikke bør tillades eller i hvert fald bør begrænses til få dage - navnlig været rettet mod følgende forhold:

- (1) Den manglende absolutte tidsmæssige overgrænse for opretholdelse af isolation i sager, hvor lovovertrædelsen kan medføre fængsel i 6 år eller mere.
- (2) Det samlede antal isolationer samt deres varighed.
- (3) Domstolenes udformning af begrundelser for iværksættelse af isolation og i den forbindelse politiets godtgørelse af nødvendigheden af isolation.
- (4) Den faktiske behandling af isolerede personer med hensyn til mulighederne for arbejde, undervisning, besøg, celleindretning m.v.
- (5) Spørgsmålet om en særlig kompensation ved strafudmåling eller ved forhøjet varetægtsfradrag for den del af en varetægtsfængsling, hvor arrestanten har været anbragt i isolation.

I tilknytning til disse hovedkritikpunkter har det været anført, at isolation ikke er tilstrækkelig effektiv til at hindre kommunikation mellem varetægtsarrestanter, og at isolation rent faktisk kan virke som pressionsmiddel til at fremtvinge tilståelser. Endelig er der peget på, at det er et grundlæggende princip i det danske retssystem, at en sigtet person ikke har pligt til at udtale sig, og at det harmonerer dårligt med dette princip, at netop udnyttelsen af retten til ikke at udtale sig ofte anføres som en del af begrundelsen for anbringelse i isolation.

7.5. Den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 3

I forbindelse med afgivelse af betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter udarbejdede Strafferetsplejeudvalgets sekretariat et notat om isolation og forholdet til den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 3. Notatet er medtaget i betænkningen fra 1983 som bilag 4.

Strafferetsplejeudvalgets sekretariat har nu ajourført notatet med oplysninger om de seneste danske klagesager. Et notat herom medtages i denne betænkning som bilag 3.

Af notatet fremgår, at der fortsat ikke er holdepunkter for at antage, at isolation af varetægtsarrestanter inden for rammerne af retsplejelovens regler herom, generelt vil blive anset for stridende mod den europæiske menneskerettighedskonvention.

Derimod vil kommissionen efter omstændighederne kunne efterprøve, om konkrete isolationsforanstaltninger er rimeligt begrundet i den påsigtede kriminalitets beskaffenhed, hensynet til retshåndhævelsen, og om de er opretholdt i længere tid, end disse hensyn begrundes.

Kapitel 8 - Udvalgets overvejelser

8.1. Indledning

Anvendelsen af isolationsfængsling beror på en afvejning mellem hensynet til individets retsbeskyttelse og hensynet til kriminalitetsbekæmpelsens effektivitet.

I denne afvejning må indgå, at isolationsfængsling på den ene side må anses som et af de mest indgribende straffeprocessuelle tvangsindgreb, og at isolationsfængsling på den anden side i nogle sager må anses som et absolut nødvendigt indgreb for at muliggøre efterforskningen og pådømmelsen.

Udvalget har i kapitel 6 redegjort for de forhold, der kan tale for at fortsætte brugen af isolation. I den forbindelse har udvalget særligt omtalt de forhold, der må tillægges betydning af hensyn til kriminalitetsbekæmpelsens effektivitet.

I kapitel 7 har udvalget redegjort nærmere for de forhold, der taler for at undlade eller begrænse brugen af isolation. I den forbindelse har udvalget særligt omtalt den videnskabelige undersøgelse, som på udvalgets foranledning har været foretaget for at klarlægge eventuelle psykiske skadevirkninger af isolationsanbringelse under varetægtsfængsling.

Det er udvalgets vurdering, at hensynet til bekæmpelsen af kriminalitet gør det nødvendigt at opretholde muligheden for at anbringe arrestanter i isolation. Men det er samtidig udvalgets vurdering, at de forhold, der taler for at begrænse brugen af isolation, i dag må tillægges en sådan øget vægt, at der er anledning til at foreslå en skærpelse af reglerne for anvendelse af varetægtsfængsling i isolation.

Udvalgets forslag tager sigte på brugen af fuldstændig isolation. Udvalgets forslag vedrører både betingelserne for iværksættelse og opretholdelse af isolation og bestemmelserne om den tidsmæssige udstrækning af isolation. Den samlede virkning af disse forslag på den fremtidige brug af isolation vil naturligvis afhænge også af andre forhold, herunder navnlig udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter. Det er imidlertid

sigtet med udvalgets forslag, at disse - alt andet lige - samlet vil føre til en væsentlig begrænsning i brugen af isolation.

Endvidere foreslår udvalget, at der indføres ændrede regler for de arrestanter, der er anbragt i isolation, så de negative virkninger, der er forbundet med isolationsanbringelse, søges imødegået mest muligt.

Endelig foreslår udvalget flertal, at der gennemføres ændrede regler om afkortning i den idømte frihedsstraf for den tid, domfældte har været varetægtsfængslet, ved en regel om særlig kompensation for den tid, varetægtsfængsling er sket i isolation.

Et *mindretal* (*Søltoft Madsen og Merethe Stagetorn*) er enig i flertallets vurdering af de forhold, der taler for at begrænse brugen af isolation, men understreger, at hensynet til bekæmpelse af kriminalitet kun i helt ekstraordinære tilfælde nødvendiggør en ganske kortvarig anvendelse af isolation.

8.2. Fuldstændig og delvis isolation

Overvejelser om og kritik af anvendelsen af isolation har næsten altid den situation for øje, at den varetægtsfængslede er udelukket fra fællesskab med alle andre indsatte. Denne form for isolation, der i de gældende regler betegnes som fuldstændig isolation, er da også klart den almindeligst forekommende. Det er samtidig den form for isolation, som må antages at være den mest belastende for arrestanten.

De gældende regler om isolation regulerer imidlertid også de tilfælde, hvor der alene træffes bestemmelse om, at arrestanten ikke må have samvær med bestemte andre indsatte (men altså gerne med øvrige indsatte). Denne mere begrænsede form for isolation er i de gældende regler betegnet som delvis isolation. Denne isolationsform

anvendes kun sjældent i praksis. Dette skyldes antageligt, dels at politiet opfatter delvis isolation som mindre effektiv og derfor kun sjældent fremsætter begæring herom, dels at bl.a. bygningsmæssige forhold i mange arresthuse kan vanskeliggøre administrationen af en ordning med delvis isolation.

Delvis isolation kan forekomme i mange varianter spændende fra udelukkelse fra fællesskab med en anden eller enkelte andre indsatte til udelukkelse fra fællesskab med næsten alle andre indsatte. Det er dog udvalgets vurdering, at de ulemper, der for en arrestant i almindelighed er forbundet med en anbringelse i delvis isolation, ikke med rimelighed kan sidestilles med de ulemper, der generelt er en følge af en anbringelse i fuldstændig isolation. Det er derfor efter udvalgets opfattelse ikke hensigtsmæssigt at lade anvendelsen af de to former for isolation være undergivet et fælles regelsæt. Efter udvalgets vurdering vil et fortsat fælles regelsæt indebære, at betingelserne for i al fald en række former for delvis isolation derved vil blive for restriktive, når det fortsat må anses for nødvendigt at lade anbringelse i fuldstændig isolation være undergivet strenge betingelser. Samtidig vil det efter udvalgets opfattelse ikke kunne udelukkes, at vurderingen af, om betingelserne for fuldstændig isolation er opfyldt, utilsigtet vil kunne påvirkes af, at de samme betingelser skal være opfyldt blot for iværksættelse også af de mindre restriktive former for delvis isolation.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at den særlige regulering i retsplejeloven af varetægtsfængsling i isolation alene skal finde anvendelse i de situationer, hvor der efter begæring fra politiet er tale om udelukkelse af arrestanten fra fællesskab med alle andre indsatte (fuldstændig isolation).

Er der derimod tale om, at politiet af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed alene ønsker, at arrestanten skal udelukkes fra fællesskab med bestemte andre indsatte (delvis isolation), finder udvalget, at den tilstrækkelige beskyttelse - herunder mod risikoen for anvendelse af delvis isolation i et sådant omfang, at det nærmer sig fuldstændig isolation - vil være indeholdt i den almindelige regel i retsplejelovens § 773. Efter denne regel kan en arrestant forlange spørgsmålet om opretholdelse af andre begrænsninger (end de særligt regulerede), som politiet af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed har foretaget i arrestantens rettigheder, forelagt retten til afgørelse.

8.3. Betingelserne for varetægtsfængsling i isolation

Efter de gældende regler er der en række betingelser, der skal være opfyldt, for at en person kan isoleres efter rettens bestemmelse.

For det første kræves, at der er tale om en person, der er varetægtsfængslet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, jf. nærmere afsnit 8.3.1.

For det andet kræves, at varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet, jf. nedenfor afsnit 8.3.2.

For det tredje kræves, at det såkaldte proportionalitetskrav er opfyldt, jf. nærmere afsnit 8.3.3. Opfyldelse af proportionalitetskravet indebærer, at isolation ikke må iværksættes eller fortsættes, såfremt formålet hermed kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, eller såfremt indgrebet står i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

For det fjerde gælder visse tidsbegrænsninger for anvendelse af isolation, jf. herved afsnit 8.3.4. Disse tidsbegrænsninger betyder, at der i hvert enkelt tilfælde skal fastsættes en frist for isolationens varighed. Første gang, der fastsættes en frist, må denne ikke overstige 2 uger, og ved senere forlængelser af isolationen må fristen ikke overstige 4 uger. Endelig må isolationens samlede tidsmæssige udstrækning - bortset fra sager, hvor sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover - ikke overstige 8 uger.

For det femte gælder en række formelle krav til behandlingen af spørgsmålet om isolation, jf. nærmere afsnit 8.3.5.

8.3.1. Kriminalitets- og mistankekrav

Efter retsplejelovens § 770 a, stk. 1, nr. 1, kan isolation efter rettens bestemmelse kun komme på tale overfor en person, der er varetægtsfængslet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3.

Dette krav betyder, at der skal være begrundet mistanke om, at sigtede har begået en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i mindst 1 år og 6 måneder, at lovovertrædelsen - hvis sigtede findes skyldig - ikke må

ventes at ville medføre straf af bøde eller hæfte, at varetægtsfængsling ikke vil stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig, og at der efter sagens omstændigheder er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre.

Udvalget har overvejet, om man ved afgørelsen om isolation bør skærpe kravet til sigtelsens grundlag (mistankekravet) og/eller kravet til den påsigtede kriminalitet (kriminalitetskravet).

En sådan skærpelse af mistankekravet kunne f.eks. ske ved indførelsen af et krav om, at der - som i de særlige fængslingsbestemmelser i retsplejelovens § 762, stk. 2 - skulle kræves en særlig bestyrket mistanke og ikke blot en begrundet mistanke.

Udvalget finder imidlertid ikke grundlag for at foreslå en sådan skærpelse eller i øvrigt en skærpelse af mistankekravet, ligesom udvalget ikke finder grundlag for at skærpe kravet til den form for kriminalitet, der skal kunne danne grundlag for anvendelse af isolation.

For så vidt angår mistankekravet er det efter udvalgets opfattelse fortsat således, at behovet for anvendelse af isolation typisk opstår på et tidspunkt under sagen, hvor efterforskningen endnu ikke er så vidt fremskredet, at mistanken er bestyrket ud over, hvad der kræves til at træffe bestemmelse om varetægtsfængsling efter § 762, stk. 1. Og for så vidt angår kriminalitetskravet, er det efter udvalgets opfattelse også fortsat således, at der i en del tilfælde i praksis er behov for i hvert fald en kortvarig isolation også i sager vedrørende den mindre grove kriminalitet, der kan danne grundlag for varetægtsfængsling efter § 762, stk. 1.

Udvalget kan således tiltræde de synspunkter, der er anført side 42-43 i betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter. De nævnte sider er medtaget i denne betænkning som bilag 4.

8.3.2. Indikationskrav

8.3.2.1. Ved indikationen for et straffeprocessuelt indgreb forstås de særlige hensyn, som i det enkelte tilfælde begrunder og legitimerer indgrebets foretagelse.

Som anført ovenfor gælder det, at isolation kun kan komme på tale over for en person, der er varetægtsfængslet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, og spørgsmålet er derfor, om der - ud over fængslingsgrundene i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3 - bør opstilles særlige indikationskrav for at tillade isolation.

I gældende ret er der opstillet et sådant særligt indikationskrav, idet det efter retsplejelovens § 770 a, stk. 1, nr. 2, kræves, at varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet. Dette krav betyder, at ikke enhver varetægtsfængsling i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, bør medføre isolation, men at det - selv om sigtede i forvejen er varetægtsfængslet - skal være påkrævet yderligere at udelukke vedkommende fra samvær med alle andre indsatte for at hindre, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen.

I forbindelse med fastlæggelsen af indikationskravet anførte Strafferetsplejeudvalget i betænkningen fra 1983 (side 44), at isolation kun må anvendes, hvor denne er påkrævet for at afværge en konkret risiko for, at sigtede - på trods af varetægtsfængslingen - vil vanskeliggøre efterforskningen som angivet i § 762, stk. 1, nr. 3. Og for at belyse denne nødvendige konkrete risiko gennemgik udvalget nogle typisk forekommende situationer for at illustrere, hvornår en sådan konkret risiko sædvanligvis vil være til stede. Det henvises herom til betænkningen side 45 ff.

8.3.2.2. De gældende betingelser for isolation er således udformet med det sigte, at anvendelsen af isolation kun sker i absolut påkrævet omfang, og betingelserne for isolation kan derfor for så vidt siges at være tilstrækkelig restriktive, når indgrebets alvorlige karakter tages i betragtning. Det er imidlertid i kritikken af den gældende isolationspraksis blevet anført, at der synes at være en tilbøjelighed til at træffe bestemmelse om isolation alene som konsekvens af, at fængsling sker i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3.

At en sådan opfattelse har kunnet anføres viser, at der er behov for en tydeliggørelse af, at en varetægtsfængsling i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3, er en nødvendig, men ikke tilstrækkelig, betingelse for, at isolation kan komme på tale.

Udvalget foreslår derfor, at formuleringen af § 770 a, stk. 1, ændres, så bestemmelsen i højere grad fremhæver

kravet om en særlig isolationsgrund, som skal være til stede ud over fængslingsgrundene i § 762, stk. 1, nr. 3. Udvalget foreslår således, at det i bestemmelsen præciseres, at der skal være bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre.

En sådan tydeliggørelse vil samtidig understrege, at også spørgsmålet om fortsat isolation skal afgøres særskilt og ikke alene på grundlag af, om betingelserne for fortsat varetægtsfængsling er fundet opfyldt. Tydeliggørelsen vil herved tillige kunne imødekomme den anbefaling, som Europarådets Torturkomité har fremsat om en sådan præcisering i sin rapport af 3. april 1997 vedrørende sit besøg i Danmark i efteråret 1996.

Det følger af udvalgets forslag, at der skal være en begrundet frygt for, at sigtede, ikke bare på fri fod, men også efter at være blevet frihedsberøvet, vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen. Og det må efter udvalgets forslag kræves, at denne begrundede frygt skal kunne angives med henvisning til konkrete omstændigheder i den enkelte sag og altså ikke blot ved en mere generel henvisning til, at der er sket varetægtsfængsling som følge af en antagelse af, at sigtede uberettiget vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen.

Det er især i 3 situationer, at der kan blive spørgsmål om anvendelse af isolation, såfremt der er en konkret risiko for, at sigtede, uanset at den pågældende er varetægtsfængslet, kan og vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen.

Det vil for det første være sager med to eller flere sigtede, der alle er varetægtsfængslede efter § 762, stk. 1, nr. 3, og hvor de i varetægtsfængslet må afskæres fra ved direkte samvær eller gennem andre indsatte, med hvem de har samvær, at få mulighed for at aftale forklaringer og lignende.

For det andet vil det være sager med to eller flere mulige gerningsmænd, hvor en eller flere af disse er på fri fod, og hvor en eller flere sigtede er varetægtsfængslede efter § 762, stk. 1, nr. 3, og må afskæres fra gennem medindsatte, der f.eks. har udgang eller adgang til brevveksling eller besøg eller som løslades, at give meddelelser om sagen til de mulige gerningsmænd, der er på fri fod.

For det tredje vil det være sager, hvor der efter sagens konkrete omstændigheder er risiko for, at den eller de varetægtsfængslede gennem andre indsatte vil påvirke vidner og andre ved trusler eller ved overtalelse til at give urigtige oplysninger, fortie oplysninger eller fjerne spor, herunder koster.

I de sager, hvor det særligt er spørgsmålet, om der er risiko for påvirkning af mulige medgerningsmænd, vil der skulle lægges særlig vægt på muligheden for, at der vil kunne blive etableret kontakt mellem de pågældende, og på sandsynligheden for, at denne mulighed vil blive udnyttet til at vanskeliggøre forfølgningen i sagen.

I de sager, hvor det særligt er spørgsmålet, om der er risiko for påvirkning af andre end mulige medgerningsmænd, vil der skulle lægges særlig vægt på sandsynligheden for, at den varetægtsfængslede vil anvende trusler eller overtalelse til at påvirke sådanne personer. Formodningen om, at sådanne midler vil blive taget i brug, kan f.eks. bygge på, at sigtede tidligere har forsøgt at true vidner, eller på den omstændighed, at vidnet står i et særligt afhængighedsforhold til sigtede i sagen. I vurderingen må endvidere indgå muligheden for, at den varetægtsfængslede kan etablere kontakt til det pågældende vidne. Tilknytning til et kriminelt miljø kan i den forbindelse være et forhold, der kan øge sandsynligheden for, at en sådan kontakt vil være en mulighed.

For så vidt angår sager, hvor der ikke er særlig grund til at tro, at den eller de varetægtsfængslede vil anvende trusler eller overtalelse til at påvirke ikke-sigtede personer, vil der kun sjældent blive tale om isolation. I ganske særlige tilfælde vil isolation dog kunne komme på tale også i sådanne sager. Dette vil således kunne være tilfældet, hvor sigtelsen vedrører meget grov kriminalitet, og hvor der er særlig grund til at tro, at den varetægtsfængslede - uden at påvirkningen har karakter af trusler eller overtalelse - vil forsøge at formå andre, der må antages villige hertil, til at afgive urigtige forklaringer eller fjerne spor eller koster.

8.3.2.3. Såfremt politiet ikke kan godtgøre, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, er der ikke grundlag for isolation. Den foreslåede formulering skal derfor samtidig bidrage til, at politiet i sine begæringer om isolation - og domstolene i fald en begæring tages til følge - konkret begrunder nødvendigheden ikke kun af varetægtsfængslingen, men også af, at denne finder sted i isolation.

Særligt for så vidt angår politiets begæringer om isolation, forudsættes det således, at disse indeholder en

konkretisering af de forhold, der efter politiets opfattelse bevirker, at varetægtsfængslingen ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen. Politiet må således fremkomme med en særskilt begæring om og begrundelse for anbringelse i isolation.

At politiets begæring om isolation skal være en særskilt begæring skal understrege, at spørgsmålet om isolation skal afgøres særskilt set i forhold til spørgsmålet om varetægtsfængsling. På samme måde tjener kravet om, at politiet særskilt skal begrunde en begæring om isolation, til at understrege, at det ikke er tilstrækkeligt til en anbringelse i isolation, at betingelserne for varetægtsfængsling i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, er opfyldt. Der kræves en konkret begrundelse for, at varetægtsfængslingen ikke i sig selv er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen.

Det vil ikke være en tilstrækkelig begrundelse for isolation at gøre gældende, at man ikke kan hindre, at en sigtet skaffer sig kontakt til en medsigtet, som det har været nødvendigt at anbringe i samme arresthus. Det vil heller ikke være tilstrækkeligt at henvise til, at kriminalitetens art i sig selv gør det sandsynligt, at sigtede vil søge at benytte sig af muligheden for at påvirke den medsigtede. Der må kræves en begrundelse med tilknytning til den konkrete sigtede eller til sagens konkrete omstændigheder, herunder oplysninger om tidligere eller aktuelle forsøg på påvirkning, særlig tilknytning til et fælles kriminelt miljø eller særlig afhængighed mellem de sigtede.

Udvalget har overvejet at stille forslag om, at politiet inden retsmødet skal aflevere en skriftlig begrundelse for en begæring om isolation eller fortsat isolation. Udvalget har imidlertid ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for et sådant forslag, især fordi det ikke sjældent vil forekomme, at grundlaget for begæringen først vil ligge helt klart på baggrund af det, som kommer frem under retsmødet. Dette vil især være tilfældet under det første retsmøde - grundlovsforhøret. Udvalget anser det imidlertid for væsentligt, at der fremover i højere grad sker en konkretisering af grundlaget for politiets begæring om isolation og skal derfor anbefale, at politiets begæringer i muligt omfang omfang fremsættes - og begrundes - skriftligt, hvilket især vil være nærliggende i forbindelse med begæringer om fortsat isolation således, som det allerede i dag kendes med hensyn til de såkaldte "forlængerrapporter". En sådan praksis vil også være et egnet middel til den kontrol med efterforskningens hurtighed, der særligt fremhæves nedenfor i udvalgets forslag til ændring af proportionalitetskravet.

Udvalget foreslår, at spørgsmålet om varetægtsfængsling og isolation afgøres ved særskilte kendelser. En sådan fremgangsmåde vil understrege det selvstændige indikationskrav for anvendelse af isolation under varetægtsfængsling, og vil samtidig harmonere med anbefalingen fra Europarådets Torturkomité om, at afgørelser om isolation bør træffes særskilt, jf. herved ovenfor kapitel 7, afsnit 7.3.

Særligt for så vidt angår rettens begrundelse af en isolationsfængsling henvises til afsnit 8.3.5.1. og udvalgets forslag til en særlig bestemmelse om opfyldelsen af begrundelsespligten ved afgørelser om isolation.

8.3.3. Proportionalitetskrav

For alle straffeprocessuelle tvangsindgreb gælder en proportionalitetsgrundsætning, hvorefter et indgreb ikke må foretages, såfremt det formål, der tilsigtes opnået ved indgrebet, kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, eller såfremt den ulempe, indgrebet medfører for den person, der rammes deraf, ikke står i rimeligt forhold til indgrebets betydning for efterforskningen, til sagens betydning eller til den retsfølge, der kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

For så vidt angår spørgsmålet om iværksættelse og opretholdelse af isolation er en særlig udformning af denne proportionalitetsgrundsætning lovfæstet i retsplejelovens § 770 b.

Proportionalitetskravet kan opfattes som et supplement til de grundlæggende betingelser for isolation. Isolation må således kun anvendes, hvis disse betingelser for isolation - at der er tale om en person, der er varetægtsfængslet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, og at varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet - er opfyldt og proportionalitetsgrundsætningen ikke er til hinder for indgrebet.

Udvalget foreslår en tydeliggørelse af dette krav om proportionalitet som en selvstændig betingelse for isolation, ligesom udvalget foreslår en udbygning af selve bestemmelsen om proportionalitetskravet ved isolation.

Tydeliggørelsen af kravet om proportionalitet som selvstændig betingelse for isolation foreslås gennemført dels ved at ændre affattelsen af bestemmelsen med kravet om proportionalitet og ved at placere denne bestemmelse

umiddelbart i tilknytning til bestemmelsen om de grundlæggende materielle betingelser for isolation, dels ved at skærpe bestemmelsen om rettens begrundelse for isolation således, at det udtrykkeligt anføres, at retten i kendelsen om isolation skal anføre de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for isolation, herunder både de materielle betingelser og kravet om proportionalitet, er opfyldt.

Udbygningen af bestemmelsen om proportionalitetskravet foreslås gennemført ved i højere grad at eksemplificere nogle af de forhold, der kan tale mod anvendelse af isolation således, at opmærksomheden på denne måde i særlig grad henledes på, om disse forhold skulle være til stede i den konkrete sag.

Som eksempler på mindre indgribende foranstaltninger, der i visse sager kan være tilstrækkelige til opnåelse af formålet med en isolationsanbringelse og derfor vil udelukke anvendelsen af isolation i disse sager, foreslås således i lovbestemmelsen nævnt an

bringelse af arrestanten i andet arresthus end bestemte andre indsatte og etablering af brevkontrol, besøgskontrol eller besøgsforbud.

Også opmærksomheden på den særlige belastning, som isolation kan medføre, søges skærpet ved udformningen af proportionalitetsbestemmelsen.

Endelig indeholder udvalgets forslag til udbygning af bestemmelsen om proportionalitetskravet en særlig fremhævelse af kravet til efterforskningen. Varetægtsfængsling er i sig selv et alvorligt indgreb, men - som det også fremgår af isolationsundersøgelsen - indebærer en varetægtsfængsling i isolation en sådan yderligere belastning og helbredsrisiko, at der må stilles særlige krav til politiets efterforskning i de sager, hvor dette indgreb må tages i anvendelse af hensyn til politiets efterforskning. Denne efterforskning må derfor fremmes med den særlige hurtighed, der er påkrævet i sager med varetægtsfængsling i isolation, herunder ved benyttelse af mulighederne for anteciperet bevisførelse i medfør af retsplejelovens § 747.

Der henvises nærmere til udvalgets forslag til ny affattelse af § 770 b.

8.3.4. Tidsbegrænsninger for isolation

8.3.4.1. Indledning

De gældende bestemmelser om isolation indeholder i § 770 c, til dels jf. § 767, stk. 1, et krav om, at der ved en afgørelse om isolation fastsættes en frist for indgrebets længde. Denne frist skal være så kort som muligt. Ved iværksættelse af isolation må fristen for indgrebets længde ikke overstige 2 uger. Fristen kan forlænges, men højst med 4 uger ad gangen.

De gældende bestemmelser om isolation indeholder endvidere i § 770 a, stk. 2, en bestemmelse om en absolut tidsmæssig begrænsning på 8 uger for anvendelse af (fuldstændig) isolation, medmindre sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller mere. For lovovertrædelser, der efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller mere, gælder der ikke nogen tidsbegrænsning for isolation.

Det er som nævnt udvalgets vurdering, at hensynet til bekæmpelsen af kriminalitet gør det nødvendigt at opretholde muligheden for at anbringe arrestanter i isolation. Men det er samtidig udvalgets vurdering, at de forhold, der taler for at begrænse brugen af isolation, i dag må tillægges en sådan øget vægt, at der er anledning til at foreslå en skærpelse af reglerne for varetægtsfængsling i isolation således, at der hermed tilsigtes en væsentlig begrænsning i brugen af isolation, jf. ovenfor afsnit 8.1.

Udvalget har på denne baggrund særligt overvejet, om der er grundlag for at foreslå ændring i de gældende bestemmelser om tidsgrænser for isolation, herunder om der i loven bør fastsættes en absolut overgrænse for længden af den periode, i hvilken en arrestant kan holdes isoleret uanset arten af den lovovertrædelse, som arrestanten er sigtet for.

For så vidt angår fristerne på henholdsvis højst 2 uger og højst 4 uger ved iværksættelse og forlængelse af isolation, er det udvalgets opfattelse, at der ikke er grundlag for at foreslå ændringer af disse frister. Kortere frister ville medføre hyppigere fremstilling i retten, og politiets og anklagemyndighedens arbejde hermed ville kunne føre til forsinkelse af sagen - også til skade for den sigtede. Udvalget har endvidere taget i betragtning, at retten har

mulighed for at fastsætte en kortere frist end de 2 eller 4 uger i de tilfælde, hvor retten under hensyn til sagens omstændigheder skønner, at der bør gælde en sådan kortere frist. Endelig er det indgået i overvejelserne, at politiet har pligt til at ophæve isolationen, når betingelserne herfor ikke længere er til stede, ligesom forsvareren altid har adgang til at anmode om afholdelse af et retsmøde med henblik på ophævelse af isolationen, såfremt der foreligger nye oplysninger om sagen eller om sigtedes tilstand.

For så vidt angår absolutte tidsgrænser for isolation har udvalget overvejet dels en ændring af den gældende overgrænse på 8 uger ved lovovertrædelser, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 6 år, dels indførelsen af en absolut overgrænse også for lovovertrædelser, der efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller mere.

Ved vurderingen af behovet for at fastsætte absolutte tidsgrænser for isolation må det indgå, at det af isolationsundersøgelsen fremgår, at den psykiske helbredstilstand blandt de isolerede ikke var afhængig af varigheden af isolationen. Tilstanden hos de isolerede var således uændret over den tid, isolationen pågik. Der kan således ikke konstateres en større sandsynlighed for udvikling af psykiske forstyrrelser sidst i en isolationsperiode frem for først eller tidligere i perioden.

På den anden side må også indgå, at undersøgelsens hovedkonklusion er, at "varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred", og at sandsynligheden for, at en given person i isolation udvikler en forstyrrelse af det psykiske helbred, er større ved en langvarig isolation som følge af den længere tid, vedkommende er isoleret og dermed udsat for den nævnte belastning og risiko. Samtidig må det indgå i overvejelserne, at netop usikkerheden med hensyn til den mulige tidsmæssige udstrækning af en isolation er et forhold, som forskerne bag isolationsundersøgelsen under drøftelser med udvalget har peget på som en mulig belastningsudløsende faktor af væsentlig betydning.

Der er på denne baggrund enighed i udvalget om, at der ikke mindst i sager med langvarige isolationer er et væsentligt behov for at søge isolationens tidsmæssige udstrækning begrænset.

Der er i udvalget ikke enighed om, om dette bør indebære fastsættelse af en absolut overgrænse for længden af den periode, i hvilken en arrestant kan holdes isoleret uanset arten af den lovovertrædelse, som arrestanten er sigtet for.

Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at der bør udfoldes betydelige anstrengelser for væsentligt at begrænse disse meget langvarige isolationsperioder. Udvalgets forslag til skærpelse af betingelserne for anvendelsen af isolation vil være et af midlerne hertil, men herudover vil det være nødvendigt med en yderligere opprioritering af sagsbehandlingen i disse sager hos politi og anklagemyndighed, forsvarsadvokaterne og retterne - også selv om konsekvensen heraf måtte være en forlængelse af sagsbehandlingen i andre, men mindre alvorlige, sager.

Kravet om en særlig hurtig efterforskning i sager med varetægtsfængsling i isolation foreslås som nævnt ovenfor udtrykkeligt fremhævet i bestemmelsen om det særlige proportionalitetskrav ved isolation. Krav til efterforskningens hurtighed vil yderligere kunne stilles administrativt således, som det f.eks. også er sket i Rigsadvokatens meddelelse nr. 3/1997 om forelæggelse af arrestantsager, hvor varetægtsfængslingen overstiger 3 måneder.

Der er herudover grund til at påpege, at også retternes behandling af sagerne bør fremskyndes bl.a. ved hurtigere berømmelse af domsforhandlinger eller andre retsmøder f.eks. i tilfælde af ønske om anteciperet bevisførelse som muligt grundlag for ophævelse af en isolation, jf. retsplejelovens § 747. Også en indførelse af en normal overgrænse for den tidsmæssige udstrækning af isolation vil i sig selv kunne betyde skærpede krav også til retternes sagsbehandling.

En samlet, væsentligt hurtigere behandling af sager med varetægtsfængsling i isolation kan imidlertid i en del tilfælde kun gennemføres i praksis, hvis også forsvarsadvokaterne vil kunne give møde ved politiafhøringer af deres klient og til retsmøder med kortere varsel. I den forbindelse skal udvalget på den ene side fremhæve det meget væsentlige hensyn, at en sigtet får beskikket den forsvarer, som vedkommende har ønske om. Men det må også indgå i vurderingen ved beskikkelsen af forsvarer, om en imødekommelse af ønsket om en bestemt forsvarer vil kunne føre til en utilsigtet væsentlig forlængelse af sagens samlede varighed, herunder af den del af sagen, der indebærer varetægtsfængsling i isolation. Fastholder den sigtede - med kendskab til denne konsekvens - ønsket om beskikkelse af den pågældende forsvarer, må dette tillægges betydelig vægt, men det må understreges, at hensynet til sagens behørig fremme - ikke mindst i sager med flere sigtede - vil kunne begrunde beskikkelse af en anden forsvarer, jf. herved retsplejelovens § 733, stk. 2, om rettens mulighed for at nægte at beskikke den advokat, som

sigtede ønsker som forsvarer.

8.3.4.2. Udvalgets forslag hvis sigtelsen kan medføre fængsel i 6 år eller mere.

6 medlemmer (et flertal) af udvalget (Bjarne Christensen, Jørgen Ilum, Jens Kruse Mikkelsen, Bjarne Pedersen, Jakob Skov og Lars Stevnsborg) er af den opfattelse, at en absolut overgrænse for isolation - hvis fastsættelse af en sådan skal anbefales - ikke burde overstige 6 måneder.

Som det fremgår af oplysningerne vedrørende den faktiske brug af isolation, forekommer det i praksis, at arrestanter er isoleret i mere end 6 måneder og i et mindre antal sager endda i væsentligt mere end 6 måneder.

Flertallet har på den baggrund særligt overvejet, om der efter gennemførelse af udvalgets forslag til skærpede betingelser for isolation sammenholdt med udvalgets forudsætning om en samlet hurtigere sagsbehandling både hos politi, anklagemyndighed, retter og forsvarsadvokater vil være sager, hvor der med rimelighed kan være grundlag for isolation i mere end 6 måneder.

Flertallet finder, at man ikke kan se bort fra, at selv en overgrænse for isolation på 6 måneder i nogle sager ville kunne være ødelæggende for sagens forfølgning, og at en sådan overgrænse derfor ikke vil være udtryk for en rimelig afvejning mellem hensynet til arrestanten og hensynet til forfølgningen, når der er tale om sager vedrørende meget alvorlig og samfundsskadelig kriminalitet. Flertallet kan derfor ikke anbefale, at der i loven fastsættes en absolut overgrænse for så vidt angår den meget alvorlige kriminalitet.

Flertallet er imidlertid enige i den opfattelse, at der bør ske en væsentlig begrænsning også af de langvarige isolationer. Flertallet foreslår dette markeret derved, at der for den alvorligste kriminalitet fastsættes en normal overgrænse for isolation på 4 måneder, og at denne grænse alene kan overskrides, når domstolene finder, at afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret. Flertallet understreger, at isolation i mere end 4 måneder normalt må forudsætte, at det ikke kan bebrejdes politiet eller anklagemyndigheden, at efterforskningen ikke har gjort det muligt at tilvejebringe den fornødne bevissikring inden udløbet af den normale overgrænse for isolation. Det vil herved kunne være af betydning, om efterforskningen i væsentlig grad har måttet foregå i udlandet, ligesom det vil kunne tillægges vægt, om den eller de sigtede aktivt har modvirket og besværliggjort efterforskningen eller om forsvareren for den eller de sigtede endnu ikke har haft mulighed for at medvirke f.eks. til afholdelse af et retsmøde i medfør af retsplejelovens § 747 med henblik på sikring af bevis.

3 medlemmer (et mindretal) af udvalget (Søren Søtoft Madsen, Eva Smith og Merethe Stagetorn) finder, at anvendelsen af isolation er et så alvorligt indgreb, at hensynet til forfølgningen selv i de mest alvorlige sager er tilstrækkeligt tilgodeset, såfremt der fastsættes en absolut overgrænse for isolation på 4 måneder. En sådan absolut grænse for de mest alvorlige sager vil efter mindretallets opfattelse medvirke til, at efterforskningen i disse sager effektiviseres og i alt væsentligt vil kunne afsluttes indenfor de 4 måneder. Mindretallet foreslår derfor, at udvalgets forslag om væsentlig begrænsning af anvendelsen af isolation bl.a. gennemføres ved indførelsen af en lovbestemmelse, hvorefter isolation ikke må finde sted i mere end 4 måneder uanset arten af den påsigtede kriminalitet.

8.3.4.3. Udvalgets forslag hvis sigtelsen kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller mere men ikke i 4 år

For så vidt angår isolation af personer, der er varetægtsfængslet i isolation som sigtet for lovovertrædelser, der ikke kan medføre fængsel i 6 år eller derover, findes som nævnt allerede i gældende regler en bestemmelse om en absolut tidsgrænse for isolation på 8 uger. Der er i udvalget enighed om, at der også for så vidt angår dette område bør ske en begrænsning i anvendelsen af isolation, og udvalget foreslår med henblik herpå, at tidsbegrænsningen for isolation af arrestanter, der er sigtet for lovovertrædelser, der alene kan medføre fængsel i under 4 år, nedsættes fra 8 uger til 4 uger.

8.3.4.4. Udvalgets forslag hvis sigtelsen kan medføre fængsel i 4 år eller mere men ikke i 6 år

For så vidt angår restområdet - isolation for lovovertrædelser, der kan medføre fængsel i 4 år eller mere men ikke i 6 år eller derover - er det udvalgets opfattelse, at man bør fastholde den gældende begrænsning for isolation på 8 uger. Dette område vil bl.a. omfatte sigtelser for vold efter straffelovens § 245, groft tyveri efter straffelovens § 286, jf. 276, og skattesvig og indsmugling af særlig grov karakter, jf. § 289. Det kunne overvejes, om disse former for kriminalitet, således som de har udviklet sig siden vedtagelsen af den gældende tidsbegrænsning på 8 uger,

kunne begrunde en forlængelse af adgangen til isolation. I lyset af udvalgets generelle sigte med de ændrede regler om isolationsfængsling er der imidlertid i udvalget enighed om at foreslå, at man for så vidt angår disse kriminalitetsformer bliver stående ved den gældende tidsbegrænsning for isolation på højst 8 uger.

8.3.4.5. Sammenfatning af udvalgets forslag

Udvalgets forslag vedrørende absolutte tidsbegrænsninger for anvendelsen af isolation kan herefter sammenfattes således:

- (1) Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 uger.
- (2) Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller derover, men ikke fængsel i 6 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger.
- (3) Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, er udvalget delt med hensyn til opfattelsen af, om der for denne kriminalitet bør indføres en absolut overgrænse for isolation.
 - (a) Et *flertal* på 6 af udvalgets medlemmer finder, at isolation i disse sager ikke må finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 måneder, medmindre afgørende hensyn til sagens forfølgning gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret
 - (b) Et *mindretal* på 3 af udvalgets medlemmer finder, at isolation i disse sager under ingen omstændigheder må finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 måneder.

Der henvises i øvrigt til udvalgets forslag til § 770 c.

8.3.5. Sagsbehandlingsregler

Efter de gældende regler behandles en række formelle spørgsmål i forbindelse med isolation efter de samme regler, som gælder for behandlingen af spørgsmål vedrørende varetægtsfængsling, jf. henvisningen i retsplejelovens § 770 c, 1. pkt., til reglerne i § 764, stk. 2-4, og §§ 766-769.

Henvisningen til reglerne om behandlingen af spørgsmål vedrørende varetægtsfængsling indebærer, at sigtede ved afgørelsen om isolation skal have lejlighed til at udtale sig i retten om spørgsmålet (§ 764, stk. 2), at sigtede skal have bistand af en forsvarer også vedrørende spørgsmålet om isolation (§ 764, stk. 3) og at rettens afgørelse om iværksættelse af isolation skal træffes ved kendelse, som skal begrundes med angivelse af de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for isolation er opfyldt (§ 764, stk. 4). Endvidere gælder det, at kendelsen om isolation til enhver tid kan omgøres af retten (§ 766).

Henvisningen til varetægtsreglerne indebærer endvidere, at der - som også omtalt ovenfor - ved afgørelsen om isolation skal fastsættes en frist for indgrebet, hvilken frist skal være så kort som muligt og ikke må overstige 2 uger ved iværksættelse af isolation og 4 uger ved forlængelse af isolation (§ 767, stk. 1, 1.-3. pkt.). Også en afgørelse om forlængelse af isolation skal træffes ved (en begrundet) kendelse, medmindre sigtede erklærer sig indforstået med forlængelsen (§ 767, stk. 1, 4. pkt.).

Henvisningen til varetægtsreglerne indebærer yderligere, at kæremål vedrørende forlængelse af isolation efter (sigtedes) begæring skal behandles mundtligt, hvis isolationen ved den påkærede afgørelse udstrækkes ud over 3 måneder, medmindre kæremål om isolation allerede er blevet behandlet mundtligt, idet det i så fald er den overordnede ret, der afgør, om en senere begæring om mundtlig forhandling skal imødekommes (§ 767, stk. 2).

Henvisningen i § 770 c indebærer videre, at isolation - om fornødent ved rettens kendelse - skal ophæves bl.a., når betingelserne for iværksættelse af indgrebet ikke længere er til stede, ligesom retten skal ophæve isolationen, hvis retten finder, at undersøgelsen ikke fremmes med tilstrækkelig hurtighed, og at fortsat isolation ikke er rimelig (§ 768).

Endelig indebærer henvisningen til varetægtsreglerne, at der er mulighed for isolation under anke af sagen (til

landsret), og at en bestemmelse herom truffet af byretten - og ikke indbragt for landsretten ved særskilt kære - snarest skal forelægges landsretten til afgørelse, når anken er effektueret (§ 769).

Udvalget har overvejet de gældende formelle regler for behandlingen af spørgsmålet om isolation. Udvalget er enig i, at disse regler som udgangspunkt skal svare til de regler, der gælder for behandlingen af spørgsmålet om varetægtsfængsling, og udvalget har alene fundet grundlag for at foreslå ændringer vedrørende reglerne for rettens begrundelse for isolation og reglerne for behandlingen af kæremål vedrørende isolation. Endelig har udvalget særligt overvejet behovet for opretholdelse af reglerne om isolation under anke.

8.3.5.1. Rettens begrundelse for isolation

Som nævnt ovenfor følger det allerede af den gældende henvisning i retsplejelovens § 770 c til § 764, stk. 4, at rettens afgørelse om iværksættelse af isolation skal træffes ved kendelse, som skal begrundes med angivelse af de konkrete omstændigheder i sa gen, hvorpå det støttes, at betingelserne for isolation er opfyldt. Det samme gælder efter henvisningen til § 767, stk. 1, ved forlængelse af isolation, medmindre sigtede erklærer sig indforstået med forlængelsen.

Det må lægges til grund, at en væsentlig del af kritikken mod gældende isolationspraksis har været rettet mod det forhold, at retternes begrundelser for anvendelse af isolation ofte er ret sparsomme og generelt affattede.

Det er udvalgets opfattelse, at konkrete og udførlige begrundelser er af væsentlig betydning ved behandlingen af spørgsmål om isolation. En fastholdelse og tydeliggørelse af kravet herom vil således efter udvalgets opfattelse kunne skærpe overvejelserne også hos politi og anklagemyndighed vedrørende nødvendigheden af anvendelse af isolation eller fortsat isolation i den enkelte sag, jf. herom nærmere udvalgets overvejelser ovenfor om politiets begrundelser for begæringer om isolation. Også for retternes sagsbehandling vil en tydeliggørelse af kravet være af værdi, ligesom en opfyldelse af dette særlige begrundelseskrav vil have betydning for forsvarerne ved deres stillingtagen til afgørelsen om isolation og til spørgsmålet om mulighederne for senere ophævelse af isolationen f.eks. efter en anteciperet bevisførelse.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at kravet om begrundelse ved kendelser om isolation udskilles fra den almindelige henvisningsbestemmelse til en særlig bestemmelse. Samtidig foreslås det, at en afgørelse om isolation i alle tilfælde skal træffes ved kendelse. Dette betyder, at der også i de tilfælde, hvor den sigtede er indforstået med forlængelsen, skal træffes afgørelse herom ved kendelse, der skal indeholde den nødvendige konkrete begrundelse for, at betingelserne for fortsat isolation er opfyldt.

Udvalgets forslag til særlig bestemmelse om opfyldelsen af begrundelsespligten ved afgørelser om isolation indeholder krav om, at retten i kendelsen skal anføre de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at betingelserne, herunder de enkelte betingelser vedrørende opfyldelsen af indikations- og proportionalitetskravet, for isolation eller fortsat isolation er opfyldt. Den foreslåede bestemmelse skal således sammen med de ændrede formuleringer af bestemmelserne vedrørende betingelserne for isolation skærpe opmærksomheden på den særlige isolationsgrund, der skal være til stede ud over fængslingsgrunden i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, og på de muligheder, der måtte være for med mindre indgribende foranstaltninger at opnå det formål, som tilsigtes med begæringen om isolation.

Der henvises i øvrigt til udvalgets forslag til § 770 d, stk. 1.

8.3.5.2. Behandlingen af kæremål

Efter de gældende regler følger det som nævnt af henvisningen i retsplejelovens § 770 c til § 767, stk. 2, at kæremål vedrørende forlængelse af isolation efter begæring skal behandles mundtligt, hvis isolationen ved den påkærede afgørelse udstrækkes ud over 3 måneder. Af bestemmelsen følger endvidere, at når kæremål én gang har været behandlet mundtligt, afgør den overordnede ret, om en senere begæring om mundtlig behandling skal imødekommes. Den gældende ordning svarer således til behandlingen af kæremål vedrørende varetægtsfængsling.

Det er udvalgets opfattelse, at den mundtlige behandling af et kæremål giver det bedste grundlag for den overordnede rets stillingtagen til det forelagte spørgsmål. Fordelene ved den mundtlige behandling af kæremål skal imidlertid afvejes overfor de ulemper, der er forbundet hermed, sammenlignet med en afgørelse på skriftligt grundlag. For den enkelte vil ulempen ved den mundtlige behandling først og fremmest kunne være den tid, som vil kunne forløbe, før afgørelsen træffes. Selv om der udfoldes betydelige anstrengelser hos alle implicerede, vil

der let kunne gå nogen tid, før en mundtlig forhandling vil kunne afholdes, og en mere udstrakt anvendelse af mundtlig behandling af kæremål vil derfor ikke sjældent kunne indebære en forsinkelse af sagens øvrige behandling og dermed måske af isolationsperioden. Hertil kommer den mere generelle effekt, som en udstrakt anvendelse af mundtlige forhandlinger i kæresager vil kunne have for retternes øvrige afvikling af mundtlige forhandlinger - særligt domsforhandlinger.

Udvalget kan på den anførte baggrund ikke anbefale en ordning, hvorefter alle kæremål vedrørende isolation efter begæring skal forhandles mundtligt. Udvalget kan imidlertid anbefale, at der - efter isolationens meget indgribende karakter - indføres en udvidelse af retten til mundtlig kærebehandling i sager om længerevarende isolation.

Udvalget foreslår herefter, at reglen om, at sigtede har krav på mundtlig behandling, når kæren vedrører en kendelse, hvorved isolationen udstrækkes ud over 3 måneder, suppleres med en regel om, at sigtede ligeledes har krav på mundtlig behandling af (et senere) kæremål, når isolationen ved den påkærede kendelse udstrækkes ud over 8 uger fra den seneste mundtlige behandling af kæremål om forlængelse af isolationen. Om der herudover skal ske mundtlig behandling af kæremål vedrørende isolation, foreslås som hidtil afgjort af den overordnede domstol.

Udvalget skal understrege, at forslaget alene vil have praktisk betydning i den situation, at der - som foreslået af udvalgets flertal - gives mulighed for overskridelse af den foreslåede normale overgrænse for isolation på 4 måneder. Såfremt der i stedet - som foreslået af udvalgets mindretal - indføres en absolut overgrænse for isolation på 4 måneder, vil der i praksis ikke forekomme sager, hvor der efter mundtlig behandling af et kæremål om isolation ud over 3 måneder, vil opstå senere kæremål om yderligere forlængelse af isolationen.

Der henvises til udvalgets forslag til § 770 e.

8.3.5.3. Isolation under anke

Som nævnt ovenfor følger det af henvisningen i § 770 c til § 769, at der er mulighed for isolation under anke af sagen (til landsret), og at en bestemmelse herom truffet af byretten - og ikke indbragt for landsretten ved særskilt kære - snarest skal forelægges landsretten til afgørelse, når anken er effektueret.

Udvalget har særligt overvejet, om der fortsat bør være adgang til isolation under anke.

Spørgsmålet har kun betydning for så vidt angår anke, der omfatter bevisbedømmelsen, idet isolation alene kan komme på tale i tilfælde, hvor der varetægtsfængsles efter bestemmelsen i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3. Som anført side 51 i betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter vil den praktiske betydning af spørgsmålet om isolation under anke være begrænset til sager vedrørende lovovertrædelser, der - uden at være nævningsager - dog har en strafferamme på fængsel i 6 år eller derover. Dette gælder i øvrigt i endnu højere grad efter indførelsen af 8-ugers reglen i retsplejelovens § 770 a, stk. 2, og vil endda gælde endnu mere, såfremt dette udvalgs forslag til nedsættelse af denne frist gennemføres. Også en gennemførelse af mindretallets forslag om indførelsen af en absolut overgrænse for isolation uanset kriminalitetens art vil få afgørende indflydelse på den praktiske betydning af spørgsmålet om isolation under anke.

Det er udvalgets vurdering, at isolation under anke anvendes uhyre sjældent. Sådan bør det også være efter udvalgets opfattelse, fordi isolation under anke kan medføre en meget langvarig isolationsperiode og allerede af den grund være yderst betænkelig. Men også og ikke mindst fordi isolation kun er påkrævet, indtil bevis i sagen er sikret, hvilket normalt senest vil være tilfældet under sagens behandling i 1. instans, så der ikke vil være noget reelt behov for isolation under anke.

Ganske som i betænkningen fra 1983 vil udvalget imidlertid ikke udelukke, at isolation i ganske særlige tilfælde vil være påkrævet også under anke. Udvalget foreslår derfor ikke nogen ændring af de gældende regler herom.

8.4. Særligt om anteciperet bevisførelse

8.4.1. I overensstemmelse med et forslag herom i Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 975/1983 indførtes ved lov nr. 299 af 6. juni 1984 bestemmelsen i retsplejelovens § 747, stk. 2, om udvidet adgang til anteciperet bevisførelse. Formålet med denne bestemmelse er at tilvejebringe en udvidet adgang til efter forsvarerens begæring at foretage bevisførelse inden domsforhandlingen med det formål at muliggøre ophævelse af isolation. Bestemmelsen omfatter sager, hvor arrestanten har været (fuldstændigt) isoleret i et sammenhængende tidsrum på

mere end 3 måneder. Retten er ikke bundet til at imødekomme en begæring om anteciperet bevisførelse. Imødekommes begæringen, må retten, når bevisførelsen er tilendebragt, på særskilt begæring herom tage stilling til, om isolationen kan ophæves.

Det fremgår af betænkningen fra 1983, at baggrunden for bestemmelsen er det forhold, at isolation kun kan iværksættes eller opretholdes for at hindre sigtede i - på trods af varetægtsfængslingen - at vanskeliggøre forfølgningen ved at ødelægge beviser, f.eks. ved at påvirke medsigtede eller andre. Er de pågældende beviser sikret i den forstand, at f.eks. en senere ændret forklaring ikke kan forventes at røkke ved bevisresultatet, kan hensynet til at modvirke bevisødelæggelse ikke begrunde (fortsat) isolation.

En forklaring afgivet indenretligt af medsigtede eller vidner kan naturligvis ikke altid, men dog ikke sjældent - i modsætning til en forklaring til politirapport - reelt afskære sigtede fra muligheden for at vanskeliggøre forfølgningen. Såfremt behovet for at modvirke bevisødelæggelse forsvinder efter afgivelsen af en sådan indenretlig forklaring, vil samtidig grundlaget for fortsat isolation bortfalde.

Bestemmelsen i § 747, stk. 2, skal ses i sammenhæng med bestemmelsen i § 747, stk. 1, hvorefter retsmøde på begæring kan afholdes, bl.a. når det er påkrævet for at sikre bevis, som ellers må befrygtes at ville gå tabt, eller som ikke uden væsentlig ulempe eller forsinkelse vil kunne føres umiddelbart for den dømmende ret. Ved indførelsen af den udvidede adgang til anteciperet bevisførelse efter § 747, stk. 2, er det lagt til grund, at den da allerede eksisterende bestemmelse i § 747, stk. 1, næppe gav hjemmel til anteciperet bevissikring i tilfælde, hvor risikoen for kollusion kunne imødegås f.eks. ved isolation, og at denne bestemmelse derfor ikke - eller i hvert fald ikke i alle tilfælde - ville kunne anvendes med det formål at sikre bevis på en sådan måde, at sigtede kunne udtages af isolation.

Begge bestemmelser er udtryk for en fravigelse af grundsætningen om bevisumiddelbarhed. Efter denne grundsætning sker bevisførelsen umiddelbart for den dømmende ret og under domsforhandlingen. Dette skyldes ikke mindst hensynet til sigtede og dennes forsvar, men bevisumiddelbarheden er tillige af væsentlig betydning bl.a. for læg dommeres medvirken i strafferetsplejen. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at det efter gennemførelsen af en anteciperet bevisførelse er udgangspunktet, at vidnet (om muligt) skal afhøres på ny under domsforhandlingen. Den tidligere afgivne forklaring vil da særligt have den betydning, at forklaringen i visse tilfælde kan dokumenteres, jf. retsplejelovens § 877, stk. 2, nr. 3. Dette vil f.eks. være tilfældet, hvis den forklaring, der afgives under domsforhandlingen, afviger fra den forklaring, der blev afgivet tidligere, eller hvis vidnet vægrer sig ved at afgive forklaring under domsforhandlingen.

For så vidt angår adgangen til anteciperet bevisførelse efter § 747, stk. 1, er fravigelsen af grundsætningen og dermed af de almindelige retsplejemæssige synspunkter, der ligger bag grundsætningen om bevisumiddelbarhed, begrundet i hensynet til sikring af bevis i særlige tilfælde.

For så vidt angår adgangen til anteciperet bevisførelse efter § 747, stk. 2, er fravigelsen af grundsætningen derimod begrundet i det forhold, at hensynet til at fritage sigtede for den belastning, som isolation betyder, kan veje så tungt, når isolation har varet i en vis længere periode, at de almindelige retsplejemæssige hensyn, der ligger bag grundsætningen om bevisumiddelbarhed, i visse tilfælde må vige. Da grundsætningen om bevisumiddelbarhed i vidt omfang skyldes hensynet til forsvaret, er den gældende bestemmelse i § 747, stk. 2, herefter udformet således, at den anteciperede bevisførelse forudsætter en begæring fra forsvareren.

Efter de oplysninger, der foreligger for udvalget, fremsættes der i praksis kun få begæringer om afholdelse af retsmøde med henblik på anteciperet bevisførelse efter § 747, stk. 2. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at dette især skyldes, at der oftest vil være enighed mellem anklagemyndighed og forsvarer om hensigtsmæssigheden i en anteciperet bevisførelse, og at denne derfor oftest gennemføres på anklagemyndighedens initiativ efter bestemmelsen i § 747, stk. 1.

8.4.2. Udvalget kan tiltræde, at hensynet til at undgå den belastning, der for en sigtet er forbundet med en varetægtsfængsling i isolation, efter omstændighederne kan begrunde en fravigelse af grundsætningen om bevisumiddelbarhed. Udvalget har herefter særligt overvejet, om den væsentlige begrænsning af brugen af isolation, som - jf. afsnit 8.1. - er sigtet med udvalgets forslag om skærpelse af reglerne om anvendelse af isolation, kan begrunde en yderligere udvidelse af adgangen til anteciperet bevisførelse.

Udvalget har ved disse overvejelser noteret sig, at det i bemærkningerne til forslaget til lov nr. 411 af 10. juni 1997

om ændring af straffeloven, retsplejeloven og våbenloven (Styrkelse af politiets muligheder for at efterforske alvorlig kriminalitet, øget vidnebeskyttelse og skærpelse af straffen for våbenbesiddelse m.v.) er forudsat, at Rigsadvokaten meddeler politiet og anklagemyndigheden, at man i sager om alvorlig kriminalitet i videst muligt omfang søger at anvende anteciperet bevisførelse, når omstændighederne taler for det. Det fremgår af lovforslaget, at bemærkningerne særligt tager sigte på anteciperet bevisførelse i henhold til bestemmelsen i § 747, stk. 1.

Med henvisning til de nævnte bemærkninger har Rigsadvokaten udsendt meddelelse nr. 7/1997 om indenretlig afhøring af vidner - Anteciperet bevisførelse. I denne meddelelse er bl.a. anført:

"Bestemmelsen kan anvendes, hvis der er risiko for, at det vil være faktisk umuligt at opnå en vidneforklaring senere under domsforhandlingen, f.eks. fordi et vidne ligger for døden. Bestemmelsen kan imidlertid også anvendes, hvor vidnet nok vil kunne afhøres senere, men hvor der er mulighed for, at den pågældende ikke vil være i stand til - eller ønske - at afgive en troværdig forklaring, f.eks. ved afhøring af vidner, der kan tænkes at blive udsat for trusler. Det samme må antages at gælde, når der kan være risiko for, at vidner kan blive udsat for vold, pression eller i øvrigt føle sig under pres, som får dem til at ændre forklaring eller nægte at afgive forklaring."

Det er udvalgets opfattelse, at flere af de muligheder, der er nævnt for bestemmelsens anvendelse, også vil kunne være af betydning i forbindelse med en bevissikring som muligt grundlag for en ophævelse af en varetægtsfængsling i isolation. Udvalget finder ikke grundlag for at anfægte det skitserede anvendelsesområde, men det er udvalgets vurdering, at den nævnte anvendelse af bestemmelsen må siges at indebære en indsnævring af det selvstændige område for bestemmelsen i § 747, stk. 2. En sådan udvikling stemmer for så vidt også godt med det tidligere anførte, hvorefter der i praksis kun fremsættes få begæringer om afholdelse af retsmøde i henhold til § 747, stk. 2.

Udvalget har på baggrund af den skitserede udvikling fundet det nærliggende at overveje, om der er grundlag for at opretholde den særlige bestemmelse i § 747, stk. 2.

Ved disse overvejelser må det fremhæves, at det særlige område, der er sigtet med denne bestemmelse, er de situationer, hvor der udelukkende er spørgsmål om at sikre bevis af hensyn til muligheden for ophævelse af isolationen. Det er i den forbindelse antaget, at de hensyn, der ligger bag grundsætningen om bevisumiddelbarhed, indebærer, at den anteciperede bevisførelse ikke bør kunne påtvinges forsvaret, hvis sigtede og forsvareren i den konkrete sag skønner, at det er i deres interesse, at bevisførelsen først finder sted direkte for den dømmende ret under overværelse af lægdommere, og hvis sigtede er villig til at tåle fortsat isolation. Som foran anført er bestemmelsen derfor udformet således, at den anteciperede bevisførelse forudsætter en begæring fra forsvareren.

Udvalget tillægger det nævnte hensyn til forsvaret stor vægt. Det er imidlertid samtidig udvalgets opfattelse, at også hensynet til at begrænse brugen af isolation må tillægges stor vægt, ligesom der kan være sager, hvor hensynet til medsigtede kan tale imod, at forsvareren for blot en af de sigtede i sagen kan modsætte sig en bevisførelse, der kunne føre til ophævelsen af isolation for andre sigtede i sagen. Det er udvalgets opfattelse, at den konkrete afvejning mellem de nævnte hensyn i den enkelte sag bør overlades til domstolene således, at muligheden for at sikre et bevis som forudsætning for en ophævelse af isolation ikke i samme omfang som hidtil begrænses til situationer, hvor den fængslede selv ønsker at anmode om et retsmøde til den fornødne sikring af beviset.

Udvalget foreslår derfor, at reglerne om anteciperet bevisførelse ændres således, at der i § 747, stk. 1, skabes hjemmel også til, at der efter begæring fra en af parterne kan afholdes retsmøde med henblik på at sikre bevis af betydning for spørgsmålet om ophævelse af isolation.

Retten vil ikke være bundet af en begæring om afholdelse af et sådant retsmøde, og dette indebærer bl.a., at retten vil kunne foretage den foran nævnte afvejning mellem hensynet til forsvaret og hensynet til muligheden for at begrænse anvendelsen af isolation, såfremt sigtede eller dennes forsvarer protesterer mod en begæring om anteciperet bevisførelse fremsat af politiet. Ved denne afvejning vil retten således have mulighed for at tillægge hensynet til den sigtedes ønsker en sådan vægt, at retten i den enkelte sag kan fastholde en retstilstand svarende til indholdet af den gældende § 747, stk. 2. Men retten vil også kunne medvirke til, at en sigtet ikke efter eget ønske kan fastholde en varetægtsfængsling i isolation, hvis grundlaget for isolationen kan fjernes ved en anteciperet bevisførelse.

Det skal - som i betænkning nr. 975/1983, side 62 - understreges, at også andre omstændigheder end hensynet til

forsvaret kan begrunde, at retten nægter gennemførelsen af en anteciperet bevisførelse. Andre retsplejemæssige hensyn kan således bevirke, at bevisførelsen i særlige tilfælde - uanset hensynet til sigtede - bør finde sted under domsforhandlingen, f.eks. hvor det er af betydning, at også lægdommere overværer den umiddelbare reaktion på et stillet spørgsmål. Endvidere kan det tænkes, at der ikke er rimelig udsigt til, at en anteciperet bevisførelse kan give grundlag for ophævelsen af isolation, eller at domsforhandlingen er så nært forestående, at gennemførelsen af en anteciperet bevisførelse reelt vil bevirke en samlet forlængelse af sagens behandling. Videre kan nævnes, at den fornødne bevisførelse kan være af et uforholdsmæssigt stort omfang eller i øvrigt særlig besværlig, f.eks. hvor der skal indkaldes vidner fra udlandet.

Udvalgets forslag indebærer i øvrigt, at det gældende krav i § 747, stk. 2, om isolation i mere end 3 måneder som forudsætning for anteciperet bevisførelse med henblik på ophævelse af isolation udgår. Udvalget finder, at begæring om retsmøde bør kunne

fremsættes og imødekommes, så snart efterforskningen er så vidt fremskreden, at man er klar over, hvilke forhold der skal belyses ved den anteciperede bevisførelse.

I konsekvens af forslaget til ændring af § 747, stk. 1, foreslås det, at bestemmelsen i § 747, stk. 2, udgår.

Udvalget skal understrege, at man med henblik på en begrænsning i brugen af isolation tillægger det stor betydning, at politi og anklagemyndighed og forsvaret er opmærksom på muligheden for anteciperet bevisførelse i sager med isolation. I udvalgets forslag til § 770 b, nr. 3, foreslås derfor som betingelse for isolation, at efterforskningen skal fremmes med den særlige hurtighed, der er påkrævet ved varetægtsfængsling i isolation, herunder ved benyttelse af mulighederne for bevisførelse efter § 747.

Der henvises nærmere til udvalgets forslag til ny affattelse af § 747.

8.5. Behandlingen af isolerede arrestanter

Efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 776 fastsætter justitsministeren nærmere regler om behandlingen af varetægtsarrestanter og om den bistand, der ydes dem for at begrænse de erhvervmæssige, sociale og personlige ulemper, som følger af varetægten. Denne bestemmelse omfatter alle varetægtsarrestanter, herunder også isolerede varetægtsarrestanter, og med hjemmel i bestemmelsen er udstedt bekendtgørelse nr. 481 af 12. september 1978 med senere ændringer.

Udvalget har i kapitel 4 nærmere beskrevet den faktiske anvendelse af isolation, herunder de gældende administrative regler om behandlingen af arrestanter.

Det er den samlede konklusion af isolationsundersøgelsen og efterundersøgelsen, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred. Bl.a. på baggrund af denne konklusion foreslår udvalget en skærpelse af reglerne for anvendelse af varetægtsfængsling i isolation, og det er sigtet med udvalgets forslag, at disse - jf. afsnit 8.1. - samlet skal føre til en væsentlig begrænsning i brugen af isolation.

Udvalgets forslag indebærer en begrænsning i adgangen til varetægtsfængsling i isolation. I lyset af den særlige belastning, der ved de lægelige undersøgelser er konstateret ved varetægtsfængsling i isolation, er der efter udvalgets opfattelse behov for også at overveje, om det ved en ændring af de administrative regler, der gælder for behandlingen af varetægtsarrestanter i isolation, vil være muligt at begrænse de negative virkninger, der er forbundet med isolationsanbringelse.

Ved disse overvejelser har udvalget tillagt det særlig vægt, at de læger og psykologer, der har forestået isolationsundersøgelsen, under drøftelser med udvalget har givet udtryk for bl.a., at et højere lægeligt/psykologisk beredskab og en øget kontakt med andre mennesker, især medindsatte men også fængselsfunktionærer og andet personale, vil kunne være af betydning.

Det er på denne baggrund udvalgets opfattelse, at øget personalekontakt med bedre tilbud om forsorgsmæssig, beskæftigelsesmæssig og lægelig behandling samt - især - udvidet adgang til besøg vil være forhold, der vil være særlig egnet til at mindske de negative virkninger af en varetægtsfængsling i isolation. Udvalget foreslår derfor, at det i § 776 markeres, at der i de administrative regler om behandlingen af varetægtsarrestanter skal være særlige

regler, der sikrer, at arrestanter, der efter rettens bestemmelse er anbragt i isolation, får ret til øget personalekontakt og udvidet adgang til besøg set i forhold til arrestanter i fællesskab. Det er videre udvalgets opfattelse, at disse særlige regler bør tage hensyn til, at behovet for en mere lempelig behandling øges med længden af den tid, varetægtsarrestanten har været isoleret.

Udvalget er opmærksom på, at regler som foreslået vil kunne betyde, at der hos kriminalforsorgen og i politiet skal afsættes flere ressourcer bl.a. til kontrol af besøg hos de isolerede varetægtsarrestanter. Udvalget har afstået fra at foretage nærmere beregninger heraf, men udvalget skal dog pege på, at et sådant øget ressourceforbrug vil blive modsvaret af et mindre forbrug af ressourcer til lignende formål som følge af den begrænsning i brugen af isolation, der tilsigtes med udvalgets forslag.

Udvalget skal imidlertid understrege, at det er udvalgets opfattelse, at en forsvarlig afvejning mellem hensynet til individets retsbeskyttelse og hensynet til kriminalitetsbekæmpelsens effektivitet gør det påkrævet, at den isolationsfængsling, der må accepteres af hensyn til kriminalitetsbekæmpelsen, sker på en måde, der er egnet til bedst muligt at begrænse den særlige belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, som er forbundet med en varetægtsfængsling i isolation. Det er derfor udvalgets opfattelse, at dette forhold må tillægges afgørende betydning ved afgørelsen af, hvilke ressourcer der skal stilles til rådighed til løsning af opgaven.

Der henvises i øvrigt til udvalgets forslag til § 776.

8.6. Særlig kompensation for varetægtsfængsling i isolation

8.6.1. De gældende regler indeholder ingen bestemmelser om særlig kompensation ved strafudmålingen eller fastsættelsen af varetægtsfradrag i sager, hvor en varetægtsfængsling eller en del heraf er udstået i isolation.

Denne manglende kompensation for den særlige belastning, der er forbundet med varetægtsfængsling i isolation, er et af de punkter, der hyppigt har været rejst i forbindelse med kritikken af anvendelsen af isolation. Der henvises herom nærmere til kapitel 7.

8.6.2. I Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 975/1983 overvejede udvalget spørgsmålet, om der ved strafudmåling eller eventuelt gennem regler om forhøjet varetægtsfradrag burde gives isolerede arrestanter kompensation for den særlige belastning, der ligger i, at varetægtsfængslingen er sket i isolation.

Resultatet af udvalgets overvejelser blev, at der i udvalget var enighed om, at der kan være behov for ved fastsættelsen af den straf, der skal afsones, at tage hensyn til, at den sigtede i varetægtstiden eller i en del af denne har været isoleret.

Udvalgets flertal fandt, at dette behov kan tilgodeses gennem den gældende regel i straffelovens § 80, hvorefter der ved udmåling af straf skal tages hensyn til bl.a. gerningsmandens forhold før og efter gerningen. Flertallet fandt det i den forbindelse ønskeligt, at man ved straffastsættelsen i videre omfang end tidligere ved anvendelsen af § 80 tager hensyn til udstået isolation under varetægt. Flertallet kunne derimod ikke anbefale, at der ved en tilføjelse til straffelovens § 86, hvorefter der i den idømte frihedsstraf skal ske fradrag af den tid, hvori domfældte har været varetægtsfængslet, skabes grundlag for et forhøjet varetægtsfradrag for de dage, i hvilke sigtede har været varetægtsfængslet i isolation. Flertallet anførte om en sådan regel:

"En sådan regel ville give en urimelig fordel til de sigtede, der på grund af kriminalitetens grove eller organiserede karakter, eller fordi de har søgt at modvirke efterforskningen, har været holdt i isolation under varetægtsfængslingen, medens personer, der har været sigtet for mindre grov eller omfattende kriminalitet, eller som ikke har lagt hindringer i vejen for efterforskningen, og som derfor ikke har været i isolation, ikke vil få denne fordel. En sådan regel vil også harmonere dårligt med den gældende praksis - der hviler på et fællesnordisk udvalgsarbejde - hvorefter én varetægtsdag medfører fradrag i strafafsoningen med én dag, uanset om varetægten er udstået under mere eller mindre byrdefulde omstændigheder, f.eks. i et større moderne arresthus med gode arbejdsmuligheder og fritidstilbud, ctr. et ældre arresthus med få faciliteter, eller varetægt med fuld adgang til ukontrolleret brevveksling og besøg, ctr. varetægt uden besøgsadgang og med brevcensur. De særlige tilfælde, hvor isolationen har været langvarig og - bortset fra selve kriminaliteten - ikke skyldes sigtedes egne forhold, og hvor der derfor kan være et vist behov for kompensation for den særlige ulempe, som isolationen har været, vil efter flertallets opfattelse kunne opfanges ved hjælp af reglen i straffelovens § 80. Endelig mener

flertallet, at en regel om forhøjet fradrag for isolationsfængsling i enkelte tilfælde vil kunne føre til misbrug, idet ordningen kunne motivere nogle sigtede, for hvem isolationen på grund af deres evne til at beskæftige sig selv er mindre byrdefuld, til at indtage en sådan stilling under sagen, at der er anledning til at holde dem i isolation længst muligt. Dette vil i enkelte tilfælde medføre urimelige resultater og vil i øvrigt kunne vanskeliggøre efterforskningen og besværliggøre sagernes behandling."

Udvalgets mindretal fandt ikke den af flertallet foreslåede fremgangsmåde, hvorefter længere isolationsfængsling vil kunne tages i betragtning ved selve strafudmålingen, tilfredsstillende. Mindretallet foreslog i stedet en ordning, hvorefter varetægtsfradraget forøges med en tredjedel, i det omfang varetægten har været udstået i isolation.

Der henvises nærmere til betænkningen side 66 ff.

8.6.3. Der er blandt dette udvalgs medlemmer enighed om, at den fremgangsmåde, der blev foreslået af Strafferetsplejeudvalgets flertal i betænkningen fra 1983 med hensyn til anvendelse af straffelovens § 80, stk. 1, ikke i noget påviseligt omfang har vundet indpas i praksis.

Der er derfor enighed om, at man på denne baggrund på ny bør overveje, om der er anledning til at etablere en ordning med et forhøjet varetægtsfradrag for de dage, i hvilke sigtede har været varetægtsfængslet i isolation.

6 medlemmer (et flertal) af udvalget (Bjarne Christensen, Søren Søltøft Madsen, Jens Kruse Mikkelsen, Bjarne Pedersen, Eva Smith og Merethe Stagetorn) er af den opfattelse, at der bør indføres en sådan ordning. Som det fremgår af den foretagne isolationsundersøgelse, indebærer en varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred. Findes den sigtede skyldig, bør der ved strafudmålingen tages hensyn til denne øgede belastning og risiko, og dette kan lettest og mest ligeligt gennemføres ved at forhøje varetægtsfradraget for de dage, varetægtsfængslingen er sket i isolation.

Flertallet foreslår herefter, at der - som foreslået af mindretallet i 1983 - gennemføres en ændring af straffelovens § 86, så der ved opgørelsen af varetægtsfradraget sker en forhøjelse af dette med en dag for hvert påbegyndt tidsrum af 3 døgn, hvori den dømte har været isoleret.

Flertallet bemærker videre, at man - ganske som mindretallet i 1983 - ikke vil afvise den mulighed, at visse arrestanter ved deres holdning til sagen vil søge at skabe grundlag for en isolationsanbringelse og dermed et forhøjet varetægtsfradrag. Denne mulighed forekommer dog ikke særlig nærliggende, når man tager hensyn til på den ene side belastningen ved isolation og på den anden side det foreslåede meget lave niveau for det særlige isolationsfradrag. Flertallet finder derfor - som mindretallet i 1983 - at man bør se bort herfra også på den måde, at der ikke foreslås etableret mulighed for, at retten i særlige tilfælde kan afskære det særlige isolationsfradrag.

3 medlemmer (et mindretal) af udvalget (Jørgen Ilum, Jakob Skov og Lars Stevnsborg) kan - i alt væsentligt af samme grunde som flertallet i 1983 - ikke anbefale forslaget om et særligt isolationsfradrag. Mindretallet kan således tiltræde den opfattelse, at et konkret behov for at yde kompensation for en varetægtsfængsling i isolation kan - og i videre omfang end hidtil bør - tilgodeses gennem den almindelige bestemmelse om strafudmåling i straffelovens § 80. Endelig finder mindretallet, at en eventuel ændring af reglerne om varetægtsfradrag bør ske efter en samlet vurdering af hele regelsættet herom.

Der henvises i øvrigt til flertallets forslag til ændret affattelse af straffelovens § 86.

Kapitel 9 - Udvalgets lovudkast med bemærkninger

9.1. Lovudkast

Udkast til lov om ændring af retsplejeloven og straffeloven

(Varetægtsfængsling i isolation)

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 752 af 15. august 1996, som ændret senest ved lov nr. 403 af 26.

juni 1998, foretages følgende ændringer:

1. § 747 affattes således:

"§ 747. Retsmøde afholdes, når der fremsættes begæring om foranstaltninger, som kræver rettens medvirken. På begæring afholdes endvidere retsmøde, når det er påkrævet for at sikre bevis, som det ellers må frygtes vil gå tabt, eller som ikke uden væsentlig ulempe eller forsinkelse vil kunne føres umiddelbart for den dømmende ret, eller når det må antages at være af betydning for efterforskningen eller af hensyn til en offentlig interesse. Retsmøde med henblik på at sikre bevis kan endvidere afholdes efter begæring, såfremt sigtede er varetægtsfængslet i isolation, og sikringen af bevis vil kunne få betydning for spørgsmålet om ophævelse af isolationen."

2. §§ 770 a-770 c ophæves, og i stedet indsættes:

"§ 770 a. Retten kan på begæring af politiet bestemme, at en varetægtsarrestant skal udelukkes fra fællesskab med de øvrige indsatte (isolation), hvis

1) varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3, og

2) der er bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre.

§ 770 b. Isolation må kun iværksættes eller fortsættes, hvis

1) formålet hermed ikke kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, herunder ved at anbringe arrestanten i andet arresthus end bestemte andre indsatte eller på anden måde afskære arrestanten fra samvær med sådanne indsatte eller ved at etablere brevkontrol, besøgskontrol eller besøgsforbud,

2) indgrebet, herunder den særlige belastning, som indgrebet kan medføre på grund af arrestantens unge alder, fysiske eller psykiske svagelighed eller personlige forhold i øvrigt, ikke står i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis arrestanten findes skyldig, og

3) efterforskningen fremmes med den særlige hurtighed, som er påkrævet ved varetægtsfængsling i isolation, herunder ved benyttelse af mulighederne for bevissikring efter § 747.

§ 770 c. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 uger.

Stk. 2. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller derover men ikke fængsel i 6 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger.

Udvalgets flertal foreslår, at stk. 3 affattes således:

Stk. 3. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 måneder, medmindre afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret.

Et mindretal foreslår, at stk. 3 i stedet affattes således:

Stk. 3. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 måneder.

§ 770 d. Rettens afgørelse om isolation træffes ved særskilt kendelse herom. Træffer retten bestemmelse om isolation, skal retten i kendelsen anføre de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c, for isolation eller fortsat isolation er opfyldt.

Stk. 2. Ved rettens afgørelse om isolation finder reglerne i § 764, stk. 2-4, § 766, § 767, stk. 1, og §§ 768-769 i øvrigt tilsvarende anvendelse. Ved iværksættelse af isolation må den første frist for indgrebs længde dog ikke overstige 2 uger.

Såfremt flertallets forslag til affattelse af § 770 c stk. 3 gennemføres, foreslår det samlede udvalg tillige indsat følgende bestemmelse:

§ 770 e. Udstrækkes en isolation ud over 3 måneder, skal kæremål herom efter begæring behandles mundtligt. Stadfæstes afgørelsen om isolation, skal senere kæremål om fortsat isolation ligeledes behandles mundtligt efter begæring, hvis isolationen ved den påkærede kendelse udstrækkes ud over 8 uger fra den seneste mundtlige behandling af kæremål om forlængelse af isolation. I andre tilfælde afgør kæreinstansen, om en begæring om mundtlig behandling skal imødekommes. Bestemmelsen i § 767, stk. 1, sidste pkt., finder tilsvarende anvendelse.

3. § 776 affattes således:

"§ 776. Justitsministeren fastsætter nærmere regler om behandlingen af varetægtsarrestanter, herunder regler om øget personalekontakt og udvidet adgang til besøg for arrestanter, der er isoleret efter rettens bestemmelse. Justitsministeren fastsætter endvidere regler om den bistand, der i øvrigt ydes varetægtsarrestanter for at begrænse de erhvervsmæssige, sociale og personlige ulemper, der følger af varetægten."

Udvalgets flertal foreslår endvidere:

§ 2

I straffeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 648 af 12. august 1997, som ændret lov nr. 403 af 26. juni 1998 og lov nr. 473 af 1. juli 1998 foretages følgende ændring:

1. § 86, stk. 1, 3. pkt. ophæves og i stedet indsættes:

"Har den dømte under frihedsberøvelsen været isoleret efter rettens bestemmelse, afkortes yderligere et antal dage svarende til en dag for hvert påbegyndt tidsrum af 3 døgn, hvor den dømte har været isoleret. Dommen skal indeholde oplysning om varigheden af frihedsberøvelser, indlæggelser og isolation, der medfører afkortning."

9.2. Almindelige bemærkninger

Udkastet indeholder forslag til ny affattelse af retsplejelovens bestemmelser om anvendelse af varetægtsfængsling i isolation.

Forslagene i udkastet vedrører både betingelser for iværksættelse og opretholdelse af isolation (§§ 770 a og b) og bestemmelser om den tidsmæssige udstrækning af isolation (§ 770 c). I tilknytning hertil indeholder udkastet forslag til ændring af retsplejelovens bestemmelse om afholdelse af bevisførelse før domsforhandlingen (§ 747). Udkastet indeholder endvidere forslag til ændrede regler om retternes begrundelsespligt ved afgørelser om isolation (§ 770 d) og om behandlingen af kæremål (§ 770 e). Yderligere indeholder udkastet forslag til ændring af bemyndigelsen til fastsættelse af administrative regler om behandlingen af varetægtsarrestanter (§ 776).

Endvidere indeholder udkastet et forslag til ændring af straffelovens regler om fradrag i den idømte frihedsstraf for den tid, en person har været varetægtsfængslet (§ 86).

Den samlede virkning af forslagene på den fremtidige brug af isolation vil afhænge også af andre forhold, herunder navnlig udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter. Det er imidlertid sigtet med forslagene i udkastet, at disse - alt andet lige - samlet vil føre til en væsentlig begrænsning i brugen af isolation.

Udvalget har ikke været enig på alle punkter. Det fremgår af lovforslaget, på hvilke punkter udvalget har været delt i et flertal og et mindretal.

9.3. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1 (retsplejelovens § 747)

Der foreslås en ændret affattelse af retsplejelovens § 747 med det formål at udvide adgangen til bevisførelse forud for domsforhandlingen med det sigte at muliggøre ophævelse af isolation efter sikring af de pågældende beviser.

I overensstemmelse med princippet om bevisumiddelbarhed er det hovedreglen, at bevisførelsen i straffesager finder sted for den dømmende ret under domsforhandlingen.

Retsplejelovens § 747 indeholder adgang til at fravige denne hovedregel i særlige tilfælde således, at der inden domsforhandlingen afholdes et særligt retsmøde med henblik på at sikre et eller flere beviser i sagen (anteciperet bevisførelse).

Den gældende bestemmelse er opbygget således, at stk. 1 omhandler de tilfælde, hvor afholdelse af retsmøde er påkrævet f.eks. for at sikre bevis, som ellers må befrygtes at ville gå tabt, eller som ikke uden væsentlig ulempe eller forsinkelse vil kunne føres umiddelbart for den dømmende ret. Begæring om afholdelse af et retsmøde efter denne bestemmelse kan fremsættes både af anklagemyndigheden og af forsvareren, og der gælder ingen tidsfrister for begæringens fremsættelse. Stk. 2 er en speciel bestemmelse, der har til formål at muliggøre ophævelse af isolation efter sikring af de pågældende beviser. Bestemmelsen omhandler kun tilfælde, hvor en varetægtsarrestant efter rettens bestemmelse er anbragt i isolation, og hvor risikoen for at arrestanten vanskeliggør forfølgningen i sagen (kollusion) eventuelt kan imødegås ved sikring af bevis under en anteciperet bevisførelse. Begæring om afholdelse af et retsmøde efter stk. 2 kan kun fremsættes af forsvareren, og bestemmelsen forudsætter, at arrestanten har været varetægtsfængslet i isolation i et sammenhængende tidsrum på mere end tre måneder.

Lovudkastet indeholder forslag om en ændret affattelse af § 747, således at mulighederne for anteciperet bevisførelse med henblik på at sikre bevis af betydning for spørgsmålet om ophævelse af isolation udvides og undergives samme regler som anteciperet bevisførelse af hensyn til sikring af bevis i øvrigt.

Forslaget indebærer, at der bliver hjemmel til også efter begæring fra anklagemyndigheden at afholde retsmøde med henblik på sikring af bevis af betydning for spørgsmålet om ophævelse af isolation. Samtidig ophæves kravet om, at arrestanten skal have været anbragt i isolation i mere end tre måneder, før begæringen kan fremsættes.

Det følger af den foreslåede nye affattelse af § 747, at retten som hidtil ikke er bundet af en begæring om afholdelse af et retsmøde med henblik på anteciperet bevisførelse. Det indebærer bl.a., at retten, hvis sigtede eller dennes forsvarer protesterer mod en begæring om anteciperet bevisførelse fremsat af politiet med henblik på at søge en isolation ophævet, skal foretage en afvejning mellem hensynet til forsvaret og hensynet til muligheden for at begrænse anvendelsen af isolation. Det forudsættes, at domstolene ved denne afvejning i den enkelte sag tillægger hensynet til den sigtedes ønsker for tilrettelæggelsen af forsvaret en ganske særlig vægt. Men en sigtet bør ikke efter eget ønske kunne fastholde en varetægtsfængsling i isolation, hvis grundlaget for isolationen kan fjernes ved en anteciperet bevisførelse, og der ikke anføres rimelige hensyn til forsvaret, der taler imod afholdelsen af en sådan bevisførelse. Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 8.4.

Til nr. 2 (retsplejelovens §§ 770 a-770 e)

Til § 770 a

Bestemmelsen afløser den gældende bestemmelse i § 770 a, stk. 1.

Den gældende bestemmelse regulerer både de tilfælde, hvor der træffes bestemmelse om, at den varetægtsfængslede er udelukket fra fællesskab med alle andre indsatte (fuldstændig isolation) og de tilfælde, hvor der alene træffes bestemmelse om, at arrestanten ikke må have samvær med bestemte andre indsatte - men altså gerne med øvrige indsatte - (delvis isolation).

Udvalget foreslår, at den særlige regulering i retsplejeloven af varetægtsfængsling i isolation alene skal finde anvendelse i de situationer, hvor der efter begæring fra politiet er tale om udelukkelse af arrestanten fra fællesskab med alle andre indsatte (fuldstændig isolation).

Er der således tale om, at politiet af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed alene ønsker, at arrestanten skal udelukkes fra fællesskab med bestemte andre indsatte (delvis isolation), følger det af den foreslåede ændring, at et sådant indgreb kan iværksættes efter politiets beslutning. Beskyttelse mod indgrebet - herunder mod risikoen for anvendelse af delvis isolation i et sådant omfang, at det nærmer sig fuldstændig isolation - vil være indeholdt i den almindelige regel i retsplejelovens § 773, hvorefter en arrestant kan forlange spørgsmålet om opretholdelse af andre begrænsninger (end de særligt regulerede), som politiet af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed har foretaget i arrestantens rettigheder, forelagt retten til afgørelse.

Den foreslåede ændring skal ses i lyset af, at det er udvalgets vurdering, at de ulemper, der for en arrestant i almindelighed er forbundet med en anbringelse i delvis isolation, ikke med rimelighed kan sidestilles med de ulemper, der generelt er en følge af en anbringelse i fuldstændig isolation. Det er derfor efter udvalgets opfattelse ikke hensigtsmæssigt at lade anvendelsen af de to former for isolation være undergivet et fælles regelsæt. Efter udvalgets vurdering vil et fortsat fælles regelsæt indebære, at betingelserne for i al fald en række former for delvis isolation derved vil blive for restriktive, når det fortsat må anses for nødvendigt at lade anbringelse i fuldstændig isolation være undergivet strenge betingelser. Samtidig vil det efter udvalgets opfattelse ikke kunne udelukkes, at vurderingen af, om betingelserne for fuldstændig isolation er opfyldt, utilsigtet vil kunne påvirkes af, at de samme betingelser skal være opfyldt blot for iværksættelse også af de mindre restriktive former for delvis isolation.

Der henvises herom i øvrigt til betænkningens afsnit 8.2.

Bestemmelsen i § 770 a, nr. 1, svarer til den gældende bestemmelse.

Bestemmelsen i § 770 a, nr. 2, er derimod ændret, og formålet med den foreslåede ændrede formulering af § 770 a, nr. 2, er at understrege og fremhæve kravet om den særlige isolationsgrund, der skal være til stede ud over fængslingsbetingelserne i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3.

Af den foreslåede nye affattelse af § 770 a, nr. 2, fremgår således udtrykkeligt, at der skal være bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde påvirke andre (såkaldt kollusion). Heraf følger, at der skal være en begrundet frygt for, at sigtede, ikke bare på fri fod, men også efter at være blevet frihedsberøvet, kan og vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, og denne begrundede frygt skal kunne angives med henvisning til konkrete omstændigheder i sagen.

Der henvises herom i øvrigt til betænkningens afsnit 8.3.2.

Med udtrykket "indsatte" henvises både til andre varetægtsarrestanter og til strafafsonere.

Kendelser, hvorved en varetægtsarrestant fængsles i isolation, skal angive de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at også den særlige isolationsgrund er til stede, jf. bemærkningerne nedenfor til § 770 d.

Der foreslås ingen ændringer i betingelserne for at iværksætte isolation for så vidt angår kravene til kriminalitet og mistanke.

Til § 770 b

Bestemmelsen afløser den nuværende proportionalitetsregel i retsplejelovens § 770 b. Formålet med den foreslåede

ændrede affattelse er navnlig at tydeliggøre kravet om proportionalitet som en selvstændig betingelse for isolation.

I *stk. 1, nr. 1*, eksemplificeres nogle af de mindre indgribende foranstaltninger, der om muligt skal anvendes i stedet for isolation.

I *stk. 1, nr. 2*, fremhæves den særlige belastning, som indgrebet kan medføre på grund af arrestantens personlige forhold. Bestemmelsens opregning af personlige forhold - ung alder og fysisk eller psykisk svagelighed - er ikke udtømmende. Som eksempel på andre personlige forhold, der konkret kan indebære, at indgrebet bliver særligt belastende kan nævnes, at arrestanten er udlænding og ikke kan kommunikere med personalet.

Bestemmelsen i *stk. 1, nr. 3*, understreger, at domstolene i forbindelse med afgørelser om isolation tillige skal påse, om politiet effektivt og med den nødvendige hurtighed efterforsker og forfølger sagen. Et sådant krav følger i de gældende regler af henvisningen i § 770 c til bestemmelsen i § 768, 2. pkt., men udvalget foreslår kravet tydeliggjort og understreget ved indføjelser af en selvstændig bestemmelse herom i reglerne om isolation.

Bestemmelsen foreslås i øvrigt affattet, så opmærksomheden særligt henledes på bestemmelsen i § 747 og dermed på mulighederne for en bevissikring, der vil kunne få betydning for spørgsmålet om ophævelse af isolation.

Ved vurderingen af, om en efterforskning fremmes med den påkrævede hurtighed, bør det indgå, om en eventuel langvarig sagsbehandling helt eller delvist skyldes forhold, som politiet er uden indflydelse på, f.eks. sigtedes eller medsigtedes ønske om forsvarerskift midt i sagsforløbet eller ønske om en bestemt forsvarer, der samtidig varetager så mange andre opgaver, at det er vanskeligt at aftale tid til afhøringer m.v. Det bemærkes i den forbindelse, at adgangen til efter retsplejelovens §§ 733 og 736 at nægte beskikkelse eller tilbagekalde en beskikkelse af hensyn til sagens behørig fremme må antages at være forholdsvis begrænset som følge af sigtedes ret til - også i lyset af menneskerettighedskonventionens art. 6 - at vælge egen forsvarer.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 8.3.3.

Til § 770 c

Bestemmelsen afløser den gældende bestemmelse i § 770 a, stk. 2, og indeholder regler vedrørende den maksimale tidsmæssige udstrækning af isolation. En kortere tidsmæssig udstrækning i den konkrete sag vil som hidtil kunne følge af proportionalitetsgrundsætninger, herunder den særlige proportionalitetsregel i den foreslåede § 770 b eller af bevissikring efter reglerne i § 747 om anteciperet bevisførelse.

Ved de foreslåede tidsgrænser for isolation er foretaget en inddeling på baggrund af strafferammerne for den kriminalitet, som varetægtsarrestanten er sigtet for.

Fristen for isolation regnes fra iværksættelsen, også når der under en isolationsperiode rejses sigtelse for nye forhold. I sådanne tilfælde vil den længst tilladte varighed af isolationen imidlertid øges, hvis strafferammen for et nyt påsigtet forhold giver mulighed for en længerevarende isolation end tidligere påsigtede forhold.

Til stk. 1: Det følger af betingelserne for varetægtsfængsling, at varetægtsfængsling og dermed isolation kun kan komme på tale i forbindelse med sigtelser for lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller mere. Hvis lovovertrædelsen ikke kan medføre fængsel i 4 år, foreslås en absolut tidsmæssig begrænsning for isolation på 4 uger. Det svarer til en nedsættelse med 4 uger i forhold til de gældende regler.

Til stk. 2: For lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller mere, men ikke i 6 år, foreslås den gældende absolutte tidsmæssige begrænsning på 8 uger opretholdt.

Til stk. 3: For lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller mere, er udvalget delt med hensyn til spørgsmålet, om der også for denne kriminalitet bør indføres en absolut overgrænse for isolation. Der gælder ikke i dag nogen tidsmæssig overgrænse for opretholdelse af isolation i sådanne sager.

Et *flertal* foreslår, at der indføres en normal grænse på 4 måneder således, at der er en snæver adgang til undtagelsesvis at udstrække isolation også ud over 4 måneder. Bestemmelsen forudsætter, at der i så fald skal være afgørende hensyn til sagens forfølgning, som gør fortsat isolation påkrævet, også uanset den tid arrestanten hidtil

har været isoleret.

Et *mindretal* foreslår en absolut overgrænse på 4 måneder for isolation i disse sager.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 8.3.4.

Til § 770 d

Bestemmelsen afløser den gældende bestemmelse i § 770 c om sagsbehandlingsregler. Den gældende bestemmelse indeholder henvisninger til forskellige bestemmelser i retsplejeloven, hvorefter en række formelle spørgsmål i forbindelse med isolation behandles efter de samme regler, som gælder for behandlingen af spørgsmål vedrørende varetægtsfængsling.

Til stk. 1: Ændringen indebærer, at en afgørelse, hvorved der træffes bestemmelse om anbringelse i isolation eller fortsat isolation, i alle tilfælde skal træffes ved særskilt kendelse. I modsætning til gældende ret betyder det, at spørgsmålet om varetægtsfængsling og spørgsmålet om isolation altid skal afgøres ved to særskilte kendelser. Samtidig skal også i de tilfælde, hvor den sigtede er indforstået med en forlængelse af en iværksat isolation, afgørelse herom træffes (og begrundes) ved særskilt kendelse.

Endvidere er kravet om begrundelse ved kendelser om isolation udskilt fra den almindelige henvisningsbestemmelse til en særlig bestemmelse. Begrundelsespligten indebærer, at retten i kendelser om isolation skal anføre de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c, for isolation eller fortsat isolation er opfyldt. Det skal således bl.a. fremgå af kendelsen, hvorfor retten finder, at også den særlige isolationsgrund, der skal være tilstede ud over fængslingsgrunden i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, er til stede i den konkrete sag, ligesom retten om nødvendigt konkret skal begrunde hvorfor de muligheder, der måtte være for iværksættelse af mindre indgribende foranstaltninger, ikke er tilstrækkelige til at opnå det formål, som tilsigtes med begæringen om isolation.

Der henvises herom i øvrigt til betænkningens afsnit 8.3.5.1.

Til stk. 2: Der er tale om konsekvensrettelser som følge af forslaget i stk. 1 om udskillelse af kravet om begrundelser ved kendelser om isolation til en særlig bestemmelse.

Til § 770 e

Gennem henvisningen til § 767, stk. 1, i den gældende § 700 c og i den foreslåede nye affattelse af § 770 e har en isoleret varetægtsarrestant krav på mundtlig kærebehandling af en afgørelse om isolation, når isolationen udstrækkes ud over 3 måneder.

Har kæreinstansen tilladt mundtlig kærebehandling før 3 måneders fristen, er der efter § 770 e, 1. pkt., krav på ny mundtlig kærebehandling, såfremt kæren vedrører en kendelse, hvorved isolationen udstrækkes ud over 3 måneder.

Såfremt flertallets forslag til affattelse af § 770 c, stk. 3, gennemføres, således at der bevares en mulighed for, at isolation kan udstrækkes ud over 4 måneder, foreslås indført en udvidet ret til at kræve mundtlig kærebehandling, i et tilfælde, hvor en isolation er udstrakt ud over 3 måneder.

Det foreslås således i § 770 e, at en varetægtsarrestant i disse situationer har krav på mundtlig kærebehandling, når kæremålet angår en kendelse, hvorved en isolation udstrækkes ud over 8 uger regnet fra den seneste mundtlige behandling af et kæremål om forlængelse af isolation.

I andre tilfælde afgør kæreinstansen, om en begæring om mundtlig behandling skal imødekommes.

Ved den mundtlige kærebehandling finder bestemmelsen i § 767, stk. 1, sidste pkt., tilsvarende anvendelse. Det indebærer, at fremstilling af arrestanten i retten kan undlades, såfremt den pågældende giver afkald herpå, eller retten finder, at fremstillingen vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 8.3.5.2.

Til nr. 3 (retsplejelovens § 776)

Det foreslås at ændre affattelsen af § 776, så det understreges, at der ved fastsættelsen af de administrative regler om behandlingen af varetægtsarrestanter skal tages hensyn til behovet for en mere lempelig behandling af de arrestanter, der anbringes i isolation.

Baggrunden for forslaget er den særlige belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, der er forbundet med en varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation.

Det foreslås, at der skal være øget personalekontakt og udvidet adgang til besøg for arrestanter, der er isoleret efter rettens bestemmelse.

De administrative regler kan f.eks. indebære særlig adgang til eneundervisning og bestemte typer af arbejde, tilladelse til hyppigere besøg af familie og nære venner, placering i større og bedre udstyrede celler, tilbud om regelmæssige og længerevarende samtaler med præster, læger, psykologer, besøgsvenner eller andre.

Det forudsættes, at reglerne kan udformes således, at de særlige rettigheder først opnås efter en kortere isolationsperiode og således, at lempelserne kan øges med længden af isolationsperioden.

Politiet vil som hidtil - under domstolskontrol - kunne modsætte sig besøg eller kræve, at besøg sker under kontrol, men det er forudsat, at den foreslåede adgang til besøg gælder uanset, om der er øget ressourceforbrug forbundet med afholdelse af besøg for isolerede varetægtsarrestanter f.eks. på grund af krav om besøgskontrol.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 8.5.

Til § 2

Det foreslås af et flertal i udvalget, at der i straffeloven indføres en særlig regel om fastsættelse af varetægtsfradraget i sager, hvor varetægtsfængslingen er udstået i isolation.

Ved afsoning af en idømt frihedsstraf afkortes denne med et antal dage svarende til det antal påbegyndte døgn, den dømte eventuelt har været varetægtsfængslet i forbindelse med sagen, jf. straffelovens § 86. Der gælder samme regler, uanset om den dømte under varetægtsfængslingen har været anbragt i isolation eller i fællesskab.

Den af udvalgets flertal foreslåede ændring af straffelovens § 86 indebærer, at der ved opgørelsen af varetægtsfradraget sker en forhøjelse af dette fradrag med en dag for hvert påbegyndt tidsrum af tre døgn, hvori den dømte har været isoleret efter rettens bestemmelse. Baggrunden for forslaget er den særlige belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, der er forbundet med en varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation. Den foreslåede bestemmelse er undtagelsesfri. Der er

således ikke mulighed for, at retten som følge af konkrete omstændigheder i den enkelte sag kan afskære det særlige isolationsfradrag.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 8.6.

Bilag

Bilag 1 - Uddrag af Isolationsundersøgelsen Varetægtsfængsling og psykisk helbred

1 Resumé

De nedenfor angivne afsnitsnumre henviser til selve rapportens kapitelnumre.

Bind I

1 Resumé

Resuméet består af en opsummering af de enkelte kapitlers indhold.

2 Undersøgelsens formål og metode

For at belyse eventuelle psykiske skadevirkninger af varetægtsfængsling i isolation blev undersøgelsen opdelt i 2 principielt forskellige dele: en forløbsundersøgelse og en indlæggelsesundersøgelse.

Formålet med forløbsundersøgelsen var at vurdere de psykiske helbredsfunktioner under forløbet af varetægtsfængsling. Forløbsundersøgelsen var en follow-up undersøgelse med parallel undersøgelse af isolerede indsatte og en sammenligningsgruppe bestående af ikke-isolerede. I forløbsundersøgelsen indgik psykiatriske og psykologiske interviews og prøver, spørgeskemaer samt fysiologiske undersøgelser. Disse undersøgelser dækkede baggrundsdata herunder personlighedstræk, psykopatologiske fænomener og kognitive (intellektuelle) funktioner, globale psyko-sociale vurderinger og fysiologiske stressmål. Herudover indgik der registerdata i materialet.

Formålet med indlæggelsesundersøgelsen var at vurdere indlæggelsesrisikoen for varetægtsarrestanter i isolation og ikke-isolation, herunder indlagtes helbredstilstand ved indlæggelse. Indlæggelsesundersøgelsen bestod af en registerdel og en interviewdel. Registerdelens hovedformål var at tilvejebringe oplysninger om indlæggeshyppigheden fra isolation og ikke-isolation, det være sig på Vestre Hospital eller hospital udenfor fængslet. I interviewdelen indgik psykiatrisk undersøgelse, spørgeskemaer og registerdata.

3 Undersøgelsespopulation og procedure

I forløbsundersøgelsen indgik danskfødte varetægtsarrestanter i Vestre Fængsel af begge køn - 18-60 år gamle.

Undersøgelsespopulationen bestod af 3 undergrupper. 1) et tilfældigt udvalg af isolerede undersøgt fra fængslingens start (I-gruppen bestående af 133 personer); 2) et tilfældigt udvalg af ikke-isolerede undersøgt fra fængslingens start (F-gruppen bestående af 95 personer); 3) samtlige isolerede undersøgt efter 2 måneders isolation (LI-gruppen bestående af 40 personer). Andelen, som ikke Ønskede at deltage ved indgang til undersøgelsen, var mellem 4% og 15% i de 3 grupper. Kun 1 person ønskede ikke at fortsætte efter indgang i undersøgelsen.

I- og F-grupperne blev undersøgt med en række psykiatriske og psykologiske undersøgelsesmetoder 1-5 dage efter fængslingen, efter 3 uger, efter 2 måneder - og herefter hver måned. LI-gruppen blev undersøgt efter 2 måneder, og herefter hver 2. måned med samme undersøgelsesmetoder, bortset fra, at der ikke blev foretaget fysiologiske målinger. De isolerede blev ved evt. overgang til ikke-isolation undersøgt yderligere 1 gang. Registerdata blev indsamlet efter varetægtsfængslingens afslutning. Deltagerne udgik af undersøgelsen, når varetægtsfængslingen i Vestre Fængsel blev ophævet - enten ved domsfældelse, ved frifindelse eller ved overførsel til andet fængsel/arresthus. Dette betød at antallet af undersøgelser var faldende med stigende undersøgelsesnummer.

I registerdelen af indlæggelsesundersøgelsen blev samtlige indsættelser i varetægt i marts og oktober 1992 opgjort for: varighed, isolation/ikke-isolation, indlæggelser, alder, køn og nationalitet. I interviewdelen indgik samtlige varetægtsarrestanter fra Vestre Fængsel, som blev indlagt på psykiatrisk afdeling eller overflyttet til Anstalten ved Herstedvester (EH-gruppen bestående af 55 personer). Desuden indgik et tilfældigt udvalg af varetægtsarrestanter fra Vestre Fængsel, som blev indlagt på Vestre Fængsels hospitalsafdeling (VH-gruppen bestående af 69 personer). Kriterierne for indgang i undersøgelsen for disse 2 grupper var: alder 18-60 år, både danskfødte og ikke-danskfødte, begge køn. Andelen af personer, som ikke ønskede at deltage, var ved indgang 7% og 15%.

Ved denne indlæggelsesundersøgelse blev deltagerne undersøgt hurtigst muligt efter indlæggelsen med psykiatrisk interview, spørgeskemaer og journal/registerdata. De blev kun undersøgt én gang.

4 Resultater - præsentation

Indledningsafsnit om præsentation af resultaterne.

5 Resultater - forløbsundersøgelsen

Baggrundsdata for populationerne i forløbsundersøgelsen viste, at de undersøgte generelt var middelsvært til svært belastede allerede inden fængslingen. Det gjaldt data vedrørende tidligere og aktuelle sociale forhold, psykiske helbredsforhold og tidligere kriminalitet. Grupperne bestod hovedsagelig af mænd under 35 år. Opvækstforhold var dårlige med mange institutionsophold (mellem 33% og 46%) i deltagernes barndom og ungdom samt skilsmisser (mellem 44% og 50% i de 3 grupper), misbrug (28% til 42%) og kriminalitet (13% til 23%) hos forældrene. Skolegang og uddannelse var sparsom (fra 55% til 70% havde ingen erhvervsuddannelse) og arbejdsanamnesen var generelt meget dårlig med et stort antal bistands- og pensionsmodtagere (kun mellem 22% og 31% var på indsættelsestidspunktet i arbejde eller

under uddannelse). Tidligere kriminalitet og frihedsstraffe var hyppige (mere end 2/3 havde tidligere været fængslet) og der var langt større hyppighed af psykiatriske forstyrrelser forud for fængslingen end i den generelle befolkning (mellem 52% og 70% havde før fængslingen en eller flere psykiatriske forstyrrelser herunder stof-/alkoholafhængighed og personlighedsforstyrrelser). Specielt må fremhæves en høj frekvens af afhængighed af euforiserende stoffer og alkohol. Begavelsesniveauet var under middel i normalområdet.

Trods disse fællestræk var der dog væsentlige forskelle grupperne imellem. Således var F-gruppen på stort set alle parametre dårligere stillet og fungerende end de 2 grupper af isolerede - hvoraf LI-gruppen forud for undersøgelsen var lidt bedre fungerende end I-gruppen.

Ved forløbsanalysen er de 2 isolationsgrupper (I og LI) placeret under ét overfor sammenligningsgruppen: de ikke-isolerede. Denne analyse vurderede, om den gennemsnitlige udvikling over tid var afhængig af fængselsformen hos de indsatte. I analysen af forløbene indgik muligt konkurrerende faktorer (alder, sociale forhold, fængsels erfaring, misbrug etc.) på linie med fængselsformen (isolation eller ikkeisolation) som forklaring på evt. forskelle mellem udviklingen i grupperne.

Data grupperede sig i 2 hovedtendenser:

- Isolerede og ikke-isolerede udviklede sig parallelt på de psykologiske testresultater (vedrørende kognitive funktioner) over tid - med en let bedring i begge grupper og gruppen af isolerede på et højere niveau end gruppen af ikke-isolerede.

Sandsynligvis afspejlede bedringen en re-testningseffekt. Der var ingen generel effekt af overgang fra isolation til ikke-isolation. De psykologiske testresultater var meget sensitive for konkurrerende faktorer, som i mange tilfælde havde indflydelse på såvel niveau som profil af forløbet. Uanset korrektion for konkurrerende faktorer havde fængselsformen ikke betydning for udviklingsforløb.

De psykiatriske interviewresultater, spørgeskemaerne og stresshormonet, kortisol, var i mindre grad påvirkede af andre faktorer; fængselsformen var efter korrektion for disse fortsat af betydning for forløbet. Isolation eller ikke-isolation havde hermed betydning for udviklingen over tid ved disse data. De isolerede var uændrede over tid i den periode de var isolerede - men fik en bedring på de psykiske helbredsmaal ved overgang til ikke-isolation. De ikke-isolerede fik det bedre over tid. De isolerede befandt sig formentlig på et lidt lavere funktionsniveau umiddelbart efter fængslingen end før. Der fandtes på intet tidspunkt (dvs. i tværsnit) markante gruppemæssige niveauforskelle, hvilket formentlig skyldes den store interpersonelle variation.

Det blev vurderet, hvor mange i de forskellige grupper som udviklede psykiatriske forstyrrelser (en egentlig psykiatrisk diagnose) under fængslingen. Der var større sandsynlighed for udvikling af psykiatriske syndromer i de isolerede grupper (I-gruppen: 28%; LI-gruppen: 43%) end i den ikke-isolerede gruppe (15%). Hovedparten af disse forstyrrelser var tilpasningsforstyrrelser, dvs. reaktioner på ydre belastninger - overstigende normalreaktioner på

sådanne. Nogle udviklede sværere forstyrrelser, primært depressive tilstande, men også enkelte psykotiske forstyrrelser. De alvorligere forstyrrelser var hyppigst i isolationsgrupperne. Forstyrrelser opstået under fængslingen blev inddraget som faktor i forløbsundersøgelsen. Det viste sig, at personer med opståede forstyrrelser havde en profil som ikke adskilte sig fra de øvrige - men, som forventet, på et dårligere funktionsniveau for de psykiatriske helbredsmål. De psykologiske data viste hverken niveau- eller profilforskelle for personer med og uden opståede psykiatriske forstyrrelser.

Registrering af lægekontakter, medicinforbrug og selv mutilation viste en ligelig fordeling mellem de 2 fængselsformer.

6 Resultater - indlæggelsesundersøgelsen

Opgørelsen over forløbet af samtlige varetægtsfængslinger i marts og oktober 1992 viste, at hverken køn eller nationalitet gav forskelle i indlæggelsesrisiko. Dette gjaldt både for indlæggelser på Vestre Hospital og for indlæggelser på hospital udenfor fængslet.

Ved analysen af fængslingsformen fandtes heller ingen forskelle mellem isolerede og ikke-isolerede i intensiteten af indlæggelser på hospital udenfor fængslet. Der blev indlagt flest de første dage og herefter faldt intensiteten næsten til 0.

Andelen af indsatte der »senest 1. dag« overførtes til Vestre hospital var signifikant større blandt ikke-isolerede end blandt isolerede. Hvis indlæggelsen skete 2. dag eller senere var indlæggelsesintensiteten helt identisk blandt isolerede og ikke-isolerede.

Ved undersøgelsen af tilfældigt udvalgte indsatte på Vestre Hospital fandtes, at sandsynligheden for psykisk begrundet indlæggelse var større for isolationsfængslede end for ikke isolationsfængslede. Den relative forskel var stigende med varigheden af varetægten (hvilket sandsynligvis skyldes, at sandsynligheden for at blive overflyttet fra ikke-isolation går mod 0).

Desuden havde udenlandske statsborgere større risiko for at blive indlagt på Vestre Hospital af psykiske grunde sammenlignet med danskere, uanset om de sad isolation eller ikke-isolation.

7 Diskussion - samlede resultater

Der var statistisk sikre forskelle mellem isolation og ikke-isolation vurderet ud fra udviklingen over tid på en række helbredsmål. Disse mål var givetvis indbyrdes korrelerede. For de kognitive mål kunne ikke påvises statistisk signifikante forskelle mellem forløbene i de 2 fængselsformer. Hvor der fandtes en forskel, blev de ikke-isolerede bedre fungerende og havde færre symptomer/klager senere i forløbet af fængslingen sammenlignet med tidligt. De isolerede var uændrede - formentlig på et lavere niveau end det habituelle. Der var større sandsynlighed for psykiatriske forstyrrelser blandt isolerede under fængslingen.

Den kliniske betydning af de fundne resultater blev vurderet. For den »gennemsnitlige« indsatte var forskellen i de 2 fængselsformer ikke udtalt på det enkelte mål. Til gengæld havde påvirkningen gennemslag på forskellige, omend korrelerede, mål, og må derfor tillægges betydning. Opståede psykiatriske forstyrrelser under fængslingen var udtryk for at disse indsatte fik en forværring af deres psykiske helbredstilstand. Der var større sandsynlighed for at isolerede udviklede psykiatriske forstyrrelser under forløbet af varetægtsfængslingen. Hovedparten af forstyrrelserne var belastningsudløste psykiske forstyrrelser af let til moderat sværhedsgrad, men nogle nåede et mere udtalt klinisk niveau.

Indlæggelsesundersøgelsen gav en vis støtte til forløbsundersøgelsen, idet hovedtendenserne var ens i de 2 undersøgelser. Der blev fundet en relativt øget, og med tiden stigende, indlæggelsesrisiko for psykisk betingede indlæggelser blandt isolerede.

Andre faktorer end selve fængselsformen som forklaring på den forskellige udvikling kunne tænkes at spille ind. Det drejer sig fx. om bias hos undersøger eller den undersøgte, om den påsigtede sag, om tilgangen til og anvendelsen af misbrugsstoffer - især hash - og om det forskellige udgangspunkt de 2 grupper (isolerede og ikke-isolerede) havde inden fængslingen, herunder sandsynligheden for at udvikle abstinenssymptomer. Det kan ikke udelukkes, at disse alternative forklaringer har bidraget til de forskellige udviklingsforløb. Især bias må overvejes

som potentiel fejlkilde. Den store overensstemmelse mellem forskellige datasæt, herunder målingerne af blod-kortisol, taler dog - ud fra en statistisk synsvinkel - imod bias som en væsentlig fejlkilde. Desuden var der resultater som var vanskelige at forklare som bias.

8. Konklusion

Undersøgelsen viser, at den psykiske helbredstilstand for ikke-isolerede bedres under forløbet af varetægtsfængslingen. De isolerede forbliver uændrede i den periode, de er isolerede, men også deres belastningsgrad reduceres ved overgang fra isolation til ikke-isolation. De isolerede har større sandsynlighed for at udvikle psykiske forstyrrelser og større sandsynlighed for overførsel til fængselshospital af psykisk årsag end de ikke-isolerede. Inden for de undersøgte tidsrammer var den psykiske helbredstilstand blandt de isolerede uafhængig af varigheden af isolation. Belastningen ved isolation er generelt ikke af en sådan karakter, at det medfører forstyrrelser i kognitive funktioner som fx. koncentrationsevne, hukommelse m.v.

Samlet viser undersøgelsen, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Bilag 2 - Uddrag af Isolationsundersøgelsen Varetægtsfængsling og psykisk helbred

8 Konklusion - samlede resultater

1.

Varetægtsarrestanterne såvel i isolation som i ikke-isolation var karakteriseret ved en svært belastet baggrund bl.a. vedrørende opvækstforhold, uddannelsesniveau, boligforhold, indkomstgrundlag, socialgruppe, misbrug og tidligere psykisk lidelse. De ikke-isolerede var dog som gruppe betragtet mere belastet op til fængslingen, hvad angår baggrundsfaktorer og psykisk funktionsniveau, end de isolerede.

2.

Den psykiske helbredstilstand blev undersøgt med psykiatriske og psykologiske metoder: Undersøggervurderede og selvrapporterede spørgeskemaer og interviews, psykologiske prøver samt fysiologiske målinger.

a) Der var tegn på en umiddelbar psykisk påvirkning i forbindelse med indsættelse i varetægtsfængsling. Udviklingsforløb af de psykiatriske delundersøgelser under varetægtsfængslingen viste, at de ikke-isolerede gradvist fik det bedre i forhold til første vurdering, mens de isolerede forblev på et uændret helbredsmæssigt niveau i den periode, de var isolerede. Trods forskellige forløbskurver fandtes kun i få tilfælde så markante forskelle imellem isolerede og ikke-isolerede, at undersøggervurderede og selvrapporterede helbredsmål udviste signifikante gruppeforskelle. Efter overgang til fængsling i ikke-isolation bedredes den psykiske helbredstilstand blandt de isolerede. Dette skete uanset isolationens varighed.

b) De psykologiske prøver viste ikke systematiske forskelle i udviklingsforløb for de to fængselsformer, ligesom der ikke var niveauændring ved skift fra varetægtsfængsling i isolation til ikke-isolation. Dette fund er ikke i modstrid med resultaterne for psykiatriske undersøggervurderede og selvrapporterede data, idet disse data på gruppeplan for ingen af fængselsformerne viser så stor psykisk belastning, at det i væsentlig grad kan påvirke basale kognitive funktioner som koncentrationsevne, indlæring, hukommelse m.v.

Ved de psykologiske prøver placerede de to grupper sig inden for normalområdet men dog således, at de isoleredes præstationer var bedre end de ikke-isolerede. Dette skal ses på baggrund af, at isolationsgruppen fandtes relativt bedre begavet

c) Koncentrationen af stress-hormon (kortisol) i blodet var konstant over tid hos de isolerede, mens koncentrationen faldt hos de ikke-isolerede. Koncentrationen af kortisol var imidlertid i begge grupper inden for

normalområdet.

3.

Risikoen for udvikling af mere udtalte psykiske forstyrrelser (svarende til psykiatriske diagnoser) var større blandt isolerede end blandt ikke-isolerede. Få udviklede alvorlige eller meget alvorlige (d.v.s. psykotiske) forstyrrelser under forløbet af fængslingen. I hovedparten af tilfældene kunne de psykiske forstyrrelser betegnes som belastninger i form af psykisk ubehag, tilpasningsvanskeligheder, depressive og reaktive tilstande af ikke-sindsygelig karakter. Forstyrrelserne antog således generelt ikke form af sværere krisereaktioner med bevidsthedspåvirkning eller sindssygdom udløst af sjælelig belastning (reaktive psykoser).

Der var ikke forskel i hyppigheden af lægetilsyn eller medikamentel behandling mellem de to fængselsformer.

4.

Sandsynligheden for at blive overført til Vestre Hospital eller blive indlagt på almindelig somatisk eller psykiatrisk hospitalsafdeling var ens for varetægtsarrestanter i de to fængselsformer. Den relative sandsynlighed for psykisk begrundet overførsel til Vestre Hospital var større - og stigende over tid - for isolerede end for ikke-isolerede, idet sandsynligheden for psykisk begrundet overførsel blandt ikke-isolerede faldt væsentligt hurtigere end blandt isolerede.

5.

I betragtning af deres svært belastede baggrund kan det antages, at ikke-isolerede varetægtsarrestanter stabiliseres og tilpasser sig forholdene under fængslingen, og at dette afspejler sig ved forbedringer på en række af psykiske helbredsmål. Det forløbsmæssigt uændrede niveau for de isolerede kan være udtryk for flere delvis modsat rettede effekter. Således synes den for ikke-isolerede påviste gradvise stabilisering og tilpasning ikke at slå igennem blandt de isolerede, måske fordi denne effekt modvirkes af den med denne fængselsform forbundne belastning. Samtidig kan det antages, at denne belastning er baggrund for, at flere i isolation end i ikke-isolation udvikler psykiske forstyrrelser.

Varetægtsfængsling i ikke-isolation tilbyder flere sociale kontakter og muligheder for bearbejdning og tilpasning til situationen. Dette kan antages at være en væsentlig del af forklaringen på de forskellige udviklingsforløb hos de isolerede og de ikke-isolerede. Denne antagelse stemmer overens med, at de isoleredes helbredstilstand bedredes, når isolationen blev ophævet.

6.

Undersøgelsen viser, at den psykiske helbredstilstand for ikke-isolerede bedres under forløbet af varetægtsfængslingen. De isolerede forbliver uændrede i den periode, de er isolerede, men de bedres ved overgang fra isolation til ikke-isolation. De isolerede har Større sandsynlighed for at udvikle psykiske forstyrrelser og relativ større sandsynlighed for overførsel til fængselshospital af psykisk årsag end de ikke-isolerede. Inden for de undersøgte tidsrammer er den psykiske helbredstilstand blandt de isolerede uafhængig af varigheden af isolation. Belastningen ved isolation er generelt ikke af en sådan karakter, at det medfører forstyrrelser i kognitive funktioner som fx. koncentrationsevne, hukommelse m.v.

Samlet viser undersøgelsen, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Bilag 3 - Uddrag af Efterundersøgelsen en opfølgingsundersøgelse af danske varetægtsarrestanter

6. Konklusion

Efterundersøgelsens resultater er i overensstemmelse med fund i grundundersøgelsen.

Som grundpopulationen fremstår populationen i efterundersøgelsen som en psyko-socialt belastet gruppe. Dette uanset, at de efterundersøgte udgjorde en relativt velfungerende delpopulation af de oprindeligt undersøgte varetægtsarrestanter. På efterundersøgelsestidspunktet var de efterundersøgte - i sammenligning med forud for indexfængslingen - yderligere socio-økonomisk og socialt marginaliserede.

Beskrivelsen af grundundersøgelsens varetægtsarrestanter som en generelt belastet og sårbar gruppe sættes i relief af den markant høje dødelighed i grundpopulationen igennem den 2-4 årige periode siden indexfængslingen. Denne er på niveau med dødeligheden over tid i en efterundersøgelse af personer, som havde forsøgt selvmord.

I overensstemmelse med grundundersøgelsens fund af en større psykisk belastningsgrad ved isolation og øget risiko for psykiske forstyrrelser hos isolerede i forhold til ikke-isolerede, opleves isolation stadig signifikant mest belastende ved retrospektiv vurdering af varetægtsfængslingen 2-4 år efter.

På en række punkter findes der forskelle mellem de undersøgte grupper, omend disse forskelle er relativt beskedne. Der findes kun diskrete fængslingsformspecifikke forskelle, hvad angår efterforløbet.

Som helhed giver efterundersøgelsen ikke grundlag for at konkludere, at varetægtsfængsling i isolation og ikke-isolation har forskellige følger med hensyn til sent debuterende psykiske problemer og varighed af opståede psykiske forstyrrelser. Der har således ikke ved efterundersøgelsen kunnet påvises blivende helbredsforstyrrelser relateret til fængslingsform.

Samlet - dvs. på grundlag af grund- og efterundersøgelsen - må det herefter konkluderes, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Det må på den baggrund lægeligt og psykologisk anbefales, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation.

Bilag 4 - Uddrag af betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter

4.2.3. Indikationskrav.

Ved indikationen for et straffeprocessuelt tvangsindgreb forstås de særlige hensyn, som i det enkelte tilfælde begrunder og legitimerer indgrebets foretagelse. Ved varetægtsfængsling består indikationen således i de særlige fængslingsgrunde: flugtfare, gentagelsesfare, kollusionsfare og retshåndhævelsesbehov. Som betingelse for at tillade et straffeprocessuelt tvangsindgreb opstiller retsreglerne normalt krav med hensyn til dels indikationens indhold, d.v.s. angivelse af de grunde der skal foreligge for at tillade indgrebets foretagelse, dels indikationens grundlag d.v.s. den styrke, hvormed disse grunde gør sig gældende. Retsplejelovens § 770, stk. 3, fastsætter, at isolation kan ske af hensyn til efterforskningens øjemed. Kravet til indikationen eller det straffeprocessuelle behov er ikke nærmere angivet i bestemmelsen. Udvalget har overvejet dels hvilke fængslingsgrunde, der bør kunne føre til isolation, dels hvorvidt der herudover bør opstilles særlige indikationskrav ved isolation

Som anført ovenfor side 42 finder udvalget, at der kun ved varetægtsfængsling efter § 762, stk. 1, nr. 3, kan foreligge behov for isolation som et straffeprocessuelt tvangsindgreb. Det hensyn, der kan begrunde isolation (indikationen) er altså hensynet til at forhindre sigtede i -trods varetægtsfængslingen - at vanskeliggøre forfølgningen i sagen som angivet i § 762, stk. 1, nr. 3.

Spørgsmålet er dernæst, om der - udover fængslingsgrunden i den nævnte bestemmelse - bør stilles særlige indikationskrav for at tillade isolation.

Dette spørgsmål må efter udvalgets opfattelse besvares bekræftende. Ikke enhver kollusionsarrest efter § 762, stk. 1, nr. 3, bør medføre isolation. Dette er da heller ikke tilfældet i praksis, hvor der ofte varetægtsfængsles efter den nævnte lovbestemmelse, uden at der træffes bestemmelse om isolation, idet selve varetægtsfængslingen antages tilstrækkeligt effektivt at forhindre sigtede i at vanskeliggøre forfølgningen.

I nogle tilfælde skønnes varetægtsfængslingen imidlertid ikke tilstrækkeligt hertil, og der opstår behov for isolation

fra enkelte eller alle andre indsatte. Ved afgørelsen af, om fuldstændig isolation bør etableres, vil det være af betydning, med hvilke personer sigtede eventuelt vil få fællesskab, hvorledes sikkerhedsforholdene er i fængslet samt, om der i arresten er mulighed for at etablere en tilstrækkelig betryggende delvis isolation, jfr. nedenfor side 72.

Efter udvalgets opfattelse bør indikationskravet i øvrigt udformes således, at isolation kun må anvendes, hvor denne er påkrævet for at afværge en konkret risiko for, at sigtede på trods af varetægtsfængslingen - vil vanskeliggøre efterforskningen som angivet i § 762, stk. 1 nr. 3.

Til belysning af den nærmere forståelse, af dette krav har udvalget gennemgået nogle *typisk forekommende situationer* for at illustrere, hvornår en sådan konkret risiko sædvanligvis vil være til stede.

a. Dette vil ofte være tilfældet i sager med to eller flere sigtede, der alle er varetægtsfængslede efter § 762, stk. 1, nr. 3, og hvor de i varetægtsfængslet må afskæres fra ved direkte samvær eller gennem andre indsatte, med hvem de har samvær, at få mulighed for at aftale forklaringer og lignende.

b. Det samme kan være tilfældet, hvor en eller flere sigtede i samme sag er på fri fod, og hvor den eller de sigtede, der er varetægtsfængslede i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3, må afskæres fra gennem medindsatte, der f.eks. løslades eller modtager besøg, at give meddelelser om sagen til de sigtede, der er på fri fod.

c. Isolation kan også være påkrævet i sager, hvor der kun er én sigtet, såfremt der efter sagens omstændigheder er risiko for, at den varetægtsfængslede - hvis han får adgang til at afgive meddelelser til vidner eller andre - vil påvirke disse ved trusler eller overtalelse til at give urigtige oplysninger, at fortie oplysninger eller at fjerne spor, herunder koster.

d. For så vidt angår tilfælde, hvor der ikke er særlig grund til at tro, at sigtede vil anvende trusler eller overtalelse til at

påvirke ikke-sigtede personer, er det opfattelsen hos *udvalgets flertal* (Dalgas Rasmussen, Elmer, Gammeltoft-Hansen, Ove Hansen og Kirk-Sørensen), at isolation kun bør forekomme sjældent. Der vil i denne tilfældegruppe være tale om, at hindre sigtede i gennem meddelelser, som befordres af andre indsatte, at aftale forklaringer med ikke-sigtede personer, som er villige til at hjælpe sigtede, eller at give disse personer oplysninger om spor og koster. Det må herved, erindres, at de fleste varetægtsfængslede vil have slægtninge eller andre nærtstående personer, der må befrygtes at ville hjælpe dem på de angivne måder. Den blotte mulighed for, at sigtede gennem andre indsatte eller på lignende måde vil påkalde sig disse personers hjælp, bør normalt ikke kunne begrunde isolation. I særlige tilfælde, hvor der foreligger meget grov kriminalitet, og hvor oplysningerne giver særlig grund til at tro, at sigtede - trods varetægtsfængsling og besøgs- og brevkontrol - vil påkalde sig denne hjælp bør isolation dog ikke være udelukket også i denne tilfældegruppe.

På denne baggrund har flertallet i lovudkastet udformet indikationskravet således, at "varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet, herunder for at hindre sigtede i gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre." I denne lovformulering er ovennævnte tilfældegruppe a) og b) dækket af ordene "at påvirke medsigtede". Tilfældegruppe c) er dækket af "eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre". Endelig er de mere sjældne situationer, hvor der er behov for isolation i tilfældegruppe d) dækket af, at lovreglens sidste sætning ikke er en udtømmende angivelser idet den indledes med ordet "herunder". Samtidig er det ved denne opbygning af lovteksten markeret, at anvendelse af isolation i tilfældegruppe d) kun bør ske i sjældne tilfælde.

Et *mindretal* (Bækgård og Hjorth) finder, at netop den omstændighed, at varetægtsfængslede ofte har slægtninge eller bekendte, der må formodes at have mulighed for og at ville være interesserede i at hjælpe dem med at modvirke efterforskningen, kan gøre isolation nødvendig, også selv om der ikke er grundlag for at antage at den sigtede vil ty til anvendelse af trusler eller lignende. Mindretallet finder på denne baggrund, at det vil indebære en alvorlig og unødvendig tilsidesættelse af hensynet til efterforskningen, såfremt der ikke også i sådanne tilfælde er mulighed for anvendelse af isolation, og foreslår derfor bestemmelsen udformet, således at, adgangen hertil ikke undergives specielle indskrænkninger.

Under henvisning hertil foreslår mindretallet § 770 a, stk. 1, nr. 2, i udvalgets lovudkast, side 76, formuleret således:

"2) varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet."

Bilag 5 - Uddrag af betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter

4. Isolation og den påsigtede kriminalitet.

Karakteren af de sigtelser, der har begrundet isolationsfængsling, belyses i tabel 6. Tabellen, der hidrører fra justitsministeriets isolationsundersøgelser, viser fordelingen på nogle hovedforbrydelser i procent af de isolerede (belægstal).

TABEL 6.

Antal varetægtsarrestanter, der på en enkelt dag i ugerne 3, 13 og 22 i 1979, uge 9 i uge 1980, 5 i 1981 og 6 i 1982 var anbragt i isolation i Københavns fængsler samt i arresthusene i Ålborg, Århus, Odense og Esbjerg, procentvis fordelt efter sigtelse.

Ugerne	Antal isolerede		Manddrab	Voldsforb.	Sædelighed	Røveri	Tyveri	Berigelse iøvrigt	Narkotika	Andet	Uoplyst
	N	%									
3, 13 og 22 i 1979	392	100%	4%	5%	4%	10%	32%	6%	32%	7%	2%
9 i 1980	116	100%	8%	3%	2%	14%	16%	3%	51%	3%	-
5 i 1981	136	100%	7%	2%	4%	7%	24%	2%	49%	4%	-
6 i 1982	129	100%	2%	3%	2%	5%	14%	10%	57%	6%	-

Bilag 6 - Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 1. juli 1996

JUSTITSMINISTERIET
Lovafdelingen
SLOTSHOLMSGADE 10
1216 KØBENHAVN K.
33 92 33 40 TELEFAX 33 93 35 10

BFKO0356
J. nr. 1994-793-0014
+ bilag

Den - 1 JULI 1996

Cirkulæreskrivelse til
samtlige politimestre og
politidirektøren i København

I 1990 blev der indledt et forskningsprojekt, der skal fremskaffe et videnskabeligt grundlag for vurdering af eventuelle psykiske skadevirkninger af isolationsfængsling. Som resultat af dette forskningsprojekt blev i maj 1994 offentliggjort rapporten "Isolationsfængsling - varetægtsfængsling og psykisk helbred".

Der vil snart blive offentliggjort en yderligere rapport, som afslutter forskningsprojektet. Når denne rapport foreligger, vil Strafferetsplejeudvalget foretage en gennemgang og vurdering af de gældende bestemmelser i retsplejeloven om isolation.

Til brug for udvalgets arbejde er det af væsentlig betydning at få oplysninger om anvendelsen af isolation for forskellige kriminalitetstyper og om de sager, hvor isolationen er af længere varighed. Med henblik på at få et billede heraf skal Justitsministeriet derfor anmode om, at vedlagte tre skemaer udfyldes og returneres med oplysninger fra de enkelte politikredse. Det bemærkes, at det ikke er muligt at fremskaffe de pågældende oplysninger på anden måde.

Skema A er fremadrettet og vedrører tre bestemte dage nemlig den 1. august 1996, den 1. september 1996 og den 1. oktober 1996. Skema B er ligeledes fremadrettet og vedrører perioden fra den 1. august 1996 til og med den 31. oktober 1996, mens skema C er bagudrettet og vedrører hele 1995.

I *skema A* oplyses antallet af isolationsfængslede varetægtsarrestanter i politikredsen henholdsvis den 1. august 1996, den 1. september

1996 og den 1. oktober 1996 fordelt på kriminalitetstyper.

Hvis en isolationsfængslet varetægtsarrestant er sigtet for flere af de nævnte typer af kriminalitet, noteres arrestanten kun under den kriminalitet, der har givet anledning til isolationen. Hvis arrestanten er isoleret på grund af flere af de nævnte typer af kriminalitet, oplyses disse kriminalitetstyper i en af de blanke rubrikker, og arrestanten noteres ud for denne rubrik. Hver enkelt isolationsfængslet varetægtsarrestant på de tre angivne registreringstidspunkter noteres således kun én gang.

I *skema B* noteres alle varetægtsarrestanter, der i perioden fra 1. august 1996 til og med 31. oktober 1996 udtages af isolation efter at have siddet isolationsfængslet i en sammenhængende periode på mere end 8 uger..

For den enkelte arrestant i politikredsen, der i perioden 1. august 1996 til 31. oktober 1996 udtages af isolation efter en sammenhængende isolationsfængslingsperiode på mere end 8 uger, angives den samlede varighed af isolationsfængslingen og den kriminalitetstype - gerne ved angivelse af straffelovsbestemmelser - der gav anledning til isolationen. Endvidere gives oplysninger om sagens stade ved isolationens ophør, f.eks. om efterforskningen er afsluttet, tiltale er rejst, eller domsforhandlingen er afsluttet.

Justitsministeriet skal samtidig anmode om, at domme over varetægtsarrestanter, der i perioden 1. august 1996 til 31. oktober 1996 udtages af isolation efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger, og som dermed er noteret i skema B, sendes til Justitsministeriet, når sagen er afsluttet.

I *skema C* ønskes oplysninger om varetægtsarrestanter, der i 1995 blev udtaget af isolation efter at have siddet isolationsfængslet i en sammenhængende periode på mere end 4 måneder.

For den enkelte arrestant i politikredsen, der i 1995 blev udtaget af isolation efter en sammenhængende isolationsfængslingsperiode på mere end 4 måneder, angives den samlede varighed af isolationsfængslingen og den kriminalitetstype- gerne ved angivelse af straffelovsbestemmelser - der gav anledning til isolationen. Endvidere oplyses det, hvor længe den pågældende havde været isoleret ved efterforskningens afslutning (kolonne A), ved tiltalerejsningen (kolonne B) og ved domsafsigelsen i første instans (kolonne C). Endelig oplyses længden af en idømt straf eller arten af en idømt foranstaltning (kolonne D).

Udover udfyldelse af de tre skemaer skal Justitsministeriet anmode om en generel beskrivelse af, i hvilket omfang man i politikredsen anvender delvis isolation, jf. herved retsplejelovens § 770 a, stk. 1, hvorefter varetægtsarrestanter kan afskæres fra samvær med en eller flere *bestemte* indsatte (men ikke generelt fra kontakten med alle andre indsatte).

De udfyldte skemaer samt oplysninger om anvendelse af delvis isolation bedes sendt til Justitsministeriet snarest muligt efter den 31. oktober 1996. Domme vedrørende de i skema B noterede arrestanter bedes eftersendt snarest muligt.

Eventuelle spørgsmål om udfyldelse af de vedlagte skemaer kan rettes til fuldmægtig Britt Falster Klitgaard, tlf. 33 92 27 18.

P.M.V.

Poul Dahl Jensen

SKEMA A

Antallet af isolationsfængslede varetægtsarrestanter i politikredsen fordelt på kriminalitetstyper.			
Kriminalitetstype	1. august 1996	1. september 1996	1. oktober 1996
Manddrab			
Grov vold			
Voldtægt eller anden seksualforbrydelse			
Røveri			
Anden berigelseskriminalitet			
Narkotikakriminalitet			
Andet (arten oplyses)			
*			
*			
*			
*			
Isolationsfængslede varetægtsarrestanter i alt:			

Eventuelle bemærkninger:

* Her noteres og gives oplysninger om varetægtsarrestanter, der er isoleret på grund af flere forskellige typer kriminalitet.

SKEMA B			
Isolationsfængslinger afsluttet i perioden 1. august 1996 - 31. oktober 1996 efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger			
	Isolationens varighed i dage	Kriminalitetstype (straffelovsbestemmelse)	Sagens stade ved isolationens ophør
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			

Der udfyldes én linie for hver person.

Eventuelle bemærkninger:

O.B.S.: Når sagerne er afsluttet med endelig dom, bedes kopi heraf eftersendt til Justitsministeriet.

SKEMA C

Isolationsfængslinger afsluttet i 1995 efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 4 måneder

	Isolationens varighed i dage	Kriminalitetstype (straffelovsbestemmelse)	A*	B*	C*	D*
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						

Der udfyldes én linie for hver person.

A* Her angives isolationens varighed ved efterforskningens afslutning.

B* Her angives isolationens varighed ved anklagemyndighedens tiltalerejsning.

C* Her angives isolationens varighed ved domsafsigelse i første instans.

D* Her angives længden af en idømt straf eller arter af en idømt foranstaltning.

Eventuelle bemærkninger:

Bilag 7 - Oversigt over Højesterets kendelser om varetægtsfængsling i isolation i perioden 1. januar 1995 til 1. maj 1998

I perioden 1. januar 1995 til 1. maj 1998 har Højesteret afsagt 11 kendelser om varetægtsfængsling i isolation. Afgørelserne vedrørte 12 varetægtsarrestanter, hvoraf 9 var sigtet for overtrædelse af straffelovens § 191 (grov narkotikakriminalitet), 1 for overtrædelse af straffelovens § 237 samt § 237, jf. § 21 (manddrab og forsøg herpå) og 2 for overtrædelse af straffelovens § 237, jf. § 21 (forsøg på manddrab). 2 kendelser vedrørte samme varetægtsarrestant.

I 8 tilfælde stadfæstede Højesteret landsrettens kendelse om fortsat anbringelse i isolation, i 1 tilfælde stadfæstede Højesteret landsrettens kendelse om ophævelse af isolation og i 2 tilfælde blev landsrettens kendelse om fortsat anbringelse i isolation ændret og isolationen ophævet.

Alle kendelser er afsagt af Højesteret som 2. instans i forbindelse med forberedelse af nævningesager.

Kendelserne er nærmere refereret nedenfor. I referatet er varigheden af isolationsanbringelsen, hvor intet andet er oplyst, beregnet fra indgrebets iværksættelse til afsigelsen af dem påkærede landsretskendelse. I alle sager forløb yderligere ca. en måned fra afsigelsen af den påkærede landsretskendelse til Højesteret traf afgørelse i sagen.

1. Højesterets kendelse af 9. januar 1995

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1, 2. pkt, jf. § 88, stk. 1, 2. pkt. Samme varetægtsarrestant er omtalt under punkt 2. En medsigtet i sagen er omtalt under punkt 3.

T havde været varetægtsfængslet i isolation i 10 måneder. Landsretten besluttede at forlænge varetægtsfængslingen med 3 uger i fortsat isolation. Af kendelsen fremgik, at under hensyn til sagens omfattende og alvorlige karakter og at der var flere tiltalte og flere andre implicerede, der skulle afgive vidneforklaring, fandt retten det påkrævet, at T, der ikke selv havde ønsket at afgive forklaring i sagen, fortsat var isoleret. Domsforhandling i sagen, der efter det oplyste måtte påregnes at vare en måned, var berammet 6 måneder frem i tiden.

Kendelsen blev kærret af T blandt andet under henvisning til lægelige oplysninger om, at skønt der ikke var tegn på, at T var egentlig sindslidende, kunne udvikling af noget sådant ikke udelukkes.

Højesteret *stadfæstede* landsrettens kendelse i henhold til grundene.

2. Højesterets kendelse af 30. marts 1995

Efter knap et års varetægtsfængsling i isolation i den under punkt 1 omtalte sag kærede T endnu en kendelse fra landsretten om forlængelse af varetægtsfængslingen med 4 uger i fortsat isolation.

Højesteret *ophævede* beslutningen om isolation under særligt hensyn til nye lægelige oplysninger, hvorefter T vurderedes som psykotisk, depressiv og behandlingskrævende, hvorfor det lægeligt blev anbefalet at overføre T til psykiatrisk behandling på lukket psykiatrisk afdeling.

T er efterfølgende idømt 13 års fængsel i sagen. (UfR 1996.1065 H)

3. Højesterets kendelse af 20. marts 1995

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1, 2. pkt, jf. § 88, stk. 1, 2. pkt. En medsigtet i sagen er omtalt under punkt 1 og 2.

T havde været varetægtsfængslet i isolation i knap 1 år. Ved landsrettens kendelse blev varetægtsfængslingen forlænget med 4 uger i fortsat isolation. Landsretten henviste til, at det - uanset den hidtidige varighed af isolationen - under hensyn til sagens omfattende og alvorlige karakter og for at hindre T i at søge at påvirke medsigtede eller vidner, fortsat fandtes påkrævet med isolation. Domsforhandling i sagen, der forventedes at vare en måned, var berammet 5 måneder frem i tiden.

T indbragte kendelsen for Højesteret blandt andet under henvisning til en psykiatrisk erklæring, hvorefter T's psykiske tilstand forværredes jævnt som følge af isolationsopholdet, og at T's muligheder for at deltage i et rimeligt forsvar måtte befrygtes at blive ødelagt ved fortsat isolation.

Højesteret *stadfæstede* landsrettens kendelse i henhold til grundene.

T er efterfølgende idømt 10 års fængsel i sagen. (UfR 1996.1065 H)

4. Højesterets kendelse af 22. maj 1995

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1, 1. pkt.

T1, T2 og T3 havde været varetægtsfængslet i isolation i knap 8 måneder. Landsretten forlængede varetægtsfængslingen af T1, T2 og T3 i 4 uger i fortsat isolation. Landsretten henviste til, at varetægtsfængslingens øjemed efter sagens karakter gjorde isolation påkrævet. Domsforhandling i sagen var berammet 4 måneder frem i tiden. Sagen var fuldt efterforsket. T1 havde ved en fejl fået udleveret en retsbogsudskrift, hvoraf T2's forklaring fremgik.

Højesteret *stadfæstede* landsrettens kendelse i henhold til grundene.

De tiltalte er efterfølgende idømt henholdsvis 5 1/2, 4 og 3 1/2 års fængsel i sagen. (UfR 1996.1008 H).

5. Højesterets kendelse af 27. juli 1995

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1., 2. pkt.

T havde været udtaget af isolation i ca. 4 1/2 måned efter en forudgående varetægtsfængsling i isolation i ca. 10 måneder. Landsretten besluttede at genindsætte T i isolation på baggrund af oplysninger om, at T havde anvendt en mobiltelefon i arresten. Det blev endvidere oplyst, at flere vidner, efter at T var udtaget af isolation, havde udtrykt modvilje og frygt for at vidne. Landsretten fandt, at oplysningerne om brug af mobiltelefon gav en velbegrundet formodning om, at T ville hindre sagens forsvarlige oplysning.

Under kæren til Højesteret gjorde T blandt andet gældende, at fornyet isolation var overflødig, da han i perioden uden isolation havde haft lejlighed til at tale med medtiltalte.

Højesteret *ophævede* bestemmelsen om isolation, idet retten på det foreliggende grundlag ikke fandt, at fornyet isolation var påkrævet for at opnå varetægtsfængslingens øjemed.

T er efterfølgende idømt 10 års fængsel i sagen. (Utrykt Østre Landsrets dom af 22. september 1995)

6. Højesterets kendelse af 10. januar 1996

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1, 1. pkt.

T havde i en tidligere sag været varetægtsfængslet i isolation i 4 måneder. Efter blot tre dage ude af isolation - men fortsat varetægtsfængslet - blev den pågældende varetægtsfængslet i isolation i nærværende sag.

Efter at have været varetægtsfængslet i isolation i knap 6 måneder i nærværende sag besluttede landsretten at forlænge varetægtsfængslingen i fortsat isolation. Landsretten bemærkede, at der vel måtte tages hensyn til belastningen ved den langvarige isolation umiddelbart forud for denne sag, men at isolationen i hvert fald ikke på nuværende tidspunkt stod i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, som kunne ventes, hvis T fandtes skyldig. T havde under hele sagen nægtet at udtale sig.

T kærede kendelsen og gjorde blandt andet gældende, at der skulle tages hensyn til, at han havde været isolationsfængslet i en anden sag. Han gjorde desuden gældende, at isolationen burde vurderes i forhold til mistankegrundlaget, jf. menneskerettighedskonventionens art. 5, stk. 1, litra c.

Højesteret *stadfæstede* kendelsen i henhold til grundene.

T er efterfølgende idømt en tillægs- og fællesstraf på 6 års fængsel i sagen. (UfR 1997.191 H).

7. Højesterets kendelse af 24. juni 1996

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 1, 1. pkt.

T havde været varetægtsfængslet i isolation i 5 1/2 måned. Landsretten forlængede varetægtsfængslingen i isolation med 4 uger, idet retten fandt, at betingelserne herfor fortsat var til stede.

T kærede kendelsen og henviste til, at efterforskningen var tilendebragt og at medgerningsmænd havde afgivet forklaring til politiet.

I forbindelse med kæren blev det oplyst, at T, der hidtil havde nægtet at afgive forklaring til politiet, nu var blevet afhørt af politiet. Sagen var herefter tilbagekaldt fra landsretten med henblik på indenretlig afhøring og evt. afgørelse efter retsplejelovens § 925.

Højesteret *stadfæstede* kendelsen, da T's erkendelse - i øvrigt kun i store træk - af de af anklageskriftet omfattede forhold ikke var sket ved indenretlig forklaring, og der derfor fortsat fandtes at være en sådan risiko for, at han ville kunne påvirke medsigtede og vidner, at betingelserne for fortsat isolation var til stede.

T er efterfølgende idømt en fællesstraf på 5 1/2 års fængsel i sagen. (Utrykt dom fra retten i Odense af 6. august 1996).

8. Højesterets kendelse af 3. januar 1997

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 1, 1. pkt.

Ved landsrettens kendelse blev T, der på dette tidspunkt havde været varetægtsfængslet i isolation i godt 7 måneder, udtaget af isolationen. Landsretten lagde ved afgørelsen vægt på, at de personer, der skulle afhøres som vidner under domsforhandlingen, og som anklagemyndigheden ønskede at afskære T fra at få kontakt med, var afhørt både til politirapport og i retten. Retten fandt på den baggrund ikke, at de hensyn, som anklagemyndigheden havde påberåbt sig til støtte for en fortsat isolation, var så tungtvejende, at de kunne begrunde en fortsat isolation af T. Det var herved også taget i betragtning, at varetægtsfængslingen i sig selv i nogen grad vanskeliggjorde T's muligheder for at modvirke forfølgningen i sagen. Domsforhandling i sagen var berammet 1 1/2 måned frem i tiden.

Anklagemyndigheden kærede kendelsen med påstand om opretholdelse af isolationen og gjorde herunder gældende, at T fortsat ville kunne påvirke 3 vidner, der stod i nær forbindelse med den pågældende, medmindre T effektivt blev afskåret fra muligheden for at kontakte vidnerne. Anklagemyndigheden henviste endvidere til, at en opretholdelse af isolationen ikke stod i misforhold til sagens betydning og den forventede retsfølge.

Højesteret *stadfæstede* landsrettens kendelse i henhold til grundene.

T er efterfølgende idømt en fællesstraf på 8 års fængsel i sagen. (UfR 1997.1677 H).

9. Højesterets kendelse af 10. januar 1997

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 237, jf. § 21. En medsigtet i sagen er omtalt under punkt 10.

T1 havde været varetægtsfængslet i isolation i knap 7 måneder. I sagen var rejst tiltale tillige mod T2 og T3. T2 var varetægtsfængslet i isolation, mens T3 var udtaget af isolation efter at have afgivet indenretlig forklaring. Landsretten besluttede at forlænge varetægtsfængslingen af T1 med 4 uger i fortsat isolation.

Under kære til Højesteret gjorde T1 blandt andet gældende, at T3 var blevet afhørt både udenretligt og indenretligt, og at T1's mulighed for eventuelt at påvirke T3's forklaring derfor ikke kunne begrunde isolation. T1 henviste endvidere til, at vidneforklaringerne var diffuse, og at T1 ikke kendte vidnernes identitet.

Højesteret *stadfæstede* kendelsen og lagde især vægt på sagens alvorlige karakter, at T1 ikke havde ønsket at afgive forklaring, forbindelsen mellem de tiltalte og risikoen for påvirkning af vidner.

T1 er efterfølgende idømt 10 års fængsel i sagen. (UfR 1998.277 H)

10. Højesterets kendelse af 7. februar 1997

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 237, jf. § 21. En medsigtet i sagen er omtalt under punkt 9.

T2 havde været varetægtsfængslet i isolation i knap 4 måneder. I sagen var rejst tiltale tillige mod T1 og T3. T1 var varetægtsfængslet i isolation, mens T3 var udtaget af isolation efter at have afgivet indenretlig forklaring.

Landsretten besluttede at forlænge varetægtsfængslingen af T1 med 4 uger i fortsat isolation.

T2 kærede kendelsen og henviste blandt andet til, at T2 på et tidligere tidspunkt havde haft mulighed for at påvirke og samstemme forklaringer med to medtiltalte.

Højesteret *stadfæstede* landsrettens afgørelse og lagde især vægt på sagens alvorlige karakter, på det forhold at kærende ikke havde ønsket at afgive forklaring, på forbindelsen mellem de tiltalte og på risikoen for påvirkning af vidner.

T2 er efterfølgende idømt 11 års fængsel i sagen. HD af 22. december 1997. (UfR 1998.277 H)

11. Højesterets kendelse af 28. maj 1997

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 237 og § 237, jf. § 21.

Under en tidligere nævningsag var T af nævningerne fundet skyldig i manddrab, forsøg på manddrab samt overtrædelse af våbenloven. De juridiske dommere lagde nævningernes fældende dom til grund for så vidt angår overtrædelse af våbenloven, men bestemte, at ny domsforhandling skulle foregå med hensyn til tiltalen for manddrab og forsøg herpå, jf. retsplejelovens § 904. For overtrædelse af våbenloven blev T idømt 5 måneder.

Kort efter afgørelsen ved første nævningeting fremkom nye beviser i sagen.

Under forberedelsen af en ny nævningsag havde T været varetægtsfængslet i isolation i 4 uger. Ved landsrettens kendelse blev varetægtsfængslingen forlænget med 4 uger i fortsat isolation. Landsretten henviste til den efterforskning, der forestår.

Højesteret *stadfæstede* landsrettens kendelse i henhold til grundene.

T er efterfølgende i landsretten idømt en tillægsstraf af fængsel i 15 år og 7 måneder. Afgørelsen er indbragt for Højesteret.

Bilag 8 - Notat om isolation og forholdet til den europæiske menneskerettighedskonvention artikel 3

Den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 3 har følgende ordlyd:

"Ingen må underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf."

På baggrund af denne bestemmelse har Den Europæiske Menneskerettighedskommission behandlet en række klager vedrørende isolation af varetægtsarrestanter og strafafsonere. I ingen af de forelagte konkrete sager har Kommissionen fundet, at artikel 3 var overtrådt, og ingen sager har været forelagt Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol til afgørelse.

I forbindelse med afgivelse af betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter udarbejdede Strafferetsplejeudvalgets sekretariat et notat om isolation og forholdet til den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 3. Notatet er medtaget i betænkningen fra 1983 som bilag 4.

Kommissionens praksis ses ikke at have ændret sig nævneværdigt i forhold til redegørelsen i betænkning 975/1983.

I perioden fra 1984 til 1997 har Kommissionen i to danske klagesager taget stilling til, om isolation af varetægtsarrestanter udgjorde en krænkelse af konventionens artikel 3. I ingen af de to klagesager blev der statueret krænkelse, idet begge sager for så vidt angår disse spørgsmål blev afvist som værende åbenbart ugrundede, jf. konventionens artikel 27, stk. 2.

Kommissionens afgørelse af 11. marts 1985 i klagesag nr. 10263/83, R. mod Danmark, D.R. 41 s. 149, vedrører en klager, der var sigtet for medvirken til drab samt narkotikahandel. Klager var varetægtsfængslet under efterforskningen og domsforhandlingen, og sad i isolation i 17 måneder. Klager blev fundet skyldig i såvel narkotikahandel som medvirken til drab, og blev idømt livsvarigt fængsel. Klager gjorde gældende, at isolationsfængslingen udgjorde en krænkelse af konventionens artikel 3.

Kommissionen udtalte i overensstemmelse med sædvanlig praksis, at adskillelse af en fange fra fællesskab med andre indsatte ikke i sig selv udgør nogen umenneskelig behandling. Kommissionen udtalte videre, at forlænget isolation (solitary confinement) er uønsket, i særdeleshed hvor vedkommende er varetægtsfængslet. Kommissionen udtalte herefter, at ved vurderingen af om en sådan foranstaltning i et konkret tilfælde falder inden for

anvendelsesområdet for artikel 3, skal der lægges vægt på de konkrete forhold, foranstaltningernes intensitet, varighed, det forfulgte formål og følgevirkningerne for den pågældende person. Kommissionen udtalte herefter, at fuldstændig fysisk isolation (sensory isolation) kombineret med fuldstændig social isolation uden tvivl i sidste ende kan ødelægge den pågældendes personlighed, og kan derfor, i visse tilfælde, udgøre en form for umenneskelig behandling, der ikke kan retfærdiggøres under henvisning til sikkerhedshensyn, idet forbudet mod tortur og anden umenneskelig behandling efter artikel 3 er absolut.

Ved vurderingen af den konkrete sag lagde Kommissionen vægt på cellens størrelse (6 m²), at klager kunne høre radio og se fjernsyn, at klager kunne motionere udendørs 1 time hver dag, og at klager kunne låne bøger fra fængslets bibliotek. Kommissionen lagde endvidere vægt på, at klager flere gange dagligt havde kontakt til fængselspersonale. Herudover havde klager kontakt til forskellige personer i forbindelse med retsmøder og afhøringer hos politiet. I forbindelse med lægeundersøgelser havde klager ligeledes haft kontakt til læger og hospitalspersonale. Klager havde endvidere været indlagt på en fængselsafdeling på et hospital i forbindelse med lægelige undersøgelser. Omend klager havde haft begrænset adgang til besøg, lagde Kommissionen vægt på, at klager rent faktisk havde mulighed for kontrollerede besøg af familiemedlemmer.

Ud over at lægge vægt på de forhold, under hvilke klager havde været isoleret, lagde Kommissionen også vægt på kriminalitetens art (drab og narkokriminalitet), at sagen involverede flere personer, og at sagen nødvendiggjorde indgående og vanskelig efterforskning. Kommissionen udtalte i denne forbindelse, at beslutningen om isolation skulle ses i lyset af tiltalens alvorlige karakter.

Efter at have vurderet de forhold, under hvilke klager var isoleret, og forholdene omkring straffesagen, udtalte Kommissionen, at det ved isolation er nødvendigt at foretage en afvejning mellem hensynet til efterforskningen og følgevirkningerne for den isolationsfængslede. Kommissionen udtalte, at det derfor er myndighedernes opgave at sikre, at den tidsmæssige udstrækning ikke bliver urimelig (excessive).

Kommissionen udtalte, at klager havde været isoleret i uønskeligt lang tid, men at dette ikke desto mindre, under hensyntagen til de forhold, under hvilke klager var isolationsfængslet, ikke udgjorde en foranstaltning af en sådan karakter (severity), at den faldt ind under anvendelsesområdet for artikel 3. Klagen blev derfor afvist som værende åbenbart ugrundet.

Den anden sag vedrører Kommissionens admissibilitetsafgørelse af 9. oktober 1986 i klagesag 10486/83, H. mod Danmark. H. var sigtet for underslæb, bedrageri og skyldnersvig, og sad i isolation i knap 10 måneder fordelt over 2 perioder. H. blev fundet skyldig i 6 ud af de 8 forhold, der blev rejst tiltale for, og blev idømt 5 års fængsel.

H. klagede over isolationsfængslingen, og Kommissionen udtalte som tidligere, at en fuldstændig isolering i sidste ende kan nedbryde personligheden og derfor efter omstændighederne kan være i strid med artikel 3. Isolationsfængslede i Danmark kan imidlertid høre radio og se fjernsyn, kan få motion under gårdture, kan låne bøger og er i kontakt med fængselspersonalet. Under hensyn hertil, og da isolationsfængslingen ikke kunne være mindre indgribende på grund af sagens karakter, blev dette klagepunkt afvist som værende åbenbart ugrundet.

Der er således fortsat ingen holdepunkter for at antage, at isolation af varetægtsarrestanter inden for rammerne af retsplejelovens regler herom, generelt vil blive anset for stridende mod den europæiske menneskerettighedskonvention.

Derimod vil Kommissionen efter omstændighederne kunne efterprøve, om konkrete isolationsforanstaltninger er rimeligt begrundet i den påsigtede kriminalitets beskaffenhed, hensynet til retshåndhævelsen, og om de er opretholdt i længere tid, end disse hensyn begrunder. Kommissionen lægger ved sin vurdering af om en foranstaltning i et konkret tilfælde falder inden for anvendelsesområdet for artikel 3, vægt på de konkrete forhold, foranstaltningens intensitet, varighed, det forfulgte formål og følgevirkningerne for den pågældende person.

Bilag 9 - Retsplejelovens nuværende regler om varetægtsfængsling og isolation

Varetægtsfængsling

§ 762. En sigtet kan varetægtsfængsles, når der er begrundet mistanke om, at han har begået en lovovertrædelse, som er undergivet offentlig påtale, såfremt lovovertrædelsen efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, og

1) der efter det om sigtedes forhold oplyste er bestemte grunde til at antage, at han vil unddrage sig forfølgningen eller fuldbyrdelsen, eller

2) der efter det om sigtedes forhold oplyste er bestemte grunde til at frygte, at han på fri fod vil begå ny lovovertrædelse af den forannævnte beskaffenhed, eller

3) der efter sagens omstændigheder er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre.

Stk. 2. En sigtet kan endvidere varetægtsfængsles, når der foreligger en særligt bestyrket mistanke om, at han har begået

1) en lovovertrædelse, som er undergivet offentlig påtale, og som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, og hensynet til retshåndhævelsen efter oplysningerne om forholdets grovhed skønnes at kræve, at sigtede ikke er på fri fod, eller

2) en overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1, § 123, §§ 244-246, § 250 eller § 252, såfremt lovovertrædelsen efter oplysningerne om forholdets grovhed kan ventes at ville medføre en ubetinget dom på fængsel i mindst 60 dage og hensynet til retshåndhævelsen skønnes at kræve, at sigtede ikke er på fri fod.

Stk. 3. Varetægtsfængsling kan ikke anvendes, hvis lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre straf af bøde eller hæfte, eller hvis frihedsberøvelsen vil stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

§ 763. Er der begrundet mistanke om, at en person har overtrådt vilkår, som er fastsat i en betinget dom i henhold til straffelovens kapitel 7 eller 8, ved betinget benådning eller ved prøveløsladelse, kan han varetægtsfængsles, hvis retten finder, at overtrædelsen er af en sådan beskaffenhed, at der foreligger spørgsmål om fuldbyrdelse af fængselsstraf eller indsættelse i anstalt, og

1) der efter det om den pågældendes forhold oplyste er bestemte grunde til at antage, at han vil unddrage sig følgerne af vilkårsovertrædelsen, eller

2) der efter det om hans forhold oplyste er bestemte grunde til at frygte, at han på fri fod fortsat vil overtræde vilkårene, og det under hensyn til overtrædelsernes beskaffenhed skønnes påkrævet, at disse forhindres ved, at han varetægtsfængsles.

Stk. 2. Det samme gælder, hvis der er begrundet mistanke om, at en person har overtrådt bestemmelser, der er fastsat i dom eller kendelse efter straffelovens §§ 68, 69, 70 eller 72.

§ 764. Retten afgør på begæring af politiet, om sigtede skal varetægtsfængsles.

Stk. 2. En sigtet, der er til stede her i landet, afhøres i retten om sigtelsen og skal have lejlighed til at udtale sig, inden afgørelsen træffes, medmindre retten finder, at fremstillingen af særlige grunde må anses for nytteløs eller skadelig for sigtede. Er kendelse om varetægtsfængsling afsagt, uden at sigtede har haft lejlighed til at udtale sig i retten, skal han fremstilles i retten inden 24 timer efter, at han er indbragt her til landet, eller hindringen for hans fremstilling er ophørt.

Stk. 3. I det retsmøde, der afholdes til afgørelse af spørgsmålet om varetægtsfængsling, skal sigtede have adgang til bistand af en forsvarer. Er den sigtede til stede i retsmødet, skal der gives ham lejlighed til en samtale med

forsvareren inden afhøringen.

Stk. 4. Rettens afgørelse træffes ved kendelse. Varetægtsfængsles sigtede, anføres i kendelsen de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for varetægtsfængsling er opfyldt. Er den sigtede til stede i retsmødet, skal han straks gøres bekendt med, hvilke bestemmelser om varetægtsfængsling retten har anvendt, og med de i kendelsen anførte grunde for varetægtsfængsling samt med sin adgang til at kære. Udskrift af en kendelse, hvorved nogen varetægtsfængsles, overgives på forlangende snarest muligt til den pågældende.

§ 765. Er betingelserne for anvendelse af varetægtsfængsling til stede, men kan varetægtsfængslingens øjemed opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, træffer retten, hvis sigtede samtykker heri, i stedet for varetægtsfængsling bestemmelse derom.

Stk. 2. Retten kan således bestemme, at sigtede skal

- 1) undergive sig et af retten fastsat tilsyn,
- 2) overholde særlige bestemmelser vedrørende opholdssted, arbejde, anvendelse af fritid og samkvem med bestemte personer,
- 3) tage ophold i egnet hjem eller institution,
- 4) undergive sig psykiatrisk behandling eller afvænningsbehandling for misbrug af alkohol, narkotika eller lignende, om fornødent på hospital eller særlig institution,
- 5) give møde hos politiet på nærmere angivne tidspunkter,
- 6) hos politiet deponere pas eller andre legitimationspapirer,
- 7) stille en af retten fastsat økonomisk sikkerhed for sin tilstedeværelse ved retsmøde og ved fuldbyrdelsen af en eventuel dom.

Stk. 3. Ved afgørelser i medfør af stk. 1 og 2 finder bestemmelserne i § 764 tilsvarende anvendelse.

Stk. 4. Hvis sigtede uddrager sig møde i retten eller fuldbyrdelse af dommen, kan retten, efter at der så vidt muligt er givet dem, afgørelsen vedrører, lejlighed til at udtale sig, ved kendelse bestemme, at en sikkerhed, der er stillet i medfør af stk. 2, nr. 7, er forbrudt. En forbrudt sikkerhed tilfalder statskassen, dog således at den forurettedes erstatningskrav kan dækkes af beløbet. Retten kan under særlige omstændigheder i indtil 6 måneder efter kendelsen bestemme, at en forbrudt sikkerhed, der er tilfaldet statskassen, helt eller delvis skal tilbagebetales.

Stk. 5. Justitsministeren kan efter forhandling med socialministeren og sundhedsministeren fastsætte regler om meddelelse af tilladelse til udgang m.v. til personer, der er anbragt i institution eller hospital m.v. i medfør af stk. 2, nr. 3 eller 4, når der ikke i øvrigt er taget stilling hertil. Justitsministeren kan i den forbindelse fastsætte, at afgørelser, der træffes i medfør af disse regler, ikke kan indbringes for højere administrativ myndighed.

§ 766. Retten kan til enhver tid omgøre kendelser om varetægtsfængsling eller foranstaltninger, der træder i stedet herfor.

§ 767. Bortset fra tilfælde, hvor sigtede ikke er til stede her i landet, fastsættes der i kendelsen en frist for varetægtsfængslingens eller foranstaltningens længde. Fristen skal være så kort som muligt og må ikke overstige 4 uger. Fristen kan forlænges, men højst med 4 uger ad gangen. Forlængelsen sker ved kendelse, medmindre sigtede erklærer sig indforstået med forlængelsen. Reglerne i § 764 finder, indtil dom er afsagt i 1. instans, tilsvarende anvendelse på retsmøder og kendelser om fristforlængelse. Fremstilling af en sigtet, der er varetægtsfængslet eller undergivet anden frihedsberøvende foranstaltning, kan dog undlades, når han giver afkald derpå eller retten finder, at fremstillingen vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder.

Stk. 2. Kæres en kendelse om fristforlængelse, hvorved varetægtsfængsling eller anden frihedsberøvende foranstaltning udstrækkes ud over 3 måneder, skal kæremålet efter begæring behandles mundtligt. Når kæremål én gang er blevet behandlet mundtligt, afgør den overordnede ret, om en senere begæring om mundtlig behandling skal imødekommes. Bestemmelsen i stk. 1, sidste pkt., finder tilsvarende anvendelse.

§ 768. Varetægtsfængsling eller foranstaltninger, der træder i stedet herfor, skal om fornødent ved rettens kendelse ophæves, når forfølgning opgives eller betingelserne for iværksættelse ikke længere er til stede. Finder retten, at undersøgelsen ikke fremmes med tilstrækkelig hurtighed, og at fortsat varetægtsfængsling eller anden foranstaltning ikke er rimelig, skal retten ophæve den.

§ 769. Bestemmelse om varetægtsfængsling eller anden foranstaltning har kun virkning indtil sagens afgørelse i retten. På begæring træffer retten efter afgørelsen bestemmelse om, hvorvidt tiltalte under eventuel appel, eller indtil fuldbyrdelse kan iværksættes, skal varetægtsfængsles eller forblive varetægtsfængslet eller undergives foranstaltninger, der træder i stedet herfor. Ved bestemmelsen herom finder reglerne i §§ 762, 764-766 og 768 tilsvarende anvendelse, medmindre tiltalte erklærer sig indforstået med at forblive varetægtsfængslet eller undergivet anden foranstaltning. Har den pågældende inden sagens afgørelse i retten været varetægtsfængslet eller undergivet andre foranstaltninger, men finder retten ikke grundlag for fortsat anvendelse heraf, kan retten på anklagemyndighedens begæring bestemme, at varetægtsfængslingen eller foranstaltningen skal være i kraft, indtil afgørelse af varetægtsspørgsmålet foreligger fra den overordnede ret, hvortil sagen eller varetægtsspørgsmålet er indbragt.

Stk. 2. Indbringes den afgørelse, der er truffet i sagen, for højere ret, og er der i medfør af stk. 1 truffet bestemmelse om anvendelse af varetægtsfængsling eller andre foranstaltninger efter afgørelsen, skal spørgsmålet om den fortsatte anvendelse heraf snarest forelægges for den overordnede ret, hvortil afgørelsen er indbragt. Ved denne rets behandling af spørgsmålet om varetægtsfængsling eller andre foranstaltninger finder reglerne i §§ 762, 764, stk. 1, 3 og 4, 765, 766, 767, stk. 1, 1.-4. pkt., og 768 tilsvarende anvendelse.

§ 770. En varetægtsarrestant er alene undergivet de indskrænkninger, som er nødvendige til sikring af varetægtsfængslingens øjemed eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet.

Stk. 2. Varetægtsarrestanter anbringes i varetægtsfængsel (arresthus), så vidt muligt på det sted, hvor straffesagen behandles. Anbringelse uden for varetægtsfængsel kan ske af helbredsmæssige grunde eller i medfør af § 777.

§ 770 a. Retten kan på begæring af politiet bestemme, at en varetægtsarrestant fuldstændigt eller delvis skal udelukkes fra fællesskab med andre indsatte (isolation), hvis

1) varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3, og

2) varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet, herunder for at hindre sigtede i gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre.

Stk. 2. Fuldstændig isolation må ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger, medmindre sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover.

§ 770 b. Isolation må ikke iværksættes eller fortsættes, såfremt formålet hermed kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, eller såfremt indgrebet står i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig. Ved afgørelser om isolation skal der endvidere tages hensyn til den særlige belastning, indgrebet kan medføre for sigtede på grund af dennes unge alder eller fysiske eller psykiske svagelighed.

§ 770 c. Ved rettens afgørelse om isolation finder reglerne i § 764, stk. 2-4, og §§ 766-769 tilsvarende anvendelse. Ved iværksættelse af isolation må den første frist for indgrebets længde dog ikke overstige 2 uger.

§ 771. En varetægtsarrestant kan modtage besøg i det omfang, opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet tillader det. Politiet kan af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætte sig, at varetægtsarrestanten modtager besøg, eller forlange, at besøg finder sted under kontrol. Nægter politiet besøg, skal varetægtsarrestanten underrettes herom, medmindre dommeren af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse. Varetægtsarrestanten kan kræve, at politiets afslag på besøg eller krav om kontrol forelægges retten til afgørelse. Arrestanten har altid ret til ukontrolleret besøg af sin forsvarer.

Stk. 2. Når særlige omstændigheder taler derfor, kan institutionens ledelse med politiets samtykke give en varetægtsarrestant udgangstilladelse med ledsager for et kortere tidsrum.

§ 772. En varetægtsarrestant har ret til at modtage og afsende breve. Politiet kan gennemse brevene inden modtagelsen eller afsendelsen. Politiet skal snarest muligt udlevere eller sende brevene, medmindre indholdet vil kunne være til skade for efterforskningen eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet. Tilbageholdes et brev, skal spørgsmålet, om tilbageholdelsen bør opretholdes, straks forelægges retten til afgørelse. Opretholdes tilbageholdelsen, skal afsenderen straks underrettes, medmindre dommeren af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse.

Stk. 2. En varetægtsarrestant har ret til ukontrolleret brevveksling med retten, forsvareren, justitsministeren, direktøren for kriminalforsorgen og Folketingets Ombudsmand. Justitsministeren kan fastsætte regler om varetægtsarrestanternes ret til at afsende lukkede breve til andre offentlige myndigheder eller enkeltpersoner.

§ 773. Såfremt politiet bestemmer, at der af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed skal foretages andre begrænsninger i en varetægtsarrestants rettigheder, kan arrestanten forlange spørgsmålet om opretholdelsen af begrænsningerne forelagt retten til afgørelse.

§ 774. Hverken institutionens personale eller andre må benyttes til at udforske varetægtsarrestanter.

§ 775. Der kan ikendes varetægtsarrestanten disciplinærstraf i form af strafcelle i indtil 2 uger eller inddragelse af arbejdspenge. De nævnte disciplinærstraffe kan anvendes i forening.

Stk. 2. Bestemmelsen i straffelovens § 48 finder tilsvarende anvendelse på varetægtsarrestanter.

§ 776. Justitsministeren fastsætter nærmere regler om behandlingen af varetægtsarrestanter og om den bistand, der ydes dem for at begrænse de erhvervsmæssige, sociale og personlige ulemper, som følger af varetægten.

§ 777. En varetægtsarrestant kan med rettens godkendelse anbringes i en anstalt for personer, der udstår frihedsstraf eller forvaring, eller i hospital m.v., jf. straffelovens §§ 68 og 69, hvis han selv, anklagemyndigheden og institutionens ledelse samtykker heri. Hvis helbredsmæssige hensyn eller hensynet til andres sikkerhed gør det påkrævet, kan sådan anbringelse undtagelsesvis ske uden arrestantens samtykke. I institutionen behandles den pågældende efter de regler, der gælder for personer, der er anbragt dér i henhold til dom. Arrestanten må dog ikke uden rettens godkendelse forlade institutionen, bortset fra de tilfælde, der er nævnt i § 771, stk. 2.

§ 778. Varetægtsarrestanternes klager over fængselspersonalets adfærd indgives til vedkommende fængselsinspektør (arrestinspektør) eller til Direktoratet for Kriminalforsorgen. Har klageren ikke fået medhold, eller er der ikke truffet endelig afgørelse inden 2 uger efter indgivelsen, kan klagen indbringes for retten på det sted, hvor varetægtsfængslet (arresthuset) er beliggende.

Stk. 2. Retten kan afvise at iværksætte en undersøgelse, hvis klagen findes åbenbart grundløs, hvis den angår forhold af uvæsentlig betydning, eller hvis den indgives mere end 4 uger efter, at det forhold, som klagen angår, har fundet sted. Rettens undersøgelse foretages i overensstemmelse med reglerne i § 1019 b, § 1019 e, stk. 1, og stk. 3-5, § 1019 f, stk. 2, og § 1019 g. Dommeren træffer bestemmelse om afhøring af klageren, indklagede og vidner samt om tilvejebringelse af udtalelser fra sagkyndige og af andre bevismidler.

Stk. 3. Når undersøgelsen er afsluttet, afgiver retten en redegørelse herfor, som sendes til klageren, til den, klagen angår, og til fængselsinspektøren (arrestinspektøren) samt til Direktoratet for Kriminalforsorgen.

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen <http://www.jm.dk/publikationer/bet1358>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Kapitel 1

Indledning

1.1. Udvalgets kommissorium, hidtidige arbejde og sammensætning

Strafferetsplejeudvalget blev nedsat den 16. januar 1968 med den opgave at gennemgå den del af retsplejelovens regler om strafferetsplejen, der vedrører tidsrummet forud for tiltalens rejsning og forberedelsen af domsforhandlingen.

I overensstemmelse med sit kommissorium har udvalget i en række betænkninger beskæftiget sig med den del af straffeprocessen, der også betegnes efterforskningsstadiet, herunder ikke mindst de såkaldte straffeprocessuelle tvangsmidler.

Udvalgets arbejde har omfattet en gennemgang og revision af spørgsmål og emner, som allerede var reguleret i retsplejeloven, da udvalget blev nedsat. I forbindelse hermed og i visse tilfælde efter særskilt anmodning fra Justitsministeriet har udvalget også behandlet en række spørgsmål og emner, som ikke tidligere har været lovreguleret.

Strafferetsplejeudvalget har tidligere afgivet 12 betænkninger, senest betænkning nr. 1298/1995 om fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation.

Med afgivelsen af betænkning nr. 1298/1995 har Strafferetsplejeudvalget for så vidt afsluttet sin opgave med gennemgang og revision af den førnævnte del af retsplejelovens regler om strafferetsplejen.

1.2. Særlig om udvalgets arbejde med spørgsmålet om isolation af varetægtsarrestanter

Ved skrivelse af 15. november 1982 anmodede Justitsministeriet udvalget om en udtalelse vedrørende spørgsmålet om isolation af varetægtsarrestanter.

Om baggrunden for denne anmodning fremgår det af Justitsministeriets skrivelse, at spørgsmålet om ændringer af retsplejelovens regler om isolation havde været drøftet i Folketinget den 28. oktober 1982, og at der under denne drøftelse havde været bred tilslutning til et ønske om gennem lovændringer at begrænse anvendelsen af isolation.

Strafferetsplejeudvalget blev på denne baggrund anmodet om en udtalelse om spørgsmålet om ændring af retsplejeloven med henblik på at begrænse anvendelsen af isolation, og udvalget blev i den forbindelse anmodet om at udarbejde udkast til nye regler i retsplejeloven.

Med betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter afgav Strafferetsplejeudvalget sin udtalelse med udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven. Udvalget bemærkede samtidig, at man på grund af den tidsramme, der var tilmålt udvalget til behandlingen af spørgsmålet, ikke havde haft mulighed for at foretage alle de undersøgelser, der var ønskelige. Dette gjaldt navnlig visse lægelige og statistiske undersøgelser samt undersøgelser af retstilstanden i andre europæiske lande end de nordiske.

Ved lov nr. 299 af 6. juni 1984 blev der gennemført ændringer i retsplejelovens regler om isolation af varetægtsarrestanter på grundlag af Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 975/1983.

Under behandlingen af et privat lovforslag den 11. april 1989 om ændring af retsplejeloven (Isolation) drøftede Folketinget spørgsmålet om en ændring af isolationsbestemmelserne fra 1984. Under forhandlingerne var der almindelig tilslutning til et forslag fra den daværende justitsminister H.P. Clausen om, at reglerne om isolation på ny blev forelagt for Strafferetsplejeudvalget, jf. Folketingstidende 1988-89, forhandlingerne, sp. 8551-8572.

På denne baggrund anmodede Justitsministeriet ved skrivelse af 18. maj 1989 Strafferetsplejeudvalget om at foretage en gennemgang og vurdering af de gældende bestemmelser om isolationsanbringelse, herunder i lyset af de indvundne erfaringer siden lovændringen i 1984, og i givet fald udarbejde udkast til nye regler herom i retsplejeloven.

Udvalget blev i den forbindelse anmodet om at indhente oplysninger om retstilstanden på området i andre lande, idet spørgsmål herom var indgået i drøftelserne i Folketinget.

Udvalgets indledende drøftelser drejede sig om, hvorvidt udvalget på et tilstrækkeligt fyldestgørende grundlag kunne vurdere behovet for lovændringer på området, uden at der blev foretaget en egentlig videnskabelig undersøgelse af de eventuelle psykiske skadevirkninger af isolationsanbringelse under varetægtsfængsling.

Resultatet af disse drøftelser blev, at der i udvalget var enighed om, at der burde iværksættes en sådan videnskabelig undersøgelse, for at udvalget på et tilstrækkeligt fyldestgørende grundlag kan være i stand til at vurdere behovet for lovændringer på området. Der var samtidig enighed om, at behandlingen af kommissoriet i øvrigt - bortset fra arbejdet med en allerede påbegyndt indsamling af oplysninger om retstilstanden vedrørende isolationsanbringelse i en række andre europæiske lande - blev stillet i bero i udvalget, til forskningsresultaterne kendes.

Justitsministeriet tiltrådte Strafferetsplejeudvalgets opfattelse og underrettede ved skrivelse af 23. april 1990 Folketingets Retsudvalg herom.

Den 17. september 1990 meddelte Folketingets Retsudvalg sin tilslutning til, at der blev iværksat en undersøgelse som foreslået, og Strafferetsplejeudvalget tog herefter initiativ hertil.

Undersøgelsen blev opdelt i to principielt forskellige dele. En forløbsundersøgelse, hvis formål var at vurdere de psykiske helbredsfunktioner under forløbet af varetægtsfængsling, og en indlæggelsesundersøgelse, hvis formål var at vurdere indlæggelsesrisikoen for varetægtsarrestanter i isolation og ikke-isolation. Endvidere planlagdes en efterundersøgelse til belysning af længerevarende eller sent opståede skader.

Første del af undersøgelsen blev afsluttet med afgivelsen i maj 1994 af rapporten "Isolationsundersøgelsen - Varetægtsfængsling og psykisk helbred". Efterundersøgelsen er afsluttet i januar 1997 med afgivelsen af rapporten "Efterundersøgelsen - en opfølgingsundersøgelse af danske varetægtsarrestanter"

I rapporten fra 1994 er undersøgelsens konklusion sammenfattet således:

"Undersøgelsen viser, at den psykiske helbredstilstand for ikke-isolerede bedres under forløbet af varetægtsfængslingen. De isolerede forbliver uændrede i den periode, de er isolerede, men også deres belastningsgrad reduceres ved overgang fra isolation til ikke-isolation. De isolerede har større sandsynlighed for at udvikle psykiske forstyrrelser og større sandsynlighed for overførsel til fængselshospital af psykisk årsag end de ikke-isolerede. Inden for de undersøgte tidsrammer var den psykiske helbredstilstand blandt de isolerede uafhængig af varigheden af isolation. Belastningen ved isolation er generelt ikke af en sådan karakter, at det medfører forstyrrelser i kognitive funktioner som fx. koncentrationsevne, hukommelse m.v.

Samlet viser undersøgelsen, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred."

Rapporten om efterundersøgelsen fra 1997 indeholder følgende samlede konklusion af undersøgelserne:

"Samlet - dvs. på grundlag af grund- og efterundersøgelsen - må det herefter konkluderes, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske

helbred.

Det må på den baggrund lægeligt og psykologisk anbefales, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation."

Uafhængigt af gennemførelsen af isolationsundersøgelsen har Strafferetsplejeudvalget som nævnt indhentet materiale om retstilstanden vedrørende isolation i en række andre europæiske lande. Udvalget har indhentet oplysninger fra følgende 15 lande: Norge, Sverige, Finland, Island, Tyskland, Holland, Belgien, Frankrig, Schweiz, Italien, Grækenland, Spanien, Portugal, England og Irland. Oplysningerne dannede baggrund for udvalgets betænkning nr. 1219/1991 om isolationsfængsling i andre europæiske lande. I betænkningen sammenfattes udvalgets vurdering af undersøgelsens resultater således:

"Indledningsvis påpeges, at en undersøgelse af denne art giver anledning til en række vanskeligheder, og det påpeges navnlig, at det er vigtigt at se det enkelte straffeprocessuelle indgreb, som f.eks. isolation, i den større sammenhæng, hvori det forekommer.

Udvalget konstaterer, at de gældende danske regler om isolation af hensyn til efterforskningen ikke kan siges at adskille sig fundamentalt fra reglerne i andre europæiske lande. De danske betingelser for isolationsfængsling er heller ikke lempeligere end generelt i Europa. Tværtimod kan betingelserne for iværksættelse af isolation formentlig henregnes blandt de strengeste.

De forskelle, der består navnlig i forhold til de romanske og angelsaksiske lande, og først og fremmest i henseende til anvendelsen af isolationsfængsling, beror efter udvalgets opfattelse i det væsentlige på generelle forskelle mellem retssystemerne, f.eks. brugen af undersøgelsesdommere i en række lande. Der er som følge heraf ikke grundlag for direkte sammenligninger.

Udvalgets undersøgelse giver derfor ikke i sig selv udvalget anledning til at foreslå ændringer af de gældende danske isolationsregler."

Med afgivelsen af denne betænkning afslutter Strafferetsplejeudvalget sit arbejde med den fornyede gennemgang og vurdering af de gældende bestemmelser om isolationsanbringelse af varetægtsarrestanter. Under arbejdet med betænkningen har udvalget holdt 17 møder, heraf 3 møder med de forskere, der har stået for den videnskabelige undersøgelse af de psykiske skadevirkninger af varetægtsfængsling i isolation, ligesom udvalget har indhentet forskelligt statistisk materiale til belysning af udviklingen i brugen af isolationsfængsling.

Ved afgivelsen af betænkningen havde udvalget følgende sammensætning:

Landsretspræsident Bjarne Christensen (formand)

Politimester Jørgen Ilum

Advokat Søren Søltøft Madsen

Kontorchef Jens Kruse Mikkelsen

Administrerende dommer Bjarne Pedersen

Vicepolitimester Jakob Skov

Professor, dr. jur. Eva Smith

Advokat Merethe Stagetorn

Statsadvokat Lars Stevnsborg

Hvervet som sekretær for udvalget har under udarbejdelsen af denne betænkning været varetaget af dommerfuldmægtig Britt Falster Klitgaard. Tekstbehandling m.v. er udført af kontorfuldmægtig Bente Saxkjær.

1.3. Resumé

Betænkningen omhandler isolation af varetægtsarrestanter efter rettens bestemmelse.

I betænkningen foreslås en ændring af de gældende regler om isolation i retsplejelovens §§ 770 a-770 c. I tilknytning hertil foreslås en ændring af retsplejelovens § 747 om afholdelse af bevisførelse før domsforhandlingen og af retsplejelovens § 775 om bemyndigelsen til fastsættelse af administrative regler for behandling af varetægtsarrestanter. Endelig foreslås en ændring af straffelovens § 86 om fradrag i idømt straf for den tid, hvori den dømte har været varetægtsfængslet.

Udvalget har ikke været enig på alle punkter, men der er enighed om, at hovedsigtet med at foreslå et ændret regelsæt er at opnå en væsentlig begrænsning i brugen af isolation. Forslagenes samlede virkning på antallet af fremtidige anbringelser i isolation og varigheden af disse anbringelser vil imidlertid afhænge også af andre forhold end gennemførelsen af udvalgets forslag, herunder navnlig udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter.

I *kapitel 1* omtales udvalgets kommissorium, hidtidige arbejde og sammensætning.

I *kapitel 2* behandles isolation som begreb. Forskellen mellem fuldstændig og delvis isolation forklares, og emnet for betænkningen afgrænses i forhold til andre former for enrumsanbringelser af varetægtsarrestanter.

Kapitel 3 indeholder en samlet beskrivelse af gældende ret vedrørende varetægtsfængsling i isolation og giver samtidig en kort oversigt over de tilsvarende regler i Sverige og Norge.

Kapitel 4 beskriver den faktiske anvendelse af isolation, herunder regler og praksis for behandling af isolerede og ikke-isolerede varetægtsarrestanter i arresthuse, arrestafdelinger og Københavns Fængsler. I kapitlet er medtaget statistiske oplysninger vedrørende brugen af isolation, og resultaterne af en af udvalget gennemført spørgeskemaundersøgelse med henblik på at opnå et billede af den nuværende anvendelse af isolation fordelt på kriminalitetstyper beskrives.

Kapitel 5 omhandler isolationsundersøgelsen, der er et videnskabeligt forskningsprojekt iværksat i 1990 med det formål at afdække eventuelle psykiske helbredsforstyrrelser som følge af varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation. Forskningsprojektet blev afsluttet med afgivelsen af to rapporter. "Isolationsundersøgelsen - varetægtsfængsling og psykisk helbred", der udkom i maj 1994 og "Efterundersøgelsen - en opfølgingsundersøgelse af danske varetægtsarrestanter", der udkom i januar 1997.

I *kapitel 6* omtales hensynet til strafforfølgning, der er det eneste hensyn, der kan tale for brug af den form for isolation, der er emnet for denne betænkning.

I *kapitel 7* omtales de forhold, der taler for, at man undlader eller begrænser brugen af isolation, herunder resultatet af isolationsundersøgelsen samt anbefalinger fra FN's og Europarådets Torturkomitéer.

Udvalgets samlede afvejning af de forhold, der taler henholdsvis for og imod brug af isolation, er beskrevet i *kapitel 8*. Kapitel 8 indeholder samtidig udvalgets overvejelser og forslag om ændrede regler vedrørende isolation.

Kapitlet indeholder forslag til en præcisering og skærpelse af retsplejelovens betingelser for iværksættelse og opretholdelse af isolation, herunder regler, der indebærer større krav til retternes begrundelse for isolation og øget adgang til mundtlig behandling af kæremål om isolation.

Med hensyn til tidsbegrænsninger for isolation foreslår udvalget en regulering, hvor der sondres mellem (1) sager, hvor sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år, (2) sager, hvor sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller mere men ikke fængsel i 6 år og (3) sager, hvor sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller mere. I tilfældegruppe (1) foreslår udvalget en nedsættelse af den gældende tidsbegrænsning for isolation fra 8 uger til 4 uger. I tilfældegruppe (2) foreslår udvalget, den gældende tidsbegrænsning på 8 uger fastholdes. I tilfældegruppe (3), hvor der i dag ikke gælder nogen absolut tidsbegrænsning, foreslår udvalgets *flertal* en normalgrænse på 4 måneder, der kun må overskrides, hvis afgørende hensyn til sagens forfølgning gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret. Udvalgets *mindretal* foreslår for tilfældegruppe (3) en absolut tidsmæssig begrænsning på 4 måneder.

Udvalgets forslag indebærer samtidig, at den særlige regulering i retsplejeloven af varetægtsfængsling i isolation alene skal finde anvendelse i de situationer, hvor der træffes bestemmelse om, at den varetægtsfængslede er udelukket fra fællesskab med alle andre indsatte (fuldstændig isolation). Delvis isolation vil herefter kunne iværksættes efter politiets beslutning, og beskyttelse mod dette indgreb vil være indeholdt i den almindelige regel i retsplejelovens § 773 om domstolsprøvelse af spørgsmål om begrænsninger i arrestantens rettigheder.

Udvalget foreslår i øvrigt en ændret formulering af retsplejelovens § 747 med det formål at udvide adgangen til at afhøre sigtede og vidner i retten forud for domsforhandlingen (anteciperet bevisførelse) med det sigte at muliggøre ophævelse af isolation efter en sådan bevissikring. Bestemmelsen skal - til forskel fra den gældende bestemmelse - kunne anvendes også efter begæring af anklagemyndigheden.

Udvalget foreslår endvidere, at der indføres ændrede administrative regler for behandlingen af de arrestanter, der er anbragt i isolation, så de negative virkninger, der er forbundet med isolationsanbringelse, søges imødegået.

Endelig foreslår udvalgets *flertal*, at der gennemføres ændrede regler om afkortning i den idømte frihedsstraf for den tid, domfældte har været varetægtsfængslet, således at der gives en særlig kompensation, hvis varetægtsfængslingen er sket i isolation.

Kapitel 9 indeholder udvalgets lovudkast med bemærkninger.

København, juni 1998

Bjarne Christensen (formand)

Jens Kruse Mikkelsen

Eva Smith

Jørgen Ilum

Bjarne Pedersen

Merethe Stagetorn

Søren Søltoft Madsen

Jakob Skov

Lars Stevnsborg

Britt Falster Klitgaard

[\[Forside\]](#) [\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Top\]](#) [\[Næste dokument\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Kapitel 2

Begrebet "isolation"

2.1. Fuldstændig / delvis isolation

Isolation af varetægtsarrestanter kan efter loven ske helt (fuldstændigt) eller delvis. Ved fuldstændig isolation er der truffet bestemmelse om, at varetægtsarrestanten skal afskæres fra samvær med alle andre indsatte i varetægtsfængslet. Ved delvis isolation er der truffet bestemmelse om, at varetægtsarrestanten ikke må have samvær med bestemte, angivne andre indsatte.

I denne betænkning betegner ordet "isolation" ved beskrivelser af gældende ret, at en varetægtsarrestant helt eller delvis udelukkes fra samvær med andre indsatte, jf. retsplejelovens § 770 a.

I udvalgets forslag til den fremtidige lovregulering af adgangen til at træffe beslutning om isolation af varetægtsarrestanter foreslås, at den særlige regulering i retsplejeloven af varetægtsfængsling i isolation alene skal finde anvendelse i den situation, hvor der er spørgsmål om udelukkelse af arrestanter fra fællesskab med alle andre indsatte (fuldstændig isolation). Der henvises herom til kapitel 8, afsnit 8.2. Ved beskrivelsen af udvalgets overvejelser, i lovudkastet og i bemærkningerne hertil betegner ordet "isolation" derfor kun den situation, hvor der er spørgsmål om, at arrestanten skal afskæres fra samvær med alle andre indsatte (fuldstændig isolation).

En bestemmelse om fuldstændig isolation er ikke i sig selv til hinder for, at varetægtsarrestanten med politiets tilladelse har samvær med en eller flere bestemt udpegede indsatte, f.eks. sådanne som selv er isolerede i en anden sag, og som derfor ikke i deres isolationsperiode kan bistå den sigtede med at viderebringe meddelelser til vidner eller medsigtede.

2.2. Afgrænsning af emnet

Efter gældende ret kan isolation af varetægtsarrestanter ske enten af hensyn til opklaringen og pådømmelsen af den lovovertrædelse, for hvilken varetægtsarrestanten er sigtet, eller af hensyn til ordenen og sikkerheden i fængslet (arresthuset), f.eks. for at føre byggeri undvigelse eller voldsom adfærd, for at hindre fortsat strafbar virksomhed, herunder brug af euforiserende stoffer, eller grov eller gentagen utilladelig adfærd, som gør fortsat ophold i fællesskab åbenbart uforvarligt.

2.2.1. Bestemmelse om enrumsanbringelse (isolation) af varetægtsarrestanter af hensyn til ordenen og sikkerheden i fængslet træffes af fængselsmyndighederne på grundlag af bekendtgørelse nr. 491 af 12. september 1978 om ophold i varetægtsfængsel som ændret ved bekendtgørelse nr. 615 af 12. december 1980 og bekendtgørelse nr. 457 af 9. juni 1995 (varetægtsbekendtgørelsen), jf. retsplejelovens §§ 776 og 770, stk. 1. Isolation af varetægtsarrestanter af denne årsag falder uden for emnet i denne betænkning. Det samme gælder de - sjældne - tilfælde, hvor bygningsmæssige eller lignende forhold i arresten måtte være til hinder for en varetægtsarrestants adgang til fællesskab med andre indsatte, jf. UfR 1982.616 H, hvor en isolation ansås for ophørt ved anklagemyndighedens tilkendegivelse herom i et retsmøde og efterfølgende meddelelse til fængslet, uanset at arrestanten på grund af pladmangel i fængslet først blev flyttet fra isolationsafdeling til fællesskabsafdeling efter yderligere tre dage. Uden for emnet i denne betænkning falder også isolation i forbindelse med ikendelse af disciplinærstraf i form af strafcelle.

I nogle tilfælde anbringes arrestanter og straffasonere efter eget ønske i isolation, idet de pågældende ikke ønsker kontakt med medindsatte (selvvalgt isolation). Anbringelse af indsatte i isolation efter eget ønske falder uden for emnet i denne betænkning.

2.2.2. Betænkningen beskæftiger sig i det følgende kun med isolation, der finder sted med hjemmel i retsplejelovens §§ 770 a-770 c, og som er begrundet i hensynet til opklaringen og pådømmelsen af den lovovertrædelse, for hvilken varetægtsarrestanten er sigtet. Denne isolation tilsigter at forhindre, at den sigtede - trods varetægtsfængslingen - "kolluderer" (eller udøver "kollusion"), dvs. retsstridigt modvirker eller vanskeliggør opklaringen og forfølgningen i sagen, f.eks. ved at true vidner, ved at træffe aftaler om urigtige forklaringer med vidner eller medsigtede, ved at advare eller påvirke andre eller ved at få dem til at fjerne spor og lignende.

Isolation efter retsplejelovens §§ 770 a-770 c forudsætter, at sigtede er varetægtsfængslet. Uden for emnet for denne betænkning falder derfor spørgsmålet om isolation under anholdelse, herunder i forbindelse med en anholdelse, der efter rettens beslutning opretholdes i indtil 3 x 24 timer efter afslutningen af det første retsmøde, jf. herved retsplejelovens § 760, stk. 4 og 5.

2.2.3. Undertiden er det af hensyn til opklaringen og pådømmelsen af sagen påkrævet at undergive en varetægtsarrestant andre restriktioner end isolation. Der kan således pålægges brevcensur og gives forbud mod ukontrolleret besøg, eventuelt fuldstændigt forbud mod besøg af bestemte personer, jf. retsplejelovens §§ 771 og 772. Undtagelsesvis kan der blive tale om forbud mod at se tv, høre radio eller læse avis, hvis der i disse medier fremkommer oplysninger om sagen, jf. retsplejelovens § 773. Uanset at de nævnte restriktioner normalt har samme formål som den isolation, der omhandles i denne betænkning, omfattes de dog ikke af begrebet isolation.

Der er ikke nødvendigvis sammenfald mellem de tilfælde, hvor der anvendes isolation, og de tilfælde, hvor der anvendes besøgskontrol og brevcensur m.v. I de tilfælde, hvor retten har truffet beslutning om anbringelse i isolation, vil politiet imidlertid næsten undtagelsesfrit beslutte samtidig også at anvende besøgskontrol og brevcensur af hensyn til sagens opklaring og pådømmelse. Anvendelsen af brevcensur, besøgskontrol og andre lignende restriktioner kan udgøre en yderligere belastning for en isoleret varetægtsarrestant og har derfor betydning ved vurderingen af de ulemper for den sigtede, som isolationen er forbundet med.

[\[Forside\]](#) [\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Top\]](#) [\[Forrige dokument\]](#) [\[Næste dokument\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1358 om varetægtsfængsling i isolation

Kapitel 3 Gældende regler

[\[Forside\]](#) [\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Gå til bund\]](#) [\[Forrige dokument\]](#) [\[Næste dokument\]](#)

Kapitel 3

Gældende regler

3.1. Indledning

Dette kapitel indeholder en samlet beskrivelse af gældende ret vedrørende varetægtsfængsling i isolation. Oplysninger om gældende ret er endvidere indeholdt i kapitel 8 i forbindelse med udvalgets overvejelser vedrørende de enkelte spørgsmål.

3.2. Materielle betingelser

De materielle betingelser for isolation findes i retsplejelovens §§ 770 a og 770 b.

Retsplejelovens § 770 a, stk. 1, opregner to materielle betingelser, som gælder både for fuldstændig og for delvis isolation.

For det første kræves, at sigtede er varetægtsfængslet, og at varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, hvorefter der efter sagens omstændigheder er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre, jf. retsplejelovens § 770 a, stk. 1, nr. 1.

Allerede af kravet om varetægtsfængsling følger, at der skal være begrundet mistanke om, at sigtede har begået en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale og efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, jf. retsplejelovens § 762, stk. 1. Endvidere må lovovertrædelsen efter en konkret vurdering ikke ventes alene at ville medføre straf af bøde eller hæfte, ligesom frihedsberøvelsen ikke må stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig, jf. retsplejelovens § 762, stk. 3.

Den anden betingelse i retsplejelovens § 770 a, stk. 1, for anvendelse af isolation er, at varetægtsfængslingens øjemed gør isolationen påkrævet, herunder for at hindre sigtede i gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre. Der kræves altså en særlig isolationsgrund, som også skal være til stede, idet fængslingsgrunden i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, ikke alene kan begrunde isolation. Varetægtsfængslingens øjemed skal i det enkelte tilfælde kræve - ikke blot at den sigtede fængsles - men yderligere, at fængslingen finder sted i isolation.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 770 b opstiller et særligt proportionalitetskrav for iværksættelse og opretholdelse af isolation. Kravet gælder ved siden af det almindelige proportionalitetskrav i retsplejelovens § 762, stk. 3, der angår selve varetægtsfængslingen.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 770 b fastsætter således, at isolation ikke må iværksættes eller fortsættes, såfremt formålet hermed kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, eller såfremt indgrebet står i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, der kan ventes, hvis sigtede findes skyldig. Ved afgørelser om isolation skal endvidere tages hensyn til den særlige belastning, indgrebet kan medføre for sigtede på grund af dennes unge alder eller fysiske eller psykiske svagelighed.

Det særlige proportionalitetskrav gælder både for den fuldstændige og den delvise isolation. Kravet ved iværksættelse eller fortsættelse af en fuldstændig isolation er imidlertid højere end det tilsvarende krav for iværksættelse eller fortsættelse af en delvis isolation, idet en fuldstændig isolation er en mere indgribende foranstaltning.

Det særlige proportionalitetskrav indebærer, at isolation ikke må finde sted, hvis hensynet til varetægtsfængslingens øjemed må anses for tilstrækkeligt varetaget gennem mindre indgribende foranstaltninger, såsom delvis isolation, placering af flere sigtede i forskellige arresthuse, brev- og besøgskontrol samt andre begrænsninger af arrestantens rettigheder, jf. retsplejelovens §§ 771-773.

Endvidere kræves en nøje afvejning af, om isolation efter sagens omstændigheder er et rimeligt indgreb. I denne afvejning indgår på den ene side de ulemper og risici for skader, som indgrebet medfører for den varetægtsfængslede. På den anden side indgår i afvejningen kriminalitetens grovhed og arten og omfanget af de skader for opklaringen, som sigtede må antages at ville og kunne forårsage ved sin kollusion, hvis den pågældende ikke isoleres.

Det følger endvidere af det særlige proportionalitetskrav, at jo længere isolationen har varet, jo større krav må der stilles med hensyn til sagens betydning, den forventede retsfølge og isolationens nødvendighed for efterforskningen.

Endelig bemærkes, at bestemmelsens formulering forudsætter, at der ved afgørelser om iværksættelse og opretholdelse af isolation lægges betydelig vægt på de konkrete forhold, herunder oplysninger om sigtedes fysiske og psykiske helbredstilstand.

3.2.1. Tidsmæssige begrænsninger

Retsplejelovens § 770 a, stk. 2, indeholder en bestemmelse om en absolut tidsmæssig begrænsning for anvendelsen af isolation, når sigtelsen angår en lovovertrædelse med en strafferamme på mindre end fængsel i 6 år. Bestemmelsen angår kun fuldstændig isolation.

Bestemmelsen indebærer, at fuldstændig isolation ikke må finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger. Isolationen skal således bringes til ophør ved udløbet af 8 ugers fristen, uanset om efterforskningen måtte være afsluttet, og uanset om nye sigtelser først har kunnet rejses i løbet af denne periode.

Bestemmelsen er for så vidt ikke til hinder for, at en person, der har siddet i isolation i 8 uger og derefter udtages af isolationen, på ny sættes i isolation, fordi der fremkommer nye forhold. Man bør dog være opmærksom på, at der ikke herved sker en omgåelse af reglen i retsplejelovens § 770 a, stk. 2. Men også selv om de mellemkommende perioder måtte være af lidt længere varighed, vil proportionalitetsgrundsætningen kunne tale imod en sådan fremgangsmåde.

Tidsbegrænsningen på 8 uger finder som nævnt ikke anvendelse, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover. Dette gælder også tilfælde, hvor sigtelsen vedrørende et sådant forhold først rejses i løbet af 8 ugers perioden.

I de tilfælde, hvor sigtelsen angår en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, er der ingen tidsmæssig overgrænse for isolationens opretholdelse. En begrænsning af længerevarende isolation i en sådan sag vil imidlertid kunne følge dels af proportionalitetskravet i retsplejelovens § 770 b dels af en anvendelse af bestemmelsen i retsplejelovens § 747, stk. 2, om anteciperet bevisførelse. Om sidstnævnte bestemmelse henvises til afsnit 3.4. nedenfor.

For så vidt angår delvis isolation er der ikke nogen absolut tidsmæssig grænse for opretholdelsen. Også i dette tilfælde vil en begrænsning imidlertid i det konkrete tilfælde kunne følge af proportionalitetskravet i retsplejelovens § 770 b.

3.2.2. Ophævelse

Politiet er - på samme måde som med hensyn til anholdelse og varetægtsfængsling - både berettiget og forpligtet til på egen hånd at bringe isolationen til ophør, når denne ikke længere er påkrævet.

Isolutionsfængsling skal ophæves, om fornødent ved rettens kendelse, når forfølgning opgives eller betingelserne for isolation ikke længere er til stede, jf. retsplejelovens § 770 c, jf. § 768, 1. pkt.

Finder retten, at undersøgelsen ikke fremmes med tilstrækkelig hurtighed, og at fortsat isolation ikke er rimelig, skal isolationen ligeledes ophæves, jf. retsplejelovens § 770 c, jf. § 768, 2. pkt.

3.3. Formelle regler

3.3.1. Kompetence, form, frister m.v.

Afgørelse om isolation træffes af retten. Afgørelsen træffes sædvanligvis i forbindelse med, at der tages stilling til varetægtsfængsling.

Afgørelsen træffes under efterforskningen af den byret, som efter værnetingsreglen i retsplejelovens § 694 er kompetent. Når tiltale er rejst, træffes afgørelsen af den ret, hvor tiltalen er rejst, herunder af landsretten i nævningsager i første instans. Under anke træffes afgørelsen af appelinstansen, jf. retsplejelovens § 770 c, jf. § 769, stk. 2.

Reglerne om behandling af spørgsmålet om isolation følger ligeledes i hovedsagen de samme processuelle regler som reglerne om behandling af spørgsmål om varetægtsfængsling, jf. henvisningen i retsplejelovens § 770 c, 1. pkt., til § 764, stk. 2-4, og §§ 766-769.

Henvisningen til retsplejelovens § 764, stk. 2-3, indebærer, at sigtede skal have lejlighed til at udtale sig om spørgsmålet om isolation, og at den sigtede skal have adgang til bistand af en forsvarer.

Henvisningen til retsplejelovens § 764, stk. 4, indebærer, at afgørelsen om isolation skal træffes ved kendelse, at afgørelsen derfor skal begrundes, og at begrundelsen skal angive de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for isolation er opfyldt.

Også reglerne om, at der skal fastsættes en frist for indgrebs varighed, gælder for isolation, jf. henvisningen til retsplejelovens § 767, stk. 1. Fristen skal fastsættes så kort som muligt, og den må ikke overstige 4 uger. Dog gælder som en særlig regel for isolation, at den første frist ved indgrebs iværksættelse ikke kan overstige 2 uger, jf. retsplejelovens § 770 c, 2. pkt.

3.3.2. Kære og omgørelse

Rettens afgørelse om isolation kan kæres til højere ret efter de almindelige regler om kære.

Kæremål vedrørende forlængelse af isolationsfristen, hvorved isolationen udstrækkes over 3 måneder, skal efter begæring behandles mundtligt, jf. henvisningen i retsplejelovens § 770 c, til retsplejelovens § 767, stk. 2. Når kæremål én gang har været behandlet mundtligt, afgør appelretten, om en senere begæring om mundtlig behandling skal imødekommes, jf. retsplejelovens § 767, stk. 2, 2. pkt.

Ved henvisningen i retsplejelovens § 770 c til § 766 fastslås i øvrigt, at kendelse om isolation til enhver tid kan omgøres af retten.

3.4. Anteciperet bevisførelse

I overensstemmelse med princippet om bevisumiddelbarhed finder bevisførelsen i straffesager som hovedregel sted for den dømmende ret under domsforhandlingen. En undtagelse fra denne hovedregel er bl.a. reglen i

retsplejelovens § 747, stk. 2, der giver mulighed for at afholde retsmøde med henblik på at sikre bevis inden domsforhandlingen med det formål at muliggøre ophævelsen af en fuldstændig isolation.

Anvendelse af retsplejelovens § 747, stk. 2, kræver, at den sigtede har været fuldstændig isoleret i et sammenhængende tidsrum på mere end tre måneder. Fuldstændig isolation i et sammenhængende tidsrum på mere end tre måneder kan efter retsplejelovens § 770 a, stk. 2, kun finde sted, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller mere, jf. ovenfor i afsnit 3.2.1.

Anvendelsen af retsplejelovens § 747, stk. 2, forudsætter endvidere en begæring fra forsvareren, og anteciperet bevisførelse i medfør af denne bestemmelse kan derfor ikke ske mod forswarets ønske. Derimod kan retten tillade anteciperet bevisførelse på begæring af anklagemyndigheden og mod forsvarerens ønske i medfør af retsplejelovens § 747, stk. 1, men da kun såfremt "det er påkrævet for at sikre bevis, som ellers må befrygtes at ville gå tabt, eller som ikke uden væsentlig ulempe eller forsinkelse vil kunne føres umiddelbart for den dømmende ret, eller når det må antages at være af betydning for efterforskningen eller af hensyn til en offentlig interesse".

Retsplejelovens § 747, stk. 2, er fakultativ, men det må forventes, at retten i almindelighed vil tillade bevisførelsen, medmindre særlige hensyn taler imod det. Det vil f.eks. kunne være tilfældet, hvis efterforskningen i komplicerede sager ikke i løbet af 3 måneders perioden har kunnet bringes så vidt, at et tilstrækkeligt materiale til brug ved til rettelæggelsen af bevisførelsen foreligger. Også retsplejemæssige hensyn vil kunne tale imod, f.eks. hvor det er af væsentlig betydning, at lægdommerne overværer den umiddelbare reaktion på stillede spørgsmål. Endvidere kan domsforhandling i sagen være så nært forestående, at anteciperet bevisførelse ikke bør ske. Bevisførelsen vil også kunne nægtes, hvor der ikke er rimelig udsigt til, at den vil kunne medføre ophævelse af isolationen. Endelig kan som eksempel på tilfælde, hvor bevisførelsen vil kunne nægtes, nævnes, at den fornødne bevisførelse er af uforholdsmæssigt stort omfang eller i øvrigt særlig besværlig, f.eks. hvor der skal indkaldes vidner fra udlandet.

Bestemmelsen indebærer, at retten efter bevisførelsens gennemførelse på begæring må tage stilling til spørgsmålet om ophævelse af isolationen, uanset at den frist, der er fastsat i medfør af retsplejelovens § 770 c, ikke er udløbet.

Præsidenten for Københavns Byret har oplyst over for udvalget, at bestemmelsen i retsplejelovens § 747, stk. 2, kun sjældent er påberåbt og anvendt direkte i praksis ved Københavns Byret. Der foretages imidlertid ikke sjældent indenretlige afhøringer med henblik på sikring af bevis og udtagelse af isolation efter begæring af politiet. Opfordringen hertil er ofte fremkommet fra forsvarerne, men retsplejelovens § 747, stk. 2, bliver ved denne fremgangsmåde ikke anvendt direkte.

3.5. Sverige

Lovgivningen i Sverige om varetægtsfængsling er senest ændret i 1998 med virkning fra den 1. januar 1999.

Afgørelse om varetægtsfængsling træffes af retten ved kendelse.

Når retten træffer beslutning om varetægtsfængsling fastsættes samtidig en tidsfrist, inden hvilken tiltale skal rejses. Tidsfristen må ikke være længere end nødvendigt, men hvis tidsfristen viser sig at være for kort, kan retten forlænge denne. Hvis tiltale ikke rejses inden 2 uger, skal retten, så længe den sigtede er varetægtsfængslet, og tiltale endnu ikke er rejst, med højst 2 ugers mellemrum holde retsmøder om spørgsmålet om forlængelse af varetægtsfængslingen.

Når tiltale rejses, skal domsforhandlingen, hvis den pågældende er varetægtsfængslet, som hovedregel afholdes inden én uge efter tiltalerejsning.

I forbindelse med en afgørelse om varetægtsfængsling kan retten tillade, at varetægtsarrestantens kontakt med omverdenen begrænses, hvis der er risiko for, at varetægtsarrestanten unddrager beviser eller på anden måde modvirker sagens efterforskning. Rettens afgørelse kan indbringes for højere ret.

Rettens tilladelse til at foretage begrænsninger i arrestantens adgang til kontakt med omverdenen er generel.

Det er anklagemyndigheden, der beslutter, hvilke konkrete begrænsninger arrestanten skal undergives, herunder begrænsninger i adgangen til fællesskab med andre indsatte samt adgangen til besøg og brevveksling. Arrestanten

kan begære domstolsprøvelse af anklagemyndighedens beslutninger om konkrete begrænsninger, men spørgsmålet kan kun prøves i én instans.

Det kan også administrativt besluttes, at underkaste en varetægtsfængslet restriktioner, hvis dette findes nødvendigt ud fra et ordens- eller sikkerhedssynspunkt. En sådan beslutning træffes af Kriminalvårdsstyrelsen, og kan påklages til en administrativ domstol.

Der er ikke fastsat regler om længstetid med hensyn til udelukkelse fra fællesskab eller for forbud mod besøg og brevveksling.

Udgangspunktet ved varetægtsfængsling er, at der skal være mulighed for kontakt med andre indsatte, og at arrestanten ikke må underkastes mere omfattende restriktioner, end hvad formålet med fængslingen tilsiger, og orden og sikkerhed i fængslet kræver.

Der foreligger ikke umiddelbart anvendelige statistiske oplysninger om anvendelse af isolation og indskrænkninger i adgangen til besøg og brevveksling.

3.6. Norge

Lovgivningen i Norge om varetægtsfængsling er ikke ændret væsentligt siden Strafferetsplejeudvalget afgav betænkning nr. 1219/1991 om isolationsfængsling i andre europæiske lande.

Afgørelse om varetægtsfængsling træffes af retten ved kendelse.

Retten fastsætter samtidig en tidsfrist for fængslingen. Fristen skal være så kort som muligt og må normalt ikke overstige 4 uger. Fristen kan forlænges med 4 uger ad gangen, medmindre efterforskningens karakter eller andre særlige omstændigheder bevirker, at fornyet forhandling efter 4 uger ville være uden betydning. I så fald kan retten fastsætte en længere frist.

Er domsforhandling påbegyndt, når sigtede fængsles, eller når tidsfristen for varetægtsfængsling udløber, kan den pågældende holdes fængslet, indtil der afsiges dom i sagen. Varetægtsfængslingen fortsætter således i denne situation uden yderligere frist forlængelser, indtil domsforhandlingen er afsluttet, og dommen er afsagt. Det gælder dog fortsat, at tiltalte skal løslades, så snart retten eller anklagemyndigheden finder, at grundlaget for varetægtsfængslingen er bortfaldet.

En varetægtsarrestant må ikke undergives andre begrænsninger end de, der er nødvendige for at sikre fængslingens øjemed og opretholdelse af ro og orden i fængslet.

Afgørelser om, at en varetægtsarrestant ikke skal kunne modtage besøg eller udveksle breve, eller at besøg og brevveksling skal foregå under kontrol af politiet, træffes af retten ved kendelse, hvis afgørelsen er begrundet i hensynet til efterforskningen i sagen. Afgørelser om begrænsninger i adgangen til besøg og brevveksling af hensyn til ro og orden i fængslet træffes administrativt.

Udgangspunktet er, at en varetægtsarrestant skal have adgang til fællesskab med andre indsatte. Det gælder dog ikke, hvis retten har truffet bestemmelse om begrænsninger i den pågældendes adgang til at modtage besøg og udveksle breve. I sådanne tilfælde er arrestantens adgang til samvær med andre indsatte betinget af politiets samtykke.

Der er ikke fastsat regler om længstetid med hensyn til udelukkelse fra fællesskab eller for forbud mod besøg og brevveksling, når dette er begrundet i hensynet til efterforskningen.

Der foreligger ikke statistiske oplysninger om anvendelse af isolation og indskrænkninger i adgangen til besøg og brevveksling.

[\[Forside\]](#) [\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Top\]](#) [\[Forrige dokument\]](#) [\[Næste dokument\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Kapitel 4

Faktisk anvendelse af isolation

4.1. Antallet af isolationsfængslinger og varigheden heraf.

Udvalget har hos Direktoratet for Kriminalforsorgen indhentet følgende statistiske oplysninger for perioden 1983-1997 over antallet af afsluttede isolationsfængslinger fordelt efter varighed af isolationsanbringelsen.

Skema 1

	1-14 dage	15-29 dage	30-59 dage	60-119 dage	120-179 dage	180-270 dage	271+ dage	Ialt:	Gns.- lgd.
1983	1087	441	235	120	34	19		1936	...
1984	970	303	189	96	38	25		1621	...
1985	758	260	149	79	11	6		1263	...
1986	743	251	198	75	17	13		1297	...
1987	702	306	216	66	20	18		1328	...
1988	665	352	224	90	22	11	2	1366	26,9
1989	537	293	218	108	29	14	2	1201	30,8
1990	514	289	167	101	33	19	16	1139	35,6
1991	497	286	194	110	36	13	7	1143	33,4
1992	572	240	171	107	41	12	1	1144	30,6
1993	647	274	182	117	16	9	6	1251	28,6
1994	630	293	199	119	28	23	3	1295	31,3
1995	552	234	184	123	22	17	10	1142	33,1
1996	522	243	195	120	32	11	2	1125	33,1
1997	466	274	170	136	31	11	8	1096	34,5
Kilde: Kvartalsindberetninger over afsluttede enrumsanbringelser efter rettens bestemmelse 1983-1997.									

Ligeledes hos Direktoratet for Kriminalforsorgens har udvalget indhentet følgende statistiske oplysninger for perioden 1983-1997 over antallet af varetægtsfængslede pr. år og over antallet og andelen af arrestanter, der er isoleret efter rettens bestemmelse.

Skema 2

År:	Antal varetægtsfængslinger	Antal afsluttede isolationsfængslinger	Isolationsfængslede i % af varetægtsfængslinger

1983	5485	1936	35,3
1984	5164	1621	31,4
1985	4902	1263	25,8
1986	5074	1297	25,6
1987	5512	1328	24,1
1988	5989	1366	22,8
1989	5665	1201	21,2
1990	5296	1139	21,5
1991	5620	1143	20,3
1992	6017	1144	19,0
1993	6407	1251	19,5
1994	6127	1295	21,1
1995	5681	1142	20,1
1996	6410	1125	17,6
1997	6821	1096	16,1

Kilde: Politiets og Kriminalforsorgens årsberetninger.

De statistiske oplysninger viser, at antallet af varetægtsarrestanter i de senere år er steget, mens antallet og andelen af arrestanter, der anbringes i isolation, er faldet i samme periode. Afsluttede isolationsfængslinger fordelt efter varigheden af isolationsanbringelsen viser en svag stigning i de senere år for så vidt angår den gennemsnitlige længde af isolationsfængslingerne.

Som det fremgår af skema 1, blev i 1997 i alt 1096 varetægtsarrestanter udtaget af isolation efter en gennemsnitlig isolationsperiode på 34,5 dage. Varigheden af de enkelte anbringelser i isolation var fordelt som følger:

740 anbringelser i isolation, eller 68 pct. af det samlede antal, blev afsluttet inden for 29 dage.

170 anbringelser i isolation varede mellem 1 og 2 måneder. Dvs., at i alt 83 pct. af det samlede antal anbringelser i isolation blev afsluttet inden for 2 måneder.

136 anbringelser i isolation varede mellem 2 og 4 måneder. Dvs., at i alt 95 pct. af det samlede antal anbringelser i isolation blev afsluttet inden for 4 måneder.

31 anbringelser i isolation varede mellem 4 og 6 måneder. Dvs., at mere end 98 pct. af det samlede antal anbringelser i isolation blev afsluttet inden for 6 måneder.

19 anbringelser i isolation, eller ca. 2 pct. af det samlede antal anbringelser i isolation, varede mere end 6 måneder.

8 anbringelser i isolation, eller knapt 1 pct. af det samlede antal anbringelser i isolation, varede mere end 9 måneder.

4.2. Anvendelse af isolation fordelt på kriminalitetstyper

4.2.1. Direktoratet for Kriminalforsorgens statistikker indeholder ikke oplysninger om, hvilke kriminalitetstyper de isolationsfængslede varetægtsarrestanter er sigtet for.

I Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter er på side 93 medtaget en tabel, der viser fordelingen af isolerede varetægtsarrestanter på nogle hovedforbrydelser. Oplysningerne vedrører 6 udvalgte dage i perioden 1979-1982. Oplysningerne er medtaget i denne betænkning som bilag 5.

4.2.2. Med henblik på at opnå et billede af den nuværende anvendelse af isolationsfængsling fordelt på

kriminalitetstyper har udvalget gennemført en spørgeskemaundersøgelse, jf. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 1. juli 1996, der er medtaget i betænkningen som bilag 6.

4.2.2.1. Samtlige politikredse i landet blev ved undersøgelsen for det første anmodet om på tre bestemte dage at registrere antallet af isolationsfængslede varetægtsarrestanter i politikredsen fordelt på forskellige kriminalitetstyper.

Det bemærkes, at Københavns Politi har foretaget registrering på andre datoer end de øvrige politikredse i landet.

De modtagne svar - bortset fra svar modtaget fra Københavns politi - er gengivet i følgende skema A.

SKEMA A				
Antallet af isolationsfængslede varetægtsarrestanter uden for København fordelt på kriminalitetstyper:				
Kriminalitetstype:	01.08.96	01.09.96	01.10.96	Gns.- andel i %
Narkotikakriminalitet	41	51	55	63
Manddrab	5	10	8	10
Røveri	2	8	8	8
Anden berigelseskriminalitet	5	4	3	5
Våbenlov	0	1	10	5
Grov vold	2	3	5	4
Afpresning/frihedsberøvelse	3	4	0	3
Brandstiftelse	0	0	3	1
Spiritus-/cigaretindsmugling af grov karakter	0	1	1	1
Ulovlig tvang/vold/trusler	0	1	0	0
Isolationsfængslede varetægtsarrestanter i alt:	58	83	93	100

Skema A viser det samlede antal isolationsfængslede varetægtsarrestanter uden for Københavns politikreds henholdsvis den 1. august 1996, den 1. september 1996 og den 1. oktober 1996 fordelt på kriminalitetstyper. I sidste kolonne er noteret den gennemsnitlige andel af isolationsfængslede varetægtsarrestanter på de tre registreringsdage fordelt på kriminalitetstyper i procent af det samlede gennemsnitlige antal isolationsfængslede varetægtsarrestanter. Kriminalitetstyperne er opregnet efter den hyppighed, hvormed de er noteret, med den hyppigst forekommende kriminalitetstype først.

Det fremgår af skemaet, at langt den overvejende del - 63 pct. - af de isolationsfængslede varetægtsarrestanter var sigtet for narkotikakriminalitet. Ca. 10 pct. var sigtet for manddrab og knapt 10 pct. for røveri, der var de næsthyppigst forekommende kriminalitetstyper.

Undersøgelsen viste i øvrigt en nogenlunde jævn geografisk fordeling af de isolationsfængslede varetægtsarrestanter. Bortset fra politikreds nr. 2 (Frederiksberg), der i gennemsnit på de tre registreringsdage havde 8 personer isolationsfængslet, havde ingen af de andre politikredse registreret mere end gennemsnitlig 5 isolationsfængslede personer. 23 politikredse havde ingen isolationsfængslede varetægtsarrestanter på nogen af de tre registreringsdage.

De modtagne svar fra Københavns politi er gengivet i følgende skema AK.

SKEMA AK				
Antallet af isolationsfængslede varetægtsarrestanter i København fordelt på kriminalitetstyper:				
Kriminalitetstype:	15.12.96	15.01.97	15.02.97	Gns.- andel i %
Narkotikakriminalitet	20	24	30	45
Manddrab	14	13	13	24

Anden berigelseskriminalitet	8	2	12	13
Røveri	4	3	3	6
Grov vold	4	0	2	4
Frihedsberøvelse	5	1	0	4
Straffelovens § 183	3	1	2	4
Vold mod tjenestemand i funktion	1	0	0	0
Fareforvoldelse + vold	0	1	0	0
Våbenlov	0	0	0	0
Isolationsfængslede varetægtsarrestanter i alt:	59	45	62	100

Skema AK viser det samlede antal isolationsfængslede varetægtsarrestanter i Københavns politi henholdsvis den 15. december 1996, den 15. januar 1997 og den 15. februar 1997 fordelt på de samme kriminalitetstyper som i skema A. Gennemsnitlig 55 personer var isolationsfængslet på de tre registreringsdage. 45 pct var sigtet for narkotikakriminalitet, mens 24 pct. var sigtet for manddrab.

4.2.2.2. I spørgeskemaundersøgelsen anmodede man for det andet om oplysninger om antallet af varetægtsarrestanter fordelt på kriminalitetstyper, der inden for en bestemt periode på tre måneder blev udtaget af isolation efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger. Københavns politi undersøgte en anden tre-måneders periode end resten af landets politikredse, ligesom der i undersøgelsen i Københavns politi ikke er oplysninger om sagernes udfald.

10 politikredse uden for København oplyste om i alt 27 sager med isolationsfængslinger, der er afsluttet i perioden 1. august 1996 - 31. oktober 1996 efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger.

De modtagne svar - bortset fra svar modtaget fra Københavns politi - er gengivet i følgende skema B.

SKEMA B				
Isolationsfængslinger uden for København (afsluttet i perioden 1. august 1996 - 31. oktober 1996) efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger				
Nr.:	Varighed (i dage)	Kriminalitetstype (straffelovsbestemmelse)	Sagens stade ved isolationens ophør	Sagens udfald
1	61	§ 191	Under efterforskning	4 år
2	65	§ 191	Ved domfældelse	6 mdr.
3	70	§ 237	Efterforskningen afsluttet	-
4	73	§ 191	Ved domfældelse	2 år
5	77	§ 284	Under efterforskning	1 år, 8 mdr.
6	77	§ 284	Under efterforskning	1 år
7	80	§ 191	Under efterforskning	5 år
8	81	§ 191	Ved domfældelse	3 år, 6 mdr.
9	84	§ 191	Under efterforskning	2 år
10	87	§ 191	Ved domfældelse	1 år, 3 mdr.
11	95	§ 191	Ved domfældelse	2 år
12	95	§ 191	Ved domfældelse	3 år, 6 mdr.
13	95	§ 191	Ved domfældelse	Frifundet
14	107	§ 237, jf. § 21	Ved forelæggelse for SA	8 mdr.

15	132	§ 191	Ved domfældelse	1 år, 9 mdr.
16	144	§ 191	Under domsforhandling	4 år, 6 mdr.
17	144	§ 191	Efterforskning afsluttet	7 mdr.
18	149	§ 288, stk. 2	Under efterforskning	3 år
19	153	§ 191	Efterforskning afsluttet	Straf udstået med varetægtsfængsling (ca. 6 1/2 mdr.) + udvisning
20	167	§ 191	Under efterforskning	Ej afgjort
21	174	§ 276 og § 286	Efterforskning afsluttet	1 år
22	181	§ 191	Under efterforskning	2 år
23	182	§ 191	Under efterforskning	Ej afgjort
24	188	§ 191	Under efterforskning	6 år
25	189	§ 191	Ved domfældelse	3 år
26	223	§ 191	Ved domfældelse	3 år, 3 mdr.
27	239	§ 191	Ved domfældelse	5 år, 6 mdr.

I skema B er sagerne opregnet efter isolationsperiodens varighed. Sagen med den korteste isolationsperiode er noteret først.

21 sager (75 pct.) vedrørte narkotikakriminalitet, 3 sager vedrørte anden berigelseskriminalitet end røveri, 2 sager vedrørte manddrab og 1 sag vedrørte røveri.

Om sagens stade ved isolationens ophør er i 10 tilfælde oplyst, at sagerne var under efterforskning (i 2 af disse sager angives det, at der har været afholdt efterforskningsforhør), i 4 tilfælde, at efterforskningen var afsluttet, i 1 tilfælde, at sagen var forelagt for statsadvokaten med henblik på udfærdigelse af anklageskrift, i 1 tilfælde, at sagen var under domsforhandling og i 11 tilfælde, at der var sket domfældelse.

I en enkelt sag - sag nr. 13 - er tiltalte frifundet. Sagerne er i øvrigt afsluttet med domme på fængsel mellem 6 måneder og 6 år. Det bemærkes, at 2 sager endnu ikke er afsluttet. Politiet har oplyst, at de sigtede i disse sager er flygtet ud af landet inden tiltalerejsning.

Svarene fra Københavns politikreds er gengivet i følgende skema BK.

SKEMA BK			
Isolationsfængslinger i København (afsluttet i perioden 15. december 1996 - 14. marts 1997) efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger			
Nr.:	Varighed (i dage)	Kriminalitetstype (straffelovsbestemmelse)	Sagens stade ved isolationens ophør
1	63	§ 191	Efter § 747-forhør
2	71	§ 191	Efter § 747-forhør
3	75	§ 191	Efter § 747-forhør
4	84	§ 191	Efterforskningen afsluttet
5	98	§ 279	Under efterforskning
6	106	§ 191	Efterforskningen afsluttet
7	106	§ 191	Efter § 747-forhør
8	111	§ 191	Efter § 747-forhør
9	113	§ 191	Efterforskningen afsluttet

10	137	§ 191	Efter § 747-forhør
11	137	§ 191	Efter § 747-forhør
12	147	§ 191	Ved berømmelse

Det fremgår af skemaet, at der i København blev registreret 12 sager med isolationsfængslinger, der er afsluttet i perioden 15. december 1996 - 14. marts 1997 efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger. 11 sager vedrørte narkotikakriminalitet og en sag vedrørte berigelseskriminalitet.

Om sagens stade ved isolationens ophør er i 7 tilfælde oplyst, at udtagelse af isolation er sket efter efterforskningsforhør, i 1 tilfælde, at sagen var under efterforskning, i 3 tilfælde, at efterforskningen var afsluttet og i 1 tilfælde, at sagen var berammet.

4.2.2.3. Spørgeskemaundersøgelsen indebar det tredje indhentelse af oplysninger vedrørende den påsigtede kriminalitet i forbindelse med isolationsfængslinger afsluttet i 1995 efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 4 måneder.

Udvalget har for så vidt angår denne del af undersøgelsen noteret en manglende overensstemmelse mellem antallet af indberettede sager og oplysningerne i Direktoratet for Kriminalforsorgens statistik vedrørende antallet af afsluttede isolationsfængslinger fordelt efter varighed. Udvalget skal i den forbindelse pege på, at mens direktoratets statistik er en løbende statistik med indarbejdede rutiner for kvartalsmæssige indberetning af data, er udvalgets undersøgelse én enkelt forespørgsel vedrørende ét allerede afsluttet år. Udvalgets undersøgelse må derfor formodes at indebære større usikkerhed med hensyn til, hvilke sager der opfylder betingelserne for indberetning, herunder navnlig usikkerhed med hensyn til periodeafgrænsning. Direktoratets grunddata, der er indhentet fra kriminalforsorgens institutioner, er ikke umiddelbart sammenlignelige med de fra politiet modtagne svar vedrørende isolationsfængslinger på mere end 4 måneder.

De modtagne svar på udvalgets undersøgelse, herunder svar modtaget fra Københavns politi, er gengivet i følgende skema C.

SKEMA C						
Isolationsfængslinger afsluttet i 1995 efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 4 måneder						
Nr.:	Varighed (i dage)	Kriminalitetstype (straffelovsbestemmelse)	A* dage	B* dage	C* dage	D*
1	128	§ 237	63	128	-	12 år
2	128	§ 191	127	128	-	3 år
3	128	§ 191	-	98	128	1 år
4	129	§ 191	127	129	-	1 år, 3 mdr.
5	130	§ 191	87	87	130	2 år, 3 mdr.
6	133	§§ 224 jf. 222, stk. 2, 232, 234, 260 og 266	82	121	133	5 år
7	140	§ 191	59	97	140	2 år
8	140	§ 191	59	97	140	2 år
9	144	§ 191	120	120	144	7 mdr.
10	145	§ 191	145	-	-	3 år, 6 mdr.
11	152	§ 191	-	152	-	2 år
12	152	§ 288	59	115	-	Tiltalefrafald

13	155	§ 191	82	113	155	1 år, 6 mdr.
14	155	§ 191	82	113	155	1 år, 6 mdr.
15	168	§ 191	147	168	-	3 år, 6 mdr.
16	168	§ 191	147	168	-	2 år
17	170	§§ 191 og 180	128	168	170	3 år
18	170	§§ 191 og 180	128	168	170	2 år, 3 mdr.
19	170	§ 191	62	170	-	4 år
20	170	§ 191	62	170	-	5 år, 6 mdr.
21	171	§ 191	-	171	-	3 år
22	172	§ 191	172	-	-	5 år
23	174	§ 191	154	160	174	1 år
24	178	§ 191	-	148	178	8 år
25	183	§ 191	183	-	-	6 år
26	187	§ 191	77	187	-	6 år, 6 mdr.
27	189	§ 191	189	-	-	3 år, 6 mdr.
28	189	§ 191	189	-	-	4 år
29	192	§ 191	162	175	192	1 år, 9 mdr.
30	196	§ 191	173	196	-	6 år
31	196	§ 191	162	171	196	1 år, 6 mdr.
32	198	§ 191	175	183	198	2 år, 6 mdr.
33	198	§ 191	-	115	198	3 år, 3 mdr.
34	203	§ 191	85	203	-	6 år
35	208	§ 191	175	183	208	2 år, 6 mdr.
36	214	§ 191	35	175	215	2 år, 6 mdr.
37	222	§ 191	42	182	222	3 år, 8 mdr.
38	222	§ 191	42	182	222	2 år, 6 mdr.
39	245	§ 191	198	245	-	2 år
40	249	§ 191	170	236	249	5 år
41	249	§ 191	170	236	249	5 år, 6 mdr.
42	251	§ 191	198	251	-	2 år, 6 mdr.
43	260	§ 191	175	175	260	3 år, 3 mdr.
44	274	§ 237	27	127	274	10 år
45	276	§ 191	245	265	276	2 år
46	278	§ 191	249	249	278	4 år
47	283	§ 191	220	249	283	3 år
48	295	§ 237	234	-	234	Frifundet
49	306	§ 191	270	274	275	10 år
50	307	§ 191	-	307	-	9 år
51	311	§ 191	-	93	311	10 år
52	321	§ 191	-	92	321	10 år
53	352	§ 191	109	162	352	4 år, 6 mdr.
54	352	§ 191	109	162	352	4 år
55	352	§ 191	109	162	352	3 år, 6 mdr.

56	352	§ 191	109	162	352	5 år, 6 mdr.
57	352	§ 191	192	239	352	10 år
58	352	§ 191	192	239	352	10 år
59	358	§ 191	-	358	-	8 mdr.
60	363	§ 191	213	214	363	9 år
61	423	§ 191	-	255	423	3 år
62	461	§ 191, jf. § 88	-	262	461	10 år
63	488	§ 191	268	373	488	6 år

A* Hér er angivet isolationens varighed ved efterforskningens afslutning.

B* Hér er angivet isolationens varighed ved anklagemyndighedens tiltalerejsning.

C* Hér er angivet isolationens varighed ved domsafsigelse i første instans.

D* Hér er angivet længden af en idømt straf eller arter af en idømt foranstaltning.

Der blev registreret i alt 63 sager med isolationsfængslinger på mere end 4 måneder.

Sagerne i skema C er opregnet efter isolationsperiodens varighed. Sagen med den korteste isolationsperiode er noteret først.

Skemaet viser, at 58 af sagerne (90 pct.) vedrørte narkotikakriminalitet, heraf 2 både narkotikakriminalitet og brandstiftelse. 3 sager vedrørte manddrab. 1 sag vedrørte seksualforbrydelser og 1 sag røveri.

I en enkelt sag er tiltalte frifundet. Sagerne er i øvrigt afsluttet med domme på fængsel mellem 7 måneder og 12 år.

4.2.3. Spørgeskemaundersøgelsen peger mod, at isolation hovedsagelig anvendes i forbindelse med efterforskning af narkotikakriminalitet, drab og alvorlig berigelseskriminalitet. Endvidere peger undersøgelsen på, at længere varende isolationer især anvendes i forbindelse med efterforskning af narkotikakriminalitet.

4.3. Anvendelse af delvis isolation

I forbindelse med gennemførelsen af den under afsnit 4.2. omtalte spørgeskemaundersøgelse forsøgte udvalget samtidig at opsamle information om anvendelsen af delvis isolation i praksis. På baggrund af de indkomne svar må det konstateres, at delvis isolation stort set ikke anvendes i praksis.

Flere politikredse oplyste herom, at man ved en delvis isolation ikke kan opnå formålet med isolationen, hvorfor begæring herom ikke fremsættes. Kan man ikke få rettens tilladelse til anbringelse i fuldstændig isolation anvendes i stedet placering af varetægtsarrestanter i forskellige arresthuse.

4.4. Højesterets praksis

Udvalget har for perioden 1. januar 1995 til 1. maj 1998 gennemgået Højesterets afgørelser vedrørende isolation.

I denne periode afsagde Højesteret 11 kendelser om varetægtsfængsling i isolation. Afgørelserne vedrørte 12 varetægtsarrestanter, hvoraf 9 var sigtet for overtrædelse af straffelovens § 191 (grov narkotikakriminalitet), 1 for overtrædelse af straffelovens § 237 (manddrab) og 2 for overtrædelse af straffelovens § 237, jf. § 21 (forsøg på manddrab). 2 kendelser vedrørte samme varetægtsarrestant.

I 8 tilfælde stadfæstede Højesteret landsrettens kendelse om fortsat anbringelse i isolation, i 1 tilfælde stadfæstede Højesteret landsrettens kendelse om ophævelse af isolation og i 2 tilfælde blev landsrettens kendelse om fortsat

anbringelse i isolation ændret og isolationen ophævet.

Alle kendelser er afsagt af Højesteret som 2. instans i forbindelse med forberedelse af nævningsager.

Højesterets kendelser er refereret i betænkningens bilag 7.

4.5. Behandlingen af isolerede arrestanter

Behandlingen af varetægtsarrestanter, herunder arrestanter anbragt i isolation, er nærmere reguleret i retsplejelovens §§ 771-779 samt i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 491 af 12. september 1978 om ophold i varetægtsfængsel som ændret ved bekendtgørelse nr. 615 af 12. december 1980, bekendtgørelse nr. 457 af 9. juni 1995, og bekendtgørelse nr. 1182 af 16. december 1996. Udgangspunktet for disse regler er, at en arrestant alene er undergivet de indskrænkninger, som er nødvendige til sikring af varetægtsfængslingens (og en eventuel isolations) øjemed samt opretholdelsen af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet.

Udvalget har gennem Direktoratet for Kriminalforsorgen indhentet nærmere oplysninger om regelsættet og praksis med hensyn til behandlingen af isolerede og ikke-isolerede varetægtsarrestanter i arresthuse, arrestafdelinger og Københavns Fængsler.

Beskrivelsen af praksis er en generel beskrivelse af forholdene i flere institutioner. Ressourcemæssige forhold hos den enkelte institution kan imidlertid bevirke en mindre mulighed for at tilgodese navnlig isolerede varetægtsarrestanter, der er mere ressourcekrævende end ikke-isolerede arrestanter, hvorfor beskrivelsen ikke nødvendigvis er dækkende på alle punkter for alle institutioner.

Udvalget har for så vidt angår de ikke-isolerede varetægtsarrestanter navnlig søgt at få belyst graden af fællesskab mellem indsatte. Med hensyn til de isolerede varetægtsarrestanter har udvalget særligt undersøgt de pågældendes adgang til kontakt med ikke-indsatte personer.

For så vidt angår de ikke-isolerede arrestanter har direktoratet oplyst, at der er store forskelle i graden af fællesskab, hvilket har sammenhæng med store forskelle i arresthusenes fysiske rammer. I den ene ende af skalaen er der arresthuse, hvor de ikke-isolerede varetægtsarrestanter kun har meget begrænset fællesskab, idet der hverken er fælles arbejdspladser eller fritidslokaler. I disse arresthuse er de indsatte beskæftiget ved celledarbejde, og fællesskab finder sted i form af cellefællesskab - typisk alene mellem to indsatte. I den anden ende af skalaen findes arresthuse, hvor de fysiske rammer giver meget større muligheder for fællesskab, ligesom fællesskab i visse arresthuse praktiseres ved, at man inden for arresthusets enkelte afsnit lader celledørene stå åbne en del af dagen.

Endvidere har både straffasonere og varetægtsarrestanter krav på 1 times ophold i fri luft dagligt. Dette krav opfyldes ved gårdture. Afsonere og ikke-isolerede varetægtsarrestanter afholder gårdtur i fællesskab.

Disse forhold medfører, at en varetægtsarrestant, som ikke er isoleret, som minimum vil få mulighed for fællesskab med andre indsatte i forbindelse med afholdelse af gårdture samt ved cellefællesskab.

For arrestanter, som er isoleret efter rettens bestemmelse, gælder, at de i det hele skal holdes adskilt fra medindsatte. De isolerede arrestanter er således på gårdture alene, ligesom de anbringes i enkeltmandsceller, arbejder alene, undervises enkeltvis og tilbringer fritiden alene eller eventuelt sammen med en ansat i arresthuset.

I Københavns Fængsler anbringes varetægtsarrestanter, der skal holdes isoleret, i et særligt afsnit af fængslet. Når isolationen ophæves, vil de pågældende blive overført til et almindeligt afsnit. I arresthusene uden for København får isolerede arrestanter ophold i en af de almindelige celler, hvor de forbliver, også efter at isolationen er ophævet. Cellerne er indrettet med et reolsystem med bord og lampe, klædeskab, seng samt håndvask. Cellerne i Københavns Fængsler er endvidere udstyret med centralradio, som arrestanterne kan lytte til.

Isolerede arrestanter har daglig kontakt med personalet. Dette sker blandt andet i forbindelse med udlevering af mad og i forbindelse med ledsagelse til bad, toiletbesøg og gårdture samt ved udlevering af arbejdsmaterialer og instruktion i udførelse af arbejde, udlevering af aviser, lån af bøger, leje af radio, tv m.v. og indkøb i institutionens købmandsbutik.

Personalet har pligt til at yde bistand til at begrænse de erhvervsmæssige, sociale og personlige ulemper, som følger af varetægten. Foreligger der problemer, som personalet ikke kan bidrage til løsningen af, skal personalet hjælpe arrestanten med at få kontakt til sociale myndigheder eller andre offentlige myndigheder.

Hvis arrestanter anmoder om at tale med arresthusets ledende funktionærer, imødekommes sådanne anmodninger hurtigst muligt.

Varetægtsarrestanten har en samtale med arresthuslægen under den konsultation, som skal finde sted kort tid efter indsættelsen, og i øvrigt efter begæring. I de arresthuse, som har tilknyttet sygeplejerske, vil der ofte være kontakt med sygeplejersken uden for konsultationen hos lægen.

Varetægtsarrestanten har endvidere adgang til at tale med forsorgspersonalet en gang ugentligt og i øvrigt efter anmodning.

Endelig har varetægtsarrestanten mulighed for at tale med den præst, der er tilknyttet arresthuset.

I det omfang hensynet til efterforskningen tillader det, vil den isolerede med politiets tilladelse kunne få besøg af pårørende og andre, som den pågældende ønsker at tale med. Sådanne besøg skal altid overværes af politiet eller af institutionens personale. Som udgangspunkt er der adgang til besøg én gang om ugen af en halv times varighed svarende til, hvad der gælder for ikke-isolerede varetægtsarrestanter. I praksis kan ressourcemæssige grunde føre til, at hyppigheden af besøg begrænses. Der er også eksempler på, at der med politiets samtykke gives tilladelse til hyppigere og længerevarende besøg.

Politiets adgang til af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed at modsætte sig besøg eller forlange, at besøg finder sted under kontrol, kan efter retsplejeloven § 771 forlanges indbragt for retten til afgørelse.

Foruden besøg af pårørende har varetægtsarrestanten adgang til besøg af sin forsvarer. Der er kun i helt ekstraordinære situationer begrænsninger med hensyn til hyppigheden eller varigheden af sådanne besøg, der i øvrigt altid finder sted uden kontrol.

I meget begrænset omfang gives der med politiets godkendelse isolerede arrestanter tilladelse til ledsaget udgang. Sådant tilladelse kan f.eks. gives med henblik på besøg hos nærtstående, som er alvorligt syge, eller deltagelse i en nærtståendes begravelse.

I det omfang hensynet til efterforskningen tillader det, vil den isolerede arrestant endvidere kunne sende og modtage breve. Sådant brevveksling kan gennemses af politiet, der kan tilbageholde breve, hvis indhold vil kunne være til skade for efterforskningen. Tilbageholdes et brev, skal spørgsmålet, om tilbageholdelsen bør opretholdes, straks forelægges retten til afgørelse, jf. retsplejelovens § 772.

Varetægtsarrestanter har dog ifølge retsplejeloven altid ret til ukontrolleret brevveksling med forsvareren, retten, justitsministeren, direktøren for Direktoratet for Kriminalforsorgen, Folketingets Ombudsmand og Den Europæiske Menneskerettighedskommission. Brevveksling med øvrige offentlige myndigheder og medlemmer af Folketinget må heller ikke gennemlæses.

Undtagelsesvis gives der med politiets godkendelse tilladelse til, at en isoleret varetægtsarrestant fører telefonsamtaler. Sådanne samtaler skal overhøres. Telefonsamtaler med forsvareren tillades dog i videst muligt omfang og overhøres ikke.

Isolerede arrestanter kan tilbydes individuel undervisning, som gives af timelærere tilknyttet institutionen. I praksis kan muligheden for sådan undervisning dog være begrænset på grund af antallet af isolerede arrestanter og antallet af timer, som den enkelte institution har adgang til at benytte til undervisning. Efter omstændighederne kan der gå nogen tid, før undervisningen kan iværksættes. Det tilstræbes, at den enkelte arrestant, såfremt det ønskes, har mulighed for at planlægge et længere uddannelsesforløb under en eventuel afsoning typisk i samråd med lærere og forsorgspersonale.

Isolerede varetægtsarrestanter har som de øvrige indsatte adgang til at købe aviser, tidsskrifter, ugeblade o.lign. og til at anskaffe sig radio og fjernsyn ved leje, der formidles af institutionen. For så vidt angår radio - men ikke fjernsyn - må arrestanter medbringe eget apparat. Politiet kan dog af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed forbyde, at en varetægtsfængslet får adgang til aviser, radio og fjernsyn. Et sådant forbud nedlægges imidlertid kun

helt undtagelsesvis. Der er endvidere adgang til at låne bøger fra institutionens bibliotek og til eventuelt at låne bøger fra biblioteker uden for institutionen.

Isolerede varetægtsarrestanter har i øvrigt samme adgang som andre indsatte til at udstyre cellen med forskellige private effekter som f.eks. billeder og fotografier, ligesom de i samme omfang kan medtage hobbyredskaber, bøger o.lign.

Også spørgsmålet om opretholdelse af andre begrænsninger i en varetægtsarrestants rettigheder end begrænsninger med hensyn til retten til besøg og brevveksling kan efter retsplejelovens § 773 forlanges forelagt retten til afgørelse.

[\[Forside\]](#) [\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Top\]](#) [\[Forrige dokument\]](#) [\[Næste dokument\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Kapitel 5 - Isolationsundersøgelsen

5.1. Baggrund og formål

På foranledning af Strafferetsplejeudvalget og med tilslutning fra Folketingets Retsudvalg iværksatte Justitsministeriet i 1990 et forskningsprojekt vedrørende eventuelle psykiske skadevirkninger af isolation. Om den nærmere baggrund for beslutningen henvises til kapitel 1, afsnit 1.2.

Projektet blev delt i en grundundersøgelse og en efterundersøgelse.

Formålet med grundundersøgelsen var at afdække eventuelle helbredsforstyrrelser som følge af varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation. Undersøgelsen blev delt i to dele. En forløbsundersøgelse, hvis formål var at vurdere de psykiske helbredsfunktioner under forløbet af varetægtsfængslingen, og en indlæggelsesundersøgelse, hvis formål var at vurdere indlæggelsesrisikoen for varetægtsarrestanter i isolation og ikke-isolation. Grundundersøgelsen omhandlede forhold før og især under varetægtsfængslingen, mens forhold efter dennes ophør ikke blev inddraget.

Formålet med efterundersøgelsen var at belyse længerevarende eller sent opstående skader. Undersøgelsen omhandlede derfor forhold efter varetægtsfængslingens ophør, der som nævnt ikke var omfattet af grundundersøgelsen.

På baggrund af et stillingsopslag i Ugeskrift for Læger og Psykolognyt blev 1. reservelæge Henrik Steen Andersen, psykolog Tommy Lillebæk og læge Dorte Sestoft ansat til at forestå undersøgelsen. For Henrik Steen Andersens vedkommende skete ansættelsen ved Bispebjerg Hospital og efter indstilling fra et ansættelsesudvalg.

Som konsulenter blev tilknyttet psykolog Erik Lykke Mortensen og lektor, cand. stat. Gorm Gabrielsen, der begge har tiltrådt undersøgelsens samlede konklusion. En videnskabelig styringsgruppe bestående af professor, overlæge, dr. med. Ralf Hemmingsen og adm. overlæge Peter Kramp har superviseret hele undersøgelsen og ligeledes tiltrådt den samlede konklusion. Grundundersøgelsen blev tillige superviseret af chefpsykolog Birgitte Majsholm, der også har tiltrådt dennes konklusion.

Forskningsprojektet blev afsluttet med afgivelsen af to rapporter. "Isolationsundersøgelsen - varetægtsfængsling og psykisk helbred", der udkom i maj 1994 og vedrører grundundersøgelsen samt "Efterundersøgelsen - en opfølgningsundersøgelse af danske varetægtsarrestanter", der udkom i januar 1997 og vedrører efterundersøgelsen.

Uddrag af undersøgelserne er medtaget som bilag 1, 2 og 3 til denne betænkning.

5.2. Den undersøgte persongruppe

I forbindelse med grundundersøgelsen undersøgte forskerne i alt 367 varetægtsarrestanter, der alle var danskfødte og indsat i Vestre Fængsel, København, i perioden oktober 1991 - marts 1993. Af de 367 varetægtsarrestanter deltog 104 arrestanter tillige i efterundersøgelsen.

De undersøgte var hovedsageligt mænd under 35 år. Af baggrundsdata indsamlet til brug for isolationsundersøgelsen fremgår, at de undersøgte generelt var middelsvært til svært belastede forud for fængslingen. Dette gjaldt for tidligere og aktuelle sociale og socio-økonomiske forhold, psykisk helbred samt

tidligere kriminalitet og fængsling.

Der var tale om dårlige opvækstforhold med hyppige institutionsanbringelser i barne- og ungdomsårene. Blandt de undersøgte forældre var der relativt høj forekomst af skilsmisser, misbrug og kriminalitet. De undersøgte havde ringe skole- og uddannelsesmæssige baggrunde og arbejdsanmnesen (erhvervsforløbet) var generelt dårlig med et stort antal bistands- og pensionsmodtagere.

Tidligere kriminalitet og frihedsberøvelse var hyppig, og der var langt større hyppighed af psykiske forstyrrelser forud for fængslingen end i den generelle befolkning; herunder især stof- og alkoholafhængighed samt personlighedsforstyrrelser.

Generelt fandtes begavelsesniveauet under middel i normalområdet.

Trods fællestræk var der væsentlige forskelle på gruppen af isolerede og gruppen af ikke-isolerede varetægtsarrestanter. Således var gruppen af ikke-isolerede varetægtsarrestanter dårligere stillet og fungerende på stort set alle undersøgte områder.

5.3. Undersøgelsens resultat

I rapporten fra 1994 om grundundersøgelsen "Isolutionsundersøgelsen - Varetægtsfængsling og psykisk helbred" er undersøgelsens konklusion sammenfattet således:

"Undersøgelsen viser, at den psykiske helbredstilstand for ikke-isolerede bedres under forløbet af varetægtsfængslingen. De isolerede forbliver uændrede i den periode, de er isolerede, men også deres belastningsgrad reduceres ved overgang fra isolation til ikke-isolation. De isolerede har større sandsynlighed for at udvikle psykiske forstyrrelser og større sandsynlighed for overførsel til fængselshospital af psykisk årsag end de ikke-isolerede. Inden for de undersøgte tidsrammer var den psykiske helbredstilstand blandt de isolerede uafhængigt af varigheden af isolation. Belastningen ved isolation er generelt ikke af en sådan karakter, at det medfører forstyrrelser i kognitive funktioner som fx. koncentrationsevne, hukommelse m.v.

Samlet viser undersøgelsen, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred."

Rapporten om efterundersøgelsen fra 1997 "Efterundersøgelsen - en opfølgingsundersøgelse af danske varetægtsarrestanter" indeholder en samlet konklusion for både grund- og efterundersøgelsen. Konklusionen sammenfattes således:

"Samlet - dvs. på grundlag af grund- og efterundersøgelsen - må det herefter konkluderes, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Det må på den baggrund lægeligt og psykologisk anbefales, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation."

Strafferetsplejeudvalget har på flere møder drøftet resultaterne af den samlede isolationsundersøgelse - grund- og efterundersøgelsen - med forskerne bag undersøgelsen.

Forskerne har i den forbindelse fremhævet, at grundundersøgelsen viser, at den psykiske helbredstilstand for ikke-isolerede bedres under forløbet af en varetægtsfængsling. De isoleredes sindstilstand forbliver derimod uændrede under varetægtsfængslingen i isolation, men ved overgang fra isolation til ikke-isolation bedres den psykiske helbredstilstand hos de isolerede på samme måde som hos de ikke-isolerede.

Samtidig viser grundundersøgelsen, at de isolerede har større sandsynlighed for at udvikle psykiske forstyrrelser end de ikke-isolerede.

De forstyrrelser, man overvejende fandt i grundundersøgelsen, var belastningsudløste forstyrrelser af let til moderat

sværhedsgrad. Der var ikke tale om psykoser, og forstyrrelserne var ikke selvmordstruende. Belastningen ved isolation medførte ikke systematisk forstyrrelser i intellektuelle (kognitive) funktioner som f.eks. koncentrationsevne og hukommelse.

Såfremt en person, der ikke var fængslet, rettede henvendelse til sin alment praktiserende læge med forstyrrelser af en karakter som dem, der er fundet i grundundersøgelsen, må det forventes, at lægen - om muligt - vil forsøge at reducere belastningerne. Det kan som hovedregel ikke forventes, at lægen vil indlægge patienten eller henvise denne til psykiater.

Det er uforudsigeligt både hos hvem og hvornår en eventuel forstyrrelse af det psykiske helbred indtræder. Man kan altså ikke på forhånd udpege de personer, der ikke eller kun dårligt tåler isolation.

Usikkerhed med hensyn til den tidsmæssige udstrækning af isolation er én af de mulige væsentlige belastningsudløsende faktorer.

I undersøgelsen har man statistisk foretaget korrektioner, således at gruppen af varetægtsarrestanter i isolation så vidt muligt svarer til gruppen af varetægtsarrestanter i ikke-isolation. De to grupper er imidlertid som nævnt ovenfor i afsnit 5.2. ikke ens, og personerne befinder sig heller ikke nødvendigvis samme sted i den strafferetlige proces. Forskerne har under drøftelser med Strafferetsplejeudvalgets medlemmer peget på, at man ikke kan udelukke, at faktorer, som f.eks. tilståelse/ikke tilståelse eller den påsigtede kriminalitets art, kan spille ind. Det kan heller ikke udelukkes, at f.eks. den pludselige bedring, der registreres, når en person udtages af isolation, i nogle tilfælde kan have sammenhæng med, at personen for første gang i sagsforløbet "vinder" over systemet, eller at vedkommendes sag på anden vis ændrer karakter, f.eks. fordi den pågældende i forbindelse med isolationens ophævelse tilstår.

Isolation kan ikke sammenlignes med de gennemførte videnskabelige forsøg, hvor man har påtvunget forsøgspersoner sansemæssige afsavn (eksperimentel sensorisk deprivation), idet isolation er kendetegnet ved at være sensorisk depriverende i væsentlig lettere grad men udstrakt over en længere periode.

Isolation kan ikke sammenlignes med andre stress-situationer, f.eks. eksamenssituationen, der er selvvalgt, og som man ved, hvornår er overstået, eller en nær pårørendes død, der er en intens og pludselig belastning.

Ved efterundersøgelsen fandt man ingen blivende helbredsforstyrrelser, der var forårsaget af isolationen. Da man allerede i grundundersøgelsen konstaterede en gennemsnitlig bedring ved overgang fra isolation til ikke-isolation, var det dog forventeligt, at efterundersøgelsen ikke ville vise eftervirkninger af isolationsfængslingen.

Efterundersøgelsens konklusion er det samlede resultat, og man inddrager derfor konklusionen fra grundundersøgelsen i den samlede konklusion.

Undersøgelsens konklusion er udtryk for en lægelig og psykologisk vurdering. Forskerne har i den forbindelse fremhævet, at man har fundet det naturligt, at man lægeligt og psykologisk må anbefale, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation, når det konkluderes, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

[\[Forside\]](#) [\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Top\]](#) [\[Forrige dokument\]](#) [\[Næste dokument\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Kapitel 6 - Forhold der kan tale for brug af isolation

6.1. Indledning

I dette kapitel omtales de forhold, der taler for brug af isolation.

I kapitel 7 er redegjort for de forhold, der taler for, at man undlader eller begrænser brugen af isolation.

Udvalgets samlede afvejning af forhold, der taler henholdsvis for og imod brug af isolation, er beskrevet i kapitel 8.

6.2. Hensynet til strafforfølgningen

6.2.1. Det er alene hensynet til strafforfølgningen, der kan tale for anvendelse af den form for isolation, der er emnet for denne betænkning.

Det må antages, at muligheden for at gennemføre en efterforskning og en rigtig pådømmelse af sagen i nogle straffesager er afhængig af, at det i kortere eller længere tid er muligt at afskære sigtede fra kontakt med medsigtede, vidner eller andre. Aftaler om at afgive urigtige, samstemmende forklaringer over for politiet og i retten eller bistand til at fjerne eller ødelægge spor kan gøre det umuligt at strafforfølge de pågældende. I nogle straffesager kan hensynet til efterforskningen fuldt ud tilgodeses ved varetægtsfængsling, mens der i andre sager yderligere er behov for, at sigtede anbringes i isolation, således at også muligheden for at skabe kontakt via andre indsatte til f.eks. en medsigtet afskæres.

Efter de gældende regler i retsplejelovens § 770 a er det således en nødvendig men ikke tilstrækkelig betingelse for at træffe beslutning om isolation, at sigtede er varetægtsfængslet, og at varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3 (kollusionsarrest). Det kræves yderligere efter retsplejelovens § 770 a, at varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet, herunder for at hindre sigtede i gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre.

6.2.2. Formuleringen at retsplejelovens § 770 a svarer til et forslag af Strafferetsplejeudvalgets flertal i betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter. Af betænkningen fremgår på side 44 ff, at ikke enhver kollusionsarrest efter retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, bør medføre isolation. Isolation må kun anvendes, hvor denne er påkrævet for at afværge en konkret risiko for, at sigtede - på trods af varetægtsfængslingen - vil vanskeliggøre efterforskningen som angivet i § 762, stk. 1, nr. 3.

Til belysning af den nærmere forståelse af dette krav gennemgik udvalget nogle typisk forekommende situationer for at illustrere, hvornår en sådan konkret risiko sædvanligvis vil være tilstede.

Udvalgets flertal pegede især på tre typer af sager, hvor der efter en konkret vurdering vil kunne være et behov for at anvende isolation.

(1) Sager med to eller flere sigtede, der alle er varetægtsfængslede efter § 762, stk. 1, nr. 3, og hvor de i varetægtsfængslet må afskæres fra ved direkte samvær eller gennem andre indsatte, med hvem de har samvær, at få mulighed for at aftale forklaringer og lignende.

(2) Sager med to eller flere sigtede, hvor en eller flere sigtede er på fri fod, og hvor den eller de

sigtede, der er varetægtsfængslede efter § 762, stk. 1, nr. 3, må afskæres fra gennem medindsatte, der f. eks. har udgang eller adgang til brevveksling eller besøg eller som løslades, at give meddelelser om sagen til de sigtede, der er på fri fod.

(3) Sager, hvor der efter sagens konkrete omstændigheder er risiko for, at den eller de varetægtsfængslede gennem andre indsatte vil påvirke vidner og andre ved trusler eller ved overtalelse til at give urigtige oplysninger, fortie oplysninger eller fjerne spor, herunder koster.

6.2.3. Udvalget kan tilslutte sig bemærkningerne i betænkning nr. 975/1983 fra Strafferetsplejeudvalgets flertal om tilfældegrupper, hvor hensynet til strafforfølgningen efter omstændighederne kan tale for anvendelse af isolation.

Interessen i at kunne afstemme forklaringer vil hyppigt kunne være til stede i alvorligere straffesager med flere gerningsmænd, der har begået mere professionel kriminalitet. Som eksempler på sådanne sager kan nævnes narkotikakriminalitet, "rambuk-tyverier", sager om "tæskehold" og røverier mod pengetransporter. Også i sager, hvor sigtede og vidner kan have samstemmende interesser, som det f.eks. kendes ved narkotikakriminalitet, vil der ofte kunne være et ønske om at afstemme forklaringer. Endelig kan nævnes de sager, hvor sigtede og vidner ikke har samstemmende interesser, men hvor sigtede vil have interesse i gennem trusler eller anden form for overtalelse at påvirke vidner eller andre sigtede til at afgive eller undlade at afgive bestemte forklaringer.

Det skal understreges, at der i hvert enkelte tilfælde må foretages en konkret vurdering af, om der er en reel formodning for, at sigtede både kan og vil vanskeliggøre strafforfølgningen. I denne vurdering bør tillige indgå karakteren af det bevismateriale, der i øvrigt foreligger i sagen. Såfremt afgørende bevis i sagen er sikret på en måde, som ikke muliggør, at sigtede efterfølgende kan ødelægge efterforskningen, f.eks. bevis i form af belastende telefonaflytninger eller indenretligt afgivne vidneforklaringer, er grundlaget for isolation ofte ikke eller ikke længere til stede. Der kan ligeledes tages hensyn til, at den forklaring, der efter at isolationen er ophævet, afgives af en sigtet, der gennem længere tids isolation ikke har ønsket at afgive forklaring, efter omstændighederne vil kunne tillægges mindre bevismæssig værdi.

6.2.4. Til nærmere belysning af behovet i praksis for anvendelse af isolation har udvalget gennemgået en række nyere sager med anvendelse af isolation.

En typisk gruppe af sådanne sager er sager om handel med narkotika, hvor f.eks. en kurer er pågrebet med narkotika i tolden og helt eller delvist har tilstået en mindre medvirken til forbrydelsen men nægtet at oplyse om medgerningsmænd, herunder personer til hvem stoffet skulle leveres. Såfremt der ved politiets efterforskning i en sådan sag er fremkommet indicier for, hvem der eventuelt kan være medgerningsmænd til forbrydelsen, f.eks. oplysninger i form af navne og/eller telefonnumre noteret i kurerens lommebog eller teleoplysninger om, hvilke telefoner der har været sat i forbindelse med kurerens telefon, kan det være af afgørende betydning for efterforskningsmulighederne, at politiet får lejlighed til at undersøge sådanne spor og fremlægge indiciene i retten, uden at kureren har mulighed for selv eller gennem andre at advare og aftale forklaringer med de eventuelle medgerningsmænd. I sådanne sager kan det eventuelt få betydning for den tidsmæssige udstrækning af en isolation, såfremt sporene fører til udlandet, idet dette ofte vil vanskeliggøre og forsinke politiets efterforskning.

En anden type af sager med isolation er de såkaldte "tæskeholds-sager", dvs. sager hvor flere personer med tilknytning til et fælles kriminelt miljø er mistænkt for efter forudgående aftale at have afstraffet en person, f.eks. fordi den pågældende ikke har betalt gæld opstået i forbindelse med narkotikavirksomhed. I sådanne sager kan det efter omstændighederne være af afgørende betydning for mulighederne for strafforfølgning, at de sigtede ikke får lejlighed til at afstemme deres forklaringer, konstruere et urigtigt alibi for en eller flere personers færden på gerningstidspunktet eller eventuelt

ved kontakt til personer uden for fængslet får mulighed for at true ofret til at afgive en urigtig forklaring.

6.3. Spørgsmålet om indgrebets effektivitet

Ved vurderingen af isolations betydning for strafforfølgningen har det været anført, at isolation ikke er et tilstrækkeligt effektivt værn til at forhindre arrestanters kontakt med hinanden og med omverden, og at indgrebet derfor kun påfører arrestanten en væsentlig ulempe uden effektivt at tilgodese det formål, som motiverer indgrebet.

Selv for arrestanter i isolation lykkes det undertiden at etablere en vis kontakt med andre indsatte eller med personer uden for fængslet. Dette kan f.eks. ske ved råb over mure under gårdture, ved at efterlade sedler på toilettet eller ved visuel kontakt gennem cellevinduet. Det sker også, at fængselspersonale kommer i besiddelse af meddelelser afgivet til eller fra indsatte, herunder også indsatte i isolation.

Det forhold, at muligheden for kommunikation til og fra en varetægtsarrestant, der er anbragt i isolation, ikke helt kan udelukkes, giver efter udvalgets opfattelse ikke i sig selv tilstrækkelig grundlag for at frasige isolation betydning som et straffeprocessuelt indgreb af værdi for strafforfølgningen.

6.4. Udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter

Ved vurderingen af behovet for en ændring af de gældende isolationsbestemmelser må bl.a. indgå udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter siden de gældende reglers vedtagelse i 1984.

I den forbindelse må det tages i betragtning, at Folketinget i lyset af udviklingen i kriminalitetsmønsteret i flere tilfælde de senere år har vedtaget ændringer af lovgivningen med det formål at styrke politiets muligheder for at efterforske alvorlig kriminalitet, herunder kriminalitet der begås af flere i forening. Særligt kan nævnes lov nr. 411 af 10. juni 1997 om ændring af bl.a. retsplejeloven (Styrkelse af politiets muligheder for at efterforske alvorlig kriminalitet, konfiskation, øget vidnebeskyttelse og skærpelse af straffen for våbenbesiddelse m.v.). Ved denne lov blev politiets muligheder for at foretage telefonaflytning i sager om alvorlig kriminalitet udvidet, ligesom der blev indført adgang til ved grov kriminalitet i visse tilfælde at foretage ransagning uden umiddelbar underretning til den, der ransages hos. Nævnes kan også indførelsen i 1992 af bestemmelsen i straffelovens § 123 om straf for den, "som med trussel om vold forulemper, eller som med vold, ulovlig tvang efter § 260, trusler efter § 266 eller på anden måde begår en strafbar handling mod en person, dennes nærmeste eller andre med til knytning til denne i anledning af personens forventede eller allerede afgivne forklaring til politiet eller i retten".

[\[Forside\]](#) [\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Top\]](#) [\[Forrige dokument\]](#) [\[Næste dokument\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Kapitel 7 - Forhold der kan tale for at undlade eller begrænse brugen af isolation

7.1. Indledning

I dette kapitel omtales de forhold, der taler for, at man undlader eller begrænser brugen af isolation.

I kapitel 6 er redegjort for de forhold, der taler for brug af isolation.

Udvalgets samlede afvejning af forhold, der taler henholdsvis for og imod brug af isolation, er beskrevet i kapitel 8.

7.2. Resultatet af isolationsundersøgelsen

I kapitel 5 er der nærmere redegjort for den lægelige og psykologiske undersøgelse, som er gennemført med henblik på at klarlægge eventuelle skadevirkninger ved anvendelse af isolation i forbindelse med varetægtsfængsling.

I overensstemmelse med resultaterne af denne videnskabelige undersøgelse lægger udvalget til grund, at isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Risikoen kan vanskeligt kvalificeres nærmere, men de forstyrrelser, forskerne overvejende fandt, var belastningsudløste forstyrrelser af let til moderat sværhedsgrad. Der var ikke tale om sindssygdomme (psykoser), og forstyrrelserne var ikke selvmordstruende. Der blev ikke påvist blivende eller sent opstående helbredsforstyrrelser med tilknytning til anvendelsen af isolation.

Isolationsundersøgelsen har vist, at det ikke kan forudsiges hos hvem eller hvornår en eventuel forstyrrelse af det psykiske helbred indtræder. Risikoen for forstyrrelser er den samme under hele isolationsforløbet uanset den tidsmæssige udstrækning. Dog indebærer en længerevarende isolation, at den pågældende arrestant i længere tid er udsat for belastning og risiko for skade. Vurderet for et samlet isolationsforløb bliver risiko en for skade dermed større ved en længerevarende isolation som følge af den længere risikotid.

Forskerne bag isolationsundersøgelsen har i den samlede konklusion anført, at man på baggrund af, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, lægeligt og psykologisk anbefaler, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation.

7.3. Anbefalinger fra FN's og Europarådets Torturkomitéer

I 1987 ratificerede Danmark FN's konvention af 10. december 1984 mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. I medfør af konventionens artikel 17 er oprettet en Komité mod Tortur (FN's Torturkomité), der overvåger staternes opfyldelse af de forpligtelser, som konventionen pålægger, jf. konventionens artikel 19. Denne overvågning sker bl.a. gennem de deltagende staters periodiske rapportering om gennemførelsen af konventionen.

I 1989 ratificerede Danmark Europarådets konvention af 26. november 1987 til forebyggelse af tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf. I medfør af denne konventions artikel 1 er nedsat Den Europæiske Komité til forebyggelse af tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf (Europarådets Torturkomité). Komitéen har til opgave gennem besøg i deltagerstaterne at undersøge behandlingen af personer, der er berøvet deres frihed, med henblik på, hvor det måtte være nødvendigt, at styrke beskyttelsen af sådanne personer mod tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf. Torturkomitéen har senest aflagt periodisk besøg i Danmark i efteråret 1996.

Anvendelsen af varetægtsfængsling i isolation er et område, der stedse har haft international bevågenhed.

Således har FN's Torturkomité senest i forbindelse med behandlingen af Danmarks tredje periodiske rapport af 2. juli 1996 beskæftiget sig med dette spørgsmål. I Torturkomitéens anbefalinger indgår bl.a. en opfordring til at sikre, at varetægtsfængsling i isolation kun anvendes under særlige omstændigheder og undergives en nøje regulering bl.a. med hensyn til maksimal varighed.

Spørgsmålet om isolationsfængsling er også omtalt i rapporten af 3. april 1997 fra Europarådets Torturkomité vedrørende komitéens andet periodiske besøg i Danmark i efteråret 1996. I rapporten bemærkes, at noget efter komitéens opfattelse kan tyde på, at Danmark - i hvert fald i sager om alvorlig narkokriminalitet og voldskriminalitet - ikke har fundet den rigtige balance mellem behovet for efterforskning af kriminelle forhold på den ene side og de mulige skadevirkninger ved anvendelse af isolation på den anden side. Komitéen henviser i den forbindelse til, at nogle anklagere og nogle dommere har udtalt, at en varetægtsfængsling i sager om overtrædelse af straffelovens § 191 normalt vil indebære anbringelse i isolation.

Europarådets Torturkomité anbefaler, at anvendelse af isolation kun bør finde sted, når det er absolut nødvendigt. Endvidere bør afgørelser om isolation og forlængelse af isolation træffes skriftligt, og varetægtsarrestanten bør informeres mundtligt og letforståeligt om baggrunden for beslutningen. Endelig bør en afgørelse om forlængelse af isolation træffes særskilt og ud fra det generelle princip, at enhver anbringelse i isolation skal være så kortvarig som mulig. Komitéen opfordrer i øvrigt Danmark til at overveje indførelsen af en absolut grænse for den tidsmæssige udstrækning af anbringelser i isolation.

Danmark har i et foreløbigt svar af 20. oktober 1997 til Europarådets Torturkomité bl.a. redegjort for reglerne om varetægtsfængsling i isolation, herunder reglerne om indikation, proportionalitet, afgørelsens form og indhold.

Det foreløbige svar indeholder også en omtale af Rigsadvokatens meddelelse af 14. marts 1997 om retningslinier for behandling af arrestantsager, hvor varetægtsfængslingen overstiger 3 måneder. Der er i svaret peget på, at formålet med Rigsadvokatens meddelelse er at sikre, at en varetægtsfængsling bliver af så kort varighed som muligt.

I Danmarks foreløbige svar er det i øvrigt oplyst, at lovændringer eller eventuelle andre initiativer på området afventer Strafferetsplejeudvalgets betænkning om varetægtsfængsling i isolation.

7.4. Debat og kritik i øvrigt

7.4.1. I Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter er i kapitel 3 gengivet hovedtrækkene i den offentlige debat og kritik som anvendelsen af isolation havde givet anledning til navnlig i årene 1978-1983. Denne debat og kritik er i varierende styrke fortsat op til i dag.

Isolationsgruppen under Dansk Retspolitisk Forening, der har været særlig aktiv i debatten, har i henvendelser af 23. maj 1997 til medlemmerne af Folketinget Retsudvalg med kopi til bl.a. Strafferetsplejeudvalgets medlemmer fremsendt en materialesamling til belystning af den fremførte kritik mod anvendelse af isolation. Isolationsgruppen har

endvidere i april 1998 udgivet et temanummer af bladet Retspolitik - der er medlemsblad for Dansk Retspolitisk Forening - om "Isolation under Varetægtsfængsling".

7.4.2. Hovedkritikpunkterne har - når bortses fra synspunkter om, at isolation slet ikke bør tillades eller i hvert fald

bør begrænses til få dage - navnlig været rettet mod følgende forhold:

- (1) Den manglende absolutte tidsmæssige overgrænse for opretholdelse af isolation i sager, hvor lovovertrædelsen kan medføre fængsel i 6 år eller mere.
- (2) Det samlede antal isolationer samt deres varighed.
- (3) Domstolenes udformning af begrundelser for iværksættelse af isolation og i den forbindelse politiets godtgørelse af nødvendigheden af isolation.
- (4) Den faktiske behandling af isolerede personer med hensyn til mulighederne for arbejde, undervisning, besøg, celleindretning m.v.
- (5) Spørgsmålet om en særlig kompensation ved strafudmåling eller ved forhøjet varetægtsfradrag for den del af en varetægtsfængsling, hvor arrestanten har været anbragt i isolation.

I tilknytning til disse hovedkritikpunkter har det været anført, at isolation ikke er tilstrækkelig effektiv til at hindre kommunikation mellem varetægtsarrestanter, og at isolation rent faktisk kan virke som pressionsmiddel til at fremtvinge tilståelser. Endelig er der peget på, at det er et grundlæggende princip i det danske retssystem, at en sigtet person ikke har pligt til at udtale sig, og at det harmonerer dårligt med dette princip, at netop udnyttelsen af retten til ikke at udtale sig ofte anføres som en del af begrundelsen for anbringelse i isolation.

7.5. Den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 3

I forbindelse med afgivelse af betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter udarbejdede Strafferetsplejeudvalgets sekretariat et notat om isolation og forholdet til den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 3. Notatet er medtaget i betænkningen fra 1983 som bilag 4.

Strafferetsplejeudvalgets sekretariat har nu ajourført notatet med oplysninger om de seneste danske klagesager. Et notat herom medtages i denne betænkning som bilag 3.

Af notatet fremgår, at der fortsat ikke er holdepunkter for at antage, at isolation af varetægtsarrestanter inden for rammerne af retsplejelovens regler herom, generelt vil blive anset for stridende mod den europæiske menneskerettighedskonvention.

Derimod vil kommissionen efter omstændighederne kunne efterprøve, om konkrete isolationsforanstaltninger er rimeligt begrundet i den påsigtede kriminalitets beskaffenhed, hensynet til retshåndhævelsen, og om de er opretholdt i længere tid, end disse hensyn begrunder.

[\[Forside\]](#) [\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Top\]](#) [\[Forrige dokument\]](#) [\[Næste dokument\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Kapitel 8 - Udvalgets overvejelser

8.1. Indledning

Anvendelsen af isolationsfængsling beror på en afvejning mellem hensynet til individets retsbeskyttelse og hensynet til kriminalitetsbekæmpelsens effektivitet.

I denne afvejning må indgå, at isolationsfængsling på den ene side må anses som et af de mest indgribende straffeprocessuelle tvangsindgreb, og at isolationsfængsling på den anden side i nogle sager må anses som et absolut nødvendigt indgreb for at muliggøre efterforskningen og pådømmelsen.

Udvalget har i kapitel 6 redegjort for de forhold, der kan tale for at fortsætte brugen af isolation. I den forbindelse har udvalget særligt omtalt de forhold, der må tillægges betydning af hensyn til kriminalitetsbekæmpelsens effektivitet.

I kapitel 7 har udvalget redegjort nærmere for de forhold, der taler for at undlade eller begrænse brugen af isolation. I den forbindelse har udvalget særligt omtalt den videnskabelige undersøgelse, som på udvalgets foranledning har været foretaget for at klarlægge eventuelle psykiske skadevirkninger af isolationsanbringelse under varetægtsfængsling.

Det er udvalgets vurdering, at hensynet til bekæmpelsen af kriminalitet gør det nødvendigt at opretholde muligheden for at anbringe arrestanter i isolation. Men det er samtidig udvalgets vurdering, at de forhold, der taler for at begrænse brugen af isolation, i dag må tillægges en sådan øget vægt, at der er anledning til at foreslå en skærpelse af reglerne for anvendelse af varetægtsfængsling i isolation.

Udvalgets forslag tager sigte på brugen af fuldstændig isolation. Udvalgets forslag vedrører både betingelserne for iværksættelse og opretholdelse af isolation og bestemmelserne om den tidsmæssige udstrækning af isolation. Den samlede virkning af disse forslag på den fremtidige brug af isolation vil naturligvis afhænge også af andre forhold, herunder navnlig udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter. Det er imidlertid

sigtet med udvalgets forslag, at disse - alt andet lige - samlet vil føre til en væsentlig begrænsning i brugen af isolation.

Endvidere foreslår udvalget, at der indføres ændrede regler for de arrestanter, der er anbragt i isolation, så de negative virkninger, der er forbundet med isolationsanbringelse, søges imødegået mest muligt.

Endelig foreslår udvalgets flertal, at der gennemføres ændrede regler om afkortning i den idømte frihedsstraf for den tid, domfældte har været varetægtsfængslet, ved en regel om særlig kompensation for den tid, varetægtsfængsling er sket i isolation.

Et mindretal (*Søltoft Madsen og Merethe Stagetorn*) er enig i flertallets vurdering af de forhold, der taler for at begrænse brugen af isolation, men understreger, at hensynet til bekæmpelse af kriminalitet kun i helt ekstraordinære tilfælde nødvendiggør en ganske kortvarig anvendelse af isolation.

8.2. Fuldstændig og delvis isolation

Overvejelser om og kritik af anvendelsen af isolation har næsten altid den situation for øje, at den varetægtsfængslede er udelukket fra fællesskab med alle andre indsatte. Denne form for isolation, der i de gældende regler betegnes som fuldstændig isolation, er da også klart den almindeligst forekommende. Det er samtidig den form for isolation, som må antages at være den mest belastende for arrestanten.

De gældende regler om isolation regulerer imidlertid også de tilfælde, hvor der alene træffes bestemmelse om, at arrestanten ikke må have samvær med bestemte andre indsatte (men altså gerne med øvrige indsatte). Denne mere begrænsede form for isolation er i de gældende regler betegnet som delvis isolation. Denne isolationsform anvendes kun sjældent i praksis. Dette skyldes antageligt, dels at politiet opfatter delvis isolation som mindre effektiv og derfor kun sjældent fremsætter begæring herom, dels at bl.a. bygningsmæssige forhold i mange arresthuse kan vanskeliggøre administrationen af en ordning med delvis isolation.

Delvis isolation kan forekomme i mange varianter spændende fra udelukkelse fra fællesskab med en anden eller enkelte andre indsatte til udelukkelse fra fællesskab med næsten alle andre indsatte. Det er dog udvalgets vurdering, at de ulemper, der for en arrestant i almindelighed er forbundet med en anbringelse i delvis isolation, ikke med rimelighed kan sidestilles med de ulemper, der generelt er en følge af en anbringelse i fuldstændig isolation. Det er derfor efter udvalgets opfattelse ikke hensigtsmæssigt at lade anvendelsen af de to former for isolation være undergivet et fælles regelsæt. Efter udvalgets vurdering vil et fortsat fælles regelsæt indebære, at betingelserne for i al fald en række former for delvis isolation derved vil blive for restriktive, når det fortsat må anses for nødvendigt at lade anbringelse i fuldstændig isolation være undergivet strenge betingelser. Samtidig vil det efter udvalgets opfattelse ikke kunne udelukkes, at vurderingen af, om betingelserne for fuldstændig isolation er opfyldt, utilsigtet vil kunne påvirkes af, at de samme betingelser skal være opfyldt blot for iværksættelse også af de mindre restriktive former for delvis isolation.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at den særlige regulering i retsplejeloven af varetægtsfængsling i isolation alene skal finde anvendelse i de situationer, hvor der efter begæring fra politiet er tale om udelukkelse af arrestanten fra fællesskab med alle andre indsatte (fuldstændig isolation).

Er der derimod tale om, at politiet af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed alene ønsker, at arrestanten skal udelukkes fra fællesskab med bestemte andre indsatte (delvis isolation), finder udvalget, at den tilstrækkelige beskyttelse - herunder mod risikoen for anvendelse af delvis isolation i et sådant omfang, at det nærmer sig fuldstændig isolation - vil være indeholdt i den almindelige regel i retsplejelovens § 773. Efter denne regel kan en arrestant forlange spørgsmålet om opretholdelse af andre begrænsninger (end de særligt regulerede), som politiet af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed har foretaget i arrestantens rettigheder, forelagt retten til afgørelse.

8.3. Betingelserne for varetægtsfængsling i isolation

Efter de gældende regler er der en række betingelser, der skal være opfyldt, for at en person kan isoleres efter rettens bestemmelse.

For det første kræves, at der er tale om en person, der er varetægtsfængslet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, jf. nærmere afsnit 8.3.1.

For det andet kræves, at varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet, jf. nedenfor afsnit 8.3.2.

For det tredje kræves, at det såkaldte proportionalitetskrav er opfyldt, jf. nærmere afsnit 8.3.3. Opfyldelse af proportionalitetskravet indebærer, at isolation ikke må iværksættes eller fortsættes, såfremt formålet hermed kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, eller såfremt indgrebet står i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

For det fjerde gælder visse tidsbegrænsninger for anvendelse af isolation, jf. herved afsnit 8.3.4. Disse tidsbegrænsninger betyder, at der i hvert enkelt tilfælde skal fastsættes en frist for isolationens varighed. Første gang, der fastsættes en frist, må denne ikke overstige 2 uger, og ved senere forlængelser af isolationen må fristen ikke overstige 4 uger. Endelig må isolationens samlede tidsmæssige udstrækning - bortset fra sager, hvor sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover - ikke overstige 8 uger.

For det femte gælder en række formelle krav til behandlingen af spørgsmålet om isolation, jf. nærmere afsnit 8.3.5.

8.3.1. Kriminalitets- og mistankekrav

Efter retsplejelovens § 770 a, stk. 1, nr. 1, kan isolation efter rettens bestemmelse kun komme på tale overfor en person, der er varetægtsfængslet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3.

Dette krav betyder, at der skal være begrundet mistanke om, at sigtede har begået en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i mindst 1 år og 6 måneder, at lovovertrædelsen - hvis sigtede findes skyldig - ikke må ventes at ville medføre straf af bøde eller hæfte, at varetægtsfængsling ikke vil stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig, og at der efter sagens omstændigheder er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre.

Udvalget har overvejet, om man ved afgørelsen om isolation bør skærpe kravet til sigtelsens grundlag (mistankekravet) og/eller kravet til den påsigtede kriminalitet (kriminalitetskravet).

En sådan skærpelse af mistankekravet kunne f.eks. ske ved indførelsen af et krav om, at der - som i de særlige fængslingsbestemmelser i retsplejelovens § 762, stk. 2 - skulle kræves en særlig bestyrket mistanke og ikke blot en begrundet mistanke.

Udvalget finder imidlertid ikke grundlag for at foreslå en sådan skærpelse eller i øvrigt en skærpelse af mistankekravet, ligesom udvalget ikke finder grundlag for at skærpe kravet til den form for kriminalitet, der skal kunne danne grundlag for anvendelse af isolation.

For så vidt angår mistankekravet er det efter udvalgets opfattelse fortsat således, at behovet for anvendelse af isolation typisk opstår på et tidspunkt under sagen, hvor efterforskningen endnu ikke er så vidt fremskredet, at mistanken er bestyrket ud over, hvad der kræves til at træffe bestemmelse om varetægtsfængsling efter § 762, stk. 1. Og for så vidt angår kriminalitetskravet, er det efter udvalgets opfattelse også fortsat således, at der i en del tilfælde i praksis er behov for i hvert fald en kortvarig isolation også i sager vedrørende den mindre grove kriminalitet, der kan danne grundlag for varetægtsfængsling efter § 762, stk. 1.

Udvalget kan således tiltræde de synspunkter, der er anført side 42-43 i betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter. De nævnte sider er medtaget i denne betænkning som bilag 4.

8.3.2. Indikationskrav

8.3.2.1. Ved indikationen for et straffeprocessuelt indgreb forstås de særlige hensyn, som i det enkelte tilfælde begrunder og legitimerer indgrebets foretagelse.

Som anført ovenfor gælder det, at isolation kun kan komme på tale over for en person, der er varetægtsfængslet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, og spørgsmålet er derfor, om der - ud over fængslingsgrundene i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3 - bør opstilles særlige indikationskrav for at tillade isolation.

I gældende ret er der opstillet et sådant særligt indikationskrav, idet det efter retsplejelovens § 770 a, stk. 1, nr. 2, kræves, at varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet. Dette krav betyder, at ikke enhver varetægtsfængsling i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, bør medføre isolation, men at det - selv om sigtede i forvejen er varetægtsfængslet - skal være påkrævet yderligere at udelukke vedkommende fra samvær med alle andre indsatte for at hindre, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen.

I forbindelse med fastlæggelsen af indikationskravet anførte Strafferetsplejeudvalget i betænkningen fra 1983 (side 44), at isolation kun må anvendes, hvor denne er påkrævet for at afværge en konkret risiko for, at sigtede - på trods af varetægtsfængslingen - vil vanskeliggøre efterforskningen som angivet i § 762, stk. 1, nr. 3. Og for at belyse denne nødvendige konkrete risiko gennemgik udvalget nogle typisk forekommende situationer for at illustrere, hvornår en sådan konkret risiko sædvanligvis vil være til stede. Det henvises herom til betænkningen side 45 ff.

8.3.2.2. De gældende betingelser for isolation er således udformet med det sigte, at anvendelsen af isolation kun

sker i absolut påkrævet omfang, og betingelserne for isolation kan derfor for så vidt siges at være tilstrækkelig restriktive, når indgrebets alvorlige karakter tages i betragtning. Det er imidlertid i kritikken af den gældende isolationspraksis blevet anført, at der synes at være en tilbøjelighed til at træffe bestemmelse om isolation alene som konsekvens af, at fængsling sker i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3.

At en sådan opfattelse har kunnet anføres viser, at der er behov for en tydeliggørelse af, at en varetægtsfængsling i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3, er en nødvendig, men ikke tilstrækkelig, betingelse for, at isolation kan komme på tale.

Udvalget foreslår derfor, at formuleringen af § 770 a, stk. 1, ændres, så bestemmelsen i højere grad fremhæver kravet om en særlig isolationsgrund, som skal være til stede ud over fængslingsgrundene i § 762, stk. 1, nr. 3. Udvalget foreslår således, at det i bestemmelsen præciseres, at der skal være bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre.

En sådan tydeliggørelse vil samtidig understrege, at også spørgsmålet om fortsat isolation skal afgøres særskilt og ikke alene på grundlag af, om betingelserne for fortsat varetægtsfængsling er fundet opfyldt. Tydeliggørelsen vil herved tillige kunne imødekomme den anbefaling, som Europarådets Torturkomité har fremsat om en sådan præcisering i sin rapport af 3. april 1997 vedrørende sit besøg i Danmark i efteråret 1996.

Det følger af udvalgets forslag, at der skal være en begrundet frygt for, at sigtede, ikke bare på fri fod, men også efter at være blevet frihedsberøvet, vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen. Og det må efter udvalgets forslag kræves, at denne begrundede frygt skal kunne angives med henvisning til konkrete omstændigheder i den enkelte sag og altså ikke blot ved en mere generel henvisning til, at der er sket varetægtsfængsling som følge af en antagelse af, at sigtede uberettiget vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen.

Det er især i 3 situationer, at der kan blive spørgsmål om anvendelse af isolation, såfremt der er en konkret risiko for, at sigtede, uanset at den pågældende er varetægtsfængslet, kan og vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen.

Det vil for det første være sager med to eller flere sigtede, der alle er varetægtsfængslede efter § 762, stk. 1, nr. 3, og hvor de i varetægtsfængslet må afskæres fra ved direkte samvær eller gennem andre indsatte, med hvem de har samvær, at få mulighed for at aftale forklaringer og lignende.

For det andet vil det være sager med to eller flere mulige gerningsmænd, hvor en eller flere af disse er på fri fod, og hvor en eller flere sigtede er varetægtsfængslede efter § 762, stk. 1, nr. 3, og må afskæres fra gennem medindsatte, der f.eks. har udgang eller adgang til brevveksling eller besøg eller som løslades, at give meddelelser om sagen til de mulige gerningsmænd, der er på fri fod.

For det tredje vil det være sager, hvor der efter sagens konkrete omstændigheder er risiko for, at den eller de varetægtsfængslede gennem andre indsatte vil påvirke vidner og andre ved trusler eller ved overtalelse til at give urigtige oplysninger, fortie oplysninger eller fjerne spor, herunder koster.

I de sager, hvor det særligt er spørgsmålet, om der er risiko for påvirkning af mulige medgerningsmænd, vil der skulle lægges særlig vægt på muligheden for, at der vil kunne blive etableret kontakt mellem de pågældende, og på sandsynligheden for, at denne mulighed vil blive udnyttet til at vanskeliggøre forfølgningen i sagen.

I de sager, hvor det særligt er spørgsmålet, om der er risiko for påvirkning af andre end mulige medgerningsmænd, vil der skulle lægges særlig vægt på sandsynligheden for, at den varetægtsfængslede vil anvende trusler eller overtalelse til at påvirke sådanne personer. Formodningen om, at sådanne midler vil blive taget i brug, kan f.eks. bygge på, at sigtede tidligere har forsøgt at true vidner, eller på den omstændighed, at vidnet står i et særligt afhængighedsforhold til sigtede i sagen. I vurderingen må endvidere indgå muligheden for, at den varetægtsfængslede kan etablere kontakt til det pågældende vidne. Tilknytning til et kriminelt miljø kan i den forbindelse være et forhold, der kan øge sandsynligheden for, at en sådan kontakt vil være en mulighed.

For så vidt angår sager, hvor der ikke er særlig grund til at tro, at den eller de varetægtsfængslede vil anvende trusler eller overtalelse til at påvirke ikke-sigtede personer, vil der kun sjældent blive tale om isolation. I ganske særlige tilfælde vil isolation dog kunne komme på tale også i sådanne sager. Dette vil således kunne være tilfældet, hvor sigtelsen vedrører meget grov kriminalitet, og hvor der er særlig grund til at tro, at den varetægtsfængslede -

uden at påvirkningen har karakter af trusler eller overtalelse - vil forsøge at formå andre, der må antages villige hertil, til at afgive urigtige forklaringer eller fjerne spor eller koster.

8.3.2.3. Såfremt politiet ikke kan godtgøre, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, er der ikke grundlag for isolation. Den foreslåede formulering skal derfor samtidig bidrage til, at politiet i sine begæring om isolation - og domstolene i fald en begæring tages til følge - konkret begrundede nødvendigheden ikke kun af varetægtsfængslingen, men også af, at denne finder sted i isolation.

Særligt for så vidt angår politiets begæring om isolation, forudsættes det således, at disse indeholder en konkretisering af de forhold, der efter politiets opfattelse bevirker, at varetægtsfængslingen ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen. Politiet må således fremkomme med en særskilt begæring om og begrundelse for anbringelse i isolation.

At politiets begæring om isolation skal være en særskilt begæring skal understrege, at spørgsmålet om isolation skal afgøres særskilt set i forhold til spørgsmålet om varetægtsfængsling. På samme måde tjener kravet om, at politiet særskilt skal begrunde en begæring om isolation, til at understrege, at det ikke er tilstrækkeligt til en anbringelse i isolation, at betingelserne for varetægtsfængsling i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, er opfyldt. Der kræves en konkret begrundelse for, at varetægtsfængslingen ikke i sig selv er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen.

Det vil ikke være en tilstrækkelig begrundelse for isolation at gøre gældende, at man ikke kan hindre, at en sigtet skaffer sig kontakt til en medsigtet, som det har været nødvendigt at anbringe i samme arresthus. Det vil heller ikke være tilstrækkeligt at henvise til, at kriminalitetens art i sig selv gør det sandsynligt, at sigtede vil søge at benytte sig af muligheden for at påvirke den medsigtede. Der må kræves en begrundelse med tilknytning til den konkrete sigtede eller til sagens konkrete omstændigheder, herunder oplysninger om tidligere eller aktuelle forsøg på påvirkning, særlig tilknytning til et fælles kriminelt miljø eller særlig afhængighed mellem de sigtede.

Udvalget har overvejet at stille forslag om, at politiet inden retsmødet skal aflevere en skriftlig begrundelse for en begæring om isolation eller fortsat isolation. Udvalget har imidlertid ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for et sådant forslag, især fordi det ikke sjældent vil forekomme, at grundlaget for begæringen først vil ligge helt klart på baggrund af det, som kommer frem under retsmødet. Dette vil især være tilfældet under det første retsmøde - grundlovsforhøret. Udvalget anser det imidlertid for væsentligt, at der fremover i højere grad sker en konkretisering af grundlaget for politiets begæring om isolation og skal derfor anbefale, at politiets begæring i muligt omfang omfang fremsættes - og begrundes - skriftligt, hvilket især vil være nærliggende i forbindelse med begæring om fortsat isolation således, som det allerede i dag kendes med hensyn til de såkaldte "forlængerrapporter". En sådan praksis vil også være et egnet middel til den kontrol med efterforskningens hurtighed, der særligt fremhæves nedenfor i udvalgets forslag til ændring af proportionalitetskravet.

Udvalget foreslår, at spørgsmålet om varetægtsfængsling og isolation afgøres ved særskilte kendelser. En sådan fremgangsmåde vil understrege det selvstændige indikationskrav for anvendelse af isolation under varetægtsfængsling, og vil samtidig harmonere med anbefalingen fra Europarådets Torturkomité om, at afgørelser om isolation bør træffes særskilt, jf. herved ovenfor kapitel 7, afsnit 7.3.

Særligt for så vidt angår rettens begrundelse af en isolationsfængsling henvises til afsnit 8.3.5.1. og udvalgets forslag til en særlig bestemmelse om opfyldelsen af begrundelsespligten ved afgørelser om isolation.

8.3.3. Proportionalitetskrav

For alle straffeprocessuelle tvangsindgreb gælder en proportionalitetsgrundsætning, hvorefter et indgreb ikke må foretages, såfremt det formål, der tilsigtes opnået ved indgrebet, kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, eller såfremt den ulempe, indgrebet medfører for den person, der rammes deraf, ikke står i rimeligt forhold til indgrebets betydning for efterforskningen, til sagens betydning eller til den retsfølge, der kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

For så vidt angår spørgsmålet om iværksættelse og opretholdelse af isolation er en særlig udformning af denne proportionalitetsgrundsætning lovfæstet i retsplejelovens § 770 b.

Proportionalitetskravet kan opfattes som et supplement til de grundlæggende betingelser for isolation. Isolation må således kun anvendes, hvis disse betingelser for isolation - at der er tale om en person, der er varetægtsfængslet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, og at varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet - er opfyldt og proportionalitetsgrundsætningen ikke er til hinder for indgrebet.

Udvalget foreslår en tydeliggørelse af dette krav om proportionalitet som en selvstændig betingelse for isolation, ligesom udvalget foreslår en udbygning af selve bestemmelsen om proportionalitetskravet ved isolation.

Tydeliggørelsen af kravet om proportionalitet som selvstændig betingelse for isolation foreslås gennemført dels ved at ændre affattelsen af bestemmelsen med kravet om proportionalitet og ved at placere denne bestemmelse umiddelbart i tilknytning til bestemmelsen om de grundlæggende materielle betingelser for isolation, dels ved at skærpe bestemmelsen om rettens begrundelse for isolation således, at det udtrykkeligt anføres, at retten i kendelsen om isolation skal anføre de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for isolation, herunder både de materielle betingelser og kravet om proportionalitet, er opfyldt.

Udbygningen af bestemmelsen om proportionalitetskravet foreslås gennemført ved i højere grad at eksemplificere nogle af de forhold, der kan tale mod anvendelse af isolation således, at opmærksomheden på denne måde i særlig grad henledes på, om disse forhold skulle være til stede i den konkrete sag.

Som eksempler på mindre indgribende foranstaltninger, der i visse sager kan være tilstrækkelige til opnåelse af formålet med en isolationsanbringelse og derfor vil udelukke anvendelsen af isolation i disse sager, foreslås således i lovbestemmelsen nævnt an

bringelse af arrestanten i andet arresthus end bestemte andre indsatte og etablering af brevkontrol, besøgskontrol eller besøgsforbud.

Også opmærksomheden på den særlige belastning, som isolation kan medføre, søges skærpet ved udformningen af proportionalitetsbestemmelsen.

Endelig indeholder udvalgets forslag til udbygning af bestemmelsen om proportionalitetskravet en særlig fremhævelse af kravet til efterforskningen. Varetægtsfængsling er i sig selv et alvorligt indgreb, men - som det også fremgår af isolationsundersøgelsen - indebærer en varetægtsfængsling i isolation en sådan yderligere belastning og helbredsrisiko, at der må stilles særlige krav til politiets efterforskning i de sager, hvor dette indgreb må tages i anvendelse af hensyn til politiets efterforskning. Denne efterforskning må derfor fremmes med den særlige hurtighed, der er påkrævet i sager med varetægtsfængsling i isolation, herunder ved benyttelse af mulighederne for anteciperet bevisførelse i medfør af retsplejelovens § 747.

Der henvises nærmere til udvalgets forslag til ny affattelse af § 770 b.

8.3.4. Tidsbegrænsninger for isolation

8.3.4.1. Indledning

De gældende bestemmelser om isolation indeholder i § 770 c, til dels jf. § 767, stk. 1, et krav om, at der ved en afgørelse om isolation fastsættes en frist for indgrebets længde. Denne frist skal være så kort som muligt. Ved iværksættelse af isolation må fristen for indgrebets længde ikke overstige 2 uger. Fristen kan forlænges, men højst med 4 uger ad gangen.

De gældende bestemmelser om isolation indeholder endvidere i § 770 a, stk. 2, en bestemmelse om en absolut tidsmæssig begrænsning på 8 uger for anvendelse af (fuldstændig) isolation, medmindre sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller mere. For lovovertrædelser, der efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller mere, gælder der ikke nogen tidsbegrænsning for isolation.

Det er som nævnt udvalgets vurdering, at hensynet til bekæmpelsen af kriminalitet gør det nødvendigt at opretholde muligheden for at anbringe arrestanter i isolation. Men det er samtidig udvalgets vurdering, at de forhold, der taler for at begrænse brugen af isolation, i dag må tillægges en sådan øget vægt, at der er anledning til at foreslå en skærpelse af reglerne for varetægtsfængsling i isolation således, at der hermed tilsigtes en væsentlig

begrænsning i brugen af isolation, jf. ovenfor afsnit 8.1.

Udvalget har på denne baggrund særligt overvejet, om der er grundlag for at foreslå ændring i de gældende bestemmelser om tidsgrænser for isolation, herunder om der i loven bør fastsættes en absolut overgrænse for længden af den periode, i hvilken en arrestant kan holdes isoleret uanset arten af den lovovertrædelse, som arrestanten er sigtet for.

For så vidt angår fristerne på henholdsvis højst 2 uger og højst 4 uger ved iværksættelse og forlængelse af isolation, er det udvalgets opfattelse, at der ikke er grundlag for at foreslå ændringer af disse frister. Kortere frister ville medføre hyppigere fremstilling i retten, og politiets og anklagemyndighedens arbejde hermed ville kunne føre til forsinkelse af sagen - også til skade for den sigtede. Udvalget har endvidere taget i betragtning, at retten har mulighed for at fastsætte en kortere frist end de 2 eller 4 uger i de tilfælde, hvor retten under hensyn til sagens omstændigheder skønner, at der bør gælde en sådan kortere frist. Endelig er det indgået i overvejelserne, at politiet har pligt til at ophæve isolationen, når betingelserne herfor ikke længere er til stede, ligesom forsvareren altid har adgang til at anmode om afholdelse af et retsmøde med henblik på ophævelse af isolationen, såfremt der foreligger nye oplysninger om sagen eller om sigtedes tilstand.

For så vidt angår absolutte tidsgrænser for isolation har udvalget overvejet dels en ændring af den gældende overgrænse på 8 uger ved lovovertrædelser, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 6 år, dels indførelsen af en absolut overgrænse også for lovovertrædelser, der efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller mere.

Ved vurderingen af behovet for at fastsætte absolutte tidsgrænser for isolation må det indgå, at det af isolationsundersøgelsen fremgår, at den psykiske helbredstilstand blandt de isolerede ikke var afhængig af varigheden af isolationen. Tilstanden hos de isolerede var således uændret over den tid, isolationen pågik. Der kan således ikke konstateres en større sandsynlighed for udvikling af psykiske forstyrrelser sidst i en isolationsperiode frem for først eller tidligere i perioden.

På den anden side må også indgå, at undersøgelsens hovedkonklusion er, at "varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred", og at sandsynligheden for, at en given person i isolation udvikler en forstyrrelse af det psykiske helbred, er større ved en langvarig isolation som følge af den længere tid, vedkommende er isoleret og dermed udsat for den nævnte belastning og risiko. Samtidig må det indgå i overvejelserne, at netop usikkerheden med hensyn til den mulige tidsmæssige udstrækning af en isolation er et forhold, som forskerne bag isolationsundersøgelsen under drøftelser med udvalget har peget på som en mulig belastningsudløsende faktor af væsentlig betydning.

Der er på denne baggrund enighed i udvalget om, at der ikke mindst i sager med langvarige isolationer er et væsentligt behov for at søge isolationens tidsmæssige udstrækning begrænset.

Der er i udvalget ikke enighed om, om dette bør indebære fastsættelse af en absolut overgrænse for længden af den periode, i hvilken en arrestant kan holdes isoleret uanset arten af den lovovertrædelse, som arrestanten er sigtet for.

Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at der bør udfoldes betydelige anstrengelser for væsentligt at begrænse disse meget langvarige isolationsperioder. Udvalgets forslag til skærpelse af betingelserne for anvendelsen af isolation vil være et af midlerne hertil, men herudover vil det være nødvendigt med en yderligere opprioritering af sagsbehandlingen i disse sager hos politi og anklagemyndighed, forsvarsadvokaterne og retterne - også selv om konsekvensen heraf måtte være en forlængelse af sagsbehandlingen i andre, men mindre alvorlige, sager.

Kravet om en særlig hurtig efterforskning i sager med varetægtsfængsling i isolation foreslås som nævnt ovenfor udtrykkeligt fremhævet i bestemmelsen om det særlige proportionalitetskrav ved isolation. Krav til efterforskningens hurtighed vil yderligere kunne stilles administrativt således, som det f.eks. også er sket i Rigsadvokatens meddelelse nr. 3/1997 om forelæggelse af arrestantsager, hvor varetægtsfængslingen overstiger 3 måneder.

Der er herudover grund til at påpege, at også retternes behandling af sagerne bør fremskyndes bl.a. ved hurtigere berømmelse af domsforhandlinger eller andre retsmøder f.eks. i tilfælde af ønske om anteciperet bevisførelse som muligt grundlag for ophævelse af en isolation, jf. retsplejelovens § 747. Også en indførelse af en normal overgrænse for den tidsmæssige udstrækning af isolation vil i sig selv kunne betyde skærpede krav også til retternes sagsbehandling.

En samlet, væsentligt hurtigere behandling af sager med varetægtsfængsling i isolation kan imidlertid i en del tilfælde kun gennemføres i praksis, hvis også forsvarsadvokaterne vil kunne give møde ved politiafhøringer af deres klient og til retsmøder med kortere varsel. I den forbindelse skal udvalget på den ene side fremhæve det meget væsentlige hensyn, at en sigtet får beskikket den forsvarer, som vedkommende har ønske om. Men det må også indgå i vurderingen ved beskikkelsen af forsvarer, om en imødekommelse af ønsket om en bestemt forsvarer vil kunne føre til en utilsigtet væsentlig forlængelse af sagens samlede varighed, herunder af den del af sagen, der indebærer varetægtsfængsling i isolation. Fastholder den sigtede - med kendskab til denne konsekvens - ønsket om beskikkelse af den pågældende forsvarer, må dette tillægges betydelig vægt, men det må understreges, at hensynet til sagens behørig fremme - ikke mindst i sager med flere sigtede - vil kunne begrunde beskikkelse af en anden forsvarer, jf. herved retsplejelovens § 733, stk. 2, om rettens mulighed for at nægte at beskikke den advokat, som sigtede ønsker som forsvarer.

8.3.4.2. Udvalgets forslag hvis sigtelsen kan medføre fængsel i 6 år eller mere.

6 medlemmer (et flertal) af udvalget (Bjarne Christensen, Jørgen Ilum, Jens Kruse Mikkelsen, Bjarne Pedersen, Jakob Skov og Lars Stevnsborg) er af den opfattelse, at en absolut overgrænse for isolation - hvis fastsættelse af en sådan skal anbefales - ikke burde overstige 6 måneder.

Som det fremgår af oplysningerne vedrørende den faktiske brug af isolation, forekommer det i praksis, at arrestanter er isoleret i mere end 6 måneder og i et mindre antal sager endda i væsentligt mere end 6 måneder.

Flertallet har på den baggrund særligt overvejet, om der efter gennemførelse af udvalgets forslag til skærpede betingelser for isolation sammenholdt med udvalgets forudsætning om en samlet hurtigere sagsbehandling både hos politi, anklagemyndighed, retter og forsvarsadvokater vil være sager, hvor der med rimelighed kan være grundlag for isolation i mere end 6 måneder.

Flertallet finder, at man ikke kan se bort fra, at selv en overgrænse for isolation på 6 måneder i nogle sager ville kunne være ødelæggende for sagens forfølgning, og at en sådan overgrænse derfor ikke vil være udtryk for en rimelig afvejning mellem hensynet til arrestanten og hensynet til forfølgningen, når der er tale om sager vedrørende meget alvorlig og samfundsskadelig kriminalitet. Flertallet kan derfor ikke anbefale, at der i loven fastsættes en absolut overgrænse for så vidt angår den meget alvorlige kriminalitet.

Flertallet er imidlertid enige i den opfattelse, at der bør ske en væsentlig begrænsning også af de langvarige isolationer. Flertallet foreslår dette markeret derved, at der for den alvorligste kriminalitet fastsættes en normal overgrænse for isolation på 4 måneder, og at denne grænse alene kan overskrides, når domstolene finder, at afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret. Flertallet understreger, at isolation i mere end 4 måneder normalt må forudsætte, at det ikke kan bebrejdes politiet eller anklagemyndigheden, at efterforskningen ikke har gjort det muligt at tilvejebringe den fornødne bevissikring inden udløbet af den normale overgrænse for isolation. Det vil herved kunne være af betydning, om efterforskningen i væsentlig grad har måttet foregå i udlandet, ligesom det vil kunne tillægges vægt, om den eller de sigtede aktivt har modvirket og besværliggjort efterforskningen eller om forsvareren for den eller de sigtede endnu ikke har haft mulighed for at medvirke f.eks. til afholdelse af et retsmøde i medfør af retsplejelovens § 747 med henblik på sikring af bevis.

3 medlemmer (et mindretal) af udvalget (Søren Søltoft Madsen, Eva Smith og Merethe Stagetorn) finder, at anvendelsen af isolation er et så alvorligt indgreb, at hensynet til forfølgningen selv i de mest alvorlige sager er tilstrækkeligt tilgodeset, såfremt der fastsættes en absolut overgrænse for isolation på 4 måneder. En sådan absolut grænse for de mest alvorlige sager vil efter mindretallets opfattelse medvirke til, at efterforskningen i disse sager effektiviseres og i alt væsentligt vil kunne afsluttes indenfor de 4 måneder. Mindretallet foreslår derfor, at udvalgets forslag om væsentlig begrænsning af anvendelsen af isolation bl.a. gennemføres ved indførelsen af en lovbestemmelse, hvorefter isolation ikke må finde sted i mere end 4 måneder uanset arten af den påsigtede kriminalitet.

8.3.4.3. Udvalgets forslag hvis sigtelsen kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller mere men ikke i 4 år

For så vidt angår isolation af personer, der er varetægtsfængslet i isolation som sigtet for lovovertrædelser, der ikke kan medføre fængsel i 6 år eller derofter, findes som nævnt allerede i gældende regler en bestemmelse om en absolut tidsgrænse for isolation på 8 uger. Der er i udvalget enighed om, at der også for så vidt angår dette område

bør ske en begrænsning i anvendelsen af isolation, og udvalget foreslår med henblik herpå, at tidsbegrænsningen for isolation af arrestanter, der er sigtet for lovovertrædelser, der alene kan medføre fængsel i under 4 år, nedsættes fra 8 uger til 4 uger.

8.3.4.4. Udvalgets forslag hvis sigtelsen kan medføre fængsel i 4 år eller mere men ikke i 6 år

For så vidt angår restområdet - isolation for lovovertrædelser, der kan medføre fængsel i 4 år eller mere men ikke i 6 år eller derover - er det udvalgets opfattelse, at man bør fastholde den gældende begrænsning for isolation på 8 uger. Dette område vil bl.a. omfatte sigtelser for vold efter straffelovens § 245, groft tyveri efter straffelovens § 286, jf. 276, og skattesvig og indsmugling af særlig grov karakter, jf. § 289. Det kunne overvejes, om disse former for kriminalitet, således som de har udviklet sig siden vedtagelsen af den gældende tidsbegrænsning på 8 uger, kunne begrunde en forlængelse af adgangen til isolation. I lyset af udvalgets generelle sigte med de ændrede regler om isolationsfængsling er der imidlertid i udvalget enighed om at foreslå, at man for så vidt angår disse kriminalitetsformer bliver stående ved den gældende tidsbegrænsning for isolation på højst 8 uger.

8.3.4.5. Sammenfatning af udvalgets forslag

Udvalgets forslag vedrørende absolutte tidsbegrænsninger for anvendelsen af isolation kan herefter sammenfattes således:

(1) Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 uger.

(2) Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller derover, men ikke fængsel i 6 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger.

(3) Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, er udvalget delt med hensyn til opfattelsen af, om der for denne kriminalitet bør indføres en absolut overgrænse for isolation.

(a) Et *flertal* på 6 af udvalgets medlemmer finder, at isolation i disse sager ikke må finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 måneder, medmindre afgørende hensyn til sagens forfølgning gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret

(b) Et *mindretal* på 3 af udvalgets medlemmer finder, at isolation i disse sager under ingen omstændigheder må finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 måneder.

Der henvises i øvrigt til udvalgets forslag til § 770 c.

8.3.5. Sagsbehandlingsregler

Efter de gældende regler behandles en række formelle spørgsmål i forbindelse med isolation efter de samme regler, som gælder for behandlingen af spørgsmål vedrørende varetægtsfængsling, jf. henvisningen i retsplejelovens § 770 c, 1. pkt., til reglerne i § 764, stk. 2-4, og §§ 766-769.

Henvisningen til reglerne om behandlingen af spørgsmål vedrørende varetægtsfængsling indebærer, at sigtede ved afgørelsen om isolation skal have lejlighed til at udtale sig i retten om spørgsmålet (§ 764, stk. 2), at sigtede skal have bistand af en forsvarer også vedrørende spørgsmålet om isolation (§ 764, stk. 3) og at rettens afgørelse om iværksættelse af isolation skal træffes ved kendelse, som skal begrundes med angivelse af de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for isolation er opfyldt (§ 764, stk. 4). Endvidere gælder det, at kendelsen om isolation til enhver tid kan omgøres af retten (§ 766).

Henvisningen til varetægtsreglerne indebærer endvidere, at der - som også omtalt ovenfor - ved afgørelsen om isolation skal fastsættes en frist for indgrebet, hvilken frist skal være så kort som muligt og ikke må overstige 2 uger ved iværksættelse af isolation og 4 uger ved forlængelse af isolation (§ 767, stk. 1, 1.-3. pkt.). Også en afgørelse om forlængelse af isolation skal træffes ved (en begrundet) kendelse, medmindre sigtede erklærer sig indforstået med forlængelsen (§ 767, stk. 1, 4. pkt.).

Henvisningen til varetægtsreglerne indebærer yderligere, at kæremål vedrørende forlængelse af isolation efter (sigtedes) begæring skal behandles mundtligt, hvis isolationen ved den påkærede afgørelse udstrækkes ud over 3 måneder, medmindre kæremål om isolation allerede er blevet behandlet mundtligt, idet det i så fald er den overordnede ret, der afgør, om en senere begæring om mundtlig forhandling skal imødekommes (§ 767, stk. 2).

Henvisningen i § 770 c indebærer videre, at isolation - om fornødent ved rettens kendelse - skal ophæves bl.a., når betingelserne for iværksættelse af indgrebet ikke længere er til stede, ligesom retten skal ophæve isolationen, hvis retten finder, at undersøgelsen ikke fremmes med tilstrækkelig hurtighed, og at fortsat isolation ikke er rimelig (§ 768).

Endelig indebærer henvisningen til varetægtsreglerne, at der er mulighed for isolation under anke af sagen (til landsret), og at en bestemmelse herom truffet af byretten - og ikke indbragt for landsretten ved særskilt kære - snarest skal forelægges landsretten til afgørelse, når anken er effektueret (§ 769).

Udvalget har overvejet de gældende formelle regler for behandlingen af spørgsmålet om isolation. Udvalget er enig i, at disse regler som udgangspunkt skal svare til de regler, der gælder for behandlingen af spørgsmålet om varetægtsfængsling, og udvalget har alene fundet grundlag for at foreslå ændringer vedrørende reglerne for rettens begrundelse for isolation og reglerne for behandlingen af kæremål vedrørende isolation. Endelig har udvalget særligt overvejet behovet for opretholdelse af reglerne om isolation under anke.

8.3.5.1. Rettens begrundelse for isolation

Som nævnt ovenfor følger det allerede af den gældende henvisning i retsplejelovens § 770 c til § 764, stk. 4, at rettens afgørelse om iværksættelse af isolation skal træffes ved kendelse, som skal begrundes med angivelse af de konkrete omstændigheder i sa gen, hvorpå det støttes, at betingelserne for isolation er opfyldt. Det samme gælder efter henvisningen til § 767, stk. 1, ved forlængelse af isolation, medmindre sigtede erklærer sig indforstået med forlængelsen.

Det må lægges til grund, at en væsentlig del af kritikken mod gældende isolationspraksis har været rettet mod det forhold, at retternes begrundelser for anvendelse af isolation ofte er ret sparsomme og generelt affattede.

Det er udvalgets opfattelse, at konkrete og udførlige begrundelser er af væsentlig betydning ved behandlingen af spørgsmål om isolation. En fastholdelse og tydeliggørelse af kravet herom vil således efter udvalgets opfattelse kunne skærpe overvejelserne også hos politi og anklagemyndighed vedrørende nødvendigheden af anvendelse af isolation eller fortsat isolation i den enkelte sag, jf. herom nærmere udvalgets overvejelser ovenfor om politiets begrundelser for begæringer om isolation. Også for retternes sagsbehandling vil en tydeliggørelse af kravet være af værdi, ligesom en opfyldelse af dette særlige begrundelseskrav vil have betydning for forsvarerne ved deres stillingtagen til afgørelsen om isolation og til spørgsmålet om mulighederne for senere ophævelse af isolationen f.eks. efter en anteciperet bevisførelse.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at kravet om begrundelse ved kendelser om isolation udskilles fra den almindelige henvisningsbestemmelse til en særlig bestemmelse. Samtidig foreslås det, at en afgørelse om isolation i alle tilfælde skal træffes ved kendelse. Dette betyder, at der også i de tilfælde, hvor den sigtede er indforstået med forlængelsen, skal træffes afgørelse herom ved kendelse, der skal indeholde den nødvendige konkrete begrundelse for, at betingelserne for fortsat isolation er opfyldt.

Udvalgets forslag til særlig bestemmelse om opfyldelsen af begrundelsespligten ved afgørelser om isolation indeholder krav om, at retten i kendelsen skal anføre de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at betingelserne, herunder de enkelte betingelser vedrørende opfyldelsen af indikations- og proportionalitetskravet, for isolation eller fortsat isolation er opfyldt. Den foreslåede bestemmelse skal således sammen med de ændrede formuleringer af bestemmelserne vedrørende betingelserne for isolation skærpe opmærksomheden på den særlige isolationsgrund, der skal være til stede ud over fængslingsgrunden i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, og på de muligheder, der måtte være for med mindre indgribende foranstaltninger at opnå det formål, som tilsigtes med begæringen om isolation.

Der henvises i øvrigt til udvalgets forslag til § 770 d, stk. 1.

8.3.5.2. Behandlingen af kæremål

Efter de gældende regler følger det som nævnt af henvisningen i retsplejelovens § 770 c til § 767, stk. 2, at kæremål vedrørende forlængelse af isolation efter begæring skal behandles mundtligt, hvis isolationen ved den påkærede afgørelse udstrækkes ud over 3 måneder. Af bestemmelsen følger endvidere, at når kæremål én gang har været behandlet mundtligt, afgør den overordnede ret, om en senere begæring om mundtlig behandling skal imødekommes. Den gældende ordning svarer således til behandlingen af kæremål vedrørende varetægtsfængsling.

Det er udvalgets opfattelse, at den mundtlige behandling af et kæremål giver det bedste grundlag for den overordnede rets stillingtagen til det forelagte spørgsmål. Fordelene ved den mundtlige behandling af kæremål skal imidlertid afvejes overfor de ulemper, der er forbundet hermed, sammenlignet med en afgørelse på skriftligt grundlag. For den enkelte vil ulempen ved den mundtlige behandling først og fremmest kunne være den tid, som vil kunne forløbe, før afgørelsen træffes. Selv om der udfoldes betydelige anstrengelser hos alle implicerede, vil der let kunne gå nogen tid, før en mundtlig forhandling vil kunne afholdes, og en mere udstrakt anvendelse af mundtlig behandling af kæremål vil derfor ikke sjældent kunne indebære en forsinkelse af sagens øvrige behandling og dermed måske af isolationsperioden. Hertil kommer den mere generelle effekt, som en udstrakt anvendelse af mundtlige forhandlinger i kæresager vil kunne have for retternes øvrige afvikling af mundtlige forhandlinger - særligt domsforhandlinger.

Udvalget kan på den anførte baggrund ikke anbefale en ordning, hvorefter alle kæremål vedrørende isolation efter begæring skal forhandles mundtligt. Udvalget kan imidlertid anbefale, at der - efter isolationens meget indgribende karakter - indføres en udvidelse af retten til mundtlig kærebehandling i sager om længerevarende isolation.

Udvalget foreslår herefter, at reglen om, at sigtede har krav på mundtlig behandling, når kæren vedrører en kendelse, hvorved isolationen udstrækkes ud over 3 måneder, suppleres med en regel om, at sigtede ligeledes har krav på mundtlig behandling af (et senere) kæremål, når isolationen ved den påkærede kendelse udstrækkes ud over 8 uger fra den seneste mundtlige behandling af kæremål om forlængelse af isolationen. Om der herudover skal ske mundtlig behandling af kæremål vedrørende isolation, foreslås som hidtil afgjort af den overordnede domstol.

Udvalget skal understrege, at forslaget alene vil have praktisk betydning i den situation, at der - som foreslået af udvalgets flertal - gives mulighed for overskridelse af den foreslåede normale overgrænse for isolation på 4 måneder. Såfremt der i stedet - som foreslået af udvalgets mindretal - indføres en absolut overgrænse for isolation på 4 måneder, vil der i praksis ikke forekomme sager, hvor der efter mundtlig behandling af et kæremål om isolation ud over 3 måneder, vil opstå senere kæremål om yderligere forlængelse af isolationen.

Der henvises til udvalgets forslag til § 770 e.

8.3.5.3. Isolation under anke

Som nævnt ovenfor følger det af henvisningen i § 770 c til § 769, at der er mulighed for isolation under anke af sagen (til landsret), og at en bestemmelse herom truffet af byretten - og ikke indbragt for landsretten ved særskilt kære - snarest skal forelægges landsretten til afgørelse, når anken er effektueret.

Udvalget har særligt overvejet, om der fortsat bør være adgang til isolation under anke.

Spørgsmålet har kun betydning for så vidt angår anke, der omfatter bevisbedømmelsen, idet isolation alene kan komme på tale i tilfælde, hvor der varetægtsfængsles efter bestemmelsen i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3. Som anført side 51 i betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter vil den praktiske betydning af spørgsmålet om isolation under anke være begrænset til sager vedrørende lovovertrædelser, der - uden at være nævningsager - dog har en strafferamme på fængsel i 6 år eller derover. Dette gælder i øvrigt i endnu højere grad efter indførelsen af 8-ugers reglen i retsplejelovens § 770 a, stk. 2, og vil endda gælde endnu mere, såfremt dette udvalgs forslag til nedsættelse af denne frist gennemføres. Også en gennemførelse af mindretallets forslag om indførelsen af en absolut overgrænse for isolation uanset kriminalitetens art vil få afgørende indflydelse på den praktiske betydning af spørgsmålet om isolation under anke.

Det er udvalgets vurdering, at isolation under anke anvendes uhyre sjældent. Sådan bør det også være efter udvalgets opfattelse, fordi isolation under anke kan medføre en meget langvarig isolationsperiode og allerede af den grund være yderst betænkelig. Men også og ikke mindst fordi isolation kun er påkrævet, indtil bevis i sagen er sikret, hvilket normalt senest vil være tilfældet under sagens behandling i 1. instans, så der ikke vil være noget reelt behov for isolation under anke.

Ganske som i betænkningen fra 1983 vil udvalget imidlertid ikke udelukke, at isolation i ganske særlige tilfælde vil være påkrævet også under anke. Udvalget foreslår derfor ikke nogen ændring af de gældende regler herom.

8.4. Særligt om anteciperet bevisførelse

8.4.1. I overensstemmelse med et forslag herom i Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 975/1983 indførtes ved lov nr. 299 af 6. juni 1984 bestemmelsen i retsplejelovens § 747, stk. 2, om udvidet adgang til anteciperet bevisførelse. Formålet med denne bestemmelse er at tilvejebringe en udvidet adgang til efter forsvarerens begæring at foretage bevisførelse inden domsforhandlingen med det formål at muliggøre ophævelse af isolation. Bestemmelsen omfatter sager, hvor arrestanten har været (fuldstændigt) isoleret i et sammenhængende tidsrum på mere end 3 måneder. Retten er ikke bundet til at imødekomme en begæring om anteciperet bevisførelse. Imødekommes begæringen, må retten, når bevisførelsen er tilendebragt, på særskilt begæring herom tage stilling til, om isolationen kan ophæves.

Det fremgår af betænkningen fra 1983, at baggrunden for bestemmelsen er det forhold, at isolation kun kan iværksættes eller opretholdes for at hindre sigtede i - på trods af varetægtsfængslingen - at vanskeliggøre forfølgningen ved at ødelægge beviser, f.eks. ved at påvirke medsigtede eller andre. Er de pågældende beviser sikret i den forstand, at f.eks. en senere ændret forklaring ikke kan forventes at røkke ved bevisresultatet, kan hensynet til at modvirke bevisødelæggelse ikke begrunde (fortsat) isolation.

En forklaring afgivet indenretligt af medsigtede eller vidner kan naturligvis ikke altid, men dog ikke sjældent - i modsætning til en forklaring til politirapport - reelt afskære sigtede fra muligheden for at vanskeliggøre forfølgningen. Såfremt behovet for at modvirke bevisødelæggelse forsvinder efter afgivelsen af en sådan indenretlig forklaring, vil samtidig grundlaget for fortsat isolation bortfalde.

Bestemmelsen i § 747, stk. 2, skal ses i sammenhæng med bestemmelsen i § 747, stk. 1, hvorefter retsmøde på begæring kan afholdes, bl.a. når det er påkrævet for at sikre bevis, som ellers må befrygtes at ville gå tabt, eller som ikke uden væsentlig ulempe eller forsinkelse vil kunne føres umiddelbart for den dømmende ret. Ved indførelsen af den udvidede adgang til anteciperet bevisførelse efter § 747, stk. 2, er det lagt til grund, at den da allerede eksisterende bestemmelse i § 747, stk. 1, næppe gav hjemmel til anteciperet bevissikring i tilfælde, hvor risikoen for kollusion kunne imødegås f.eks. ved isolation, og at denne bestemmelse derfor ikke - eller i hvert fald ikke i alle tilfælde - ville kunne anvendes med det formål at sikre bevis på en sådan måde, at sigtede kunne udtages af isolation.

Begge bestemmelser er udtryk for en fravigelse af grundsætningen om bevisumiddelbarhed. Efter denne grundsætning sker bevisførelsen umiddelbart for den dømmende ret og under domsforhandlingen. Dette skyldes ikke mindst hensynet til sigtede og dennes forsvar, men bevisumiddelbarheden er tillige af væsentlig betydning bl.a. for læg dommeres medvirken i strafferetsplejen. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at det efter gennemførelsen af en anteciperet bevisførelse er udgangspunktet, at vidnet (om muligt) skal afhøres på ny under domsforhandlingen. Den tidligere afgivne forklaring vil da særligt have den betydning, at forklaringen i visse tilfælde kan dokumenteres, jf. retsplejelovens § 877, stk. 2, nr. 3. Dette vil f.eks. være tilfældet, hvis den forklaring, der afgives under domsforhandlingen, afviger fra den forklaring, der blev afgivet tidligere, eller hvis vidnet vægrer sig ved at afgive forklaring under domsforhandlingen.

For så vidt angår adgangen til anteciperet bevisførelse efter § 747, stk. 1, er fravigelsen af grundsætningen og dermed af de almindelige retsplejemæssige synspunkter, der ligger bag grundsætningen om bevisumiddelbarhed, begrundet i hensynet til sikring af bevis i særlige tilfælde.

For så vidt angår adgangen til anteciperet bevisførelse efter § 747, stk. 2, er fravigelsen af grundsætningen derimod begrundet i det forhold, at hensynet til at fritage sigtede for den belastning, som isolation betyder, kan veje så tungt, når isolation har varet i en vis længere periode, at de almindelige retsplejemæssige hensyn, der ligger bag grundsætningen om bevisumiddelbarhed, i visse tilfælde må vige. Da grundsætningen om bevisumiddelbarhed i vidt omfang skyldes hensynet til forsvaret, er den gældende bestemmelse i § 747, stk. 2, herefter udformet således, at den anteciperede bevisførelse forudsætter en begæring fra forsvareren.

Efter de oplysninger, der foreligger for udvalget, fremsættes der i praksis kun få begæringer om afholdelse af

retsmøde med henblik på anteciperet bevisførelse efter § 747, stk. 2. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at dette især skyldes, at der oftest vil være enighed mellem anklagemyndighed og forsvarer om hensigtsmæssigheden i en anteciperet bevisførelse, og at denne derfor oftest gennemføres på anklagemyndighedens initiativ efter bestemmelsen i § 747, stk. 1.

8.4.2. Udvalget kan tiltræde, at hensynet til at undgå den belastning, der for en sigtet er forbundet med en varetægtsfængsling i isolation, efter omstændighederne kan begrunde en fravigelse af grundsætningen om bevisumiddelbarhed. Udvalget har herefter særligt overvejet, om den væsentlige begrænsning af brugen af isolation, som - jf. afsnit 8.1. - er sigtet med udvalgets forslag om skærpelse af reglerne om anvendelse af isolation, kan begrunde en yderligere udvidelse af adgangen til anteciperet bevisførelse.

Udvalget har ved disse overvejelser noteret sig, at det i bemærkningerne til forslaget til lov nr. 411 af 10. juni 1997 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og våbenloven (Styrkelse af politiets muligheder for at efterforske alvorlig kriminalitet, øget vidnebeskyttelse og skærpelse af straffen for våbenbesiddelse m.v.) er forudsat, at Rigsadvokaten meddeler politiet og anklagemyndigheden, at man i sager om alvorlig kriminalitet i videst muligt omfang søger at anvende anteciperet bevisførelse, når omstændighederne taler for det. Det fremgår af lovforslaget, at bemærkningerne særligt tager sigte på anteciperet bevisførelse i henhold til bestemmelsen i § 747, stk. 1.

Med henvisning til de nævnte bemærkninger har Rigsadvokaten udsendt meddelelse nr. 7/1997 om indenretlig afhøring af vidner - Anteciperet bevisførelse. I denne meddelelse er bl.a. anført:

"Bestemmelsen kan anvendes, hvis der er risiko for, at det vil være faktisk umuligt at opnå en vidneforklaring senere under domsforhandlingen, f.eks. fordi et vidne ligger for døden. Bestemmelsen kan imidlertid også anvendes, hvor vidnet nok vil kunne afhøres senere, men hvor der er mulighed for, at den pågældende ikke vil være i stand til - eller ønske - at afgive en troværdig forklaring, f.eks. ved afhøring af vidner, der kan tænkes at blive udsat for trusler. Det samme må antages at gælde, når der kan være risiko for, at vidner kan blive udsat for vold, pression eller i øvrigt føle sig under pres, som får dem til at ændre forklaring eller nægte at afgive forklaring."

Det er udvalgets opfattelse, at flere af de muligheder, der er nævnt for bestemmelsens anvendelse, også vil kunne være af betydning i forbindelse med en bevissikring som muligt grundlag for en ophævelse af en varetægtsfængsling i isolation. Udvalget finder ikke grundlag for at anfægte det skitserede anvendelsesområde, men det er udvalgets vurdering, at den nævnte anvendelse af bestemmelsen må siges at indebære en indsnævring af det selvstændige område for bestemmelsen i § 747, stk. 2. En sådan udvikling stemmer for så vidt også godt med det tidligere anførte, hvorefter der i praksis kun fremsættes få begæringer om afholdelse af retsmøde i henhold til § 747, stk. 2.

Udvalget har på baggrund af den skitserede udvikling fundet det nærliggende at overveje, om der er grundlag for at opretholde den særlige bestemmelse i § 747, stk. 2.

Ved disse overvejelser må det fremhæves, at det særlige område, der er sigtet med denne bestemmelse, er de situationer, hvor der udelukkende er spørgsmål om at sikre bevis af hensyn til muligheden for ophævelse af isolationen. Det er i den forbindelse antaget, at de hensyn, der ligger bag grundsætningen om bevisumiddelbarhed, indebærer, at den anteciperede bevisførelse ikke bør kunne påtvinges forsvaret, hvis sigtede og forsvareren i den konkrete sag skønner, at det er i deres interesse, at bevisførelsen først finder sted direkte for den dømmende ret under overværelse af lægdommere, og hvis sigtede er villig til at tåle fortsat isolation. Som foran anført er bestemmelsen derfor udformet således, at den anteciperede bevisførelse forudsætter en begæring fra forsvareren.

Udvalget tillægger det nævnte hensyn til forsvaret stor vægt. Det er imidlertid samtidig udvalgets opfattelse, at også hensynet til at begrænse brugen af isolation må tillægges stor vægt, ligesom der kan være sager, hvor hensynet til medsigtede kan tale imod, at forsvareren for blot en af de sigtede i sagen kan modsætte sig en bevisførelse, der kunne føre til ophævelsen af isolation for andre sigtede i sagen. Det er udvalgets opfattelse, at den konkrete afvejning mellem de nævnte hensyn i den enkelte sag bør overlades til domstolene således, at muligheden for at sikre et bevis som forudsætning for en ophævelse af isolation ikke i samme omfang som hidtil begrænses til situationer, hvor den fængslede selv ønsker at anmode om et retsmøde til den fornødne sikring af beviset.

Udvalget foreslår derfor, at reglerne om anteciperet bevisførelse ændres således, at der i § 747, stk. 1, skabes hjemmel også til, at der efter begæring fra en af parterne kan afholdes retsmøde med henblik på at sikre bevis af

betydning for spørgsmålet om ophævelse af isolation.

Retten vil ikke være bundet af en begæring om afholdelse af et sådant retsmøde, og dette indebærer bl.a., at retten vil kunne foretage den foran nævnte afvejning mellem hensynet til forsvaret og hensynet til muligheden for at begrænse anvendelsen af isolation, såfremt sigtede eller dennes forsvarer protesterer mod en begæring om anteciperet bevisførelse fremsat af politiet. Ved denne afvejning vil retten således have mulighed for at tillægge hensynet til den sigtedes ønsker en sådan vægt, at retten i den enkelte sag kan fastholde en retstilstand svarende til indholdet af den gældende § 747, stk. 2. Men retten vil også kunne medvirke til, at en sigtet ikke efter eget ønske kan fastholde en varetægtsfængsling i isolation, hvis grundlaget for isolationen kan fjernes ved en anteciperet bevisførelse.

Det skal - som i betænkning nr. 975/1983, side 62 - understreges, at også andre omstændigheder end hensynet til forsvaret kan begrunde, at retten nægter gennemførelsen af en anteciperet bevisførelse. Andre retsplejemæssige hensyn kan således bevirke, at bevisførelsen i særlige tilfælde - uanset hensynet til sigtede - bør finde sted under domsforhandlingen, f.eks. hvor det er af betydning, at også lægdommere overværer den umiddelbare reaktion på et stillet spørgsmål. Endvidere kan det tænkes, at der ikke er rimelig udsigt til, at en anteciperet bevisførelse kan give grundlag for ophævelsen af isolation, eller at domsforhandlingen er så nært forestående, at gennemførelsen af en anteciperet bevisførelse reelt vil bevirke en samlet forlængelse af sagens behandling. Videre kan nævnes, at den fornødne bevisførelse kan være af et uforholdsmæssigt stort omfang eller i øvrigt særlig besværlig, f.eks. hvor der skal indkaldes vidner fra udlandet.

Udvalgets forslag indebærer i øvrigt, at det gældende krav i § 747, stk. 2, om isolation i mere end 3 måneder som forudsætning for anteciperet bevisførelse med henblik på ophævelse af isolation udgår. Udvalget finder, at begæring om retsmøde bør kunne

fremsættes og imødekommes, så snart efterforskningen er så vidt fremskreden, at man er klar over, hvilke forhold der skal belyses ved den anteciperede bevisførelse.

I konsekvens af forslaget til ændring af § 747, stk. 1, foreslås det, at bestemmelsen i § 747, stk. 2, udgår.

Udvalget skal understrege, at man med henblik på en begrænsning i brugen af isolation tillægger det stor betydning, at politi og anklagemyndighed og forsvaret er opmærksom på muligheden for anteciperet bevisførelse i sager med isolation. I udvalgets forslag til § 770 b, nr. 3, foreslås derfor som betingelse for isolation, at efterforskningen skal fremmes med den særlige hurtighed, der er påkrævet ved varetægtsfængsling i isolation, herunder ved benyttelse af mulighederne for bevisførelse efter § 747.

Der henvises nærmere til udvalgets forslag til ny affattelse af § 747.

8.5. Behandlingen af isolerede arrestanter

Efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 776 fastsætter justitsministeren nærmere regler om behandlingen af varetægtsarrestanter og om den bistand, der ydes dem for at begrænse de erhvervsmæssige, sociale og personlige ulemper, som følger af varetægten. Denne bestemmelse omfatter alle varetægtsarrestanter, herunder også isolerede varetægtsarrestanter, og med hjemmel i bestemmelsen er udstedt bekendtgørelse nr. 481 af 12. september 1978 med senere ændringer.

Udvalget har i kapitel 4 nærmere beskrevet den faktiske anvendelse af isolation, herunder de gældende administrative regler om behandlingen af arrestanter.

Det er den samlede konklusion af isolationsundersøgelsen og efterundersøgelsen, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred. Bl.a. på baggrund af denne konklusion foreslår udvalget en skærpelse af reglerne for anvendelse af varetægtsfængsling i isolation, og det er sigtet med udvalgets forslag, at disse - jf. afsnit 8.1. - samlet skal føre til en væsentlig begrænsning i brugen af isolation.

Udvalgets forslag indebærer en begrænsning i adgangen til varetægtsfængsling i isolation. I lyset af den særlige belastning, der ved de lægelige undersøgelser er konstateret ved varetægtsfængsling i isolation, er der efter

udvalgets opfattelse behov for også at overveje, om det ved en ændring af de administrative regler, der gælder for behandlingen af varetægtsarrestanter i isolation, vil være muligt at begrænse de negative virkninger, der er forbundet med isolationsanbringelse.

Ved disse overvejelser har udvalget tillagt det særlig vægt, at de læger og psykologer, der har forestået isolationsundersøgelsen, under drøftelser med udvalget har givet udtryk for bl.a., at et højere lægeligt/psykologisk beredskab og en øget kontakt med andre mennesker, især medindsatte men også fængselsfunktionærer og andet personale, vil kunne være af betydning.

Det er på denne baggrund udvalgets opfattelse, at øget personalekontakt med bedre tilbud om forsorgsmæssig, beskæftigelsesmæssig og lægelig behandling samt - især - udvidet adgang til besøg vil være forhold, der vil være særlig egnet til at mindske de negative virkninger af en varetægtsfængsling i isolation. Udvalget foreslår derfor, at det i § 776 markeres, at der i de administrative regler om behandlingen af varetægtsarrestanter skal være særlige regler, der sikrer, at arrestanter, der efter rettens bestemmelse er anbragt i isolation, får ret til øget personalekontakt og udvidet adgang til besøg set i forhold til arrestanter i fællesskab. Det er videre udvalgets opfattelse, at disse særlige regler bør tage hensyn til, at behovet for en mere lempelig behandling øges med længden af den tid, varetægtsarrestanten har været isoleret.

Udvalget er opmærksom på, at regler som foreslået vil kunne betyde, at der hos kriminalforsorgen og i politiet skal afsættes flere ressourcer bl.a. til kontrol af besøg hos de isolerede varetægtsarrestanter. Udvalget har afstået fra at foretage nærmere beregninger heraf, men udvalget skal dog pege på, at et sådant øget ressourceforbrug vil blive modsvaret af et mindre forbrug af ressourcer til lignende formål som følge af den begrænsning i brugen af isolation, der tilsigtes med udvalgets forslag.

Udvalget skal imidlertid understrege, at det er udvalgets opfattelse, at en forsvarlig afvejning mellem hensynet til individets retsbeskyttelse og hensynet til kriminalitetsbekæmpelsens effektivitet gør det påkrævet, at den isolationsfængsling, der må accepteres af hensyn til kriminalitetsbekæmpelsen, sker på en måde, der er egnet til bedst muligt at begrænse den særlige belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, som er forbundet med en varetægtsfængsling i isolation. Det er derfor udvalgets opfattelse, at dette forhold må tillægges afgørende betydning ved afgørelsen af, hvilke ressourcer der skal stilles til rådighed til løsning af opgaven.

Der henvises i øvrigt til udvalgets forslag til § 776.

8.6. Særlig kompensation for varetægtsfængsling i isolation

8.6.1. De gældende regler indeholder ingen bestemmelser om særlig kompensation ved strafudmålingen eller fastsættelsen af varetægtsfradrag i sager, hvor en varetægtsfængsling eller en del heraf er udstået i isolation.

Denne manglende kompensation for den særlige belastning, der er forbundet med varetægtsfængsling i isolation, er et af de punkter, der hyppigt har været rejst i forbindelse med kritikken af anvendelsen af isolation. Der henvises herom nærmere til kapitel 7.

8.6.2. I Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 975/1983 overvejede udvalget spørgsmålet, om der ved strafudmåling eller eventuelt gennem regler om forhøjet varetægtsfradrag burde gives isolerede arrestanter kompensation for den særlige belastning, der ligger i, at varetægtsfængslingen er sket i isolation.

Resultatet af udvalgets overvejelser blev, at der i udvalget var enighed om, at der kan være behov for ved fastsættelsen af den straf, der skal afsones, at tage hensyn til, at den sigtede i varetægtstiden eller i en del af denne har været isoleret.

Udvalgets flertal fandt, at dette behov kan tilgodeses gennem den gældende regel i straffelovens § 80, hvorefter der ved udmåling af straf skal tages hensyn til bl.a. gerningsmandens forhold før og efter gerningen. Flertallet fandt det i den forbindelse ønskeligt, at man ved straffastsættelsen i videre omfang end tidligere ved anvendelsen af § 80 tager hensyn til udstået isolation under varetægt. Flertallet kunne derimod ikke anbefale, at der ved en tilføjelse til straffelovens § 86, hvorefter der i den idømte frihedsstraf skal ske fradrag af den tid, hvori domfældte har været varetægtsfængslet, skabes grundlag for et forhøjet varetægtsfradrag for de dage, i hvilke sigtede har været varetægtsfængslet i isolation. Flertallet anførte om en sådan regel:

"En sådan regel ville give en urimelig fordel til de sigtede, der på grund af kriminalitetens grove eller organiserede karakter, eller fordi de har søgt at modvirke efterforskningen, har været holdt i isolation under varetægtsfængslingen, medens personer, der har været sigtet for mindre grov eller omfattende kriminalitet, eller som ikke har lagt hindringer i vejen for efterforskningen, og som derfor ikke har været i isolation, ikke vil få denne fordel. En sådan regel vil også harmonere dårligt med den gældende praksis - der hviler på et fællesnordisk udvalgsarbejde - hvorefter én varetægtsdag medfører fradrag i strafafsoningen med én dag, uanset om varetægten er udstået under mere eller mindre byrdefulde omstændigheder, f.eks. i et større moderne arresthus med gode arbejdsmuligheder og fritidstilbud, ctr. et ældre arresthus med få faciliteter, eller varetægt med fuld adgang til ukontrolleret brevveksling og besøg, ctr. varetægt uden besøgsadgang og med brevcensur. De særlige tilfælde, hvor isolationen har været langvarig og - bortset fra selve kriminaliteten - ikke skyldes sigtedes egne forhold, og hvor der derfor kan være et vist behov for kompensation for den særlige ulempe, som isolationen har været, vil efter flertallets opfattelse kunne opfanges ved hjælp af reglen i straffelovens § 80. Endelig mener flertallet, at en regel om forhøjet fradrag for isolationsfængsling i enkelte tilfælde vil kunne føre til misbrug, idet ordningen kunne motivere nogle sigtede, for hvem isolationen på grund af deres evne til at beskæftige sig selv er mindre byrdefuld, til at indtage en sådan stilling under sagen, at der er anledning til at holde dem i isolation længst muligt. Dette vil i enkelte tilfælde medføre urimelige resultater og vil i øvrigt kunne vanskeliggøre efterforskningen og besværliggøre sagernes behandling."

Udvalgets mindretal fandt ikke den af flertallet foreslåede fremgangsmåde, hvorefter længere isolationsfængsling vil kunne tages i betragtning ved selve strafudmålingen, tilfredsstillende. Mindretallet foreslog i stedet en ordning, hvorefter varetægtsfradraget forøges med en tredjedel, i det omfang varetægten har været udstået i isolation.

Der henvises nærmere til betænkningen side 66 ff.

8.6.3. Der er blandt dette udvalgs medlemmer enighed om, at den fremgangsmåde, der blev foreslået af Strafferetsplejeudvalgets flertal i betænkningen fra 1983 med hensyn til anvendelse af straffelovens § 80, stk. 1, ikke i noget påviseligt omfang har vundet indpas i praksis.

Der er derfor enighed om, at man på denne baggrund på ny bør overveje, om der er anledning til at etablere en ordning med et forhøjet varetægtsfradrag for de dage, i hvilke sigtede har været varetægtsfængslet i isolation.

6 medlemmer (et flertal) af udvalget (Bjarne Christensen, Søren Søtoft Madsen, Jens Kruse Mikkelsen, Bjarne Pedersen, Eva Smith og Merethe Stagetorn) er af den opfattelse, at der bør indføres en sådan ordning. Som det fremgår af den foretagne isolationsundersøgelse, indebærer en varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred. Findes den sigtede skyldig, bør der ved strafudmålingen tages hensyn til denne øgede belastning og risiko, og dette kan lettest og mest ligeligt gennemføres ved at forhøje varetægtsfradraget for de dage, varetægtsfængslingen er sket i isolation.

Flertallet foreslår herefter, at der - som foreslået af mindretallet i 1983 - gennemføres en ændring af straffelovens § 86, så der ved opgørelsen af varetægtsfradraget sker en forhøjelse af dette med en dag for hvert påbegyndt tidsrum af 3 døgn, hvori den dømte har været isoleret.

Flertallet bemærker videre, at man - ganske som mindretallet i 1983 - ikke vil afvise den mulighed, at visse arrestanter ved deres holdning til sagen vil søge at skabe grundlag for en isolationsanbringelse og dermed et forhøjet varetægtsfradrag. Denne mulighed forekommer dog ikke særlig nærliggende, når man tager hensyn til på den ene side belastningen ved isolation og på den anden side det foreslåede meget lave niveau for det særlige isolationsfradrag. Flertallet finder derfor - som mindretallet i 1983 - at man bør se bort herfra også på den måde, at der ikke foreslås etableret mulighed for, at retten i særlige tilfælde kan afskære det særlige isolationsfradrag.

3 medlemmer (et mindretal) af udvalget (Jørgen Ilum, Jakob Skov og Lars Stevnsborg) kan - i alt væsentligt af samme grunde som flertallet i 1983 - ikke anbefale forslaget om et særligt isolationsfradrag. Mindretallet kan således tiltræde den opfattelse, at et konkret behov for at yde kompensation for en varetægtsfængsling i isolation kan - og i videre omfang end hidtil bør - tilgodeses gennem den almindelige bestemmelse om strafudmåling i straffelovens § 80. Endelig finder mindretallet, at en eventuel ændring af reglerne om varetægtsfradrag bør ske efter en samlet vurdering af hele regelsættet herom.

Der henvises i øvrigt til flertallets forslag til ændret affattelse af straffelovens § 86.

[\[Forside\]](#) [\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Top\]](#) [\[Forrige dokument\]](#) [\[Næste dokument\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Kapitel 9 - Udvalgets lovudkast med bemærkninger

9.1. Lovudkast

Udkast til lov om ændring af retsplejeloven og straffeloven

(Varetægtsfængsling i isolation)

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 752 af 15. august 1996, som ændret senest ved lov nr. 403 af 26. juni 1998, foretages følgende ændringer:

1. § 747 affattes således:

"§ 747. Retsmøde afholdes, når der fremsættes begæring om foranstaltninger, som kræver rettens medvirken. På begæring afholdes endvidere retsmøde, når det er påkrævet for at sikre bevis, som det ellers må frygtes vil gå tabt, eller som ikke uden væsentlig ulempe eller forsinkelse vil kunne føres umiddelbart for den dømmende ret, eller når det må antages at være af betydning for efterforskningen eller af hensyn til en offentlig interesse. Retsmøde med henblik på at sikre bevis kan endvidere afholdes efter begæring, såfremt sigtede er varetægtsfængslet i isolation, og sikringen af bevis vil kunne få betydning for spørgsmålet om ophævelse af isolationen."

2. §§ 770 a-770 c ophæves, og i stedet indsættes:

"§ 770 a. Retten kan på begæring af politiet bestemme, at en varetægtsarrestant skal udelukkes fra fællesskab med de øvrige indsatte (isolation), hvis

1) varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3, og

2) der er bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre.

§ 770 b. Isolation må kun iværksættes eller fortsættes, hvis

1) formålet hermed ikke kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, herunder ved at anbringe arrestanten i andet arresthus end bestemte andre indsatte eller på anden måde afskære arrestanten fra samvær med sådanne indsatte eller ved at etablere brevkontrol, besøgskontrol eller besøgsforbud,

2) indgrebet, herunder den særlige belastning, som indgrebet kan medføre på grund af arrestantens unge alder, fysiske eller psykiske svagelighed eller personlige forhold i øvrigt, ikke står i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis arrestanten findes skyldig, og

3) efterforskningen fremmes med den særlige hurtighed, som er påkrævet ved varetægtsfængsling i isolation, herunder ved benyttelse af mulighederne for bevissikring efter § 747.

§ 770 c. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 uger.

Stk. 2. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller derover men ikke fængsel i 6 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger.

Udvalgets flertal foreslår, at stk. 3 affattes således:

Stk. 3. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 måneder, medmindre afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret.

Et mindretal foreslår, at stk. 3 i stedet affattes således:

Stk. 3. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 måneder.

§ 770 d. Rettens afgørelse om isolation træffes ved særskilt kendelse herom. Træffer retten bestemmelse om isolation, skal retten i kendelsen anføre de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c, for isolation eller fortsat isolation er opfyldt.

Stk. 2. Ved rettens afgørelse om isolation finder reglerne i § 764, stk. 2-4, § 766, § 767, stk. 1, og §§ 768-769 i øvrigt tilsvarende anvendelse. Ved iværksættelse af isolation må den første frist for indgrebs længde dog ikke overstige 2 uger.

Såfremt flertallets forslag til affattelse af § 770 c stk. 3 gennemføres, foreslår det samlede udvalg tillige indsat følgende bestemmelse:

§ 770 e. *Udstrækkes en isolation ud over 3 måneder, skal kæremål herom efter begæring behandles mundtligt. Stadfæstes afgørelsen om isolation, skal senere kæremål om fortsat isolation ligeledes behandles mundtligt efter begæring, hvis isolationen ved den påkærede kendelse udstrækkes ud over 8 uger fra den seneste mundtlige behandling af kæremål om forlængelse af isolation. I andre tilfælde afgør kæreinstansen, om en begæring om mundtlig behandling skal imødekommes. Bestemmelsen i § 767, stk. 1, sidste pkt., finder tilsvarende anvendelse.*

3. § 776 affattes således:

"§ 776. Justitsministeren fastsætter nærmere regler om behandlingen af varetægtsarrestanter, herunder regler om øget personalekontakt og udvidet adgang til besøg for arrestanter, der er isoleret efter rettens bestemmelse. Justitsministeren fastsætter endvidere regler om den bistand, der i øvrigt ydes varetægtsarrestanter for at begrænse de erhvervsmæssige, sociale og personlige ulemper, der følger af varetægten."

Udvalgets flertal foreslår endvidere:

§ 2

I straffeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 648 af 12. august 1997, som ændret lov nr. 403 af 26. juni 1998 og lov nr. 473 af 1. juli 1998 foretages følgende ændring:

1. § 86, stk. 1, 3. pkt. ophæves og i stedet indsættes:

"Har den dømte under frihedsberøvelsen været isoleret efter rettens bestemmelse, afkortes yderligere et antal dage svarende til en dag for hvert påbegyndt tidsrum af 3 døgn, hvor den dømte har været isoleret. Dommen skal indeholde oplysning om varigheden af frihedsberøvelser, indlæggelser og isolation, der medfører afkortning."

9.2. Almindelige bemærkninger

Udkastet indeholder forslag til ny affattelse af retsplejelovens bestemmelser om anvendelse af varetægtsfængsling i isolation.

Forslagene i udkastet vedrører både betingelser for iværksættelse og opretholdelse af isolation (§§ 770 a og b) og bestemmelser om den tidsmæssige udstrækning af isolation (§ 770 c). I tilknytning hertil indeholder udkastet forslag til ændring af retsplejelovens bestemmelse om afholdelse af bevisførelse før domsforhandlingen (§ 747). Udkastet indeholder endvidere forslag til ændrede regler om retternes begrundelsespligt ved afgørelser om isolation (§ 770 d) og om behandlingen af kæremål (§ 770 e). Yderligere indeholder udkastet forslag til ændring af bemyndigelsen til fastsættelse af administrative regler om behandlingen af varetægtsarrestanter (§ 776).

Endvidere indeholder udkastet et forslag til ændring af straffelovens regler om fradrag i den idømte frihedsstraf for den tid, en person har været varetægtsfængslet (§ 86).

Den samlede virkning af forslagene på den fremtidige brug af isolation vil afhænge også af andre forhold, herunder navnlig udviklingen i kriminalitetens omfang og karakter. Det er imidlertid sigtet med forslagene i udkastet, at disse - alt andet lige - samlet vil føre til en væsentlig begrænsning i brugen af isolation.

Udvalget har ikke været enigt på alle punkter. Det fremgår af lovforslaget, på hvilke punkter udvalget har været delt i et flertal og et mindretal.

9.3. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1 (retsplejelovens § 747)

Der foreslås en ændret affattelse af retsplejelovens § 747 med det formål at udvide adgangen til bevisførelse forud for domsforhandlingen med det sigte at muliggøre ophævelse af isolation efter sikring af de pågældende beviser.

I overensstemmelse med princippet om bevisumiddelbarhed er det hovedreglen, at bevisførelsen i straffesager finder sted for den dømmende ret under domsforhandlingen.

Retsplejelovens § 747 indeholder adgang til at fravige denne hovedregel i særlige tilfælde således, at der inden domsforhandlingen afholdes et særligt retsmøde med henblik på at sikre et eller flere beviser i sagen (anteciperet bevisførelse).

Den gældende bestemmelse er opbygget således, at stk. 1 omhandler de tilfælde, hvor afholdelse af retsmøde er påkrævet f.eks. for at sikre bevis, som ellers må befrygtes at ville gå tabt, eller som ikke uden væsentlig ulempe eller forsinkelse vil kunne føres umiddelbart for den dømmende ret. Begæring om afholdelse af et retsmøde efter denne bestemmelse kan fremsættes både af anklagemyndigheden og af forsvareren, og der gælder ingen tidsfrister for begæringens fremsættelse. Stk. 2 er en speciel bestemmelse, der har til formål at muliggøre ophævelse af isolation efter sikring af de pågældende beviser. Bestemmelsen omhandler kun tilfælde, hvor en varetægtsarrestant efter rettens bestemmelse er anbragt i isolation, og hvor risikoen for at arrestanten vanskeliggør forfølgningen i sagen (kollusion) eventuelt kan imødegås ved sikring af bevis under en anteciperet bevisførelse. Begæring om afholdelse af et retsmøde efter stk. 2 kan kun fremsættes af forsvareren, og bestemmelsen forudsætter, at arrestanten har været varetægtsfængslet i isolation i et sammenhængende tidsrum på mere end tre måneder.

Lovudkastet indeholder forslag om en ændret affattelse af § 747, således at mulighederne for anteciperet bevisførelse med henblik på at sikre bevis af betydning for spørgsmålet om ophævelse af isolation udvides og undergives samme regler som anteciperet bevisførelse af hensyn til sikring af bevis i øvrigt.

Forslaget indebærer, at der bliver hjemmel til også efter begæring fra anklagemyndigheden at afholde retsmøde med henblik på sikring af bevis af betydning for spørgsmålet om ophævelse af isolation. Samtidig ophæves kravet om, at arrestanten skal have været anbragt isolation i mere end tre måneder, før begæringen kan fremsættes.

Det følger af den foreslåede nye affattelse af § 747, at retten som hidtil ikke er bundet af en begæring om afholdelse af et retsmøde med henblik på anteciperet bevisførelse. Det indebærer bl.a., at retten, hvis sigtede eller dennes forsvarer protesterer mod en begæring om anteciperet bevisførelse fremsat af politiet med henblik på at søge en isolation ophævet, skal foretage en afvejning mellem hensynet til forsvaret og hensynet til muligheden for at begrænse anvendelsen af isolation. Det forudsættes, at domstolene ved denne afvejning i den enkelte sag tillægger hensynet til den sigtedes ønsker for tilrettelæggelsen af forsvaret en ganske særlig vægt. Men en sigtet bør ikke efter eget ønske kunne fastholde en varetægtsfængsling i isolation, hvis grundlaget for isolationen kan fjernes ved en anteciperet bevisførelse, og der ikke anføres rimelige hensyn til forsvaret, der taler imod afholdelsen af en sådan bevisførelse. Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 8.4.

Til nr. 2 (retsplejelovens §§ 770 a-770 e)

Til § 770 a

Bestemmelsen afløser den gældende bestemmelse i § 770 a, stk. 1.

Den gældende bestemmelse regulerer både de tilfælde, hvor der træffes bestemmelse om, at den varetægtsfængslede er udelukket fra fællesskab med alle andre indsatte (fuldstændig isolation) og de tilfælde, hvor der alene træffes bestemmelse om, at arrestanten ikke må have samvær med bestemte andre indsatte - men altså gerne med øvrige indsatte - (delvis isolation).

Udvalget foreslår, at den særlige regulering i retsplejeloven af varetægtsfængsling i isolation alene skal finde anvendelse i de situationer, hvor der efter begæring fra politiet er tale om udelukkelse af arrestanten fra fællesskab med alle andre indsatte (fuldstændig isolation).

Er der således tale om, at politiet af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed alene ønsker, at arrestanten skal udelukkes fra fællesskab med bestemte andre indsatte (delvis isolation), følger det af den foreslåede ændring, at et sådant indgreb kan iværksættes efter politiets beslutning. Beskyttelse mod indgrebet - herunder mod risikoen for anvendelse af delvis isolation i et sådant omfang, at det nærmer sig fuldstændig isolation - vil være indeholdt i den almindelige regel i retsplejelovens § 773, hvorefter en arrestant kan forlange spørgsmålet om opretholdelse af andre begrænsninger (end de særligt regulerede), som politiet af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed har foretaget i arrestantens rettigheder, forelagt retten til afgørelse.

Den foreslåede ændring skal ses i lyset af, at det er udvalgets vurdering, at de ulemper, der for en arrestant i almindelighed er forbundet med en anbringelse i delvis isolation, ikke med rimelighed kan sidestilles med de ulemper, der generelt er en følge af en anbringelse i fuldstændig isolation. Det er derfor efter udvalgets opfattelse ikke hensigtsmæssigt at lade anvendelsen af de to former for isolation være undergivet et fælles regelsæt. Efter udvalgets vurdering vil et fortsat fælles regelsæt indebære, at betingelserne for i al fald en række former for delvis isolation derved vil blive for restriktive, når det fortsat må anses for nødvendigt at lade anbringelse i fuldstændig isolation være undergivet strenge betingelser. Samtidig vil det efter udvalgets opfattelse ikke kunne udelukkes, at vurderingen af, om betingelserne for fuldstændig isolation er opfyldt, utilsigtet vil kunne påvirkes af, at de samme betingelser skal være opfyldt blot for iværksættelse også af de mindre restriktive former for delvis isolation.

Der henvises herom i øvrigt til betænkningens afsnit 8.2.

Bestemmelsen i § 770 a, nr. 1, svarer til den gældende bestemmelse.

Bestemmelsen i § 770 a, nr. 2, er derimod ændret, og formålet med den foreslåede ændrede formulering af § 770 a, nr. 2, er at understrege og fremhæve kravet om den særlige isolationsgrund, der skal være til stede ud over

fængslingsbetingelserne i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3.

Af den foreslåede nye affattelse af § 770 a, nr. 2, fremgår således udtrykkeligt, at der skal være bestemte grunde til at antage, at varetægtsfængslingen i sig selv ikke er tilstrækkelig til at hindre arrestanten i at vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde påvirke andre (såkaldt kollusion). Heraf følger, at der skal være en begrundet frygt for, at sigtede, ikke bare på fri fod, men også efter at være blevet frihedsberøvet, kan og vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, og denne begrundede frygt skal kunne angives med henvisning til konkrete omstændigheder i sagen.

Der henvises herom i øvrigt til betænkningens afsnit 8.3.2.

Med udtrykket "indsatte" henvises både til andre varetægtsarrestanter og til strafafsonere.

Kendelser, hvorved en varetægtsarrestant fængsles i isolation, skal angive de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at også den særlige isolationsgrund er til stede, jf. bemærkningerne nedenfor til § 770 d.

Der foreslås ingen ændringer i betingelserne for at iværksætte isolation for så vidt angår kravene til kriminalitet og mistanke.

Til § 770 b

Bestemmelsen afløser den nuværende proportionalitetsregel i retsplejelovens § 770 b. Formålet med den foreslåede ændrede affattelse er navnlig at tydeliggøre kravet om proportionalitet som en selvstændig betingelse for isolation.

I *stk. 1, nr. 1*, eksemplificeres nogle af de mindre indgribende foranstaltninger, der om muligt skal anvendes i stedet for isolation.

I *stk. 1, nr. 2*, fremhæves den særlige belastning, som indgrebet kan medføre på grund af arrestantens personlige forhold. Bestemmelsens opregning af personlige forhold - ung alder og fysisk eller psykisk svagelighed - er ikke udtømmende. Som eksempel på andre personlige forhold, der konkret kan indebære, at indgrebet bliver særligt belastende kan nævnes, at arrestanten er udlænding og ikke kan kommunikere med personalet.

Bestemmelsen i *stk. 1, nr. 3*, understreger, at domstolene i forbindelse med afgørelser om isolation tillige skal påse, om politiet effektivt og med den nødvendige hurtighed efterforsker og forfølger sagen. Et sådant krav følger i de gældende regler af henvisningen i § 770 c til bestemmelsen i § 768, 2. pkt., men udvalget foreslår kravet tydeliggjort og understreget ved indføjelser af en selvstændig bestemmelse herom i reglerne om isolation.

Bestemmelsen foreslås i øvrigt affattet, så opmærksomheden særligt henledes på bestemmelsen i § 747 og dermed på mulighederne for en bevissikring, der vil kunne få betydning for spørgsmålet om ophævelse af isolation.

Ved vurderingen af, om en efterforskning fremmes med den påkrævede hurtighed, bør det indgå, om en eventuel langvarig sagsbehandling helt eller delvist skyldes forhold, som politiet er uden indflydelse på, f.eks. sigtedes eller medsigtedes ønske om forsvarerskift midt i sagsforløbet eller ønske om en bestemt forsvarer, der samtidig varetager så mange andre opgaver, at det er vanskeligt at aftale tid til afhøringer m.v. Det bemærkes i den forbindelse, at adgangen til efter retsplejelovens §§ 733 og 736 at nægte beskikkelse eller tilbagekalde en beskikkelse af hensyn til sagens behørig fremme må antages at være forholdsvis begrænset som følge af sigtedes ret til - også i lyset af menneskerettighedskonventionens art. 6 - at vælge egen forsvarer.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 8.3.3.

Til § 770 c

Bestemmelsen afløser den gældende bestemmelse i § 770 a, stk. 2, og indeholder regler vedrørende den maksimale tidsmæssige udstrækning af isolation. En kortere tidsmæssig udstrækning i den konkrete sag vil som hidtil kunne følge af proportionalitetsgrundsætninger, herunder den særlige proportionalitetsregel i den foreslåede § 770 b eller

af bevissikring efter reglerne i § 747 om anteciperet bevisførelse.

Ved de foreslåede tidsgrænser for isolation er foretaget en inddeling på baggrund af strafferammerne for den kriminalitet, som varetægtsarrestanten er sigtet for.

Fristen for isolation regnes fra iværksættelsen, også når der under en isolationsperiode rejses sigtelse for nye forhold. I sådanne tilfælde vil den længst tilladte varighed af isolationen imidlertid øges, hvis strafferammen for et nyt påsigtet forhold giver mulighed for en længerevarende isolation end tidligere påsigtede forhold.

Til stk. 1: Det følger af betingelserne for varetægtsfængsling, at varetægtsfængsling og dermed isolation kun kan komme på tale i forbindelse med sigtelser for lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller mere. Hvis lovovertrædelsen ikke kan medføre fængsel i 4 år, foreslås en absolut tidsmæssig begrænsning for isolation på 4 uger. Det svarer til en nedsættelse med 4 uger i forhold til de gældende regler.

Til stk. 2: For lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller mere, men ikke i 6 år, foreslås den gældende absolutte tidsmæssig begrænsning på 8 uger opretholdt.

Til stk. 3: For lovovertrædelser, der efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller mere, er udvalget delt med hensyn til spørgsmålet, om der også for denne kriminalitet bør indføres en absolut overgrænse for isolation. Der gælder ikke i dag nogen tidsmæssig overgrænse for opretholdelse af isolation i sådanne sager.

Et *flertal* foreslår, at der indføres en normal grænse på 4 måneder således, at der er en snæver adgang til undtagelsesvis at udstrække isolation også ud over 4 måneder. Bestemmelsen forudsætter, at der i så fald skal være afgørende hensyn til sagens forfølgning, som gør fortsat isolation påkrævet, også uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret.

Et *mindretal* foreslår en absolut overgrænse på 4 måneder for isolation i disse sager.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 8.3.4.

Til § 770 d

Bestemmelsen afløser den gældende bestemmelse i § 770 c om sagsbehandlingsregler. Den gældende bestemmelse indeholder henvisninger til forskellige bestemmelser i retsplejeloven, hvorefter en række formelle spørgsmål i forbindelse med isolation behandles efter de samme regler, som gælder for behandlingen af spørgsmål vedrørende varetægtsfængsling.

Til stk. 1: Ændringen indebærer, at en afgørelse, hvorved der træffes bestemmelse om anbringelse i isolation eller fortsat isolation, i alle tilfælde skal træffes ved særskilt kendelse. I modsætning til gældende ret betyder det, at spørgsmålet om varetægtsfængsling og spørgsmålet om isolation altid skal afgøres ved to særskilte kendelser. Samtidig skal også i de tilfælde, hvor den sigtede er indforstået med en forlængelse af en iværksat isolation, afgørelse herom træffes (og begrundes) ved særskilt kendelse.

Endvidere er kravet om begrundelse ved kendelser om isolation udskilt fra den almindelige henvisningsbestemmelse til en særlig bestemmelse. Begrundelsespligten indebærer, at retten i kendelser om isolation skal anføre de konkrete omstændigheder, hvorpå det støttes, at betingelserne i §§ 770 a-770 c, for isolation eller fortsat isolation er opfyldt. Det skal således bl.a. fremgå af kendelsen, hvorfor retten finder, at også den særlige isolationsgrund, der skal være tilstede ud over fængslingsgrunden i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, er til stede i den konkrete sag, ligesom retten om nødvendigt konkret skal begrunde hvorfor de muligheder, der måtte være for iværksættelse af mindre indgribende foranstaltninger, ikke er tilstrækkelige til at opnå det formål, som tilsigtes med begæringen om isolation.

Der henvises herom i øvrigt til betænkningens afsnit 8.3.5.1.

Til stk. 2: Der er tale om konsekvensrettelser som følge af forslaget i stk. 1 om udskillelse af kravet om begrundelser ved kendelser om isolation til en særlig bestemmelse.

Til § 770 e

Gennem henvisningen til § 767, stk. 1, i den gældende § 700 c og i den foreslåede nye affattelse af § 770 e har en isoleret varetægtsarrestant krav på mundtlig kærebehandling af en afgørelse om isolation, når isolationen udstrækkes ud over 3 måneder.

Har kæreinstansen tilladt mundtlig kærebehandling før 3 måneders fristen, er der efter § 770 e, 1. pkt., krav på ny mundtlig kærebehandling, såfremt kæren vedrører en kendelse, hvorved isolationen udstrækkes ud over 3 måneder.

Såfremt flertallets forslag til affattelse af § 770 c, stk. 3, gennemføres, således at der bevares en mulighed for, at isolation kan udstrækkes ud over 4 måneder, foreslås indført en udvidet ret til at kræve mundtlig kærebehandling, i et tilfælde, hvor en isolation er udstrakt ud over 3 måneder.

Det foreslås således i § 770 e, at en varetægtsarrestant i disse situationer har krav på mundtlig kærebehandling, når kæremålet angår en kendelse, hvorved en isolation udstrækkes ud over 8 uger regnet fra den seneste mundtlige behandling af et kæremål om forlængelse af isolation.

I andre tilfælde afgør kæreinstansen, om en begæring om mundtlig behandling skal imødekommes.

Ved den mundtlige kærebehandling finder bestemmelsen i § 767, stk. 1, sidste pkt., tilsvarende anvendelse. Det indebærer, at fremstilling af arrestanten i retten kan undlades, såfremt den pågældende giver afkald herpå, eller retten finder, at fremstillingen vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 8.3.5.2.

Til nr. 3 (retsplejelovens § 776)

Det foreslås at ændre affattelsen af § 776, så det understreges, at der ved fastsættelsen af de administrative regler om behandlingen af varetægtsarrestanter skal tages hensyn til behovet for en mere lempelig behandling af de arrestanter, der anbringes i isolation.

Baggrunden for forslaget er den særlige belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, der er forbundet med en varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation.

Det foreslås, at der skal være øget personalekontakt og udvidet adgang til besøg for arrestanter, der er isoleret efter rettens bestemmelse.

De administrative regler kan f.eks. indebære særlig adgang til eneundervisning og bestemte typer af arbejde, tilladelse til hyppigere besøg af familie og nære venner, placering i større og bedre udstyrede celler, tilbud om regelmæssige og længerevarende samtaler med præster, læger, psykologer, besøgsvenner eller andre.

Det forudsættes, at reglerne kan udformes således, at de særlige rettigheder først opnås efter en kortere isolationsperiode og således, at lempelserne kan øges med længden af isolationsperioden.

Politiet vil som hidtil - under domstolskontrol - kunne modsætte sig besøg eller kræve, at besøg sker under kontrol, men det er forudsat, at den foreslåede adgang til besøg gælder uanset, om der er øget ressourceforbrug forbundet med afholdelse af besøg for isolerede varetægtsarrestanter f.eks. på grund af krav om besøgskontrol.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 8.5.

Til § 2

Det foreslås af et flertal i udvalget, at der i straffeloven indføres en særlig regel om fastsættelse af varetægtsfradraget i sager, hvor varetægtsfængslingen er udstået i isolation.

Ved afsoning af en idømt frihedsstraf afkortes denne med et antal dage svarende til det antal påbegyndte døgn, den

dømte eventuelt har været varetægtsfængslet i forbindelse med sagen, jf. straffelovens § 86. Der gælder samme regler, uanset om den dømte under varetægtsfængslingen har været anbragt i isolation eller i fællesskab.

Den af udvalgets flertal foreslåede ændring af straffelovens § 86 indebærer, at der ved opgørelsen af varetægtsfradraget sker en forhøjelse af dette fradrag med en dag for hvert påbegyndt tidsrum af tre døgn, hvori den dømte har været isoleret efter rettens bestemmelse. Baggrunden for forslaget er den særlige belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, der er forbundet med en varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation. Den foreslåede bestemmelse er undtagelsesfri. Der er

således ikke mulighed for, at retten som følge af konkrete omstændigheder i den enkelte sag kan afskære det særlige isolationsfradrag.

Der henvises i øvrigt til betænkningens afsnit 8.6.

[\[Forside\]](#) [\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Top\]](#) [\[Forrige dokument\]](#) [\[Næste dokument\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998

Bilag

Bilag 1 - Uddrag af Isolationsundersøgelsen Varetægtsfængsling og psykisk helbred

1 Resumé

De nedenfor angivne afsnitsnumre henviser til selve rapportens kapitelnumre.

Bind I

1 Resumé

Resuméet består af en opsummering af de enkelte kapitlers indhold.

2 Undersøgelsens formål og metode

For at belyse eventuelle psykiske skadevirkninger af varetægtsfængsling i isolation blev undersøgelsen opdelt i 2 principielt forskellige dele: en forløbsundersøgelse og en indlæggelsesundersøgelse.

Formålet med forløbsundersøgelsen var at vurdere de psykiske helbredsfunktioner under forløbet af varetægtsfængsling. Forløbsundersøgelsen var en follow-up undersøgelse med parallel undersøgelse af isolerede indsatte og en sammenligningsgruppe bestående af ikke-isolerede. I forløbsundersøgelsen indgik psykiatriske og psykologiske interviews og prøver, spørgeskemaer samt fysiologiske undersøgelser. Disse undersøgelser dækkede baggrundsdata herunder personlighedstræk, psykopatologiske fænomener og kognitive (intellektuelle) funktioner, globale psyko-sociale vurderinger og fysiologiske stressmål. Herudover indgik der registerdata i materialet.

Formålet med indlæggelsesundersøgelsen var at vurdere indlæggelsesrisikoen for varetægtsarrestanter i isolation og ikke-isolation, herunder indlagtes helbredstilstand ved indlæggelse. Indlæggelsesundersøgelsen bestod af en registerdel og en interviewdel. Registerdelens hovedformål var at tilvejebringe oplysninger om indlæggeshyppigheden fra isolation og ikke-isolation, det være sig på Vestre Hospital eller hospital udenfor fængslet. I interviewdelen indgik psykiatrisk undersøgelse, spørgeskemaer og registerdata.

3 Undersøgelsespopulation og procedure

I forløbsundersøgelsen indgik danskfødte varetægtsarrestanter i Vestre Fængsel af begge køn - 18-60 år gamle.

Undersøgelsespopulationen bestod af 3 undergrupper. 1) et tilfældigt udvalg af isolerede undersøgt fra fængslingens start (I-gruppen bestående af 133 personer); 2) et tilfældigt udvalg af ikke-isolerede undersøgt fra fængslingens start (F-gruppen bestående af 95 personer); 3) samtlige isolerede undersøgt efter 2 måneders isolation (LI-gruppen bestående af 40 personer). Andelen, som ikke Ønskede at deltage ved indgang til undersøgelsen, var mellem 4% og 15% i de 3 grupper. Kun 1 person ønskede ikke at fortsætte efter indgang i undersøgelsen.

I- og F-grupperne blev undersøgt med en række psykiatriske og psykologiske undersøgelsesmetoder 1-5 dage efter fængslingen, efter 3 uger, efter 2 måneder - og herefter hver måned. LI-gruppen blev undersøgt efter 2 måneder, og herefter hver 2. måned med samme undersøgelsesmetoder, bortset fra, at der ikke blev foretaget fysiologiske

målinger. De isolerede blev ved evt. overgang til ikke-isolation undersøgt yderligere 1 gang. Registerdata blev indsamlet efter varetægtsfængslingens afslutning. Deltagerne udgik af undersøgelsen, når varetægtsfængslingen i Vestre Fængsel blev ophævet - enten ved domsfældelse, ved frifindelse eller ved overførsel til andet fængsel/arresthus. Dette betød at antallet af undersøgelser var faldende med stigende undersøgelsesnummer.

I registerdelen af indlæggelsesundersøgelsen blev samtlige indsættelser i varetægt i marts og oktober 1992 opgjort for: varighed, isolation/ikke-isolation, indlæggelser, alder, køn og nationalitet. I interviewdelen indgik samtlige varetægtsarrestanter fra Vestre Fængsel, som blev indlagt på psykiatrisk afdeling eller overflyttet til Anstalten ved Herstedvester (EH-gruppen bestående af 55 personer). Desuden indgik et tilfældigt udvalg af varetægtsarrestanter fra Vestre Fængsel, som blev indlagt på Vestre Fængsels hospitalsafdeling (VH-gruppen bestående af 69 personer). Kriterierne for indgang i undersøgelsen for disse 2 grupper var: alder 18-60 år, både danskfødte og ikke-danskfødte, begge køn. Andelen af personer, som ikke ønskede at deltage, var ved indgang 7% og 15%.

Ved denne indlæggelsesundersøgelse blev deltagerne undersøgt hurtigst muligt efter indlæggelsen med psykiatrisk interview, spørgeskemaer og journal/registerdata. De blev kun undersøgt én gang.

4 Resultater - præsentation

Indledningsafsnit om præsentation af resultaterne.

5 Resultater - forløbsundersøgelsen

Baggrundsdata for populationerne i forløbsundersøgelsen viste, at de undersøgte generelt var middelsvært til svært belastede allerede inden fængslingen. Det gjaldt data vedrørende tidligere og aktuelle sociale forhold, psykiske helbredsforhold og tidligere kriminalitet. Grupperne bestod hovedsagelig af mænd under 35 år. Opvækstforhold var dårlige med mange institutionsophold (mellem 33% og 46%) i deltagernes barndom og ungdom samt skilsmisser (mellem 44% og 50% i de 3 grupper), misbrug (28% til 42%) og kriminalitet (13% til 23%) hos forældrene. Skolegang og uddannelse var sparsom (fra 55% til 70% havde ingen erhvervsuddannelse) og arbejdsanamnesen var generelt meget dårlig med et stort antal bistands- og pensionsmodtagere (kun mellem 22% og 31% var på indsettelsestidspunktet i arbejde eller

under uddannelse). Tidligere kriminalitet og frihedsstraffe var hyppige (mere end 2/3 havde tidligere været fængslet) og der var langt større hyppighed af psykiatriske forstyrrelser forud for fængslingen end i den generelle befolkning (mellem 52% og 70% havde før fængslingen en eller flere psykiatriske forstyrrelser herunder stof-/alkoholafhængighed og personlighedsforstyrrelser). Specielt må fremhæves en høj frekvens af afhængighed af euforiserende stoffer og alkohol. Begavelsesniveauet var under middel i normalområdet.

Trods disse fællestræk var der dog væsentlige forskelle grupperne imellem. Således var F-gruppen på stort set alle parametre dårligere stillet og fungerende end de 2 grupper af isolerede - hvoraf LI-gruppen forud for undersøgelsen var lidt bedre fungerende end I-gruppen.

Ved forløbsanalysen er de 2 isolationsgrupper (I og LI) placeret under ét overfor sammenligningsgruppen: de ikke-isolerede. Denne analyse vurderede, om den gennemsnitlige udvikling over tid var afhængig af fængselsformen hos de indsatte. I analysen af forløbene indgik muligt konkurrerende faktorer (alder, sociale forhold, fængsels erfaring, misbrug etc.) på linie med fængselsformen (isolation eller ikkeisolation) som forklaring på evt. forskelle mellem udviklingen i grupperne.

Data grupperede sig i 2 hovedtendenser:

- Isolerede og ikke-isolerede udviklede sig parallelt på de psykologiske testresultater (vedrørende kognitive funktioner) over tid - med en let bedring i begge grupper og gruppen af isolerede på et højere niveau end gruppen af ikke-isolerede.

Sandsynligvis afspejlede bedringen en re-testningseffekt. Der var ingen generel effekt af overgang fra isolation til ikke-isolation. De psykologiske testresultater var meget sensitive for konkurrerende faktorer, som i mange tilfælde havde indflydelse på såvel niveau som profil af forløbet. Uanset korrektion for konkurrerende faktorer havde fængselsformen ikke betydning for udviklingsforløb.

De psykiatriske interviewresultater, spørgeskemaerne og stresshormonet, kortisol, var i mindre grad påvirkede af

andre faktorer; fængselsformen var efter korrektion for disse fortsat af betydning for forløbet. Isolation eller ikke-isolation havde hermed betydning for udviklingen over tid ved disse data. De isolerede var uændrede over tid i den periode de var isolerede - men fik en bedring på de psykiske helbredsmål ved overgang til ikke-isolation. De ikke-isolerede fik det bedre over tid. De isolerede befandt sig formentlig på et lidt lavere funktionsniveau umiddelbart efter fængslingen end før. Der fandtes på intet tidspunkt (dvs. i tværsnit) markante gruppemæssige niveauforskelle, hvilket formentlig skyldes den store interpersonelle variation.

Det blev vurderet, hvor mange i de forskellige grupper som udviklede psykiatiske forstyrrelser (en egentlig psykiatrisk diagnose) under fængslingen. Der var større sandsynlighed for udvikling af psykiatiske syndromer i de isolerede grupper (I-gruppen: 28%; LI-gruppen: 43%) end i den ikke-isolerede gruppe (15%). Hovedparten af disse forstyrrelser var tilpasningsforstyrrelser, dvs. reaktioner på ydre belastninger - overstigende normalreaktioner på sådanne. Nogle udviklede sværere forstyrrelser, primært depressive tilstande, men også enkelte psykotiske forstyrrelser. De alvorligere forstyrrelser var hyppigst i isolationsgrupperne. Forstyrrelser opstået under fængslingen blev inddraget som faktor i forløbsundersøgelsen. Det viste sig, at personer med opståede forstyrrelser havde en profil som ikke adskilte sig fra de øvrige - men, som forventet, på et dårligere funktionsniveau for de psykiatiske helbredsmål. De psykologiske data viste hverken niveau- eller profilforskelle for personer med og uden opståede psykiatiske forstyrrelser.

Registrering af lægekontakter, medicinforbrug og selvmutilation viste en ligelig fordeling mellem de 2 fængselsformer.

6 Resultater - indlæggelsesundersøgelsen

Opgørelsen over forløbet af samtlige varetægtsfængslinger i marts og oktober 1992 viste, at hverken køn eller nationalitet gav forskelle i indlæggelsesrisiko. Dette gjaldt både for indlæggelser på Vestre Hospital og for indlæggelser på hospital udenfor fængslet.

Ved analysen af fængslingsformen fandtes heller ingen forskelle mellem isolerede og ikke-isolerede i intensiteten af indlæggelser på hospital udenfor fængslet. Der blev indlagt flest de første dage og herefter faldt intensiteten næsten til 0.

Andelen af indsatte der »senest 1. dag« overførtes til Vestre hospital var signifikant større blandt ikke-isolerede end blandt isolerede. Hvis indlæggelsen skete 2. dag eller senere var indlæggelsesintensiteten helt identisk blandt isolerede og ikke-isolerede.

Ved undersøgelsen af tilfældigt udvalgte indsatte på Vestre Hospital fandtes, at sandsynligheden for psykisk begrundet indlæggelse var større for isolationsfængslede end for ikke isolationsfængslede. Den relative forskel var stigende med varigheden af varetægten (hvilket sandsynligvis skyldes, at sandsynligheden for at blive overflyttet fra ikke-isolation går mod 0).

Desuden havde udenlandske statsborgere større risiko for at blive indlagt på Vestre Hospital af psykiske grunde sammenlignet med danskere, uanset om de sad isolation eller ikke-isolation.

7 Diskussion - samlede resultater

Der var statistisk sikre forskelle mellem isolation og ikke-isolation vurderet ud fra udviklingen over tid på en række helbredsmål. Disse mål var givetvis indbyrdes korrelerede. For de kognitive mål kunne ikke påvises statistisk signifikante forskelle mellem forløbene i de 2 fængselsformer. Hvor der fandtes en forskel, blev de ikke-isolerede bedre fungerende og havde færre symptomer/klager senere i forløbet af fængslingen sammenlignet med tidligt. De isolerede var uændrede - formentlig på et lavere niveau end det habituelle. Der var større sandsynlighed for psykiatiske forstyrrelser blandt isolerede under fængslingen.

Den kliniske betydning af de fundne resultater blev vurderet. For den »gennemsnitlige« indsatte var forskellen i de 2 fængselsformer ikke udtalt på det enkelte mål. Til gengæld havde påvirkningen gennemslag på forskellige, omend korrelerede, mål, og må derfor tillægges betydning. Opståede psykiatiske forstyrrelser under fængslingen var udtryk for at disse indsatte fik en forværring af deres psykiske helbredstilstand. Der var større sandsynlighed for at isolerede udviklede psykiatiske forstyrrelser under forløbet af varetægtsfængslingen. Hovedparten af forstyrrelserne var belastningsudløste psykiske forstyrrelser af let til moderat sværhedsgrad, men nogle nåede et mere udtalt klinisk niveau.

Indlæggelsesundersøgelsen gav en vis støtte til forløbsundersøgelsen, idet hovedtendenserne var ens i de 2 undersøgelser. Der blev fundet en relativt øget, og med tiden stigende, indlæggelsesrisiko for psykisk betingede indlæggelser blandt isolerede.

Andre faktorer end selve fængselsformen som forklaring på den forskellige udvikling kunne tænkes at spille ind. Det drejer sig fx. om bias hos undersøger eller den undersøgte, om den påsigtede sag, om tilgangen til og anvendelsen af misbrugsstoffer - især hash - og om det forskellige udgangspunkt de 2 grupper (isolerede og ikke-isolerede) havde inden fængslingen, herunder sandsynligheden for at udvikle abstinenssymptomer. Det kan ikke udelukkes, at disse alternative forklaringer har bidraget til de forskellige udviklingsforløb. Især bias må overvejes som potentiel fejlkilde. Den store overensstemmelse mellem forskellige datasæt, herunder målingerne af blod-kortisol, taler dog - ud fra en statistisk synsvinkel - imod bias som en væsentlig fejlkilde. Desuden var der resultater som var vanskelige at forklare som bias.

8. Konklusion

Undersøgelsen viser, at den psykiske helbredstilstand for ikke-isolerede bedres under forløbet af varetægtsfængslingen. De isolerede forbliver uændrede i den periode, de er isolerede, men også deres belastningsgrad reduceres ved overgang fra isolation til ikke-isolation. De isolerede har større sandsynlighed for at udvikle psykiske forstyrrelser og større sandsynlighed for overførsel til fængselshospital af psykisk årsag end de ikke-isolerede. Inden for de undersøgte tidsrammer var den psykiske helbredstilstand blandt de isolerede uafhængig af varigheden af isolation. Belastningen ved isolation er generelt ikke af en sådan karakter, at det medfører forstyrrelser i kognitive funktioner som fx. koncentrationsevne, hukommelse m.v.

Samlet viser undersøgelsen, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Bilag 2 - Uddrag af Isolationsundersøgelsen Varetægtsfængsling og psykisk helbred

8 Konklusion - samlede resultater

1.

Varetægtsarrestanterne såvel i isolation som i ikke-isolation var karakteriseret ved en svært belastet baggrund bl.a. vedrørende opvækstforhold, uddannelsesniveau, boligforhold, indkomstgrundlag, socialgruppe, misbrug og tidligere psykisk lidelse. De ikke-isolerede var dog som gruppe betragtet mere belastet op til fængslingen, hvad angår baggrundsfaktorer og psykisk funktionsniveau, end de isolerede.

2.

Den psykiske helbredstilstand blev undersøgt med psykiatriske og psykologiske metoder: Undersøggervurderede og selvrapporterede spørgeskemaer og interviews, psykologiske prøver samt fysiologiske målinger.

a) Der var tegn på en umiddelbar psykisk påvirkning i forbindelse med indsættelse i varetægtsfængsling. Udviklingsforløb af de psykiatriske delundersøgelser under varetægtsfængslingen viste, at de ikke-isolerede gradvist fik det bedre i forhold til første vurdering, mens de isolerede forblev på et uændret helbredsmæssigt niveau i den periode, de var isolerede. Trods forskellige forløbskurver fandtes kun i få tilfælde så markante forskelle imellem isolerede og ikke-isolerede, at undersøggervurderede og selvrapporterede helbredsmål udviste signifikante gruppeforskelle. Efter overgang til fængsling i ikke-isolation bedredes den psykiske helbredstilstand blandt de isolerede. Dette skete uanset isolationens varighed.

b) De psykologiske prøver viste ikke systematiske forskelle i udviklingsforløb for de to fængselsformer, ligesom der ikke var niveauændring ved skift fra varetægtsfængsling i isolation til ikke-isolation. Dette fund er ikke i modstrid med resultaterne for psykiatriske undersøggervurderede og selvrapporterede data, idet disse data på gruppeplan for ingen af fængselsformerne viser så stor psykisk belastning, at det i væsentlig grad kan påvirke

basale kognitive funktioner som koncentrationsevne, indlæring, hukommelse m.v.

Ved de psykologiske prøver placerede de to grupper sig inden for normalområdet men dog således, at de isoleredes præstationer var bedre end de ikke-isolerede. Dette skal ses på baggrund af, at isolationsgruppen fandtes relativt bedre begavet

c) Koncentrationen af stress-hormon (kortisol) i blodet var konstant over tid hos de isolerede, mens koncentrationen faldt hos de ikke-isolerede. Koncentrationen af kortisol var imidlertid i begge grupper inden for normalområdet.

3.

Risikoen for udvikling af mere udtalte psykiske forstyrrelser (svarende til psykiatiske diagnoser) var større blandt isolerede end blandt ikke-isolerede. Få udviklede alvorlige eller meget alvorlige (d.v.s. psykotiske) forstyrrelser under forløbet af fængslingen. I hovedparten af tilfældene kunne de psykiske forstyrrelser betegnes som belastninger i form af psykisk ubehag, tilpasningsvanskeligheder, depressive og reaktive tilstande af ikke-sindsygelig karakter. Forstyrrelserne antog således generelt ikke form af sværere krisereaktioner med bevidsthedspåvirkning eller sindssygdom udløst af sjælelig belastning (reaktive psykoser).

Der var ikke forskel i hyppigheden af lægetilsyn eller medikamentel behandling mellem de to fængselsformer.

4.

Sandsynligheden for at blive overført til Vestre Hospital eller blive indlagt på almindelig somatisk eller psykiatrisk hospitalsafdeling var ens for varetægtsarrestanter i de to fængselsformer. Den relative sandsynlighed for psykisk begrundet overførsel til Vestre Hospital var større - og stigende over tid - for isolerede end for ikke-isolerede, idet sandsynligheden for psykisk begrundet overførsel blandt ikke-isolerede faldt væsentligt hurtigere end blandt isolerede.

5.

I betragtning af deres svært belastede baggrund kan det antages, at ikke-isolerede varetægtsarrestanter stabiliseres og tilpasser sig forholdene under fængslingen, og at dette afspejler sig ved forbedringer på en række af psykiske helbredsmål. Det forløbsmæssigt uændrede niveau for de isolerede kan være udtryk for flere delvis modsat rettede effekter. Således synes den for ikke-isolerede påviste gradvise stabilisering og tilpasning ikke at slå igennem blandt de isolerede, måske fordi denne effekt modvirkes af den med denne fængselsform forbundne belastning. Samtidig kan det antages, at denne belastning er baggrund for, at flere i isolation end i ikke-isolation udvikler psykiske forstyrrelser.

Varetægtsfængsling i ikke-isolation tilbyder flere sociale kontakter og muligheder for bearbejdning og tilpasning til situationen. Dette kan antages at være en væsentlig del af forklaringen på de forskellige udviklingsforløb hos de isolerede og de ikke-isolerede. Denne antagelse stemmer overens med, at de isoleredes helbredstilstand bedres, når isolationen blev ophævet.

6.

Undersøgelsen viser, at den psykiske helbredstilstand for ikke-isolerede bedres under forløbet af varetægtsfængslingen. De isolerede forbliver uændrede i den periode, de er isolerede, men de bedres ved overgang fra isolation til ikke-isolation. De isolerede har Større sandsynlighed for at udvikle psykiske forstyrrelser og relativ større sandsynlighed for overførsel til fængselshospital af psykisk årsag end de ikke-isolerede. Inden for de undersøgte tidsrammer er den psykiske helbredstilstand blandt de isolerede uafhængig af varigheden af isolation. Belastningen ved isolation er generelt ikke af en sådan karakter, at det medfører forstyrrelser i kognitive funktioner som fx. koncentrationsevne, hukommelse m.v.

Samlet viser undersøgelsen, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Bilag 3 - Uddrag af Efterundersøgelsen en opfølgningsundersøgelse af danske varetægtsarrestanter

6. Konklusion

Efterundersøgelsens resultater er i overensstemmelse med fund i grundundersøgelsen.

Som grundpopulationen fremstår populationen i efterundersøgelsen som en psyko-socialt belastet gruppe. Dette uanset, at de efterundersøgte udgjorde en relativt velfungerende delpopulation af de oprindeligt undersøgte varetægtsarrestanter. På efterundersøgelsestidspunktet var de efterundersøgte - i sammenligning med forud for indexfængslingen - yderligere socio-økonomisk og socialt marginaliserede.

Beskrivelsen af grundundersøgelsens varetægtsarrestanter som en generelt belastet og sårbar gruppe sættes i relief af den markant høje dødelighed i grundpopulationen igennem den 2-4 årige periode siden indexfængslingen. Denne er på niveau med dødeligheden over tid i en efterundersøgelse af personer, som havde forsøgt selvmord.

I overensstemmelse med grundundersøgelsens fund af en større psykisk belastningsgrad ved isolation og øget risiko for psykiske forstyrrelser hos isolerede i forhold til ikke-isolerede, opleves isolation stadig signifikant mest belastende ved retrospektiv vurdering af varetægtsfængslingen 2-4 år efter.

På en række punkter findes der forskelle mellem de undersøgte grupper, omend disse forskelle er relativt beskedne. Der findes kun diskrete fængslingsformspecifikke forskelle, hvad angår efterforløbet.

Som helhed giver efterundersøgelsen ikke grundlag for at konkludere, at varetægtsfængsling i isolation og ikke-isolation har forskellige følger med hensyn til sent debuterende psykiske problemer og varighed af opståede psykiske forstyrrelser. Der har således ikke ved efterundersøgelsen kunnet påvises blivende helbredsforstyrrelser relateret til fængslingsform.

Samlet - dvs. på grundlag af grund- og efterundersøgelsen - må det herefter konkluderes, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred.

Det må på den baggrund lægeligt og psykologisk anbefales, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation.

Bilag 4 - Uddrag af betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter

4.2.3. Indikationskrav.

Ved indikationen for et straffeprocessuelt tvangsindgreb forstås de særlige hensyn, som i det enkelte tilfælde begrunder og legitimerer indgrebets foretagelse. Ved varetægtsfængsling består indikationen således i de særlige fængslingsgrunde: flugtfare, gentagelsesfare, kollusionsfare og retshåndhævelsesbehov. Som betingelse for at tillade et straffeprocessuelt tvangsindgreb opstiller retsreglerne normalt krav med hensyn til dels indikationens indhold, d.v.s. angivelse af de grunde der skal foreligge for at tillade indgrebets foretagelse, dels indikationens grundlag d.v.s. den styrke, hvormed disse grunde gør sig gældende. Retsplejelovens § 770, stk. 3, fastsætter, at isolation kan ske af hensyn til efterforskningens øjemed. Kravet til indikationen eller det straffeprocessuelle behov er ikke nærmere angivet i bestemmelsen. Udvalget har overvejet dels hvilke fængslingsgrunde, der bør kunne føre til isolation, dels hvorvidt der herudover bør opstilles særlige indikationskrav ved isolation

Som anført ovenfor side 42 finder udvalget, at der kun ved varetægtsfængsling efter § 762, stk. 1, nr. 3, kan foreligge behov for isolation som et straffeprocessuelt tvangsindgreb. Det hensyn, der kan begrunde isolation (indikationen) er altså hensynet til at forhindre sigtede i -trods varetægtsfængslingen - at vanskeliggøre forfølgningen i sagen som angivet i § 762, stk. 1, nr. 3.

Spørgsmålet er dernæst, om der - udover fængslingsgrunden i den nævnte bestemmelse - bør stilles særlige indikationskrav for at tillade isolation.

Dette spørgsmål må efter udvalgets opfattelse besvares bekræftende. Ikke enhver kollusionsarrest efter § 762, stk. 1, nr. 3, bør medføre isolation. Dette er da heller ikke tilfældet i praksis, hvor der ofte varetægtsfængsles efter den nævnte lovbestemmelse, uden at der træffes bestemmelse om isolation, idet selve varetægtsfængslingen antages tilstrækkeligt effektivt at forhindre sigtede i at vanskeliggøre forfølgningen.

I nogle tilfælde skønnes varetægtsfængslingen imidlertid ikke tilstrækkeligt hertil, og der opstår behov for isolation fra enkelte eller alle andre indsatte. Ved afgørelsen af, om fuldstændig isolation bør etableres, vil det være af betydning, med hvilke personer sigtede eventuelt vil få fællesskab, hvorledes sikkerhedsforholdene er i fængslet samt, om der i arresten er mulighed for at etablere en tilstrækkelig betryggende delvis isolation, jfr. nedenfor side 72.

Efter udvalgets opfattelse bør indikationskravet i øvrigt udformes således, at isolation kun må anvendes, hvor denne er påkrævet for at afværge en konkret risiko for, at sigtede på trods af varetægtsfængslingen - vil vanskeliggøre efterforskningen som angivet i § 762, stk. 1 nr. 3.

Til belysning af den nærmere forståelse, af dette krav har udvalget gennemgået nogle *typisk forekommende situationer* for at illustrere, hvornår en sådan konkret risiko sædvanligvis vil være til stede.

- a. Dette vil ofte være tilfældet i sager med to eller flere sigtede, der alle er varetægtsfængslede efter § 762, stk. 1, nr. 3, og hvor de i varetægtsfængslet må afskæres fra ved direkte samvær eller gennem andre indsatte, med hvem de har samvær, at få mulighed for at aftale forklaringer og lignende.
- b. Det samme kan være tilfældet, hvor en eller flere sigtede i samme sag er på fri fod, og hvor den eller de sigtede, der er varetægtsfængslede i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3, må afskæres fra gennem medindsatte, der f.eks. løslades eller modtager besøg, at give meddelelser om sagen til de sigtede, der er på fri fod.
- c. Isolation kan også være påkrævet i sager, hvor der kun er én sigtet, såfremt der efter sagens omstændigheder er risiko for, at den varetægtsfængslede - hvis han får adgang til at afgive meddelelser til vidner eller andre - vil påvirke disse ved trusler eller overtalelse til at give urigtige oplysninger, at fortie oplysninger eller at fjerne spor, herunder koster.
- d. For så vidt angår tilfælde, hvor der ikke er særlig grund til at tro, at sigtede vil anvende trusler eller overtalelse til at

påvirke ikke-sigtede personer, er det opfattelsen hos *udvalgets flertal* (Dalgas Rasmussen, Elmer, Gammeltoft-Hansen, Ove Hansen og Kirk-Sørensen), at isolation kun bør forekomme sjældent. Der vil i denne tilfældegruppe være tale om, at hindre sigtede i gennem meddelelser, som befordres af andre indsatte, at aftale forklaringer med ikke-sigtede personer, som er villige til at hjælpe sigtede, eller at give disse personer oplysninger om spor og koster. Det må herved, erindres, at de fleste varetægtsfængslede vil have slægtninge eller andre nærtstående personer, der må befrygtes at ville hjælpe dem på de angivne måder. Den blotte mulighed for, at sigtede gennem andre indsatte eller på lignende måde vil påkalde sig disse personers hjælp, bør normalt ikke kunne begrunde isolation. I særlige tilfælde, hvor der foreligger meget grov kriminalitet, og hvor oplysningerne giver særlig grund til at tro, at sigtede - trods varetægtsfængsling og besøgs- og brevkontrol - vil påkalde sig denne hjælp bør isolation dog ikke være udelukket også i denne tilfældegruppe.

På denne baggrund har flertallet i lovudkastet udformet indikationskravet således, at "varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet, herunder for at hindre sigtede i gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre." I denne lovformulering er ovennævnte tilfældegruppe a) og b) dækket af ordene "at påvirke medsigtede". Tilfældegruppe c) er dækket af "eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre". Endelig er de mere sjældne situationer, hvor der er behov for isolation i tilfældegruppe d) dækket af, at lovreglens sidste sætning ikke er en udtømmende angivelser idet den indledes med ordet "herunder". Samtidig er det ved denne opbygning af lovteksten markeret, at anvendelse af isolation i tilfældegruppe d) kun bør ske i sjældne tilfælde.

Et *mindretal* (Bækgård og Hjorth) finder, at netop den omstændighed, at varetægtsfængslede ofte har slægtninge eller bekendte, der må formodes at have mulighed for og at ville være interesserede i at hjælpe dem med at

modvirke efterforskningen, kan gøre isolation nødvendig, også selv om der ikke er grundlag for at antage at den sigtede vil ty til anvendelse af trusler eller lignende. Mindretallet finder på denne baggrund, at det vil indebære en alvorlig og unødvendig tilsidesættelse af hensynet til efterforskningen, såfremt der ikke også i sådanne tilfælde er mulighed for anvendelse af isolation, og foreslår derfor bestemmelsen udformet, således at, adgangen hertil ikke undergives specielle indskrænkninger.

Under henvisning hertil foreslår mindretallet § 770 a, stk. 1, nr. 2, i udvalgets lovudkast, side 76, formuleret således:

"2) varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet."

Bilag 5 - Uddrag af betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter

4. Isolation og den påsigtede kriminalitet.

Karakteren af de sigtelser, der har begrundet isolationsfængsling, belyses i tabel 6. Tabellen, der hidrører fra justitsministeriets isolationsundersøgelser, viser fordelingen på nogle hovedforbrydelser i procent af de isolerede (belægstal).

TABEL 6.

Antal varetægtsarrestanter, der på en enkelt dag i ugerne 3, 13 og 22 i 1979, uge 9 i uge 1980, 5 i 1981 og 6 i 1982 var anbragt i isolation i Københavns fængsler samt i arresthusene i Ålborg, Århus, Odense og Esbjerg, procentvis fordelt efter sigtelse.

Ugerne	Antal isolerede		Manddrab	Voldsforb.	Sædelighed	Røveri	Tyveri	Berigelse iøvrigt	Narkotika	Andet	Uoplyst
	N	%									
3, 13 og 22 i 1979	392	100%	4%	5%	4%	10%	32%	6%	32%	7%	2%
9 i 1980	116	100%	8%	3%	2%	14%	16%	3%	51%	3%	-
5 i 1981	136	100%	7%	2%	4%	7%	24%	2%	49%	4%	-
6 i 1982	129	100%	2%	3%	2%	5%	14%	10%	57%	6%	-

Bilag 6 - Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 1. juli 1996

JUSTITSMINISTERIET
Lovafdelingen
SLOTSHOLMSGADE 10
1216 KØBENHAVN K.
33 92 33 40 TELEFAX 33 93 35 10

BFK00356
J. nr. 1994-793-0014
+ bilag

Den - 1 JULI 1996

Cirkulæreskrivelse til
samtlige politimestre og
politidirektøren i København

I 1990 blev der indledt et forskningsprojekt, der skal fremskaffe et videnskabeligt grundlag for vurdering af eventuelle psykiske skadevirkninger af isolationsfængsling. Som resultat af dette forskningsprojekt blev i maj 1994

offentliggjort rapporten "Isolutionsfængsling - varetægtsfængsling og psykisk helbred".

Der vil snart blive offentliggjort en yderligere rapport, som afslutter forskningsprojektet. Når denne rapport foreligger, vil Strafferetsplejeudvalget foretage en gennemgang og vurdering af de gældende bestemmelser i retsplejeloven om isolation.

Til brug for udvalgets arbejde er det af væsentlig betydning at få oplysninger om anvendelsen af isolation for forskellige kriminalitetstyper og om de sager, hvor isolationen er af længere varighed. Med henblik på at få et billede heraf skal Justitsministeriet derfor anmode om, at vedlagte tre skemaer udfyldes og returneres med oplysninger fra de enkelte politikredse. Det bemærkes, at det ikke er muligt at fremskaffe de pågældende oplysninger på anden måde.

Skema A er fremadrettet og vedrører tre bestemte dage nemlig den 1. august 1996, den 1. september 1996 og den 1. oktober 1996. Skema B er ligeledes fremadrettet og vedrører perioden fra den 1. august 1996 til og med den 31. oktober 1996, mens skema C er bagudrettet og vedrører hele 1995.

I *skema A* oplyses antallet af isolationsfængslede varetægtsarrestanter i politikredsen henholdsvis den 1. august 1996, den 1. september

1996 og den 1. oktober 1996 fordelt på kriminalitetstyper.

Hvis en isolationsfængslet varetægtsarrestant er sigtet for flere af de nævnte typer af kriminalitet, noteres arrestanten kun under den kriminalitet, der har givet anledning til isolationen. Hvis arrestanten er isoleret på grund af flere af de nævnte typer af kriminalitet, oplyses disse kriminalitetstyper i en af de blanke rubrikker, og arrestanten noteres ud for denne rubrik. Hver enkelt isolationsfængslet varetægtsarrestant på de tre angivne registreringstidspunkter noteres således kun én gang.

I *skema B* noteres alle varetægtsarrestanter, der i perioden fra 1. august 1996 til og med 31. oktober 1996 udtages af isolation efter at have siddet isolationsfængslet i en sammenhængende periode på mere end 8 uger..

For den enkelte arrestant i politikredsen, der i perioden 1. august 1996 til 31. oktober 1996 udtages af isolation efter en sammenhængende isolationsfængslingsperiode på mere end 8 uger, angives den samlede varighed af isolationsfængslingen og den kriminalitetstype - gerne ved angivelse af straffelovsbestemmelser - der gav anledning til isolationen. Endvidere gives oplysninger om sagens stade ved isolationens ophør, f.eks. om efterforskningen er afsluttet, tiltale er rejst, eller domsforhandlingen er afsluttet.

Justitsministeriet skal samtidig anmode om, at domme over varetægtsarrestanter, der i perioden 1. august 1996 til 31. oktober 1996 udtages af isolation efter en sammenhængende isolationsperiode på mere end 8 uger, og som dermed er noteret i skema B, sendes til Justitsministeriet, når sagen er afsluttet.

I *skema C* ønskes oplysninger om varetægtsarrestanter, der i 1995 blev udtaget af isolation efter at have siddet isolationsfængslet i en sammenhængende periode på mere end 4 måneder.

For den enkelte arrestant i politikredsen, der i 1995 blev udtaget af isolation efter en sammenhængende isolationsfængslingsperiode på mere end 4 måneder, angives den samlede varighed af isolationsfængslingen og den kriminalitetstype- gerne ved angivelse af straffelovsbestemmelser - der gav anledning til isolationen. Endvidere oplyses det, hvor længe den pågældende havde været isoleret ved efterforskningens afslutning (kolonne A), ved tiltalerejsningen (kolonne B) og ved domsafsigelsen i første instans (kolonne C). Endelig oplyses længden af en idømt straf eller arten af en idømt foranstaltning (kolonne D).

Udover udfyldelse af de tre skemaer skal Justitsministeriet anmode om en generel beskrivelse af, i hvilket omfang man i politikredsen anvender delvis isolation, jf. herved retsplejelovens § 770 a, stk. 1, hvorefter varetægtsarrestanter kan afskæres fra samvær med en eller flere *bestemte* indsatte (men ikke generelt fra kontakten med alle andre indsatte).

De udfyldte skemaer samt oplysninger om anvendelse af delvis isolation bedes sendt til Justitsministeriet snarest muligt efter den 31. oktober 1996. Domme vedrørende de i skema B noterede arrestanter bedes eftersendt snarest muligt.

Eventuelle spørgsmål om udfyldelse af de vedlagte skemaer kan rettes til fuldmægtig Britt Falster Klitgaard, tlf. 33 92 27 18.

P.M.V.

Poul Dahl Jensen

Bilag 7 - Oversigt over Højesterets kendelser om varetægtsfængsling i isolation i perioden 1. januar 1995 til 1. maj 1998

I perioden 1. januar 1995 til 1. maj 1998 har Højesteret afsagt 11 kendelser om varetægtsfængsling i isolation. Afgørelserne vedrørte 12 varetægtsarrestanter, hvoraf 9 var sigtet for overtrædelse af straffelovens § 191 (grov narkotikakriminalitet), 1 for overtrædelse af straffelovens § 237 samt § 237, jf. § 21 (manddrab og forsøg herpå) og 2 for overtrædelse af straffelovens § 237, jf. § 21 (forsøg på manddrab). 2 kendelser vedrørte samme varetægtsarrestant.

I 8 tilfælde stadfæstede Højesteret landsrettens kendelse om fortsat anbringelse i isolation, i 1 tilfælde stadfæstede Højesteret landsrettens kendelse om ophævelse af isolation og i 2 tilfælde blev landsrettens kendelse om fortsat anbringelse i isolation ændret og isolationen ophævet.

Alle kendelser er afsagt af Højesteret som 2. instans i forbindelse med forberedelse af nævningsager.

Kendelserne er nærmere refereret nedenfor. I referatet er varigheden af isolationsanbringelsen, hvor intet andet er oplyst, beregnet fra indgrebets iværksættelse til afsigelsen af den påkærede landsretskendelse. I alle sager forløb yderligere ca. en måned fra afsigelsen af den påkærede landsretskendelse til Højesteret traf afgørelse i sagen.

1. Højesterets kendelse af 9. januar 1995

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1, 2. pkt, jf. § 88, stk. 1, 2. pkt. Samme varetægtsarrestant er omtalt under punkt 2. En medsigtet i sagen er omtalt under punkt 3.

T havde været varetægtsfængslet i isolation i 10 måneder. Landsretten besluttede at forlænge varetægtsfængslingen med 3 uger i fortsat isolation. Af kendelsen fremgik, at under hensyn til sagens omfattende og alvorlige karakter og at der var flere tiltalte og flere andre implicerede, der skulle afgive vidneforklaring, fandt retten det påkrævet, at T, der ikke selv havde ønsket at afgive forklaring i sagen, fortsat var isoleret. Domsforhandling i sagen, der efter det oplyste måtte påregnes at vare en måned, var berammet 6 måneder frem i tiden.

Kendelsen blev kærret af T blandt andet under henvisning til lægelige oplysninger om, at skønt der ikke var tegn på, at T var egentlig sindslidende, kunne udvikling af noget sådant ikke udelukkes.

Højesteret *stadfæstede* landsrettens kendelse i henhold til grundene.

2. Højesterets kendelse af 30. marts 1995

Efter knap et års varetægtsfængsling i isolation i den under punkt 1 omtalte sag kærede T endnu en kendelse fra landsretten om forlængelse af varetægtsfængslingen med 4 uger i fortsat isolation.

Højesteret *ophævede* beslutningen om isolation under særligt hensyn til nye lægelige oplysninger, hvorefter T vurderedes som psykotisk, depressiv og behandlingskrævende, hvorfor det lægeligt blev anbefalet at overføre T til psykiatrisk behandling på lukket psykiatrisk afdeling.

T er efterfølgende idømt 13 års fængsel i sagen. (UfR 1996.1065 H)

3. Højesterets kendelse af 20. marts 1995

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1, 2. pkt, jf. § 88, stk. 1, 2. pkt. En medsigtet i sagen er omtalt under punkt 1 og 2.

T havde været varetægtsfængslet i isolation i knap 1 år. Ved landsrettens kendelse blev varetægtsfængslingen forlænget med 4 uger i fortsat isolation. Landsretten henviste til, at det - uanset den hidtidige varighed af isolationen - under hensyn til sagens omfattende og alvorlige karakter og for at hindre T i at søge at påvirke medsigtede eller vidner, fortsat fandtes påkrævet med isolation. Domsforhandling i sagen, der forventedes at vare en måned, var berammet 5 måneder frem i tiden.

T indbragte kendelsen for Højesteret blandt andet under henvisning til en psykiatrisk erklæring, hvorefter T's psykiske tilstand forværredes jævnt som følge af isolationsopholdet, og at T's muligheder for at deltage i et rimeligt forsvar måtte befrygtes at blive ødelagt ved fortsat isolation.

Højesteret *stadfæstede* landsrettens kendelse i henhold til grundene.

T er efterfølgende idømt 10 års fængsel i sagen. (UfR 1996.1065 H)

4. Højesterets kendelse af 22. maj 1995

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1, 1. pkt.

T1, T2 og T3 havde været varetægtsfængslet i isolation i knap 8 måneder. Landsretten forlængede varetægtsfængslingen af T1, T2 og T3 i 4 uger i fortsat isolation. Landsretten henviste til, at varetægtsfængslingens øjemed efter sagens karakter gjorde isolation påkrævet. Domsforhandling i sagen var berammet 4 måneder frem i tiden. Sagen var fuldt efterforsket. T1 havde ved en fejl fået udleveret en retsbogsudskrift, hvoraf T2's forklaring fremgik.

Højesteret *stadfæstede* landsrettens kendelse i henhold til grundene.

De tiltalte er efterfølgende idømt henholdsvis 5 1/2, 4 og 3 1/2 års fængsel i sagen. (UfR 1996.1008 H).

5. Højesterets kendelse af 27. juli 1995

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1., 2. pkt.

T havde været udtaget af isolation i ca. 4 1/2 måned efter en forudgående varetægtsfængsling i isolation i ca. 10 måneder. Landsretten besluttede at genindsætte T i isolation på baggrund af oplysninger om, at T havde anvendt en mobiltelefon i arresten. Det blev endvidere oplyst, at flere vidner, efter at T var udtaget af isolation, havde udtrykt modvilje og frygt for at vidne. Landsretten fandt, at oplysningerne om brug af mobiltelefon gav en velbegrunnet formodning om, at T ville hindre sagens forsvarlige oplysning.

Under kæren til Højesteret gjorde T blandt andet gældende, at fornyet isolation var overflødig, da han i perioden uden isolation havde haft lejlighed til at tale med medtiltalte.

Højesteret *ophævede* bestemmelsen om isolation, idet retten på det foreliggende grundlag ikke fandt, at fornyet isolation var påkrævet for at opnå varetægtsfængslingens øjemed.

T er efterfølgende idømt 10 års fængsel i sagen. (Utrykt Østre Landsrets dom af 22. september 1995)

6. Højesterets kendelse af 10. januar 1996

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1, 1. pkt.

T havde i en tidligere sag været varetægtsfængslet i isolation i 4 måneder. Efter blot tre dage ude af isolation - men fortsat varetægtsfængslet - blev den pågældende varetægtsfængslet i isolation i nærværende sag.

Efter at have været varetægtsfængslet i isolation i knap 6 måneder i nærværende sag besluttede landsretten at forlænge varetægtsfængslingen i fortsat isolation. Landsretten bemærkede, at der vel måtte tages hensyn til belastningen ved den langvarige isolation umiddelbart forud for denne sag, men at isolationen i hvert fald ikke på

nuværende tidspunkt stod i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, som kunne ventes, hvis T fandtes skyldig. T havde under hele sagen nægtet at udtale sig.

T kærede kendelsen og gjorde blandt andet gældende, at der skulle tages hensyn til, at han havde været isolationsfængslet i en anden sag. Han gjorde desuden gældende, at isolationen burde vurderes i forhold til mistankegrundlaget, jf. menneskerettighedskonventionens art. 5, stk. 1, litra c.

Højesteret *stadfæstede* kendelsen i henhold til grundene.

T er efterfølgende idømt en tillægs- og fællesstraf på 6 års fængsel i sagen. (UfR 1997.191 H).

7. Højesterets kendelse af 24. juni 1996

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 1, 1. pkt.

T havde været varetægtsfængslet i isolation i 5 1/2 måned. Landsretten forlængede varetægtsfængslingen i isolation med 4 uger, idet retten fandt, at betingelserne herfor fortsat var til stede.

T kærede kendelsen og henviste til, at efterforskningen var tilendebragt og at medgerningsmænd havde afgivet forklaring til politiet.

I forbindelse med kæren blev det oplyst, at T, der hidtil havde nægtet at afgive forklaring til politiet, nu var blevet afhørt af politiet. Sagen var herefter tilbagekaldt fra landsretten med henblik på indenretlig afhøring og evt. afgørelse efter retsplejelovens § 925.

Højesteret *stadfæstede* kendelsen, da T's erkendelse - i øvrigt kun i store træk - af de af anklageskriftet omfattede forhold ikke var sket ved indenretlig forklaring, og der derfor fortsat fandtes at være en sådan risiko for, at han ville kunne påvirke medsigtede og vidner, at betingelserne for fortsat isolation var til stede.

T er efterfølgende idømt en fællesstraf på 5 1/2 års fængsel i sagen. (Utrykt dom fra retten i Odense af 6. august 1996).

8. Højesterets kendelse af 3. januar 1997

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 1, 1. pkt.

Ved landsrettens kendelse blev T, der på dette tidspunkt havde været varetægtsfængslet i isolation i godt 7 måneder, udtaget af isolationen. Landsretten lagde ved afgørelsen vægt på, at de personer, der skulle afhøres som vidner under domsforhandlingen, og som anklagemyndigheden ønskede at afskære T fra at få kontakt med, var afhørt både til politirapport og i retten. Retten fandt på den baggrund ikke, at de hensyn, som anklagemyndigheden havde påberåbt sig til støtte for en fortsat isolation, var så tungtvejende, at de kunne begrunde en fortsat isolation af T. Det var herved også taget i betragtning, at varetægtsfængslingen i sig selv i nogen grad vanskeliggjorde T's muligheder for at modvirke forfølgningen i sagen. Domsforhandling i sagen var berammet 1 1/2 måned frem i tiden.

Anklagemyndigheden kærede kendelsen med påstand om opretholdelse af isolationen og gjorde herunder gældende, at T fortsat ville kunne påvirke 3 vidner, der stod i nær forbindelse med den pågældende, medmindre T effektivt blev afskåret fra muligheden for at kontakte vidnerne. Anklagemyndigheden henviste endvidere til, at en opretholdelse af isolationen ikke stod i misforhold til sagens betydning og den forventede retsfølge.

Højesteret *stadfæstede* landsrettens kendelse i henhold til grundene.

T er efterfølgende idømt en fællesstraf på 8 års fængsel i sagen. (UfR 1997.1677 H).

9. Højesterets kendelse af 10. januar 1997

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 237, jf. § 21. En medsigtet i sagen er omtalt under punkt 10.

T1 havde været varetægtsfængslet i isolation i knap 7 måneder. I sagen var rejst tiltale tillige mod T2 og T3. T2 var

varetægtsfængslet i isolation, mens T3 var udtaget af isolation efter at have afgivet indenretlig forklaring. Landsretten besluttede at forlænge varetægtsfængslingen af T1 med 4 uger i fortsat isolation.

Under kære til Højesteret gjorde T1 blandt andet gældende, at T3 var blevet afhørt både udenretligt og indenretligt, og at T1's mulighed for eventuelt at påvirke T3's forklaring derfor ikke kunne begrunde isolation. T1 henviste endvidere til, at vidneforklaringerne var diffuse, og at T1 ikke kendte vidnernes identitet.

Højesteret *stadfæstede* kendelsen og lagde især vægt på sagens alvorlige karakter, at T1 ikke havde ønsket at afgive forklaring, forbindelsen mellem de tiltalte og risikoen for påvirkning af vidner.

T1 er efterfølgende idømt 10 års fængsel i sagen. (UfR 1998.277 H)

10. Højesterets kendelse af 7. februar 1997

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 237, jf. § 21. En medsiget i sagen er omtalt under punkt 9.

T2 havde været varetægtsfængslet i isolation i knap 4 måneder. I sagen var rejst tiltale tillige mod T1 og T3. T1 var varetægtsfængslet i isolation, mens T3 var udtaget af isolation efter at have afgivet indenretlig forklaring.

Landsretten besluttede at forlænge varetægtsfængslingen af T1 med 4 uger i fortsat isolation.

T2 kærede kendelsen og henviste blandt andet til, at T2 på et tidligere tidspunkt havde haft mulighed for at påvirke og samstemme forklaringer med to medtiltalte.

Højesteret *stadfæstede* landsrettens afgørelse og lagde især vægt på sagens alvorlige karakter, på det forhold at kærende ikke havde ønsket at afgive forklaring, på forbindelsen mellem de tiltalte og på risikoen for påvirkning af vidner.

T2 er efterfølgende idømt 11 års fængsel i sagen. HD af 22. december 1997. (UfR 1998.277 H)

11. Højesterets kendelse af 28. maj 1997

Sagen vedrørte overtrædelse af straffelovens § 237 og § 237, jf. § 21.

Under en tidligere nævningsag var T af nævningerne fundet skyldig i manddrab, forsøg på manddrab samt overtrædelse af våbenloven. De juridiske dommere lagde nævningernes fældende dom til grund for så vidt angår overtrædelse af våbenloven, men bestemte, at ny domsforhandling skulle foregå med hensyn til tiltalen for manddrab og forsøg herpå, jf. retsplejelovens § 904. For overtrædelse af våbenloven blev T idømt 5 måneder.

Kort efter afgørelsen ved første nævningeting fremkom nye beviser i sagen.

Under forberedelsen af en ny nævningsag havde T været varetægtsfængslet i isolation i 4 uger. Ved landsrettens kendelse blev varetægtsfængslingen forlænget med 4 uger i fortsat isolation. Landsretten henviste til den efterforskning, der forestår.

Højesteret *stadfæstede* landsrettens kendelse i henhold til grundene.

T er efterfølgende i landsretten idømt en tillægsstraf af fængsel i 15 år og 7 måneder. Afgørelsen er indbragt for Højesteret

Bilag 8 - Notat om isolation og forholdet til den europæiske menneskerettighedskonvention artikel 3

Den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 3 har følgende ordlyd:

"Ingen må underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf."

På baggrund af denne bestemmelse har Den Europæiske Menneskerettighedskommission behandlet en række klager vedrørende isolation af varetægtsarrestanter og straffesonere. I ingen af de forelagte konkrete sager har Kommissionen fundet, at artikel 3 var overtrådt, og ingen sager har været forelagt Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol til afgørelse.

I forbindelse med afgivelse af betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter udarbejdede Strafferetsplejeudvalgets sekretariat et notat om isolation og forholdet til den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 3. Notatet er medtaget i betænkningen fra 1983 som bilag 4.

Kommissionens praksis ses ikke at have ændret sig nævneværdigt i forhold til redegørelsen i betænkning 975/1983.

I perioden fra 1984 til 1997 har Kommissionen i to danske klagesager taget stilling til, om isolation af varetægtsarrestanter udgjorde en krænkelse af konventionens artikel 3. I ingen af de to klagesager blev der statueret krænkelse, idet begge sager for så vidt angår disse spørgsmål blev afvist som værende åbenbart ugrundede, jf. konventionens artikel 27, stk. 2.

Kommissionens afgørelse af 11. marts 1985 i klagesag nr. 10263/83, R. mod Danmark, D.R. 41 s. 149, vedrører en klager, der var sigtet for medvirken til drab samt narkotikahandel. Klager var varetægtsfængslet under efterforskningen og domsforhandlingen, og sad i isolation i 17 måneder. Klager blev fundet skyldig i såvel narkotikahandel som medvirken til drab, og blev idømt livsvarigt fængsel. Klager gjorde gældende, at isolationsfængslingen udgjorde en krænkelse af konventionens artikel 3.

Kommissionen udtalte i overensstemmelse med sædvanlig praksis, at adskillelse af en fange fra fællesskab med andre indsatte ikke i sig selv udgør nogen umenneskelig behandling. Kommissionen udtalte videre, at forlænget isolation (solitary confinement) er uønsket, i særdeleshed hvor vedkommende er varetægtsfængslet. Kommissionen udtalte herefter, at ved vurderingen af om en sådan foranstaltning i et konkret tilfælde falder inden for anvendelsesområdet for artikel 3, skal der lægges vægt på de konkrete forhold, foranstaltningernes intensitet, varighed, det forfulgte formål og følgevirkningerne for den pågældende person. Kommissionen udtalte herefter, at fuldstændig fysisk isolation (sensory isolation) kombineret med fuldstændig social isolation uden tvivl i sidste ende kan ødelægge den pågældendes personlighed, og kan derfor, i visse tilfælde, udgøre en form for umenneskelig behandling, der ikke kan retfærdiggøres under henvisning til sikkerhedshensyn, idet forbudet mod tortur og anden umenneskelig behandling efter artikel 3 er absolut.

Ved vurderingen af den konkrete sag lagde Kommissionen vægt på cellens størrelse (6 m²), at klager kunne høre radio og se fjernsyn, at klager kunne motionere udendørs 1 time hver dag, og at klager kunne låne bøger fra fængslets bibliotek. Kommissionen lagde endvidere vægt på, at klager flere gange dagligt havde kontakt til fængselspersonale. Herudover havde klager kontakt til forskellige personer i forbindelse med retsmøder og afhøringer hos politiet. I forbindelse med lægeundersøgelser havde klager ligeledes haft kontakt til læger og hospitalspersonale. Klager havde endvidere været indlagt på en fængselsafdeling på et hospital i forbindelse med lægelige undersøgelser. Omend klager havde haft begrænset adgang til besøg, lagde Kommissionen vægt på, at klager rent faktisk havde mulighed for kontrollerede besøg af familiemedlemmer.

Ud over at lægge vægt på de forhold, under hvilke klager havde været isoleret, lagde Kommissionen også vægt på kriminalitetens art (drab og narkokriminalitet), at sagen involverede flere personer, og at sagen nødvendiggjorde indgående og vanskelig efterforskning. Kommissionen udtalte i denne forbindelse, at beslutningen om isolation skulle ses i lyset af tiltalens alvorlige karakter.

Efter at have vurderet de forhold, under hvilke klager var isoleret, og forholdene omkring straffesagen, udtalte Kommissionen, at det ved isolation er nødvendigt at foretage en afvejning mellem hensynet til efterforskningen og følgevirkningerne for den isolationsfængslede. Kommissionen udtalte, at det derfor er myndighedernes opgave at sikre, at den tidsmæssige udstrækning ikke bliver urimelig (excessive).

Kommissionen udtalte, at klager havde været isoleret i uønskeligt lang tid, men at dette ikke desto mindre, under hensyntagen til de forhold, under hvilke klager var isolationsfængslet, ikke udgjorde en foranstaltning af en sådan karakter (severity), at den faldt ind under anvendelsesområdet for artikel 3. Klagen blev derfor afvist som værende åbenbart ugrundet.

Den anden sag vedrører Kommissionens admissibilitetsafgørelse af 9. oktober 1986 i klagesag 10486/83, H. mod Danmark. H. var sigtet for underslæb, bedrageri og skyldnersvig, og sad i isolation i knap 10 måneder fordelt over 2 perioder. H. blev fundet skyldig i 6 ud af de 8 forhold, der blev rejst tiltale for, og blev idømt 5 års fængsel.

H. klagede over isolationsfængslingen, og Kommissionen udtalte som tidligere, at en fuldstændig isolering i sidste ende kan nedbryde personligheden og derfor efter omstændighederne kan være i strid med artikel 3.

Isolationsfængslede i Danmark kan imidlertid høre radio og se fjernsyn, kan få motion under gårdture, kan låne bøger og er i kontakt med fængselspersonalet. Under hensyn hertil, og da isolationsfængslingen ikke kunne være mindre indgribende på grund af sagens karakter, blev dette klagepunkt afvist som værende åbenbart ugrundet.

Der er således fortsat ingen holdepunkter for at antage, at isolation af varetægtsarrestanter inden for rammerne af retsplejelovens regler herom, generelt vil blive anset for stridende mod den europæiske menneskerettighedskonvention.

Derimod vil Kommissionen efter omstændighederne kunne efterprøve, om konkrete isolationsforanstaltninger er rimeligt begrundet i den påsigtede kriminalitets beskaffenhed, hensynet til retshåndhævelsen, og om de er opretholdt i længere tid, end disse hensyn begrundes. Kommissionen lægger ved sin vurdering af om en foranstaltning i et konkret tilfælde falder inden for anvendelsesområdet for artikel 3, vægt på de konkrete forhold, foranstaltningens intensitet, varighed, det forfulgte formål og følgevirkningerne for den pågældende person.

Bilag 9 - Retsplejelovens nuværende regler om varetægtsfængsling og isolation

Kapitel 70

Varetægtsfængsling

§ 762. En sigtet kan varetægtsfængsles, når der er begrundet mistanke om, at han har begået en lovovertrædelse, som er undergivet offentlig påtale, såfremt lovovertrædelsen efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, og

1) der efter det om sigtedes forhold oplyste er bestemte grunde til at antage, at han vil unddrage sig forfølgningen eller fuldbyrdelsen, eller

2) der efter det om sigtedes forhold oplyste er bestemte grunde til at frygte, at han på fri fod vil begå ny lovovertrædelse af den forannævnte beskaffenhed, eller

3) der efter sagens omstændigheder er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre.

Stk. 2. En sigtet kan endvidere varetægtsfængsles, når der foreligger en særligt bestyrket mistanke om, at han har begået

1) en lovovertrædelse, som er undergivet offentlig påtale, og som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, og hensynet til retshåndhævelsen efter oplysningerne om forholdets grovhed skønnes at kræve, at sigtede ikke er på fri fod, eller

2) en overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1, § 123, §§ 244-246, § 250 eller § 252, såfremt lovovertrædelsen efter oplysningerne om forholdets grovhed kan ventes at ville medføre en ubetinget dom på fængsel i mindst 60 dage og hensynet til retshåndhævelsen skønnes at kræve, at sigtede ikke er på fri fod.

Stk. 3. Varetægtsfængsling kan ikke anvendes, hvis lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre straf af bøde eller hæfte, eller hvis frihedsberøvelsen vil stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

§ 763. Er der begrundet mistanke om, at en person har overtrådt vilkår, som er fastsat i en betinget dom i henhold til straffelovens kapitel 7 eller 8, ved betinget benådning eller ved prøveløsladelse, kan han varetægtsfængsles, hvis retten finder, at overtrædelsen er af en sådan beskaffenhed, at der foreligger spørgsmål om fuldbyrdelse af fængselsstraf eller indsættelse i anstalt, og

1) der efter det om den pågældendes forhold oplyste er bestemte grunde til at antage, at han vil unddrage sig følgerne af vilkårsovertrædelsen, eller

2) der efter det om hans forhold oplyste er bestemte grunde til at frygte, at han på fri fod fortsat vil overtræde vilkårene, og det under hensyn til overtrædelsernes beskaffenhed skønnes påkrævet, at disse forhindres ved, at han varetægtsfængsles.

Stk. 2. Det samme gælder, hvis der er begrundet mistanke om, at en person har overtrådt bestemmelser, der er fastsat i dom eller kendelse efter straffelovens §§ 68, 69, 70 eller 72.

§ 764. Retten afgør på begæring af politiet, om sigtede skal varetægtsfængsles.

Stk. 2. En sigtet, der er til stede her i landet, afhøres i retten om sigtelsen og skal have lejlighed til at udtale sig, inden afgørelsen træffes, medmindre retten finder, at fremstillingen af særlige grunde må anses for nytteløs eller skadelig for sigtede. Er kendelse om varetægtsfængsling afsagt, uden at sigtede har haft lejlighed til at udtale sig i retten, skal han fremstilles i retten inden 24 timer efter, at han er indbragt her til landet, eller hindringen for hans fremstilling er ophørt.

Stk. 3. I det retsmøde, der afholdes til afgørelse af spørgsmålet om varetægtsfængsling, skal sigtede have adgang til bistand af en forsvarer. Er den sigtede til stede i retsmødet, skal der gives ham lejlighed til en samtale med forsvareren inden afhøringen.

Stk. 4. Rettens afgørelse træffes ved kendelse. Varetægtsfængsles sigtede, anføres i kendelsen de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for varetægtsfængsling er opfyldt. Er den sigtede til stede i retsmødet, skal han straks gøres bekendt med, hvilke bestemmelser om varetægtsfængsling retten har anvendt, og med de i kendelsen anførte grunde for varetægtsfængsling samt med sin adgang til at kære. Udskrift af en kendelse, hvorved nogen varetægtsfængsles, overgives på forlangende snarest muligt til den pågældende.

§ 765. Er betingelserne for anvendelse af varetægtsfængsling til stede, men kan varetægtsfængslingens øjemed opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, træffer retten, hvis sigtede samtykker heri, i stedet for varetægtsfængsling bestemmelse derom.

Stk. 2. Retten kan således bestemme, at sigtede skal

1) undergive sig et af retten fastsat tilsyn,

2) overholde særlige bestemmelser vedrørende opholdssted, arbejde, anvendelse af fritid og samkvem med bestemte personer,

3) tage ophold i egnet hjem eller institution,

4) undergive sig psykiatrisk behandling eller afvænningsbehandling for misbrug af alkohol, narkotika eller lignende, om fornødent på hospital eller særlig institution,

5) give møde hos politiet på nærmere angivne tidspunkter,

6) hos politiet deponere pas eller andre legitimationspapirer,

7) stille en af retten fastsat økonomisk sikkerhed for sin tilstedeværelse ved retsmøde og ved fuldbyrdelsen af en eventuel dom.

Stk. 3. Ved afgørelser i medfør af stk. 1 og 2 finder bestemmelserne i § 764 tilsvarende anvendelse.

Stk. 4. Hvis sigtede uddrager sig møde i retten eller fuldbyrdelse af dommen, kan retten, efter at der så vidt muligt er givet dem, afgørelsen vedrører, lejlighed til at udtale sig, ved kendelse bestemme, at en sikkerhed, der er stillet i medfør af stk. 2, nr. 7, er forbrudt. En forbrudt sikkerhed tilfalder statskassen, dog således at den forurettedes erstatningskrav kan dækkes af beløbet. Retten kan under særlige omstændigheder i indtil 6 måneder efter kendelsen bestemme, at en forbrudt sikkerhed, der er tilfaldet statskassen, helt eller delvis skal tilbagebetales.

Stk. 5. Justitsministeren kan efter forhandling med socialministeren og sundhedsministeren fastsætte regler om meddelelse af tilladelse til udgang m.v. til personer, der er anbragt i institution eller hospital m.v. i medfør af stk. 2, nr. 3 eller 4, når der ikke i øvrigt er taget stilling hertil. Justitsministeren kan i den forbindelse fastsætte, at afgørelser, der træffes i medfør af disse regler, ikke kan indbringes for højere administrativ myndighed.

§ 766. Retten kan til enhver tid omgøre kendelser om varetægtsfængsling eller foranstaltninger, der træder i stedet herfor.

§ 767. Bortset fra tilfælde, hvor sigtede ikke er til stede her i landet, fastsættes der i kendelsen en frist for varetægtsfængslingens eller foranstaltningens længde. Fristen skal være så kort som muligt og må ikke overstige 4 uger. Fristen kan forlænges, men højst med 4 uger ad gangen. Forlængelsen sker ved kendelse, medmindre sigtede erklærer sig indforstået med forlængelsen. Reglerne i § 764 finder, indtil dom er afsagt i 1. instans, tilsvarende anvendelse på retsmøder og kendelser om fristforlængelse. Fremstilling af en sigtet, der er varetægtsfængslet eller undergivet anden frihedsberøvende foranstaltning, kan dog undlades, når han giver afkald derpå eller retten finder, at fremstillingen vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder.

Stk. 2. Kæres en kendelse om fristforlængelse, hvorved varetægtsfængsling eller anden frihedsberøvende foranstaltning udstrækkes ud over 3 måneder, skal kæremålet efter begæring behandles mundtligt. Når kæremål én gang er blevet behandlet mundtligt, afgør den overordnede ret, om en senere begæring om mundtlig behandling skal imødekommes. Bestemmelsen i stk. 1, sidste pkt., finder tilsvarende anvendelse.

§ 768. Varetægtsfængsling eller foranstaltninger, der træder i stedet herfor, skal om fornødent ved rettens kendelse ophæves, når forfølgning opgives eller betingelserne for iværksættelse ikke længere er til stede. Finder retten, at undersøgelsen ikke fremmes med tilstrækkelig hurtighed, og at fortsat varetægtsfængsling eller anden foranstaltning ikke er rimelig, skal retten ophæve den.

§ 769. Bestemmelse om varetægtsfængsling eller anden foranstaltning har kun virkning indtil sagens afgørelse i retten. På begæring træffer retten efter afgørelsen bestemmelse om, hvorvidt tiltalte under eventuel appel, eller indtil fuldbyrdelse kan iværksættes, skal varetægtsfængsles eller forblive varetægtsfængslet eller undergives foranstaltninger, der træder i stedet herfor. Ved bestemmelsen herom finder reglerne i §§ 762, 764-766 og 768 tilsvarende anvendelse, medmindre tiltalte erklærer sig indforstået med at forblive varetægtsfængslet eller undergivet anden foranstaltning. Har den pågældende inden sagens afgørelse i retten været varetægtsfængslet eller undergivet andre foranstaltninger, men finder retten ikke grundlag for fortsat anvendelse heraf, kan retten på anklagemyndighedens begæring bestemme, at varetægtsfængslingen eller foranstaltningen skal være i kraft, indtil afgørelse af varetægtsspørgsmålet foreligger fra den overordnede ret, hvortil sagen eller varetægtsspørgsmålet er indbragt.

Stk. 2. Indbringes den afgørelse, der er truffet i sagen, for højere ret, og er der i medfør af stk. 1 truffet bestemmelse om anvendelse af varetægtsfængsling eller andre foranstaltninger efter afgørelsen, skal spørgsmålet om den fortsatte anvendelse heraf snarest forelægges for den overordnede ret, hvortil afgørelsen er indbragt. Ved denne rets behandling af spørgsmålet om varetægtsfængsling eller andre foranstaltninger finder reglerne i §§ 762, 764, stk. 1, 3 og 4, 765, 766, 767, stk. 1, 1.-4. pkt., og 768 tilsvarende anvendelse.

§ 770. En varetægtsarrestant er alene undergivet de indskrænkninger, som er nødvendige til sikring af varetægtsfængslingens øjemed eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet.

Stk. 2. Varetægtsarrestanter anbringes i varetægtsfængsel (arresthus), så vidt muligt på det sted, hvor straffesagen behandles. Anbringelse uden for varetægtsfængsel kan ske af helbredsmæssige grunde eller i medfør af § 777.

§ 770 a. Retten kan på begæring af politiet bestemme, at en varetægtsarrestant fuldstændigt eller delvis skal

udelukkes fra fællesskab med andre indsatte (isolation), hvis

1) varetægtsfængslingen er besluttet i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3, og

2) varetægtsfængslingens øjemed gør isolation påkrævet, herunder for at hindre sigtede i gennem andre indsatte at påvirke medsigtede eller ved trusler eller på anden lignende måde at påvirke andre.

Stk. 2. Fuldstændig isolation må ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger, medmindre sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover.

§ 770 b. Isolation må ikke iværksættes eller fortsættes, såfremt formålet hermed kan tilgodeses ved mindre indgribende foranstaltninger, eller såfremt indgrebet står i misforhold til sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig. Ved afgørelser om isolation skal der endvidere tages hensyn til den særlige belastning, indgrebet kan medføre for sigtede på grund af dennes unge alder eller fysiske eller psykiske svelgelighed.

§ 770 c. Ved rettens afgørelse om isolation finder reglerne i § 764, stk. 2-4, og §§ 766-769 tilsvarende anvendelse. Ved iværksættelse af isolation må den første frist for indgrebets længde dog ikke overstige 2 uger.

§ 771. En varetægtsarrestant kan modtage besøg i det omfang, opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet tillader det. Politiet kan af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætte sig, at varetægtsarrestanten modtager besøg, eller forlange, at besøg finder sted under kontrol. Nægter politiet besøg, skal varetægtsarrestanten underrettes herom, medmindre dommeren af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse. Varetægtsarrestanten kan kræve, at politiets afslag på besøg eller krav om kontrol forelægges retten til afgørelse. Arrestanten har altid ret til ukontrolleret besøg af sin forsvarer.

Stk. 2. Når særlige omstændigheder taler derfor, kan institutionens ledelse med politiets samtykke give en varetægtsarrestant udgangstilladelse med ledsager for et kortere tidsrum.

§ 772. En varetægtsarrestant har ret til at modtage og afsende breve. Politiet kan gennemse brevene inden modtagelsen eller afsendelsen. Politiet skal snarest muligt udlevere eller sende brevene, medmindre indholdet vil kunne være til skade for efterforskningen eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet. Tilbageholdes et brev, skal spørgsmålet, om tilbageholdelsen bør opretholdes, straks forelægges retten til afgørelse. Opretholdes tilbageholdelsen, skal afsenderen straks underrettes, medmindre dommeren af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse.

Stk. 2. En varetægtsarrestant har ret til ukontrolleret brevveksling med retten, forsvareren, justitsministeren, direktøren for kriminalforsorgen og Folketingets Ombudsmand. Justitsministeren kan fastsætte regler om varetægtsarrestanters ret til at afsende lukkede breve til andre offentlige myndigheder eller enkeltpersoner.

§ 773. Såfremt politiet bestemmer, at der af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed skal foretages andre begrænsninger i en varetægtsarrestants rettigheder, kan arrestanten forlange spørgsmålet om opretholdelsen af begrænsningerne forelagt retten til afgørelse.

§ 774. Hverken institutionens personale eller andre må benyttes til at udforske varetægtsarrestanter.

§ 775. Der kan ikendes varetægtsarrestanten disciplinærstraf i form af strafcelle i indtil 2 uger eller inddragelse af arbejdspenge. De nævnte disciplinærstraffe kan anvendes i forening.

Stk. 2. Bestemmelsen i straffelovens § 48 finder tilsvarende anvendelse på varetægtsarrestanter.

§ 776. Justitsministeren fastsætter nærmere regler om behandlingen af varetægtsarrestanter og om den bistand, der ydes dem for at begrænse de erhvervsmæssige, sociale og personlige ulemper, som følger af varetægten.

§ 777. En varetægtsarrestant kan med rettens godkendelse anbringes i en anstalt for personer, der udstår frihedsstraf eller forvaring, eller i hospital m.v., jf. straffelovens §§ 68 og 69, hvis han selv, anklagemyndigheden og institutionens ledelse samtykker heri. Hvis helbredsmæssige hensyn eller hensynet til andres sikkerhed gør det påkrævet, kan sådan anbringelse undtagelsesvis ske uden arrestantens samtykke. I institutionen behandles den pågældende efter de regler, der gælder for personer, der er anbragt dér i henhold til dom. Arrestanten må dog ikke

uden rettens godkendelse forlade institutionen, bortset fra de tilfælde, der er nævnt i § 771, stk. 2.

§ 778. Varetægtsarrestanternes klager over fængselspersonalets adfærd indgives til vedkommende fængselsinspektør (arrestinspektør) eller til Direktoratet for Kriminalforsorgen. Har klageren ikke fået medhold, eller er der ikke truffet endelig afgørelse inden 2 uger efter indgivelsen, kan klagen indbringes for retten på det sted, hvor varetægtsfængslet (arresthuset) er beliggende.

Stk. 2. Retten kan afvise at iværksætte en undersøgelse, hvis klagen findes åbenbart grundløs, hvis den angår forhold af uvæsentlig betydning, eller hvis den indgives mere end 4 uger efter, at det forhold, som klagen angår, har fundet sted. Rettens undersøgelse foretages i overensstemmelse med reglerne i § 1019 b, § 1019 e, stk. 1, og stk. 3-5, § 1019 f, stk. 2, og § 1019 g. Dommeren træffer bestemmelse om afhøring af klageren, indklagede og vidner samt om tilvejebringelse af udtalelser fra sagkyndige og af andre bevismidler.

Stk. 3. Når undersøgelsen er afsluttet, afgiver retten en redegørelse herfor, som sendes til klageren, til den, klagen angår, og til fængselsinspektøren (arrestinspektøren) samt til Direktoratet for Kriminalforsorgen.

[\[Forside\]](#) [\[Indholdsfortegnelse\]](#) [\[Gå til bundt\]](#) [\[Forrige dokument\]](#)

[Justitsministeriet](#) Version 1.0 den 14. august 1998

Denne publikation findes på adressen: <http://jm.schultzboghandel.dk>

Copyright (c) Justitsministeriet 1998